

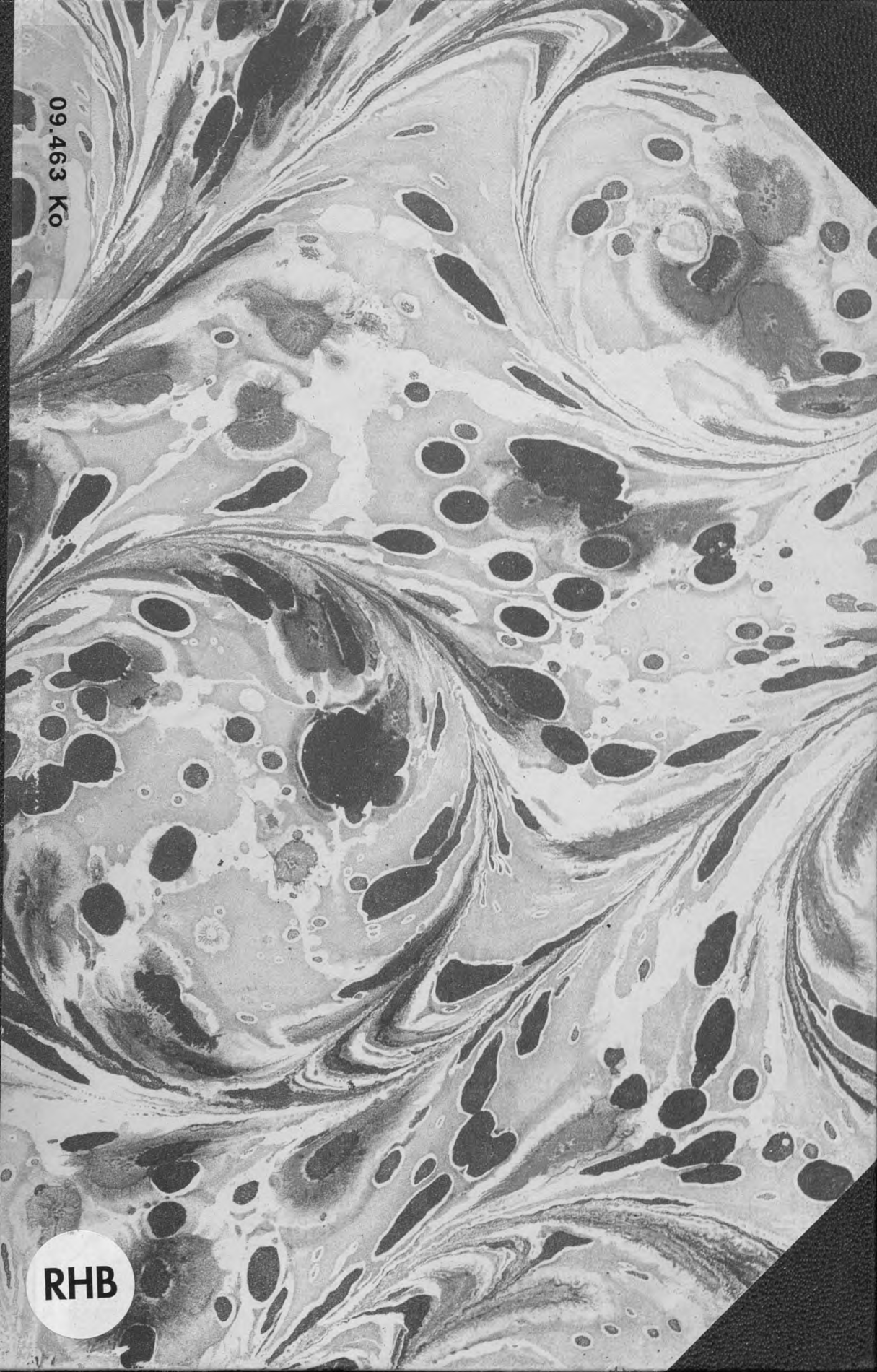
591733419

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

09.463 Ko

RHB

DANMARK

Landet mellem Hav og Bølt

Dansk Landskab

Sv. Saabye

DANMARK

Landet mellem Hav og Bælt

REDAKTION

JØRGEN BUKDAHL

OLAF ANDERSEN, CAI M. WOEL, JOHS. LINDSKOV HANSEN

OG NIELS TH. MORTENSEN

UNDER MEDVIRKEN

AF EN RÆKKE AF LANDETS BEDSTE FORFATTERE

*I Værket er optaget
en Rigdom af ypperlige Tegninger og Fotografier
fra Danmark, Færøerne og Grønland*

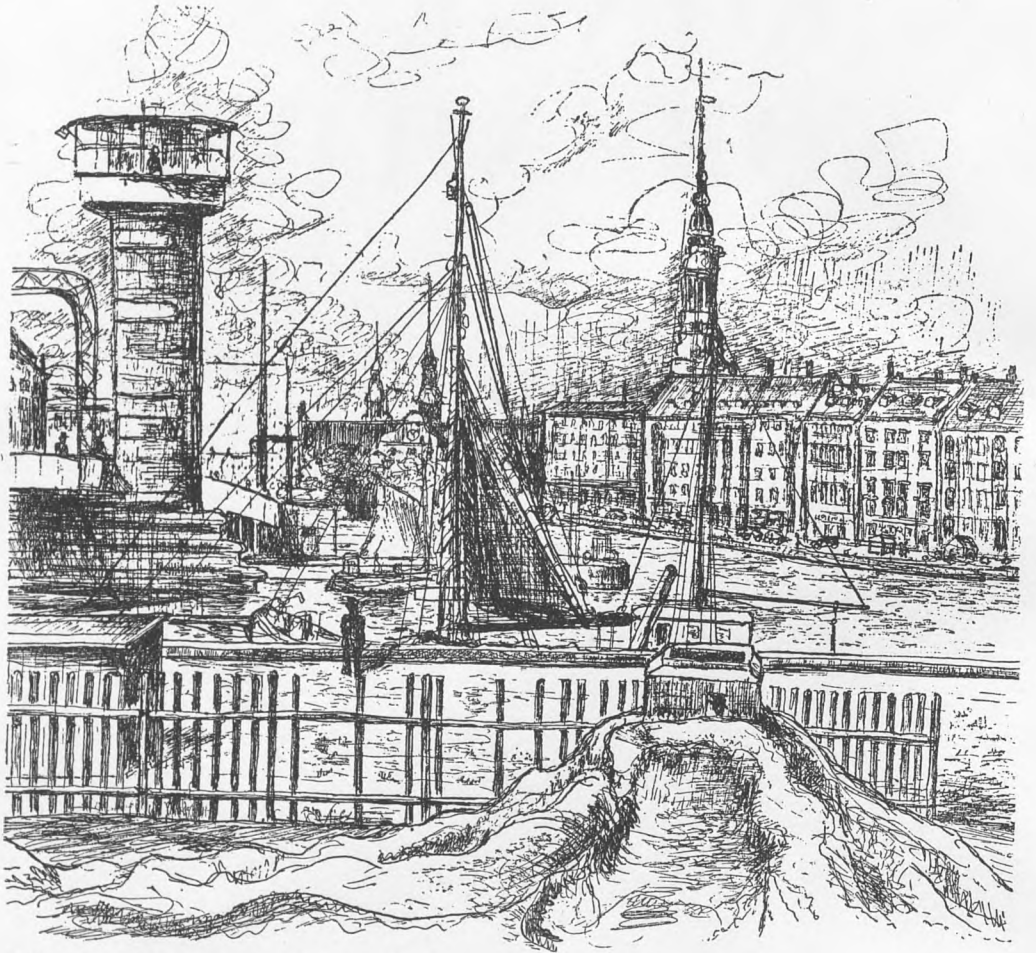
ARNKRONE

Hans Majestæt
KONG FREDERIK DEN NIENDE
af Danmark

tilegnes allerunderdanigst Værket

DANMARK
Landet mellem Hav og Bælt

**KONGENS
KØBENHAVN**

Udsigt fra Knippelsbro mod Holmens Kirke

Bjørklund

KONGENS KØBENHAVN

REDAKTION

CAI M. WOEL

BILLEDREDAKTION

NIELS TH. MORTENSEN

*Tekst og Tegninger af en Række kendte Forfattere
og Kunstnere*

FORLAGET ARNKRONE

MCMXLVIII

*Alle Rettigheder
til Offentliggørelse som Helhed
eller i Brudstykker
forbeholdes af Forlaget*

ARNKRONE

★

Fotografer: Jonals Co.

Omslagstegning: Knud Mühlhausen

Raadhuspladsen

Sv. Saabye

VESTERBRO

Af Harald Herdal

Det er i dette værk om København tilfaldet mig at skrive om Vesterbrogade: en af byens store gader, en vigtig trafikare, — og Raadhuspladsen: selve byens centrum. Maa det da gøres saadan at der begyndes udefra (selvom Vesterbrogade rent nummermæssigt begynder ved Raadhuspladsen), saaledes at vi gaar *ind* mod byen for at naa byens hjerte. Vesterbrogade er jo en af de store gader der fører ud af byen, som navnet siger, vestpaa, saaledes fører den i følge naturens orden ogsaa *ind* i byen og gør egentligt dette i højere grad nu, da den selv og dens sidegader og kvarterer er en del af byen, ikke som før i tiden dels forstad, dels land. Da var den jo virkelig *vejen*, som udenfor den af voldene begrænsede by, førte *ud* til Frederiksberg, ud til Valby og videre. Da var den vejen ad hvilken bønderne kørte ind til byen med

smør, mælk og æg. Nu er det bilerne der i de tidlige morgentimer suser ind til byen. — Jeg har dog endnu i tredverne en meget tidlig morgenstund oplevet et par mænd der i selve den morgenøde og morgenstille, dagningslysende Vesterbrogade drev med en flok køer. Denne drift kvæg, brummende og brølende, langsom og tung i gangen, skyndet frem af mændenes raab, denne lyd af klaprende koklove der uafsladelig gled paa den oljeblanke asfalt, dette virkede ganske mærkværdigt i denne gade, hvor ellers sporvognene, bilerne og cyklisterne er det naturlige. Oplevelsen var en lille mindelse om fortiden, gamle dage.

Endnu kan man fra Frederiksberg bakke — inde i haven ved slottet, — staa og se ind over en del af byen. Taarnene og spirene er noget nær hvad man saa før, men byen overskuer man ikke mere, den ligger ikke lavt med spir og taarne ragende op, man ser nu en skov af skorstene, en uendelighed af tage — et stykke af en storby, og ikke den lille by vore forfædre saa. Fra bakkens fod, med indgangen til Søndermarken paa den ene side, paa den anden plankeværkerne ind til de smaa haver i Pilealléen, et hyggeligt levn fra ældre tider, gaar vi ad Vesterbrogade ind mod byen, uden hast, seende os om, saa vi — maaske for en gangs skyld — virkelig sér Vesterbrogade, ikke bare skynder os igennem den, man sér f. exp. husene, ikke blot butikkerne, kikker ned ad sideveje og sidegader, standser op nu og da . . . Det første stykke Vesterbrogade har trods store høje huse endnu ligesom lidt af provinsens ro over sig; der er de butikker, der maa være, men de tar ikke synet fra det øvrige, husene ses. Som hele vejen ind næsten, skifter gammel, ældre, nyere og ny bebyggelse, men hér er det ældre endnu overvejende. De ofte kønne gamle ejendomme med en vis stil over sig, snart hen mod det fornemme, saa bare til det solide, det jævne men hæderlige, saa resten af et større landsted som nu ligger klemt ind mellem entreprenørhusene fra halvfemserne eller deromkring, og huse med meget pynt, rosenborgagtig stuk over døre og vinduer. Det flygtigste kik paa denne blanding er som at blade i en bog med fortællinger fra forskellige tider. Og se — endnu er der gamle stalde her, ind over gaarden, vognport, toppede brosten, et stykke aaben mødding, høns og duer, hestepærer og hyld i krogene, et enkelt træ der vel

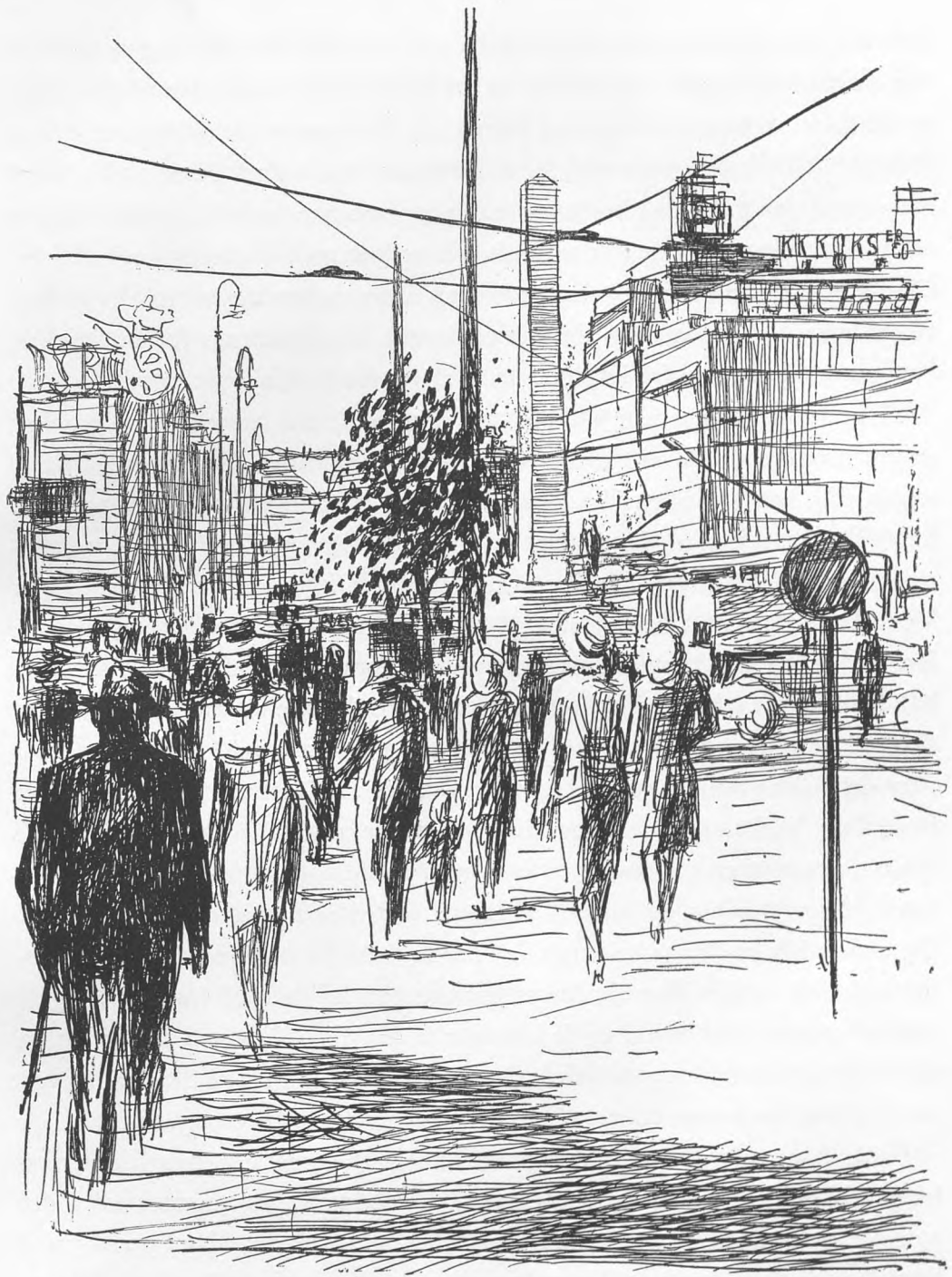
er en rest fra den have som engang var her. Man er i provinsen. Gaden derude er glemt, det er duernes kurren der høres, hønsenes kaglen, lugten er landlig. Saa er der en gammel villa lidt ind i gaden, stor i det, fornem, med rester af den gamle, engang store og skyggefulde have bagved; et landsted, liggende *udenfor* byen, i landlige omgivelser med marker, i nærheden af kongens slot, ikke langt fra bøndergaardene i Valby . . . Ja, da var det landet herude, langt fra byen; hérfra og fra det nære Frederiksberg tog man om efteraaret — naar sommeren var forbi — atter ind til byen — „ind til byen“, som vi nu gør det rundt omkring fra Sjælland, da laa man paa landet hérude!

Lidt herfra — bag karéerne dér — ligger jo ogsaa endnu Bakkehuset, hvor Rahbek og Kamma bode — mindre idyllisk end det kan forekomme en nu, i virkeligheden daarlige boligforhold, et gammelt hus, det trak ind allevegne, regnede ned, og Kammass helbred blev faktisk ødelagt herude. Men det var altsaa ogsaa udenfor byen — Rahbek kom ind nu og da, for det maatte han, men Kamma kom kun sjældent den *lange vej* ind til byen, og af og til klagede de begge over saa sjældent der fandt nogen ud til dem. Alléen derop til — nede ved Bing og Grøndahls porcelænsfabrik, det gamle bryggeri, bærer jo nu Rahbeks navn. Den var engang et opkørt ælte, der især ved efteraar og vinter var øde og nærmest ufremkommelig, — som laa den udenfor lov og ret; — den laa ialfald udenfor byen: en tanke der ikke umiddelbart falder nogen ind nu! Overfor ligger en gade med endnu enkelte smaa lave huse fra fortidens Vesterbro men ellers høje, grimme og skidengule lejekaserner — Henrik Ibsensvej. Saa er Platanvej endnu lidt lysere, skønt de gamle haver er forskaarne og trafikken gør sig gældende: en gennemgangsvej! Det er paa sidevejene dér og længere over mellem Frederiksborgallé og Gammelkongevej, at man endnu kan finde de yndige frederiksbergske sideveje. Vesterbrogade har kun sine sidegader! Hér er Vester Fælledvej, der engang førte til det store, aabne ubebyggede land og stranden. I tiden omkring den første verdenskrig var der stykker af fælleden endnu, over for Carlsberg, græsgrønne byggetomter, en overgang gule af fandens mælkebøtter — og rigtige græsmarker hvor der gik køer. Man saa dem som dreng fra sporvognen, der kørte

ud til Vestre kirkegaard. Nu ligger der store røde karréer. Men man behøver altsaa ikke at være saa gammel igen for at kunne sige til sine børn: Hér, hvor der nu er gade, græssede køer engang . . .

Videre – et stykke bare ,dér ligger Sorte Hest, eller dér laa det, det gamle gæstgiveri; bygningerne er vist de samme endnu. Det ser ret stort ud og der er – trods forfaldet og sliddet – noget smukt over dem, hodebygningen er med bindingsværk, kalket gul, trappen smuk og rummelig, der er kønne gamle døre, røde med guld. Man kikker sig om, kikker op – var det værelserne? hvad kostede de, hvordan var de, hvordan var maden . . .? En underlig fjern tanke at bo her, at der var en kro hér. Men det er igen det halvt ufattelige, at ogsaa dette var udenfor byen. Nu er der smedie i gaarden, heste skos, flammer ses fra smedens esse, der lugter af hestestald og af brændte hestehove, der hamres paa jern, en smuk lyd – og der kommer endnu lidt landligt over det hele, mens man staar her inde i gaarden og bare behøver en smule fantasi for atter at lægge det gamle gæstgiveri i landlige, grønne omgivelser . . . Sorte Hest! Skiltet er der endnu – men gælder nu smedien.

Det er underligt hvad man husker, hvad erindringen af grunde, man egentlig ikke klart fatter – bevarer! Skønt jeg hverken som dreng eller halvvoxen kom meget herude, er det dog fra den tid, jeg endnu husker bryggeriet som ligger lidt længere henne i gaden, Tvedes bryggeri. Jeg har et tydeligt erindringsbillede derfra, et kik ind i gaarden, set fra spurvognen, mens jeg endnu kan lugte den sødlige lugt der altid er ved bryggerier. Kikket er stadig det samme, den stort virkende gaard, de store ølankre, brostenene brunlige, som var der i tidernes løb spildt saa meget øl at de næsten bærer farve af det. Og samme ro! – Héroverfor ligger Amerikavej! Det har altid overrasket ialfald mig at den laa hér. Om Amerika kan det ikke siges den minder meget. Det maa da idetmindste være et fortidens Amerika, endnu præget af det gamle Evropa, et Franklins Amerika. For enden af den lille vej ligger et smukt gult gammelt hus som i stilen virker fornemt, hyggeligt, med en ikke længere almindelig solid værdighed – og netop dette hus lukker ligesom af for den lille vej med det store navn, det er ikke et perspektiv der lader ane et uendeligt Amerika! Lidt efter følger Sundevedsgade – vel den sidste side-

Frihedsstøtten

Sv. Saabye

gade der ikke blot er grim og uhyggelig som de gader der nu følger; den har dog endnu lidt hygge, med endnu en del af de gamle huse, der næppe mere er saa gode at bo i, men som ser kønne ud. De kommende sidegader er kun uhumske kik i halvskumle skakter af stenhuse, de overbefolkede gader, hvor mennesker den dag i dag bor mere trangt og sammenstuede, end man byder noget dyr. Ser man i en tidstavle efter hvor gammelt Vesterbro egentlig er, eller hvornaar det først nævnes, læser man at forstaden Vesterbro blev anlagt 1614, hvor man opførte en del boder derude — „fortrinsvis for fattigfolk“. Saa gammelt er dette fattigkvarter, som desværre holder sig saa godt.

Vi er forbi Enghavevej — vejen til enghaven, det lyder smukt, en eller anden dronning hade vist denne enghave, som man ser for sig, græsfrodig, sommerlig, nær stranden (fra Bakkehuset saa man jo ud over „det sølvblaa hav“!!), maaske med disse store fritstaaende træer som ses paa store, udstrakte enge. Det er der ikke mere af, men huse, huse, gader, gader . . . Paa Vesterbrogade skifter husene stadigt, enkelte maa være fra fyrrerne, maaske før, andre fra halvtreserne, treserne — saa kommer halvfjerterne, firserne, halvfemserne, aarhundredskiftet, frem til vore dage, eller man kan sige det saadan, at efter adskillige smukke gamle ejendomme med fortids rene stil over sig — blir husene grimmere og grimmere . . . Netop ved siden af disse trøstesløse lejekaserner fra den sidste snes aar af det forrige aarhundrede virker jo saadan en gammel ejendom, ingenlunde noget arkitektonisk mesterværk, alligevel sober og solid . . . Husene fortæller meget om menneskene! Og endnu hér er der gaarde med et eller to træer fra fortidens haver; underligt staar de og strækker sig for at komme paa højde med hustagene — de som vel engang stod højt over de huse der da laa der . . . Et sted er over døren til en ny ejendom netop et relief som viser hvordan det sted der før laa her saa ud, lavt, med store træer og sikkert en gammel lun have bagved.

Værnedamsvejen —; Vesterbrogade faar et lille knæk hér, hvor Frederiksbergallé kommer til og de begge med Værnedamsvejen munder ud i det aabne gadekryds der altid er saa livligt, altid saa trafikeret. Hér ligger — med bred facade skraa mod det Vesterbrogade, som fortsætter videre ind til byen, en af disse ejendomme der i stilen er empire og hvis lejligheder man tror

er rare, rummelige og lune —; jeg tænker paa den ejendom hvor engang „Kafé Osborne“ hade tilhuse. Endnu i min tidlige ungdom hade denne kafé noget gammeltfornemt over sig, et vist ry; jeg har været der engang og husker dunkelt røde plydsmøbler, marmorborde med stang, vægflader med guldlisterindramning og mathvidt glasloft med gyldne lister ogsaa dér . . . Og hér — en af de første grimme vesterbroske sidegader med deres skygge: Oehlenschlägersgade! Af skjaldenes Adam, naturens muntre søn — er der intet i denne gade, og intet af den store digters friske poesi (men saadan er det jo med de fleste digtergader!). Hér laa dog det hus, hvor Oehlenschläger fødtes! Der er et skilt, saa godt skjult som det kan være, naar det ikke ganske dækkes til af andre skilte! Hér fødtes han — udenfor byen, paa grænsen mellem land og by!

Det stykke Vesterbrogade, vi nu har forladt — stykket fra Kingosgade og her ned til Værnedamsvejen — er trods al trafik endnu stilfærdigt, næsten blidt, lyset er et andet end paa strækningen fra Søndermarken og ned til Platanvej, men det har endnu noget blidt over sig som et høstligt solskin, et høstligt eftermiddagssolskin . . . eller de svale skygger under gamle træer en sommerdag. Jeg ved ikke hvorfor, det forekommer mig saaledes. Der er som et skær af ældre hyggelighed over disse dele af Vesterbrogade, endnu lidt ro, ikke den store trafik, den trafikale støj. Ja, man synes der er som et skær af fortids landlighed endnu, som hade disse huse — især de ældre — bevaret noget af det, de i tiderne har oplevet i deres fysiognomi . . . Og et nu — skønt det næppe er rigtigt, skønt det gælder andre gader, — et nu spørger man sig selv, om der er en gade med saa meget fortid endnu som dette stykke Vesterbrogade fra bakkens fod derude og ind til Værnedamskrydset, hvor ligesom et andet Vesterbrogade begynder. Husenes udseende, fassaderne spejler som lag af tiden, det landlige, det provinsielle, det borgerlige, landstedet, vognmandsstalde og smedier, gammel haandværk, handel og anden foretagsomhed, smaaborgerlig idyl og byproletariatets frembrud, lejekaserne, sidegadernes overbefolkning, en by i vækst . . .

Det næste stykke Vesterbrogade, ned mod Vesterbros torv, og for den sags skyld videre til „hullet“ ved banegaarden, er et helt andet Vesterbrogade.

Vel er der endnu – og især lidt frem igen, smukke huse fra fortiden, men her er der allerede „strøg“, og hér dominerer butikkerne. Hér er der ogsaa flere mennesker, større trafik; – var der over det stykke vi har gaaet endnu som spor og mindelse af *vej*, saa er dette *gade* og den moderne *gade*! Hér ligger da ogsaa „Westendkomplekset“ – som vel engang var sidste skrig, sidste arkitekturskrig – hvor næsten ynkelig denne stil virker nu, denne stil der var stuk og humbug, pral og løgn. Det store ny handelshus, der ligger i nærheden, er anderledes bygget saa stilen svarer til formaalet, dette er et hus der er een stor butik, et stormagasin. Renligt virker det mellem adskillige af disse meget „pyntede“ facadehuse der ligger rundt om. Dog – atter kommer her et par kønne gamle ejendomme, som den hvor Kleis har tilhuse, den gamle kunsthandel fra aarhundredskiftet . . . Trukket fornemt tilbage ligger Den kgl. Skydebane, en køn bygning fra 1787. For tiden ligger i dens indkørsel mellem træerne en stor moderne kæmpehøj, en bunkers; bag den ligger den gamle have (og skydebane vel?), som Vesterbros børn, især dem fra sidegaderne, endelig fik – jeg ved iøvrigt ikke hvor meget eller lidt af, og som før var lukket og utilgængelig som et sidste udtryk for en aand helt tilbage til Frederik den sjettes patriarkalsk-tyranniske regime.

Vesterbros torv – et rodet hul i gaden bare, men der er jo bænke (og dem er der altfor faa af i København!), der er springvand, et par forkrøblede træer, avisiosk og gadehandel; overfor ligger Det ny teater, og Vesterbrogade faar igen et lille knæk: man ser raadhusaarnet herfra. Hér – fra torvet og op til hvor gaden breder sig ud – blir Vesterbrogade storstadsagtig, befærdet, trafikeret, det er butiksstrøget med restauranter, automatkaféer, filmteatre og menneskemængde, gaden er bred hér, trafikken er som fortsat og fortsat, nye biler, nye sporvogne, flere cyklister, ud og ind. Sidegaderne lægger man næsten ikke mærke til. Husene næsten heller ikke, og der er heller ikke noget særligt ved dem, de er høje bare. Saa breder gaden sig endnu mere ud og mister egentlig helt sin karaktér af *gade* – den er for bred, den er en slags plads, men kun i længden, hér rager det store Vesterport-komplex op paa den ene side, modsat er husene ældre, sidegaderne her er fulde af hoteller, yderst ved banegaarden sejler hotelskibet frem med flad køl, smal forneden,

Pantomimen, Tivoli

Sv. Saabye

og hullet foran banegaarden dukker op. Ogsaa ovre paa den anden side er der „hul“, her ligger bazarbygningerne paa det gamle banegaardsterræn, og midt ude mellem sporvogne og stoppesteder er nu frihedsstøtten anbragt. Efter banegaarden, der syner lille og provinsiel, kommer endnu en række af de ejendomme, der vel blev beundrede da de blev byggede, men næppe kan henrykke mange mere. I en af dem hade engang det gamle folkemusæum tilhuse, og i en anden det forlængst forsvundne Panoptikon, som den der bare een gang har været der som dreng, aldrig glemmer. Vesterbrogade gaar itu hér, den er ikke gade mere. Men lyst er her, aabent, himmel. Ikke videre kønt at se rager Axelborg op, mens husrækken fra Bernstorffsgadehjørnet og videre — afbrudt af indgangen til Tivoli — bestaar af disse mærkelige, halvlave bygninger, hvoraf Wivex optager en, mens der er butikker og teater i de øvrige. Hér laa engang „Kisten“. Overfor ligger „National“ komplekset og lidt længere henne den nye Richbygning. Resten hen til Raadhuspladshjørnet er paa den anden side optaget af Industribygningen, før denne er endnu et hul med smaa pavillongagtige bygninger. Et broget stykke gade, — et stykke gade man forøvrigt ikke ser, i den forstand at man ser paa bebyggelsen, man gaar der bare. Eller, det er bare det der nu er omkring *indgangen til Tivoli!* Ti indenfor den kendte indgang med den pseudoagtige triumfbue, som man tror er af pap og nok vælter i blæsevær, men som har staaet i mange aar, ligger altsaa den gamle have og forlystelsespark med endnu en stump af den gamle voldgrav og træer der maaske ogsaa stammer fra den tid. Og selv om man næppe mere forbinder noget med det eller overhodet tænker over det, *saa ligger Tivoli paa Vesterbro* med indgang fra Vesterbrogade. Dér ligger det, hyggeligt og ikke hyggeligt, fortidsagtigt og ikke længere hvad det var, kæmpende for at bevare fortidens hygge og for at følge med tiden. Og endnu er det vel om formiddagen fristedet for barnevogne med børn og barnepiger eller unge mødre, og for ældre damer og herrer. Aar for aar moderniseres den gamle have, og hjemligt nazistisk hærværk ødelagde desværre adskilligt der mindede om fortiden og som faktisk var Tivoli . . .

Men . . . det er Vesterbrogade, og det er Raadhuspladsen, det er det sidste stykke af Vesterbrogade, „det lille strøg“, promenaden. Hér — naar man gik

Formiddag i Tivoli

Sv. Saabye

udad – var København storby, naar lysreklamerne var tændte og med alle farver straaede paa husene og hustagene (hvor skeletterne endnu ses), det var virkelig *lidt* Berlin, *lidt* Paris, London, New-York, altsammen i det smaa bare, men dog . . . Og det var Vesterbro!

Over gaden – og nu er vi paa Raadhuspladsen. Egentlig er vi som kommet om ikke fra landet saa dog fra mere stille og rolige kvarterer af byen og herind. Hér er alt ligesom hæftigere, trafikken større, hele gadelivet mere hektisk. Dette er pladsen foran byens raadhus.

Hér stimler folk sammen, naar der er noget – valg og de sidste sportsresultater, folkeafstemninger og demonstrationer foran raadhuset, – hér var det ogsaa at byens befolkning samlede sig under den tyske besættelse – i stum demonstration, to minutters pavse, eller i de dage da stemningen steg til det yderste, da det var som om hele København var paa raadhuspladsen, bare gik og gik (som man gik ved krigsudbruddet, den aften da aviserne

meldte det skete) . . . en direkte protest mod de fremmede voldsmænds nærværelse . . .

Hér staar en række kastanjer der er som selve byens foraar; naar de — efter længe at ha tøvet med store, bristefærdige, klæbrige knopper — endelig springer ud, saa er det foraar i København. Hvor underligt med denne plads der ingen plads er, ikke er smuk, ikke er noget rum, ikke ejer plan, samling, orden — hvor underligt at den dog er det den er for enhver Københavner, byens hjerte, pulsslaget, centrum, storbytempo og provinsiel due-idyl! Hvilket liv paa denne plads, hvilken trafik, hvilket virvar — og hvilken fredelighed! Dér ligger raadhuset, som vi kender det fra daarligt kolorerede postkort. Er det stort bedre i virkeligheden? Men nu er det der. Det har dog dette taarn, dette ur og dette klokkeslag. Og maaske ser vi slet ikke mere paa det ellers og lader folk fra provinsen og Malmø om det. Der er jo livet paa pladsen. Og der er stoppestederne. Der er bænkene, fuldt besatte altid, der er kiosken, der er duerne, der er frugtvognene (og der er altid gerne en eller anden improviseret bygning opstillet, et sommerhus osv.), der er den underlige lille trafikpavillong, og rundt om er hotellerne, bladbygningerne, Politikens hus og B. T.s hjørne, og endelig er der i muslingskallen kanonfotograferne og brudefolk fra raadhuset eller turister eller folk fra provins og land der stiller sig op og blir fotograferede . . . Ovre i den underligt øde og stille side af pladsen er der ogsaa dragespringvandet. Og saa er der trafikken, og strømmen af mennesker der kommer fra Vesterbrogade og gaar videre ad Strøget eller kommer fra Strøget og gaar videre ud ad Vesterbrogade. Der er altid strøm af mennesker, — og ikke mange ved hvor smuk, hvor smuk trods alt, raadhuspladsen er en sen lys sommernat eller en meget tidlig morgenstund — eller en vintermorgen med sne endnu uberørt af mennesker og trafik . . .

Og hér, paa raadhuspladsen, mødes vi, hér sætter vi hinanden stævne; altid staar der nogen og venter, altid er der nogen der mødes. De ventende staar stille — det er saa underligt at staa et sted oppe ved et redaktionsvindu og se ud over og ned over raadhuspladsen, den er som en myretue af mennesker i bevægelse, men hér og dér, gerne ved kiosken, staar mennesker stille og

venter. Maaske gaar de en smule frem og tilbage, mens de skotter op til uret eller ser paa deres eget eller paa kioskens, eller sammenligner. De venter. De blir lidt utaalmodige eller nervøse, deres ansigter lukkes — saa lysner de op, saa smiler de, for dér kommer hun — og dér kommer han . . .

Og det skér ogsaa, at det netop er her, man mødes rent tilfældigt, her midt i mylderet og menneskestrømmen og trafikken. I ett gaar støjen hér, hele den trafikale støj af klemtende sporvogne, tudende biler, kimende cykler og skridt af mennesker, — een støj. Hvor ufatteligt at der engang her — udenfor Vesterport (som stod ud for Frederiksberggade) — hørtes nattergale! Men Oehlen-schläger paastaar det og har skrevet et digt om en nattergal, der sang her. Det er forbi — det er umuligt. Men duerne kan man høre — — og en ting til: stilheden. Stilheden, naar det under skér, at al trafikal støj som ved et trylleslag tier. Det er et nu bare, og du opdager det kun, fordi du med ett hører, at det er stille. Du studser. Men alt er stille, som var hele trafikken gaaet istaa. Saa er støjen der igen. Ogsaa dette er storbyens poesi. Et nu er hele den store plads stille som en skov — men inden du rigtig faar lyttet, er det forbi.

Og hér staar vi nu — midt paa Raadhuspladsen, og dér ligger Vesterbro-gade, og mens du staar hér, gaar raadhusklokkerne i slag. Aa denne slidte melodi som vi alle kan udenad til det trivielle. Aa denne melodi der dog griber saa underligt om hjertet, som var det en barndoms sang vi pludseligt hørte igen. Det er den sang, vi har hørt paa alle døgnets tider, nær eller fjern, som børn og unge og nu, i vinteraftner og lyse nætter, foraarsaftner og midt paa dagen . . . Byens sang. Den melodi som — hvis vi hører den fra en radio i en provincgade — næsten gør os syge af længsel efter København.

Stadepladser paa Højbro

Bogh Laursen

STRØGET

Af Henry Hellssen

Fortæl om Strøget, siger Redaktøren af dette Værk: Strøget, Hovedstadens fornemste Gade! Jeg protesterer mildt: Er Strøget overhovedet noget, som eksisterer i vore Dage? Hører det ikke Fortiden til? Løber travle Københavnerne af 1948 helst ikke udenom det . . . ad Sidegaderne?

Men saa vil Tilfældet, at Solen den Dag netop skinner, og at jeg har Ærinde paa Raadhuspladsen. Hvorfor da ikke engang igen tage Turen ad Strøget, som da man var ung Journalist, og det hørte med til Professionen at „gaa“ der fra 3 til 5. København var jo en anden By den Gang, meget mindre, man havde langt bedre Tid, og alle kendte alle. Jeg husker, at min Ven Helge Wamberg, *Politiken's* yngste Medarbejder, og jeg drev den Sport at tælle, hvor mange Gange vi tog Hatten af fra Kongens Nytorv til Raadhuspladsen. Og Forfatteren Rud Lange, der skrev sine Romaner (de var da ogsaa forfærdelige) ved Marmorbordene i Hotel d'Angleterre's Café, konsta-

terede henrykt: Idag mødte jeg paa Østergade 27 Mennesker, med hvem jeg er Dus! Jo, Strøget spillede en Rolle i Ens Tilværelse: Hér proklamerede man sin nyeste Forlovelse ved at gaa med Pigen flere Dage i Træk, hér demonstrerede man ogsaa Skilsmisse . . . en kendt Kunsthandler, hvis smukke Kone var løbet fra ham, spadserede op og ned med et Barn ved hver Haand og en ligesom usynlig Plakat paa Brystet: Se, hvor vi er forladte!

I Københavns Historie er Strøget et forholdsvis nyt Fænomen. Det attende Aarhundredes unge, elegante Mennesker spadserede ikke paa Østergade, de foretrak Norgesgaden ude i den nyanlagte Frederiksstad (idag Bredgade). Hér, hvor de adelige Palæer laa og Karosserne kørte, mødte man Jomfru Thielo, Jomfru Rose og andre af de smukke Actricer fra Komediehuset paa Kongens Nytorv. Bredgade forblev langt ind i det tyvende Aarhundrede Overklassens Promenade. Etatsraaddøtrene passede paa at være der, naar ved 4-Tiden om Eftermiddagen Undervisningen var forbi paa Kadetskolen. Saa kom de vordende Søofficerer med deres blanke Bandolerer og gyldne Dolke ude fra Nyboder og foretog et hastigt Erobringstogt i Retning af Palmehaven: Balkort blev udfyldt, Aftaler truffet med Hensyn til baade Lanciers og Kottillon paa næste Uges private Baller. I Bredgade luftede ogsaa Gesandterne (den Gang ikke saa travle som nu) deres Pelse og høje Hatte. Frederik VIII og hans to yngste Døtre (med store Strudsfjer paa Hattene) trak frisk Luft, man bukkede, man nejede. Johannes Poulsen, der selv hørte hjemme i Kvarteret, han satte Pris paa Adel og udtalte A'et meget aabent, sagde engang om en ung mondæn Digter, der til en Afveksling fandt paa at bestille noget: Tobias har saa travlt, at han for Tiden maa gaa ad Store Kongensgade!

Det egentlige Strøg (det borgerlige) begynder dog først fra d'Angleterre's Hjørne, hvor Østergade munder ud i Kongens Nytorv. Trangen til at gaa paa Strøget opstod i H. C. Andersen's pure Ungdom, og han gik der selv gerne, skønt han ikke kunde lide de Mennesker, han traf dér . . . thi det var jo netop Grinebiderne, dem, han hadede og frygtede. De unge Dagdrivere, der i Eftermiddagstimerne samledes hos Jacob Mini, Konditoren henne i det Hus, hvor senere Generationer gaar hos à Porta, fortsatte deres evindelige Teatersnak, mens de — efter at have taget godt til sig af Crêmeboller, Makro-

ner og Svesketærte — drejede om Hjørnet ind i Østergades trange Kløft. Man kaldte dem Sølvhattene (paa Grund af de høje skinnende graa Hatte, overtrukket med graa Silke) eller Ministrene, og de gav om Aftenen Tonen an i Komediehusets Parket. For H. C. Andersens Talent var de ikke noget forstaaende Publikum. Hans første Kritiker, en purung svensk, meget teatergal Aristokrat, Baron von Nolcken, hørte med i Flokken af Stamgæster hos Mini. Man havde givet ham Øgenavnet: Den lille Kagesluger.

Endnu i Begyndelsen af vort Aarhundrede holdt litterære Personligheder af at vise sig paa Strøget. Det gav Reklame, gjorde En kendt. Gustav Essmann balancerede i spidse Laksko og højroede Silkesokker paa Flisen, og alle smaa Billeder vendte sig om, naar man mødte denne Levemand (som vistnok paa Bunden af sin Sjæl var uhyre borgerlig). Herman Bang tog en Droske, naar han havde Penge til det, og laa henslængt paa de temmelig snavsede Hynder, mens Vognen luntede gennem Østergade. Hestepærernes Odeur blev borte i den Duft af krasse Parfumer, Patchuli og Moskus, som udgik fra hans mærkelige Person. Martinius Nielsen stod ofte op i Vognen paa Turen fra Dagmar-teatret til Casino . . . han havde to Scener at passe, begge var som Regel paa Fallittens Rand, og ved ikke at sætte sig ned, viste han Københavnerne, hvor haardt han arbejdede. Han havde slet ikke *Tid* til at sætte sig.

I Begyndelsen af dette Aarhundrede gav *Politiken* Østergade sit Præg. Bladet havde til Huse paa Hjørnet af Integade, og udenfor hvert Vindue var om Sommeren Blomsterkasser, hvoraf lyserøde Begonier vældede. Det saa nydeligt ud. Paa første Sal havde Henrik Cavling sit Kontor. Ofte stod han i Eftermiddagstimerne bag Ruden, lyttende til Stemmernes Brus, der steg op til ham fra Strøgvrимlen . . . det var Byens Melodi, og den fandt Genklang i hans følsomme Hjerte. Udenfor paa Fortovet stod altid Litterater og skældte ud paa de Fraværende. Valdemar Koppel listede over Gaden for hos den vittige Cigarhandler at hente den sidste gode Københavnerhistorie til Rubriken *Dag til Dag*. Andreas Vinding kom hjem fra Væddeløb, blond, blaaøjet, med Kinder som en Basunengel, men et Skær om sig af Forelskelse og Fest. Der var altid Liv paa Integadehjørnet, og Lysene brændte langt ind i de smaa Timer.

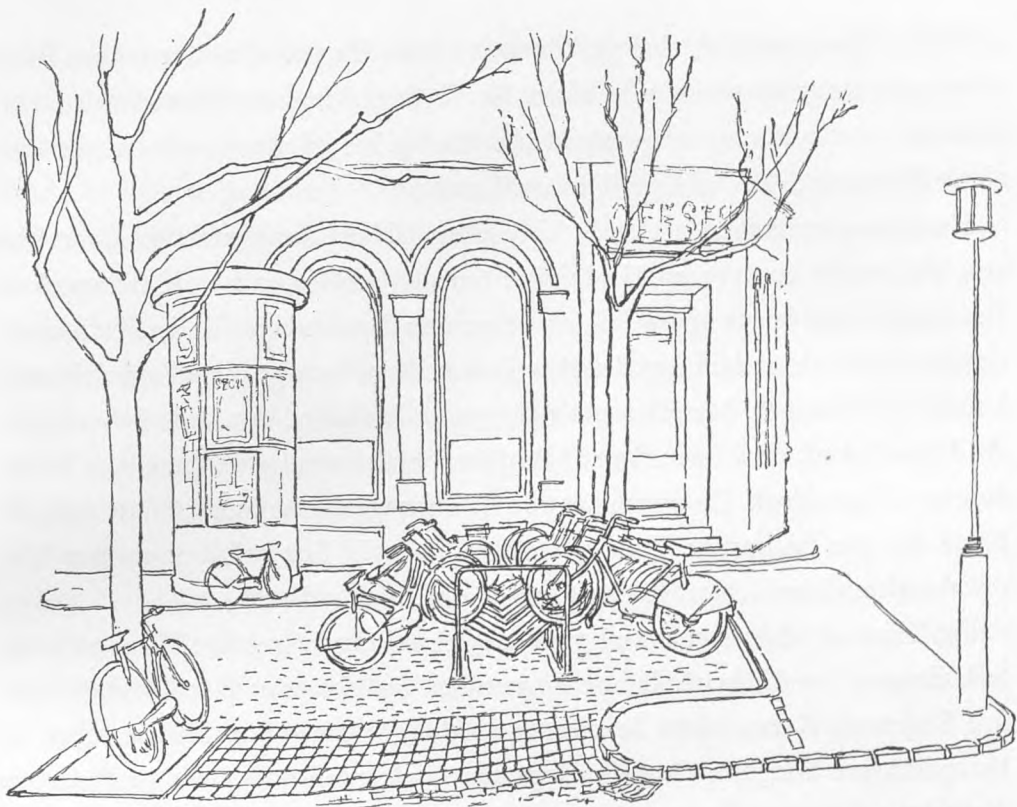

Strøget set fra Kongens Nytorv

Bogh Laursen

Ellers var Østergade ikke morsom om Natten. Faa Skridt til begge Sider . . . og man var enten i Mayonæsekvarteret (som Essmann havde døbt Hummer- og Laksegade) eller virkelig i Lastens Huler, de forfærdelige Smøger og Baggaarde omkring Brøndstræde. Men Beboerne i disse af Prostitution, Alfonsen, Ruffersker fyldte Huse respekterede paa en mærkelig Maade Strøget, de *kom* der ikke . . . de vilde ikke forstyrre de pæne Københavneres Tryghedsfornemmelse. Der var paa Østergade en enkelt Morgenbeværtning: Rydbergs Kælder, hvor det gik temmelig stærkt til. Men den aabnede først ved 5-Tiden, naar ordentlige Mennesker længst laa i deres Ægtesenge. I Karnevalsnetterne drog man fra Odd Fellowpalæet til Rydberg for at faa Kaffe og varme Boller. Saa blandede letlevende Skuespillerinder sig en Timestid med billige Skøger, adelige Godsejere svarede igen paa Alfonsernes sjofle Tilraab og kom til kort, et Glas fløj igennem Rummet: Skrig, Klirren af Skaar, Blod ned ad et hvidt, stivet Skjortebryst! Pjerrette eller Den glade Enke, der havde siddet i Sofa med Viola fra Dybensgade eller Lyse Johanne og fundet det rædsom interessant, blev pludselig bange og bad om at komme hjem. Oppe langs For-tovet var der Biler nok.

Strøgtiden paa Østergade begyndte Kl. 3 om Eftermiddagen, og man mærkede, naar det var blevet Foraar, thi saa havde man paa Turen mod Raadhuspladsen Solen i Øjnene . . . den blændede, men det var dejligt. Asfalten duftede af Violer fra Konernes Kurve og fra de Buketter, elegante Damer havde fæstnet til Persianermufferne. Om Formiddagen var der ogsaa mange Mennesker, men de ikke bare gik og nikkede og smilte og drejede Hovederne, nej, de var ude paa Livets Alvor, de besørgede Ærinder. Ak ja, det var de Tider, hvor der paa Strøget var noget at købe. Hos Salomon Davidsen, det fine gamle jødiske Lingerifirma, fik Brude af god Familie (med mange Penge) deres personlige Udstyr. Frk. Davidsen kom selv ind og kastede et Blik paa Resultaterne i Prøveværelset, og naar man i Generationer havde været Kunde, blev der budt Pebermyntebolcher af en Sølvbonbonnière. Dronning Louise (Fr. VIII's Gemalinde) kom og passede personligt paa, at hendes Døtre ikke gik for vidt med Hensyn til at være moderne. Nu bruger man Hofterne lavere! sagde Direkticen engang. Hos Prinsesserne, svarede Hendes

Cykleparkering ved Strøget

Bogh Laursen

Majestæt, sidder Hofterne, hvor de altid har siddet, og dér vil de blive ved med at sidde!

Illum paa Østergade . . . han var jo noget af et Eventyr. Mange Damer huskede den lille Butik med Sytraad og Knapper paa Hjørnet af Store Kirkestræde. Hér havde, før han rykkede ind, en Dværgtroupe: Lileputanerne været fremvist. Begyndelsen var saamænd beskeden nok. Og nu dette kolossale Varehus, som — paa den anden Side af Strøget — aad sig længere og længere ind i de omliggende Ejendomme og opslugte næsten en hel Karré. *Efterslægten*, det gamle Renaissancebygværk med de festlige Gavle, Skolen, hvor Adam Oehlschläger og andre af vort Aandslivs store Navne havde søgt Lærdom, forsvandt. Illum med sine Vinduesudstillinger og stift smilende Voksmannequin'er blev et kraftigt Træk i Strøget's Ansigt. Butikkerne af den hyggelige gammeldags Type og med de forholdsvis smaa Ruder er efterhaanden ud-

ryddede. Man skal kikke længe, før man bliver klar over, at der endnu langs Østergade staar mange gamle Huse. De fleste er idag som Damer uden Underkrop . . . Façaderne svæver paa uforklarlig Vis i Luften over en gennem-sigtig Stueetage, helt af Spejlglas og Tomhed.

Forretningsmæssigt er denne Udvikling sikkert uundgaaelig. Grundene paa Østergade er dyre og Huslejerne taarnhøje. Der er fra de Menneskers Synspunkt ikke noget at sige til, at de gerne vil paatvinge sig de Forbipasse-rendes Opmærksomhed, og det sker i vore Dage kun gennem iøjnefaldende Vinduesudstillinger. Men Strøget's *Hygge* er forduftet, den søde københavnske Hjemlighed. Nu kunde flere af Butikkerne saamænd godt ligge paa Femte Avenue i New York. De er internationale i Smagen, ofte forbløffende fantasi-fulde. De gør En urolig: Hvad skal dette blive til? Surrealisme selv hos Ma-nufakturhandleren! Man føler sig utryg og haster videre.

Paa Hjørnet af Amagertorv ligger idag et ualmindelig grimt Hus i 90'ernes Stil. Engang herskede hér baade Fornemhed og Velvære: Hér knejsede med fire Stokværk Københavns fornemste Herberge: Store Lækkerbiskens, en af Hovedstadens kønneste Gaarde. Regeringen plejede under dens gavlkronede Tage at indkvartere fremmede Gesandtskaber. I 1656 var Dorrete Timmer-mands Værtinde for en moskovitisk Ambassade, som under Opholdet drak 26 Tønder dansk Øl og 768 Potter diverse Vine. Store Lækkerbiskens gik til Grunde ved Branden 1795 . . . den sidste af de store Ildsvaader, der tog Præ- get af København som en gammel By. I Sammenligning med andre europæi- ske Hovedstæder har vi sørgelig faa Fortidslevninger at vise frem.

Forbi Ranch's Ur, hvor der vistnok slet ikke mere holdes Stævnemøder, og hen langs Højbroplads med Porcellænsfabrikernes Udstillinger, vor nationale Stolthed, Maalet for alle Udlændinge paa Besøg i Byen og en af de faa Mu- ligheder for at faa fremmed Valuta. Det har altid været mig en Gaade, hvor- for Den kgl. og Bing & Grøndal har lagt sig klods op ad hinanden, men det har de altsaa . . . med alle Chancer for, at en rig Amerikaner, der søger Den kgl. for at købe et Stykke Jais Nielsen, falder ind hos Konkurrenten og vender hjem med en gauginsk Hjort. Højbroplads var paa Holbergs Tid en forholds- vis smal Gade. Gennem Sidegaderne saa man ned mod Slottet, og der var

fuldt af Kræmmerboder. Smaa lave Butikker indhegnede til 1732 Helligaandskirken, de blev derefter afløste af en kedelig Mur, som ogsaa tog Synet væk af det skønne Gudshus. Muren forsvandt midt i det nittende Aarhundrede, og i Træerne indenfor Gitteret tog hver Eftermiddag i Skumringstimen store Spurveflokkede Ophold. Ved Vintertid var de nøgne Grene tyngede ned af Fuglenes Tusinder, de sad saa tæt som Blade, og deres Kvidren lød som et umaadeligt Jubelkor. Hvad var Spurvene saa glade for? Ingen kunde løse Gaaden. Heller ikke, hvorfor de netop valgte *disse* Træer til Samlingssted. Københavnerne, som i Strøgtiden strømmede i lige saa mange Tusinder hen under det levende Løv, saa altid op og sugede til sig af det Humør, der laa i Pippet. At en Spurv i Overstadighed ofte lod en Klat falde, tog man som noget selvfølgeligt — det bragte Lykke — hvis man da ikke lige havde sin nyeste Hat paa. Og saa pludselig en Dag blev Spurvene borte. Heller ikke det kunde man finde en fornuftig Forklaring paa. Fugleflokkene kom og forsvandt igen som et ornitologisk Mysterium. Det var under første Verdenskrig, og nogle mente, at Grunden maaske var den, at Hofbager Rubow paa den anden Side af Gaden ikke længer lagde Brødkrummer ud. Rationering var indført, og der blev aldrig gammelt Brød tilovers. Andre paastod, at Automobilerne havde fortrængt Hestedroskerne og dermed fremkaldt en beklagelig Mangel paa Hestepærer. I hvert Fald mistede Strøget, da Spurvene svigtede det, sin egen Melodi . . . der var noget saa opløftende i dette Brus af Fuglestemmer. Der var en Hilsen i det fra den evige Natur til den forgængelige Asfalt. Det var en Gaade, som aldrig blev løst.

Vimmelskafte har aldrig i min Tid været særlig spændende, men i Christian VIII's København talte man meget (og forarget) om en Modehandlerinde i Nr. 38, en vis Louise Rasmussen, som hentede sine Varer fra Emmy Lecharpentier i Paris — og det var i og for sig ikke nogen Sensation — men som for at paakalde de Forbipasserendes Opmærksomhed i sit Vindue havde ladet opstille en legemsstor, elegant paaklædt Dukke, *som kunde dreje rundt*. Det var næsten uanstændigt, og der var da ogsaa Trængsel udenfor Butikken. Louise Rasmussen havde ikke det bedste Ry for Dyd, men hendes gode Smag var uomtvistelig. Altsaa overvandt man sine moralske Betæneligheder og

købte hendes Hatte. Dette var i November 1844. Fem Aar senere holdt den tidligere Figurantinde ved Hr. Bournonville's Ballet, Modehandlerinden i Vimmelskaftet, Bryllup med Hans Majestæt Kong Frederik VII og fik Titel af Grevinde Danner. Hattene var i Mellemtiden bleven temmelig umoderne, heldigvis, thi nu vilde ingen gaa med dem, saa hadet var den Kvinde, der havde solgt dem.

Bernina, Caféen paa Hjørnet af Vimmelskaftet og Badstuestræde i det gamle Tutein'ske Palæ, har jeg aldrig besøgt i dens Glanstid, den Gang, den var virkelig litterær og altsaa temmelig berygtet. Jeg har desværre ikke selv set Knut Hamsun sidde ved et tomt Marmorbord og se sulten ud eller Johannes V. Jensen digte over fire blomstrende Stykker Smørrebrød. Jeg har heller ikke (den Gang) sværmet for den henrivende Edith Nebelong, nu Rode, eller hendes Søstre, Hofmedicus' begavede og ombejlede Døtre. De syede Kjoler af Køkkengardiner og pyntede deres florentinske Straahatte med levende Ranker af rød Vildvin. Nej, i min Tid var saamænd Bernina meget skikkelig. Hér kom af litterære Berømtheder egentlig kun Nordmanden Thomas P. Krag. Iøvrigt bestod Stangæsterne af norske og danske Malere, for hvem Jens Pedersen, Københavns sidste Bohême, holdt Foredrag over Absint'en. Han talte gerne og satte ikke Pris paa, at andre havde noget at skulle have sagt. Efterhaanden var det lykkedes ham at bilde sin Samtid ind, at han havde Talent. Det skal siges til hans Ros, at selv troede han neppe paa det. Og han var saa forsigtig at give Dovenskab Skylden for, at han aldrig skrev. Det imponerede.

Jens Pedersen beherskede Bernina, indtil den sidste Rest af Bohêmostemning var flygtet, og Forretningsverdenen rykkede frem. Filmsfolkene tog Caféen i Besiddelse ved Frokosttid, og Luften svirrede nu med Millionbeløb. Ole Olsen spiste den billigste Ret, mens i hans Biograf nede paa Fortovet Folk strømmede ind gennem Portalen. Dagen igennem skraalede den kæmpestore Dørvogter ud i Strøgets Larmen: De kommer ind med det samme! Ovenover Bernina havde Frede Skaarup sine Kontorer, baade for Film og Teater. Var man saa heldig, at et Vindue paa en lun Foraarsdag stod aabent, kunde man høre en Komponist spille Sommerens Melodi til Scala-Revuen

Amager Torv

Bogh Laursen

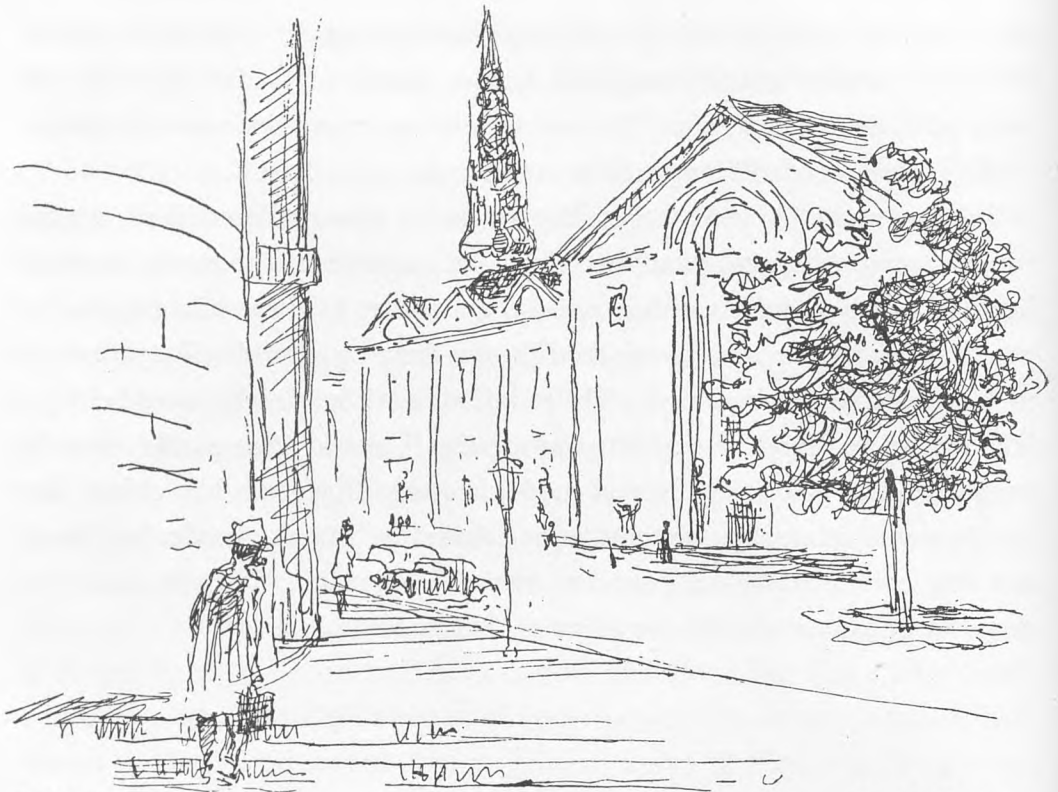
eller en vordende Stjerne, maaske Liva Olsen (senere Weel) aflægge Prøve. Videre ad Strøget. Vi befinder os nu i Nygade. Hér tjente i sin Tid Ernst Bojesen, den fantasifuldeste af alle Danmarks Forlæggere, mange Penge paa en Galanteributik. Interiøret var broget (efter vore Begreber sikkert forførdeligt). Herman Bang satte det ind i sin Københavnerroman *Stuk*, og derigennem blev det udødeligt. Af Diskretionshensyn henlagde Bang Butikken til Købmagergade, men ingen tog fejl af Forbilledet. Bojesen hviler længst i sin Grav, og Forfattere og Boghandlere har forhaabentlig sat ham Monumenter . . . han fortjener det i hvert Fald. Holger Ferlow prøvede paa at puste Liv i Nygade engang i dette Aarhundrede med en sjov Antikvitetsforretning og Dagens Mand i Dagens Stol udenfor. Han blev fin og stilfærdig og er ogsaa forsvundet ud af Nygades Billede. Og hvem husker nu *Klokken 12*, Middagsbladet af den Kategori, som i et moderne og nogenlunde renligt Samfund ikke vilde blive taalt. Men i *Klokken 12*, som ikke var nær saa slemt som sit Rygte, tegnede *Snaddevalde*, Valdemar Andersen, ikke blot i selve Spalterne, men ogsaa i Redaktionens Udhængsvinduer. Havde der i Nattens Løb fundet et Mord Sted, brugte han megen rød Farve til Blod. Og *Streger* var allerede fra Begyndelsen genial i sin dekorative Enkelhed. Malersvenden Valdemar Andersen, endnu ganske uberømt, trak mange, mange Mennesker til Nygade i *Klokken 12*'s Dage. I Strøgtiden standsede man: Du, den Mand, der har ført den Kost . . . han bli'r til noget! Det blev han ogsaa. Og døde altfor ung.

Trist, at Søren Kierkegaard-Huset paa Hjørnet af Nytorv og Frederiksborggade er revet ned. Vi havde Brug for det idag som Turistattraktion . . . med Kierkegaard's stadigt voksende internationale Berømmelse. Huset var smukt, bedste københavnske borgerlige Arkitektur. Og dets Afløser er en Katastrofe! Saa sluger Frederiksberggade os. Men Frederiksberggade kan jeg ikke fordrage. Den opførte sig hæsligt under Besættelsen. Hér laa de Caféer, som tyske Soldater befandt sig bedst i. Mørket var altid fuldt af de Grønne og deres Piger. Der stod Voldtægt og Hvinen ud af alle Gadedøre, og der stank paa Fortovet af aflusede Uniformer.

Selvfølgelig kan Gaden som saadan ikke gøre for det. Men faktisk und-

gaar jeg den, hvis jeg kan. Jeg foretrækker Vestergade, som hørte med til Københavns aller ældste Strøg. Hér laa for Enden af Gaden den Port, der førte ud til den store Verden. Hér var alle Gæstgivergaardene med de humørfyldte Navne. Frederiksberggade er en Parvenu, uden Fortid.

Engang mødte jeg ved Strøgets Begyndelse en af vore Skuespillere, der har været europæisk berømt paa Film. Han kom gaaende som et ganske almindeligt Menneske (og det var han ogsaa), men i det Øjeblik, han traadte ind paa Strøget, rettede han sig op, skød Brystet frem og satte de tilbageværende af Hormonerne i Svingninger: Thi nu gjaldt det! Saadan behøver heldigvis ikke den unge Mand af 1948 at gebærde sig. Han kan være ganske naturlig, naar han gaar paa Strøget for at møde den unge Pige, som han elsker, eller hende, som Skæbnen har bestemt, at han skal elske. Maaske kender han hende slet ikke endnu. Men hun *gaar* der, vær sikker paa det. Thi alle unge gaar der. Det er kun os gamle, der løber ad Sidegaderne.

Ved Universitetet

Knud Mühlhausen

LATINERKVARTERET

Af Johannes Wulff

Det gaar mere og mere op for én, at det at være født indenfor de gamle Volde, i København, er et Privilegium, som man aldrig hører op med at være lykkelig over.

Her er selve Byens Kærne og sakrosante Grundvold. Her gaar Tid og Sted lige agterud i en direkte Linie til Absalons Bispestav og Kæmpen Svantevits rygende Afgudsminde.

Her beskyttede Hans Tavsén den katolske Bisp, og her var Svenskestormen paa København i 1659. Ja, her vilde Frederik III dø i sin Rede, og Studenterne byttede Bogen om med Geværet.

Her var Griffenfeld Vidunderbarn og gik senere sin onde Skæbne imøde

med den Udholdenhed, som først nu skulde gi hans Navn en Klang af Storhed. Og Struensee blev henrettet paa Fælleden, overrasket af en Virkelighed, som nogle kalder Retfærdighedens Arm.

Og H. C. Andersen rejste fra Odense herover og vilde til Balletten. Han vilde selv ha smilet rørt derover, hvis det havde været en anden lang og klodset Odensedreng.

Al dette tilhører den indre Bys Minder, og til den indre By hører, afgrænset med en endnu hemmeligere og mere afgørende Cirkel, *Latinerkvarteret*, som vi nu kender og elsker det!

Latinerkvarteret, begrænset af Nørre Vold, Købmagergade, Strøget og Vestervoldgade, aftenstille og morgenmyldrende; smalle og snoede Gader, pludselige Torve og Træer, der langsomt gror Arkitekturen i Stykker, men dog opretter mere, end de fordærver.

Som den inderste Helligdom og denne Storbys stilfærdigt bankende Hjærte kan man betragte Frue Plads, hvis elementære ligesom evighedsanlagte Fir-kant dannes af Universitetet, Bispegaarden, Frue Kirke og Metropolitan-skolen.

For den, der er født her, hvilke Minder og aandelige og legemlige Tildragelser! For den, der ikke er født her, men hvem en lykkelig Skæbne har taget ved Haanden og har ført herhen: Et Andagtssted til stille Iagttagelse og dybsindig Reflektion.

Den, der er født herinde, maa nødvendigvis for hvert nyt Gensyn opfyldes af nye Minder og samtidig gribes af den ved Kollisionen af Minder og nyt medbragt Liv frembragte Stemning.

Lang Tid er gaaet, siden vi Drengene benyttede de fire store Træer ved Frue Kirkes formfuldendte Tempelrombe samt de fire runde Stenpæle, der fra Træerne gaar tværs over Pladsen til Basis for en Slags hjemmelavet Cricket-leg. Foran et med Jærngitter lukket Kældervindue i Kirken stillede Drengen med Boldtræet sig op, en anden kastede en Bold mod „Dækket“. Drengen med Boldtræet skulde ramme den ham tilkastede Bold. Ramte han godt og slog han en lang haard Bold, kunde han naa med Boldtræet at „slaa“ saavel de fire store Træer som alle fire runde Stenpæle; ja, var han fræk, kunde han

naa den ved Fiolstræde beliggende Universitetsport ogsaa. En saadan Dumdristighed besegledes dog som Regel kun med den Frækhedens Triumf, som Nederlaget angiver. Bolden var da som oftest forlængst blevet kastet i „Dæk“ og det Parti, der var i „Marken“, kom ind.

De runde Stenpæle staar der godt nok endnu, mens haarde Efteraarsstorme og frostsvangre Vintre forlængst har faaet Bugt med de 3 af de store Træer; disse Kæmper, der hvert Foraar blev grønne i evindelig Kraft og Ungdom og hvert Aar tabte Tusinder af gule og røde Blade, der dansede henover Fortovene og Pladsen og gjorde denne til en af Naturen indviet Balsal for Maanespøgelser og de fra Venus om Natten neddalende Stjærnepiger.

Søndag Morgen, længe før Kløkkerne begyndte at kime, istemte Duerne paa Kirketaget (hvor de stolte, kokette og rutinerede balancerede paa den alleryderste Del af Tagrenden i evigt defilerende Processioner) et kurrende Kor af fromme Kirkehymner — saadan kunde det i hvert Fald lyde, skønt det jo undertiden godt kunde være helt andre Ting, det drejede sig om. Ofte saa det ud, som om de for Morskabs Skyld eller ganske simpelt af Forfængelighed og Drillesyge puffede hinanden udover den højtliggende Gesims.

Det gav da tit et Ryk i den iagttagende Dreng, som et Sekund kunde forveksle sig selv med den udskubbede Due og glemme, at der jo ikke kunde ske noget, da enhver af de kurrende og ideligt kolliderende Fugle var forsynet med Vinger, saa de ganske beherskede Luftens Element.

En Sommermorgens stille Harmoni og vederkvægende Fortryllelse uddybede og forskønnede Duerne yderligere; de skabte, hvad nu deres Samtaler og flerstemmige Hymner gik ud paa, en rolig Taknemlighed over en langsom og længe vedvarende Naade, der fra oven dalede ned over Kirken, ned over Pladsen og ned gennem vore aabne Sovekammervinduer i Kælderen under Universitetet.

Af andre paa Pladsen opdukkende Dyrearter forekom Hundene os af væsentlig Interesse. De havde her en bred, lang og aaben Tumbleplads, naar det var lykkedes dem at slippe hjemmefra i Utide.

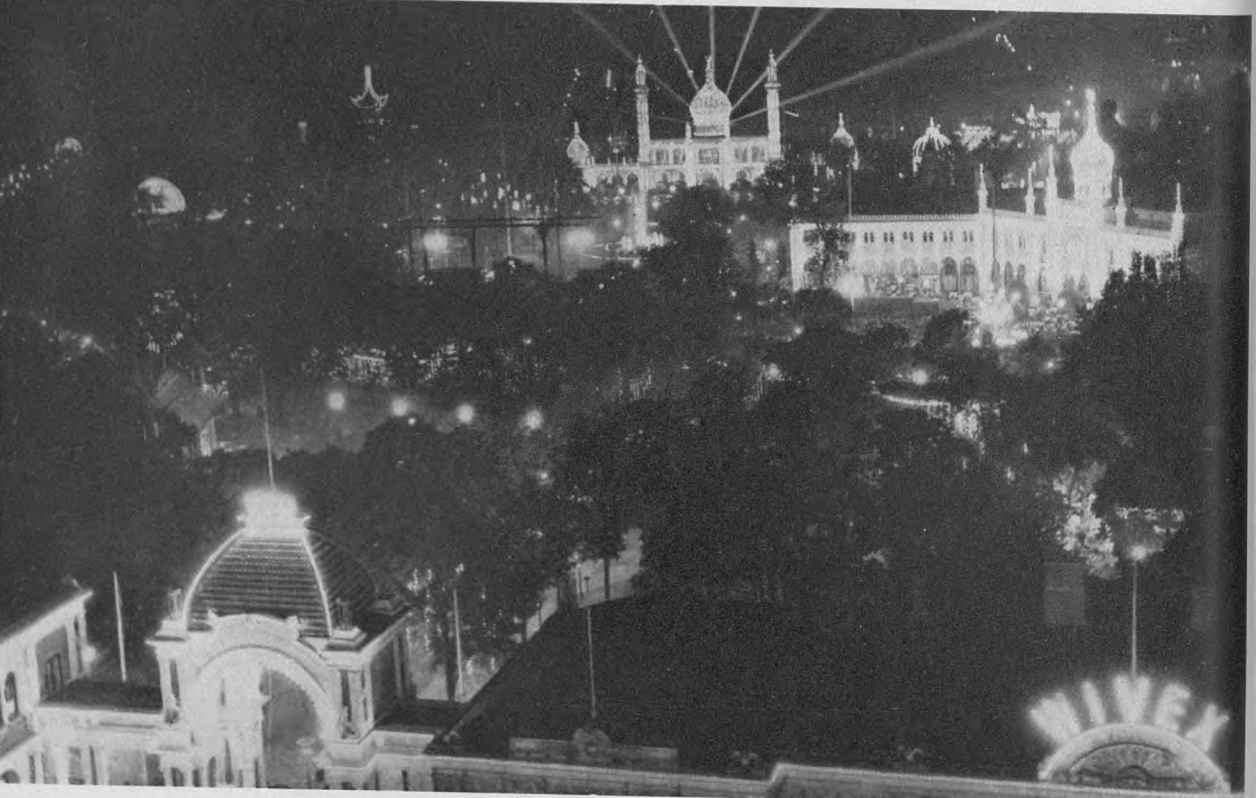
De kunde med Rette ha Medlidenhed med deres mindre heldige Kamme-

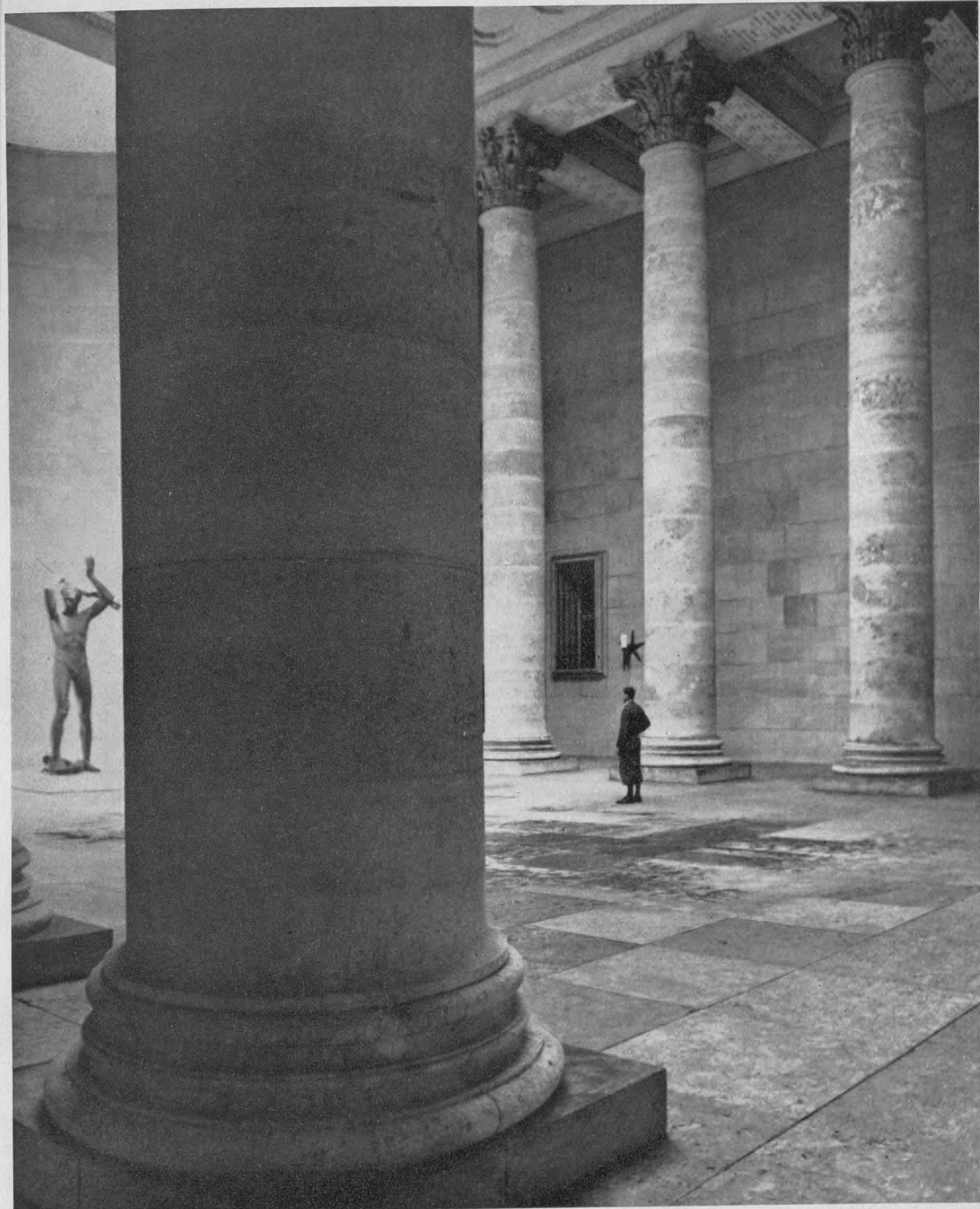

Vægtergangen paa Københavns Raadhus

Foroven: Udsigt over København. — Forneden: Tivoli i Fest

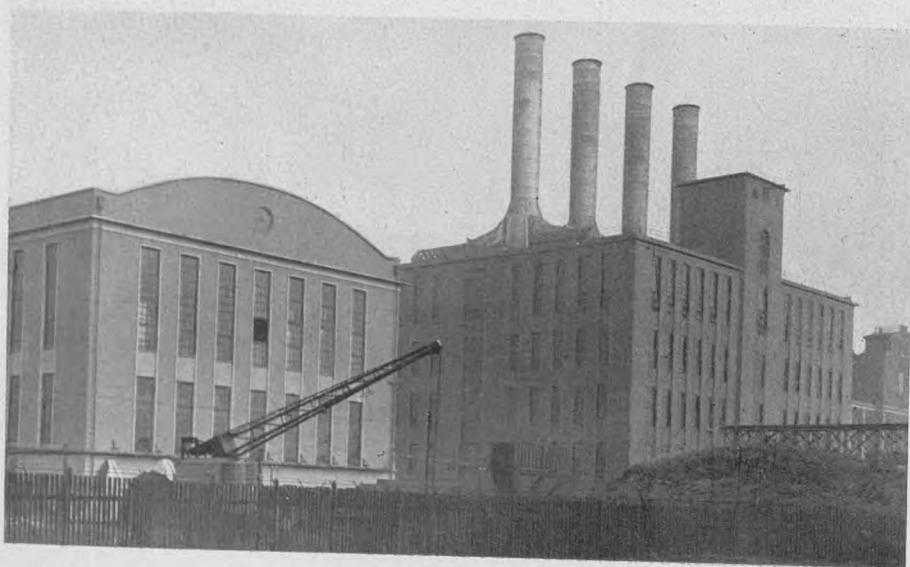

Interior fra Politigaarden

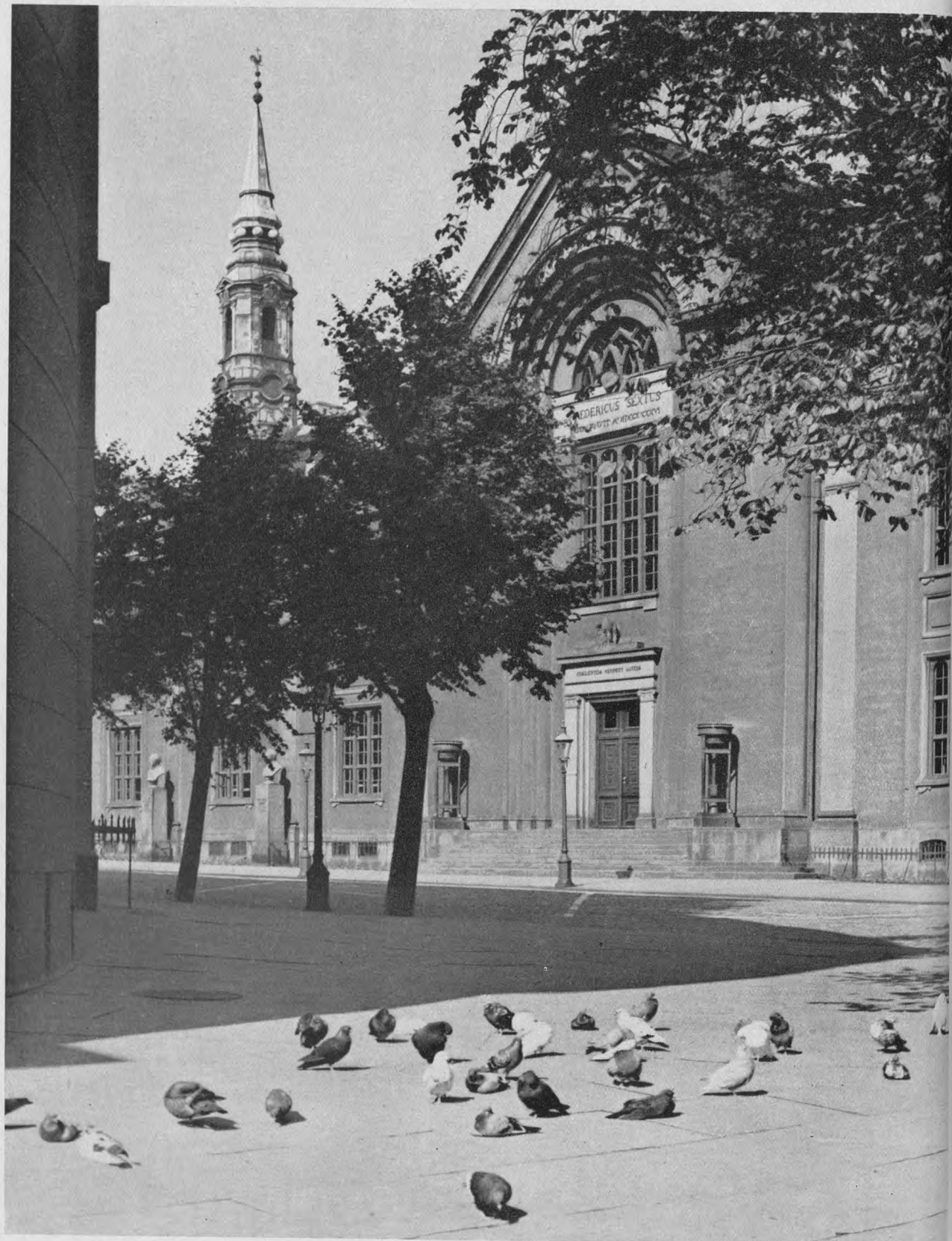
Fiskekoner paa Gammel Strand, Højbro

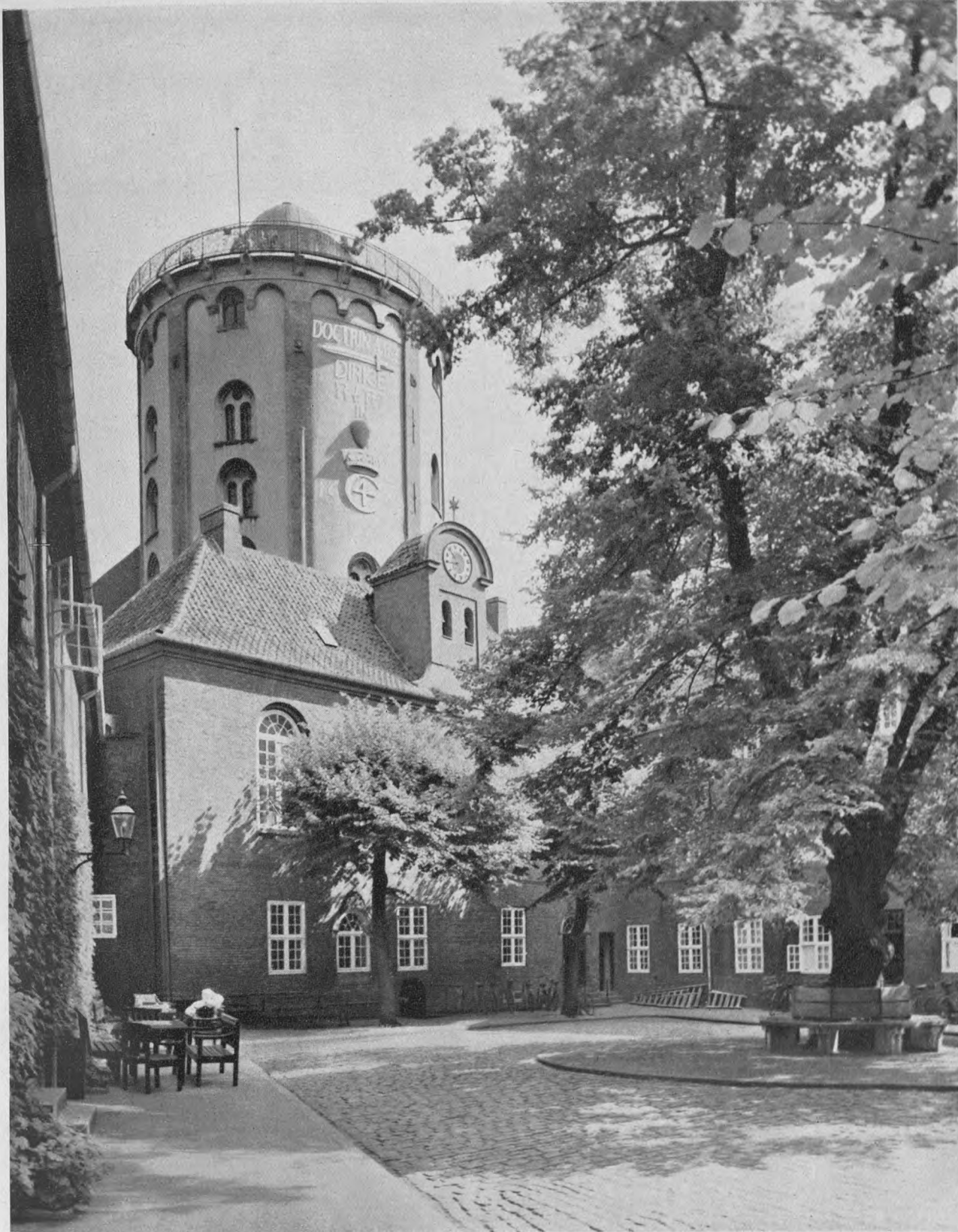
Ørstedsværket

Sankt Nikolaj Taarn

Duer foran Universitetet

Regensgaarden med Rundetaarn i Baggrund

Kongens Nytorv

rater, der hver Aften blev trukket rundt i tvungen Andagt, bundne i Silke, Læder eller Jærn og fremført i tvungen Dressur af ældre Jomfruer med store Hatte paa Hovedet og Paraplyer og Stokke i Hænderne.

Katte saa man ogsaa, dog kun sjældnere, og da med frygtsomme og mistænksomme Sideblikke til Hundene, der kunde dukke op naar som helst; men dengang kunde de dog i al Hast bestige et af den langs Kirken endnu eksisterende Række af Træer og saaledes bringe deres nervøse Liv i Sikkerhed.

Nedad Nørregade kom „Hønen“ styrtende i besindig Skynding. Konduktøren, der kørte Hesten, sad foran i en lille Jernstol og havde ligesom Hesten godt indøvet Overbalance, naar det gik nedad Bakke.

Jeg hørte aldrig, at „Hønen“ kørte nogen over, og hvis den havde gjort det, vilde den og ikke mindst Hesten – være blevet meget ked af det.

Baade Hest og Konduktør havde den bratte Opbremsnings vanskelige Evne. Besindighed var deres fælles Ideal, og Sagtmodighed prægede dem baade i Op- og Nedløb.

Forlængst er Hestens levende Stempelgang mod de gamle Brosten paa Nørregade ophørt.

Nye elektriske Tider er begyndt. Ikke alene Hødens, men mange andre Hestes glasklare Brostens- og Asfaltklask er hørt op til Fordel for store Sporvogne, der kører af sig selv, og prustende og stønnende Biler, der sprøjter snavset Vand opad Fodgængerne, osrer Benzinrøg i deres Næse og mangler Høden's langsomme Besindighed.

Naar jeg som Dreng i Solnedgangen stillede mig op midt paa Frue Plads, kunde jeg ved at kikke gennem Studiestræde næsten lige for Enden af denne Gade øjne England og Themsmundingen, og kikkede jeg ned gennem Store Kannikestræde, kom det mig for, at jeg for Enden af denne Gade (ved at kikke lige forbi eller ovenover Trinitatis Kirke og Runde Taarn) kunde øjne Taarnene i Kreml og det indre af det hellige Rusland.

Saadan fjærner Drengesjælen Afstandene og lader sine Drømme skubbe Rummets opstigende Forhøjninger tilside for saaledes at bane sig Vej til sine stædigt fastsatte Maal.

Forhindringer af enhver Art synes let overvundne ved Længselens Kraft og Underbevidsthedens totalitære Gennembrudsforfølelse. Thi bare inde fra den østre Universitetsgaard, lukket inde af himmelhøje Mure, var det mig muligt at faa Øje paa visse Græsgange paa den nordskotske Højslette, hvor jeg havde nogle halvville Yndlingsfaar gaaende, vogtet af en Pige paa min egen Alder, til hvem jeg forlængst havde indledt et stedse hæftigere Tilnærmelsesforhold af afgørende Betydning for os begge.

Jeg saa denne Højslette i blaa og grønne Farver og kunde igen — helt deroppe fra — kikke hen over forrevne Fuglefjælde paa Færøerne (hvorfra en af mine Tanter stammede) beskyttet af et gnistrende grønt og hesteskumshidsigt Hav.

Her paa Frue Plads' toppede, grove Granitsten (med de pigelig formildende hvide Striber paa Kryds og tværs i blide Firkanter og forsonlig prægnante Trekkanter) kom jeg for første Gang i Karambolage med den mig omgivende ligesaa levende Verden.

I Overværelse af Professorer med Nærsynethedsbriller dinglende paa skraa over deres videnskabelige magre Næser og beset af Prælater med fromme og gyldent straalende Ligevægts- og Anseelseskors paa det mere fuldbarmede Bryst tævede og gennemtævedes jeg af min første aabenbare og dagsvedige Modstander, en lang Mælkedreng, som jeg altid indtil dette Øjeblik havde anset for en hjælpeløs og holdningsløs Svækling.

Med stærkt blødende Næser og under gensidig Haans- og Bebrejdellesudveksling skiltes vi med dobbelt aflagt Løfte om et hidsigt Gensyn.

Jeg husker endnu hans ildrøde spidst opgaaende Hanekam af et Haar.

Træerne er næsten forsvundet fra Frue Plads, men Statuerne staar der; de gejstlige ses endnu tydeligere og med endnu mere fornemt advarende Træk i Stenhovederne, efter at Træerne langs Kirken er blevet fjærnet.

Dyrkøbet paa den anden Side af Kirken udøvede trods sit mærkelige Navn ikke saa stor Fortryllelse paa den legende Ungdom — undtagen naar de Kongelige kom kørende til Formiddagsgudstjeneste. Da blev den røde Løber lagt paa Trappen paa Dyrkøbssiden af Domkirken, og vi trængtes i ærbødig Iver for at faa et Glimt at se af de Mægtige.

Mühlhausen 47.

Ved Vor Frue Kirke

Knud Mühlhausen

I de store Universitetsgaarde førte vi en ubunden og frimodig Tilværelse, af og til afbrudt i vor legende Livsopfattelse ved Synet af den halvt hjælpeløse Værdighed, hvormed Professorer og Bibliotekarer bevægede sig frem og tilbage i „Terrænet“. Vi udførte mange, lange og dybe Buk til Fordel for dem, men deres Distraction var ofte saa gennemtrængende og dybtsiddende, at de ikke gengældte vor Høflighed — som vi derfor enten fordoblede eller ærgerligt skar ned til Mælkedrengefløjt eller ligegyldigt spottende „Haand til Panden“-Hilsen.

Det bekom os dog ilde, hvis vi i et saadant Øjeblik blev iagttaget bag- eller ovenfra af vore Forældre.

I vore Gaarde laa ogsaa Zoologisk Musæum med Fansasiens Dyrehoveder og glubsk opspilede Gab oppe under Tagrenden. Disse Dyrehoveder forekom mig mere levende og blodtørstige end noget andet Dyr (inklusive Mennesket) senere er forekommet mig; jeg mente da ogsaa, at det kun var om Dagen, de saa forholdsvis fredelige blev siddende deroppe ved Tagrenden med Hovederne stikkende et Stykke udenfor Muren. Saa snart det var blevet mørkt, styrtede de sig hovedkulds i et mægtigt Spring ned paa Jorden og gav sig grusomme Drifter i Vold.

Hvalsamlingen, beliggende i en dyb Kælder under Universitetet, stank endnu værre end alt andet stinkende og forstærkede éns Indtryk af, hvor umuligt det maatte være at aande under Bølgerne, hvor disse Dyr normalt befandt sig. Undertiden stank dog samtlige Gaarde og offentlige Institutioner endnu en lille utænkelig Grad mere end det mulige.

Da snusede vi rundt om *Zoologisk Musæum* med Hænderne for Næsen og saa en vældig Tiger fra Bengalen liggende udstrakt, maveflænget og indvoldstom paa Jorden, kun med det stærke, vilde Hoved uantastet, drømmende og hævnfuldt stirrende paa os.

Fanget, skudt og nu paa sørgelig „lit-de-parade“. Ufrivillighed og Trods borede sig endnu Vej gennem Stanken fra det stivnede Blik. Udstoppes skulde han — men med det gode gik han ikke med til det.

I den vestre Universitetsgaard, domineret af det store Træ og Universitetets Festsal – med Frue Kirkes stærke, firkantede Taarn ligesom paa Vej tværs over Pladsen og hen for at stille sig op paa Porthvælvingen – ligger *Konistorium*, den ældste eller en af de ældste Bygninger i København.

Her holder Universitetets Lærere højtidelig Forsamling, og Indgangen her benyttede de Kongelige, naar de skulde deltage i Universitetsfesterne.

Da holdt de fornemme Biler og Kareter i Gaarden, og man kunde gaa rundt og tænke sig, at man selv var kongelig, men bare ikke gad deltage i det officielle Lirum-Larum og hellere vilde gi Hestene Sukker.

Festligst er Pladsen, naar de nye Russer i deres bedste Puds kommer til *Immatrikulationen* og faar Haandtryk af Rektor.

Da fornyer Pladsen sig og bliver smittet af Ungdommen, lader sig banke op af de tusinde fremmede Hæle og lægger sig bedre til rette for at være med til denne nye Skæbnens Runddans.

Ofte saa jeg *Stiftsprovsten*, baade den fornemme højkirkelige *Paulli* og den ganske tynde, vævre og smidige *Ussing*, vandre fra Kirken over i Stiftsprovsteboligen paa Hjørnet af Fiolstræde og Store Kannikestræde.

I den vidunderlig smukke, røde Gaard i Nørregadeenden af Frue Plads boede Sjællands Bisp. Hvilken Rigdom at bo i saa mange Værelser. Havde det været mig, vilde jeg ha tilbragt det meste af Dagen med at gaa fra det ene til det andet og beundre Udsigten fra hvert enkelt.

Men jeg var ikke ret gammel, før det „sociale“ kom ind i mit Liv, og da tænkte jeg: hvordan kan et af de mest kristne Mennesker i Landet være bekendt at bo i saa mange Værelser paa én Gang, naar der er saa mange, der ikke har Tag over Hovedet om Natten?

Endnu mere indviklet blev Problemet, da jeg hørte og forstod, at Bispen virkelig var et godt Menneske og selv deltog i det sociale Arbejde.

Paa *Metropolitanskolen* kendte vi selvfølgelig Pedellens Søn og som Følge deraf ogsaa Gymnastiksalens Tove, paa hvilke vi sled mange Bukseender blanke, den store rigtig gammeldags Skolegaard og Klasseværelserne, der lugtede af gammelt Træ, men ogsaa af Drengesved, Bolsjer, Viskelæder og

brugte Bøger — foruden en Lugt, som ikke kan forklares, men som maa være den individuelle Lugt, ethvert Hus, især ethvert gammelt, besidder — maaske var det den akademiske og gejstlige Lugt fra Frue Kirke og Universitetet, der her forenede sig i en ny Substans, hvori der baade var Ælde og forfløjent Skoledrengesind.

„Coelestem adspicit lucem“ og de andre latinske Indskrifter paa Pladsen fo'r allerede tidligt rundt i vore Hjørner, hvor de nedlagde mange forskellige Betydninger, indtil de rigtige først mange Aar senere gik op for os. Til syvende og sidst var vor egen barnlige Udlægning dog maaske nok saa fantasi-fuld og førte i hvert Fald Sjælen ud paa endnu længere Vandringer i Verdensrummet.

Naar vi legede „Røvere og Soldater“, var Frue Plads for lille og for aaben til at skjule sig rigtig godt paa.

Vi søgte Forbindelse med de omliggende Gader og Kvarterer, mod Øst helt op til Købmagergade, mod Vest til Vestervoldgade, mod Syd til Strøget og mod Nord til Nørrevold.

Selvfølgelig var vi i Forvejen fortrolige med disse Strøg, fordi de forskellige Butikker, hvor vi købte ind, ogsaa var beliggende her, nogle af dem passerede vi daglig paa Vej til Skolen og om Søndagen til Søndagsskolen.

Men det var først under vore Lege, at vi blev helt fortrolige med dem; da aabnede de sig helt for os, maaske blandt andet fordi vi ogsaa helt aabnede os for *dem* og i halsende Flugt udvalgte dem til Rednings- og Skjulesteder.

Naar vi legede i disse Gader, var de helt igennem *vore* Gader, og vi betragtede de Voksne — som sendte os mangt et gnavent og afstandsbebrejdende Blik, paa Grund af de Ryg- og Sidepuf de modtog af os hurtigt ilende Stafetter — som ekstraordinært Løsøre, som hverken i Retfærdighedens eller Legens Navn havde noget at gøre her.

Betjentene puffede vi dog som Regel ikke saa haardt til, men det var mest, fordi de besad Knapper i deres Uniformer, som man kunde spille med.

Fiolstræde med *Holbergs Kastanjetræ* var maaske den allersmukkeste af disse Gader, der næsten alle krummede sig — den lige Linie er den nemmeste, men ikke altid den kønneste. Selve vort Liv krummede sig jo ogsaa; bare en

Gaardinteriør, Elers Kollegium

Knud Mühlhausen

enkelt Dag kunde man ikke se fra Begyndelsen til Enden, for det var heller ikke en lige Linie.

Fuld af Antikvariater og Antikvitetsbutikker var Fiolstræde, en Gade for Studenter og ældre Mennesker, der søgte efter Ting, der var endnu ældre end de selv. Og „her havde Ludvig Holberg sin Embedsbolig“, staar der endnu paa Muren under Kastanjen, som nu næsten er død.

Ganske naturligt hævdede ligeoverfor Universitetsbiblioteket sin røde Bygning med Tusinder og atter Tusinder af Bøger, lige saa lærde, som dem Holberg i sin Tid læste.

Store Kannikestræde, fuld af Professorgaarde og Kollegier – Elers Kollegium, Borchs Kollegium – Regensen i den østre Ende.

Hvor var Mødet med Kærlighed og Lærdom mere serafisk og mere stjerneomhælvend end paa den fattige Studenterhybel med sort Kaffe, daarlig Portvin og Flagcigaretten; med en Statuette af Jeanne d'Arc paa Hylden og Bøgetræet lunefuldt knitrende i de gamle Ovne.

Man hentede Ild hos hinanden; Gløder paa Ildrageren, og Livet var frelst. Her staar ogsaa som i den ene Universitetsgaard et stort ærværdigt Træ midt i Gaarden. Det hilser den ene Slægt fra den anden og ved mangt og meget at berette en stille Aften.

Krystalgade med den jødiske Kirke, *Synagogen* — hvor det mærkelig nok aldrig lykkedes mig at komme ind, maaske fordi jeg aldrig kunde blive klar over, hvor vidt man skulde beholde Hatten paa eller ej — eller fordi jeg i lange Perioder slet ikke gik med Hat.

Mere ejendommelig end køn virker den lidt snavset-gule Bygning — men er det ikke som at gaa fordi det „gamle Testamente“ at passere den? David, Moses, Abraham og Lots Hustru, Moabitterne og Filisterne lever op og ridser sig med Fantasiens Spejlskrift ind i Sjælen.

Og naar man paa „Sabatten“ ser de mange mørke, festklædte Mennesker myldre ud, er man dybt nede i Syden. Her er Ild i Øjnene, Fart i Hænderne, sydende Blod i de smaa livlige Mennesker. Ingen nordisk Dvælen eller dansk Dvaskhed. De gamle Mænd med de lange, graa-hvide Skæg er vise Mænd, trukket ud af Tusind og én Nats Eventyr.

I Skindergade boede vor Urtekræmmer, saa den staar for mig som en travl Købmandsgade mærkelig ved *Yorks Passage*, der hverken er en Gade eller et Stræde, men netop bare en *Passage*, og som fører lige ind i det hastigt pulserende Strøg.

Strøget, der for Byen svarer til Frue Plads som et kødeligt Hjærte til et aandeligt.

Her dækker Verdslighed og Materialisme sine luksuriøse Overflødhedsborde i kæmpestore Vinduer.

Her er den lille dyre Butik med Juveler, Ringe og ædle Stene i mange Farver, og dér slynger et Palads vældigt sine Mure mod Himlen i massive Ryk af Marmor og fint pudsede Sten.

Smaa grønne Kobbertaarne sætter sig til ovenud Rigdomsbefæstigelse ovenpaa Paladsets Tage.

Rigdom, Rigdom; Øjnenes, Legemets, Benenes, Hændernes, Vellyst; ja,

Fra Landemærket

Knud Mülhausen

selve Sjælens udadvendte Lystighed og indadvendte Alvor manifesterer sig her, saa Verden bliver en Karrusel af drejende og sig selv fremvisende Borde, bedækket med alt, hvad du begærer.

Men vi andre, som var Drengene dengang, og som Gud være lovet aldrig endnu naaede at blive voksne, vi ejede og ejer dengang som nu det hele paa vor egen Maade.

Vi købte efterhaanden Mansjetskjorter og Bukser ogsaa i denne Gade, men ellers besad vi den uden at begære den altfor overvættes; med en spøgefuld Fornemmelse i Hjærtet af, at det var alt for meget og alt for godt, al dette, til at blive begæret over en Bank.

Vi ønskede os en god, rød Gasbold hos Thorngreen og købte den engang imellem for halvtreds Øre, og vi købte gamle Kager hos *la Glace*, som næsten ligger paa Strøget, og fik en hel Pose fuld for ti Øre — saa god, at vore Forældre gav sig til at snuse i Posen og kammeratligt delte Indholdet med os.

Lunefuldt snor Strøget sig med en Kvindes bøjelige og alligevel stædige Lune, aabner sig pludselig i store Torve, som Gammel Torv og Højbro Plads, som en sund Kvinde der siger: al dette er alligevel baade for meget og for lidt, lad os faa lidt Saltvand paa Tungen og lidt Blæst i Næsen fra Gammel Strand og Øresund.

Ogsaa vi andre drejede til vor egen Undren en skønne Dag ind ad Illums Svingdøre og drak en nøgtern Kop Kaffe øverst oppe paa Taget.

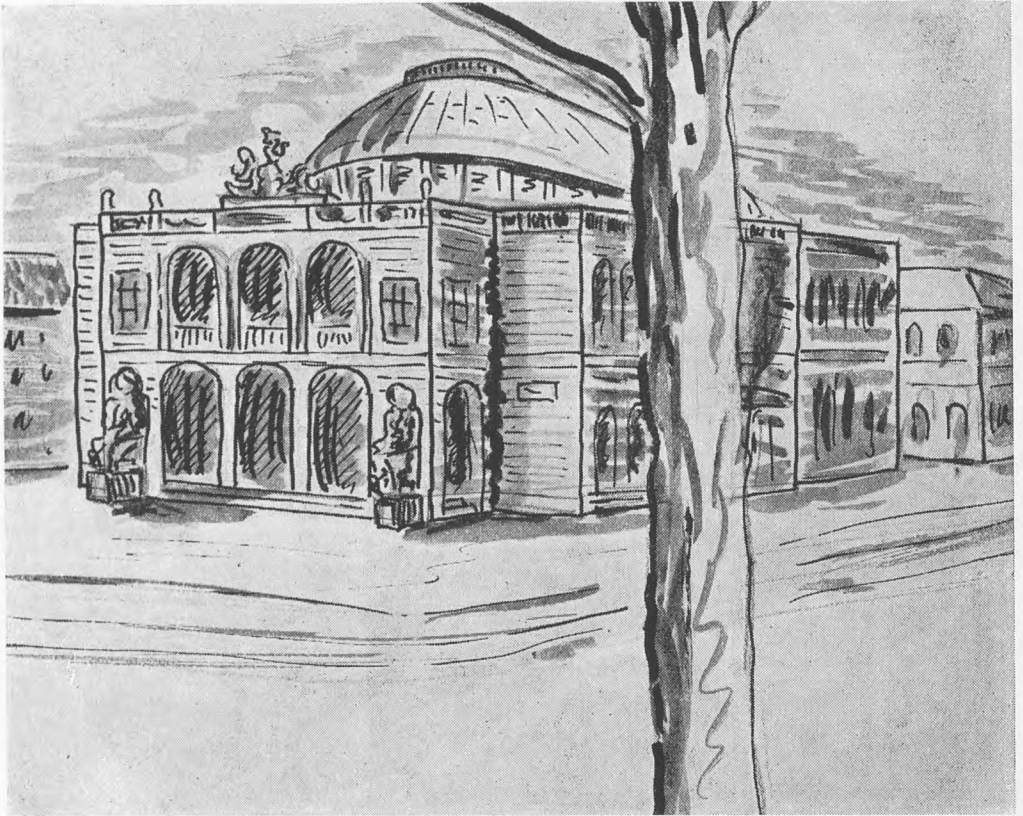
Strøget var alligevel ikke saa luksuriøst, at det skulde blive os helt fremmed.

Fra vor Studentertid hørte vi den svage og dog gennemtrængende Spurvepippen ved Helliggejt, en lille religiøs Overtone — ganske sund og ganske naturlig — her midt i den robuste Verdsligheds grove Basunorkan: Husk, Menneske, at Guld, Safir, Silke og bløde Pyjamasser, glimtende Stene i Hovedet og Ørerne og Pudder paa Næsen kun er et forholdsvis lille Begær i Forhold til, hvad Verden og Evigheden tilbyder dig af kostbart, indholdsrigt og rigtigt Begær.

Bortset fra Verdslighedens og Aandelighedens modsatte Begreber saa holder Strøget og Frue Plads hinanden i en tilfredsstillende Ligevægt. Gaa dig træt og ørkesløs paa Strøgets guldbrolagte Gade, og kom i Tanke om, at det

var jo mere end et enkelt Liv, du begærede; det var mange Liv, Fortidens, Fremtidens, Nutidens hver for sig mangfoldiggjorte Tilværelser.

Sæt dig saa paa Universitetets haarde Stentrappe henad Aftenstid og begynd at tælle Stjærnerne, som én for én tændes over dit Hoved. Frue Kirke taarner sig firkantet og massiv op foran dig, mens du sidder paa Aandens velvillig haarde Stentrappe, hvorfra den ene Religion har en vis Lighed med den anden — skønt det ogsaa er rigtigt, at saafremt Godheden eksisterer og er en Magt, saa kan vi godt kalde den for Gud. Men nu daler Evigheden over dig med nye funklende Mælkeveje og nye Aandens Hærveje, maaske skabt i samme Sekund, den samme Tanke slaar ned i din Hjærne og bliver dig bevidst.

Det kongelige Teater

Soya III

MIN BARNDOMS GADE OG MIN UNGDOMS TORV

Af Soya

København indemaver, ganske som Ellipsen, to Brændpunkter og en Storakse.

Præsentation er vist overflødig — enhver Dansker kender dem.

Men hvor er de forskellige, de to Brændpunkter! Raadhuspladsen: rodet, munter, forvirrende; med en Trafik som skræmte Sildestimer; og en Bebyggelse, der er moderne som en Damehat fra i Forfjor. Og Kongens Nytorv: fornem, rolig; behersket i sin Opførsel; med vellagrede Huse af ædel Drue;

og konstrueret som ethvert sundt, rettænkende Torv bør være — d. v. s.: som en stor, aaben Plads med en ukendt Berømthed i Midten.

Her skal kun fortælles om Kongens Nytorv. Om Kongens Nytorv, samt om Gothersgade. D. v. s. det Torv og den Gade, der har haft mest Betydning i mit Liv. For paa Torvet ligger det Teater, der opførte mit første Skuespil. Og i Gaden ligger det Hus, hvor jeg blev født. Formentlig er det ogsaa i Gothersgade, jeg har slidt mest Saalelær!

Kongens Nytorv blev til 1670. Før den Tid fandtes her kun en sumpet Engkyst, der gik under Navnet Hallandsaas. Torvet er Københavns største — lidt over 3 ha. Og saa bort med Leksikonnet!

Gaa rundt med mig i „Krinsen“ — d. v. s. de to Cirkler af klippede Elmetræer inde mod Midten — saa skal jeg udnikke de smukkeste og mest prominente Bygninger.

Her har vi først Det kgl. Teater. Det er bygget i en Stil, man kunde kalde 70'ernes Mangel paa Stil. Men vi behøver ikke at skamme os. Hvis en Gargantua en mørk Nat byttede om paa Statsteatrene og Statsoperaerne i Europas Hovedstæder — ja, saa vilde man vel nok bemærke det, men intet Steds vilde Byprospektet blive væsentligt ændret. Er det smukt, Det kgl.? Jeg ve' knap nok, hvad jeg skal svare! Engang fandt jeg, at det var alt, hvad der var skummelt. Men det er som om det i de senere Aar er blevet kønnere. Forandringen skyldes naturligvis Alderen . . . hvad enten det nu er min eller Teatrets. Bemærk Holberg og Oehlenschläger, der flankerer den trist-pompøse Indgang, to alvorlige Bronzeherrer, gjort af to alvorlige og uinspirerede Billedhuggere. Men kan det trøste, saa er Figurerne dog skikkeligere end de to Osthændlere, der er anbragt foran Nasjonalteatret i Oslo.

Den nuværende Bygning har haft 1½ Forgænger. Den halve var et „Tjærehus“, som Frederik V ved sin Tronbestigelse overlod en Trup danske Aktører. Men allerede et Par Aar efter var et rigtigt Teater groet op paa den saakaldte „Tjæreplads“. Det blev indviet December 1748, ombygget i 1774 og 1792, og nedrevet i 1874. Det oprindelige Teater var bygget af Eigtved (der ogsaa har bygget Amalienborgs fire Palæer); Ombygningerne blev foretaget af Harsdorff . . . hvis Navn kommer igen senere. Teatret laa lige til højre for det

nuværende (dèr, hvor der nu er en bred aaben Plads); i 1873—74 kunde man se de to Teatre ligge Side om Side. Gamle Billeder viser, at Eigtveds Teater arkitektonisk var langt, langt fornemmere end det nuværende.

Om Stærekassen — Naboen, der er vokset sammen med Det kgl. — er det blevet moderne at sige venlige Ord. Det skyldes, at Bygningen paa ingen Maade er saa hæslig, som den blev beskyldt for, lige da den var færdig — ja, før den blev paabegyndt. Vi er med andre Ord inde i en af de Reaktionen, der er saa karakteristiske for Bedømmelsen af al Kunst. Og sandt at sige: det Taarn, der vilde „skamskænde Byen“, det virker i Dag, i sin kubiske Enkelhed, saa smukt som var det en Klods fra et Barns Byggeæske. Og den hvælvede Gennemkørsel under Taarnet har skabt en morsom Kukkassedekoration: en lang, lige Gade med en Damper for Enden. Teatrets Indmad er af blandet Bonitet — — men lad os være overfladiske og holde os til Facaden!

Den lille Kafé dèr paa Hjørnet, er Brønnum. Den er ligesom à Porta, jeg senere kommer til, en af de Schweizer-Kaféer, der lige siden Heiberg-Tiden har oplevet adskillige Generationer af Skønaander. Oplevelsen har dog ikke været fri for Lakuner. Der er Mode i Kaféer — som i alt andet. Og Brønnum har ikke blot oplevet, at *Kunstarterne* afløste hinanden — idet Gæsterne skiftevis er kommet fra Det kgl., Radioen og Charlottenborg — Brønnum har ogsaa set *Kunstnerne* forsvinde og deres Plads ved Marmorbordet blive overtaget af Forretningsfolk og la jeunesse dorée.

Brønnums Nabo er et Palæ, Arkitekten C. F. Harsdorff har bygget til sig selv. En fornem Bygning af en af Danmarks fornemste Arkitekter. 1780. Og Klassicisme. Kære Ledsager, kender du ikke Harsdorff, saa bør du i det mindste vide, at det er ham, der er Mester for Kolonnaden ved Amalienborg.

Næste Bygning er Charlottenborg. En stor, tung Barok-Kolos — i en dybrød Farve, der virker noget umunter. Den mørke, kølige Porthvælving og de to Risalitter paa Fløjene giver Bygningen en Aura af noget lukket og truende ... noget fæstningsagtigt. Men bevares! — det er en ædel Bygning, en Pryd for Torvet, et arkitektonisk Mesterværk ... m. m. m. Arkitekten er ukendt, men antagelig Hollænder; Bygherren var Frederik III's Søn Ulrik Frederik Gyldenløve (ham fra „Marie Grubbe“!); og Navnet er efter Enkedronning

Charlotte Amalie. Slottets Historie er mangfoldig; men det er nok at fortælle, at Bygningen i Tidens Løb er blevet erobret af *Kunsten*, den *bildende Kunst*. Ja, Kunsten byggede endda til. Paa den gamle botaniske Have, der laa bag Slottet, rejste sig i 80'erne den *Udstillingsbygning*, der for de fleste er det egentlige Charlottenborg. Akja — ogsaa denne Bygning er en væsentlig Del af min Barndom. Min Fader var Maler, og den aarlige Efteraarsudstilling kunde baade skabe Lys og Mørke i et lille Malerhjem. Jeg mindes, at jeg engang fik 2 Kr., fordi Fader havde solgt et stort Maleri, hvis Pris laa i det fircifrede. Det var en Begivenhed, fordi Fader ellers holdt Priser omkring de 200. Og det var en Begivenhed, fordi 2 Kr. havde en Købekraft — i al Fald over for Slikkeri — der mindst svarer til 10 i Dag. Jeg husker ogsaa, at jeg ikke sjældent tog Stade i Nærheden af Faders Billeder for at høre, hvad Folk sagde. Derfor erfarede jeg allerede tidligt, at Meningerne om Kunst er delte! Lærdommen kunde være lidt vaandefuld for et Barn; men den har sikkert medvirket til den skønne Ufølsomhed, jeg efterhaanden er naaet til. Pudsigt nok gælder Ufølsomheden kun, hvad Folk mener om mig, ikke hvad de mener om min Fader . . .

I Forbindelse med Charlottenborg kunde nævnes en Kø af Berømtheder og Agtværdigheder. Men der kan ogsaa nævnes Navne, Navne af de allerstørste, som forsmaaede Charlottenborg — ofte naturligvis fordi Charlottenborg først havde forsmaaet dém. „Akademisk“ er en af de Gloser, der med Rette kan anvendes baade rosende og dadlende; og akademisk Uddannelse minder om de Skydevaaben, der undertiden skyder baglæns. Man kan vist sige, uden at gøre Kunstakademiet Uret, at i Dag sker Tingene *ikke* paa Charlottenborg. Ikke uden naar der kommer Gæster i Udstillingssalene . . .

Nu lysner det i den fornemme Husrække. Lysningen er Nyhavn. I Sandhed: Kontraster i et Bybillede kan baade være oplivende og æstetisk tilfredsstillende. I øvrigt er Nyhavn slet ikke rigtigt Vand — saadden som de fleste tror. Nyhavn er en Kanal, der er gravet ind til Torvet i 1670'erne. Til Gengæld var der Vand mange Steder, hvor der nu er Torv.

Ved Nyhavns Begyndelse udgaar to Gader i en spids Vinkel: Store Strandstræde og Bredgade. Resultatet af de skæve Grunde er to pudsige Hjørne-

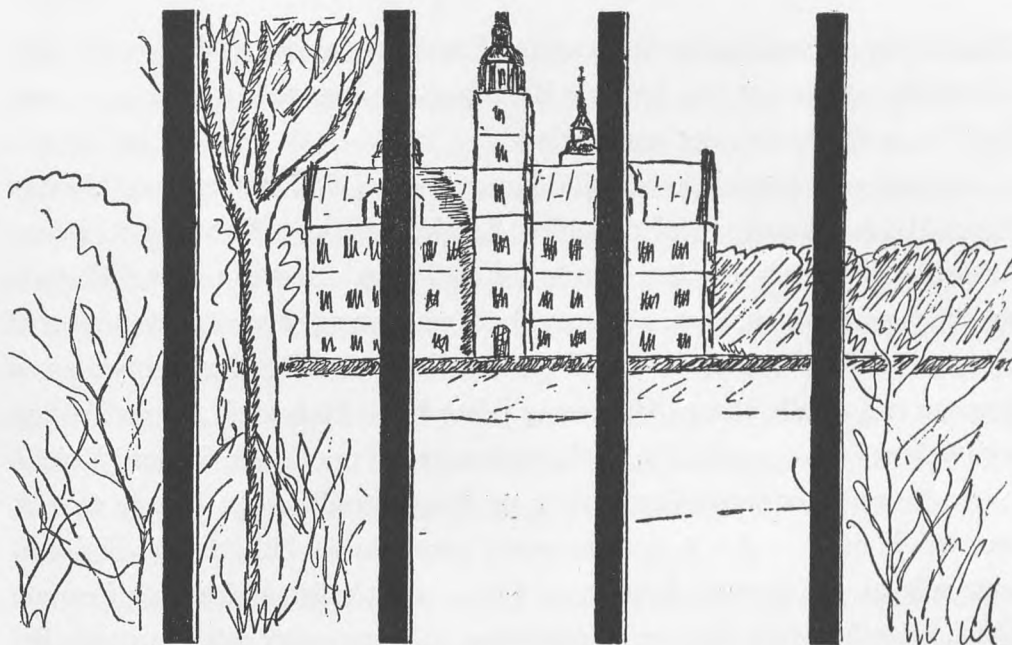
huse. Huset mellem Store Strandstræde og Bredgade er Det Kannevorffske – Navnet efter en fordums Ejer – ligesom B. T.-Centralen og „Ranchs Ur“ (der nu kun eksisterer som Navn) er det et Hjørne, der er blevet udvalgt til Stævnemøder. Tag en Rose i Haanden, hvis De ikke har set Genparten før.

Om Bredgade ikke andet, end at stygge Mennesker kalder den Breøgade. Bredegade ligger paa Frederiksberg, og det er upraktisk at tage til Bredegade, naar man skal i Bre'gade. Men det er de samme Ukultivister, der siger Gothersgade i Stedet for Gottersgade, Købmagergade i Stedet for Kø'ma'rgade, og Kulvtorvet i Stedet for Kultorvet (eller Kultorret). Det er Folk, der vil fortælle os, at de er finere end os andre – men er der noget fint i at la' Talesproget paavirke af Skriftsproget!? Eller i at mangle sproghistoriske Kundskaber!?

Palæet, der ligger paa Hjørnet af Bredgade, med Facaden mod Kongens Nytorv, er Det Thottske. Det er rejst af Niels Juel – imellem Slagenes Brag – og er ligesom Charlottenborg en Barokbygning. Bygmesteren hed Hans Wiedewelt – en Mand, som Eftertiden har glemt . . . hvilket baade er ubegribeligt og uretfærdigt. Facaden er dog dekoreret senere, næsten 100 Aar senere; Arkitekten var den berømte Nicolas Henri Jardin. Underligt, at det ikke dengang virkede som Stilbrud at klaske Klassicisme oven paa Barok! I Dag gør Stilbruddet ingenting – set med Pupiller af 1947 er baade Facade og Fronton *gamle*. Gamle og dejlige.

Vi lader Øjet løbe videre. Forbi ældre og halvung Stilfuldhed. Forbi Kløfterne Store Kongensgade og Gothersgade. Og standser ud for Ny Adelgade og Hovedvagtsgade. Her paa Hjørnet havde Militæret engang Bopæl, Eksercerplads og tre Kanoner. Men den sidste Vagtstation blev revet ned i 70'erne, og Soldaterne kostet ud i Kastellet. Det er en Sandhed, at alting forgaar; men det er ogsaa en Sandhed, at alting efterlader sig et Spor. Hovedvagten har efterladt sig et Gadenavn . . . og Faconen paa Hjørnet!

Hotel d'Angleterre, der strækker sig fra Hovedvagtsgade til Østergade, er bygget omtrent samtidig med, at Hovedvagten forsvandt. Hotellet fortrængte et af Torvets fornemste Palæer, et Barokpalads, opført af Storkansler Grev

Rosenborg set gennem Gitteret ved Gothersgade

Soya III

Frederik Ahlefeldt. Det er dog ikke helt 70'ernes d'Angleterre, vi ser for os i Dag: efter en Brand i 1914 blev Hotellet udvidet og restaureret. Navnet er betydeligt ældre end Bygningen. Det stammer helt tilbage fra omkring Aar 1800. Mon ikke det er karakteristisk for hjemlig Mentalitet, at det ér Fransk, betyder „af England“, og udtales paa Dansk! Stilen er Kransekage. Og Bygningen bør ikke skues fra Siden — da ligner den Facaden af et stort Hus . . . der ikke er der. Men bevares: Eksteriøret er internationalt, det indre komfortabelt, og det hele velegnet til Storhotel i en Storby. Tusinder af Berømtheder har da ogsaa i Tidernes Løb logeret paa Hotellet — mange i den navnkundige „Fyrstesuite“ — ogsaa Storforbrydere kan Hotellet prale med . . . som f. Eks. den tyske General Kaupisch. Det ganske København vil endnu mindes de skrævende og ubevægelige Vagtposter, der i Besættelsesaarene flankerede Indgangen. De demonstrerede det tyske Menneskes Ideal: at vorde en Automat, hvis eneste Anskuelse er Lydighed.

Strøgets Udløb i Kongens Nytorv hedder Østergade. Det er en Klippekløft — om muligt endnu smallere end de andre, der munder ud i Torvet.

Naturligvis er Smalheden til Gene for Færdslen, og det gavner heller ikke Trafikken, at Strøget paa hele sin Bane bugter sig ganske uPHsk — — men Gud fri os for at faa det anderledes!

Lidt længere henne har vi Lille Kongensgade. I Kælderen paa Hjørnet ligger Hvids Vinstue. Et af de ældste Bacchustempler i København. Denne historiske Kendsgerning kan baade ses og lugtes. Med det sidste Verbum mener jeg intet ondt, kun: at de mørke Kældervægge synes gennemsyret af Decenniers Vindunster. I vore Dage tumler en stadig Strøm op og ned gennem den smalle Dør til Himmerig (eller ér det Helvede?), og da Spiritus som bekendt ikke er prisbillig, vilde jeg tro, at det er et af de Steder i København, hvor der er størst Omsætning pr. Kvadratmillimeter. Det er dyrt at gaa paa Hvid — — d. v. s. det kan ogsaa gøres ganske billigt! Jeg vilde paa tage mig at gaa derned, bestille en Øl — — og uden andre Udgifter end Øllen blive hønefuld. Det er nemlig svært at komme der uden at møde Bekendte — eller Ubekendte — der er i Gi'stemning!

Er man mere stemt for Kaffe — eller et enkelt Glas Øl — gaar man over paa Genbohjørnet — d. v. s. hos à Porta. À Porta er i samme Stil som Brønnum, og frekventeres ligesom Brønnum for en stor Del af Kunstnere. Maaske mere for en 10—20 Aar siden end i Dag. Vilde man dengang tale med Børge Biilmann Petersen — der efter min Mening er en af Danmarks største Tegnere — traf man ham sikrest ved 3—4—5-Tiden paa à Porta. À Porta har ogsaa Fortovsrestaurant. Da jeg i Sommeren 1942 logerede i Vestre Fængsel, blev jeg en Dag grebet af en sønderrivende Længsel efter at sidde foran à Porta. Havde jeg ikke været Kunstner, vilde jeg have hængt mig i mine Seler — eller foretaget andet, der stred mod Fængselsreglementet. Nu klarede jeg det med en Novelle, hvor Sceneriet var à Portas Fortov.

Næste Bygning er Magasin du Nord — der ligesom d'Angleterre har fortrængt et Palæ. Hvor máa Torvet engang have været skønt og fornemt og helstøbt! Set ved Dagslys er dette Stormagasin, med sine mange og mægtige Ruder, en Studie i Sort. Det vilde ikke skæmme Torvet, om Hovedafdelingen en Dag blev erstattet af noget lysere og elegantere, noget mere moderne . . . f. Eks. noget i Smag med Tilbygningerne ud til Bremerholm. Smukkeste virker

Vett & Wessel paa mørke Decemberdage, hvor der er Lys i alle Vinduer. Da er man i Stand til at banke med Hjertet som et Barn ved Juletid.

Saa; nu knækker Husrækken 90°. Og vi staar over for Erichsens Palæ. Igen et Mesterværk! Og igen er Mesteren Harsdorff. Det er i øvrigt nemt at se — man genkender ham bl. a. paa de joniske Stensøjler i Gavlen. Det var Harsdorffs sidste Værk — han døde inden Fuldførelsen.

Bygherren gik det endnu mere sørgeligt. Det var en Agent Erich Erichsen — Agent har engang været en fornemme Titel! — en Tid var han en af de rigeste Mænd, Danmark har set; men han naaede at gaa fallit efter at være fyldt de 80, og som Følge heraf blive nødt til at sælge og fraflytte sit Palæ. Sikkert en besk Oplevelse for en Olding. I Dag hedder Ejeren: Københavns Handelsbank.

Den brede Avenue mellem Erichsens Palæ og Det kgl. er Holmens Kanal. Her har en Række Banker og andre velspækkede Institutioner moret sig med at samle deres Hovedsæder. Jeg noterer: Hafnia, Nationalbanken, Handelsbanken, Landmandsbanken og Overformynderiet. Den lidt kedelige Statue nede ved Knækket er Niels Juel; og det grimme Hul i Tandrækken er det Sted, hvor Ø. K. engang havde sit Hovedsæde. Huset omkom d. 19. December 1944. Dødsårsagen var Schalburgkorpset. Nu er et nyt Hus paa Vej opad, men det skete bør ikke glemmes.

Kære Ledsager, vort Blik har nu naaet sit Udgangspunkt: Det kgl. Teater. Lad os derfor se, hvad der er *inden* for den Kreds, vi har beskrevet.

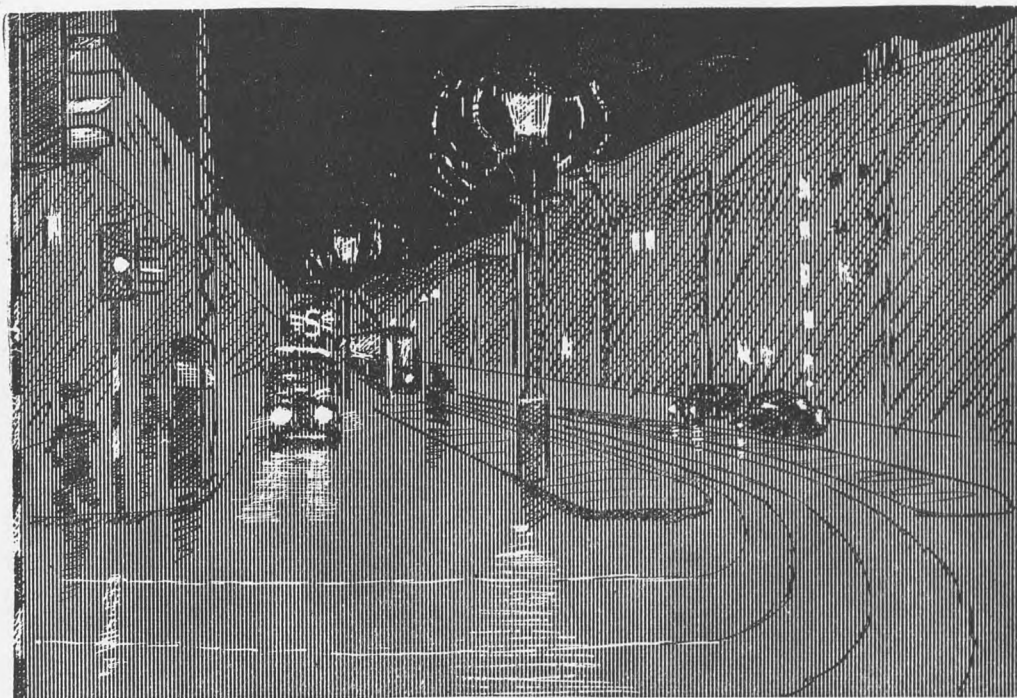
„Hesten“ kender hele Danmark. Men hvor mange ved, hvem Manden er? Ikke 999 Promille. Og endnu færre ved, hvem der har gjort Mand og Hest. Lad mig prale med min tilfældige Leksikonviden: Manden er Christian V, og Billedhuggeren var en indforskrevet Franskmand ved Navn Amoureux. Og den nøgne Mandsfigur, Hesten tramper henover, er ikke, som mange tror, en Svensker, men *Misundelsen* . . . et Væsen, der formodentlig trives lige saa vel i Danmark som i Sverige. I mange Herrens Tider har det været god Tone at betragte Statuen som rædselsfuld. Det er nu lidt uretfærdigt . . . og det beroede vel nok i nogen Grad paa, at Figuren (der var støbt i Bly) i Aarenes Løb er sunket sammen — navnlig var det gaet ud over Hestens Ben

og Ryg. Men under Besættelsen blev Statuen — af Utzøn-Frank og hans Elever — ført tilbage til sin oprindelige Skikkelse og Blyhesten erstattet af en af Bronze. Derfor kan man i Dag se, at dette typiske Barokarbejde i al Fald er ganske pompøst. Men unægtelig har Billedhuggeren, ved at overdimensionere Rytteren, opnaaet det modsatte af det, han tilsigtede: Majestæten er ikke blevet mere majestætisk, men har faaet det lette Skær af Komik, en voksen Mand opnaar, naar han anbringer sig overskrævs paa en Gyngestue . . .

Anlægget uden om Hesten er gerne net og velholdt; og Bænkene rundt om Gitteret bugner, saa snart Vejret smiler. Et lille Bykig, der baade er smukt og livligt. Til Gengæld er de af en udsøgt Hæslighed dé gigantiske Muldvarpeskud, der her — som saa mange andre Steder — skød i Vejret under Besættelsen. Sommeren mildner naturligvis: Græstotter vover sig frem, Ukrudt blomstrer, unge Mennesker kravler op ovenpaa — her kan man jo baade spise, spille Kort, sole sig, sove til Middag . . .! Men om Vinteren — naar det grønne og unge er borte — føj! føj! føj! Kære Myndigheder — hvem af Jer, der nu regerer over Bunkerserne (ogsaa *Ordet* er stygt!) — skynd Jer at jævne dem med Fliserne! Eller — skål de bestaa (af Hensyn til Atombomben!), saa la' driftige Forretningsfolk ta' dem i Brug! Det er jo allerede sket med én af dem — den, der er Kunsthandel baade indvendig og udvendig. „Ægte Charlottenborgudstillere i Gulddramme til Spotpriser.“ „Kom ned og se! Gratis Entré. Ingen Overfald.“

Se saa, nu slipper vi Kongens Nytorv. Gothersgade vinker.

Der findes som bekendt Film, hvor man ser et Frø spire, Stænglen skyde op, Rødder skyde ned, Knopper briste, Blade og Blomster folde sig ud . . . alt i Løbet af faa Minutter. Tænk om man havde en tilsvarende Film af en gammel Gade! Gothersgade f. Eks.! I Løbet af 300 Aar har denne Gade forvandlet sig fra en Fæstningsgrav og noget, der vel bare var udyrkede Enge, til det, den er i Dag. Alene i mín Erindringstid har den ældre Del af Gothersgade forvandlet sig til næsten Ukendelighed. Kørebanen er blevet bredere; en Sidegade (Borgergade) er revet ned og en helt ny bygget op; Muren til

Nørrevold—Gothersgade ved Aften

Soya III

Kongens Have er ikke mere en Mur, men et Gitter; det grimme Eksercerhus, der laa i Forlængelse af Muren, er forsvundet; gamle Rønner, der vel oprindelig var anstændige Borgerhuse, er blevet erstattet af store Bygningskomplekser (Administrationsbygningen for Belysningsvæsenet, Gutenberghus og K. F. U. M.); Garderkasernen har mistet sit Puds; Gadens Brosten er blevet til Asfalt; og en elektrisk Sporvogn (Linie 7) har banet sig Vej ned ad den . . . Det bør siges, at selv for en Mand, der kan li' „det gamle“, er de fleste af Forandringerne en Fremgang og en Forskønnelse.

Gothersgade er en broget Gade. Her er gamle Huse, der engang har været agtværdige, men nu ikke mer burde tjene til Menneskeboliger. Her er Palæer (i al Fald ned ad Kronprinsessegade), to Kirker, forskellige store Administrationsbygninger; her er Anlæg (Kongens Have og Botanisk Have); og her er Beboelsesejendomme, der var elegante og tiptop i de Aar, da Voldkvartererne blev til.

Gadens Navn er lidt af en Fejltagelse. I sin spæde Barndom hed den: Ny Kongensgade. Nu var det Meningen, at Gaderne i det ny Kvarter Nord for Østervold skulde opkaldes efter Felterne i det danske Rigsvaaben — altsaa have Navne som Rigenegade, Norgesgade, Holstensgade, Ditmarskensgade, Vendersgade o. s. v. Der kom imidlertid — uvist af hvilken Grund — Uorden i Planen, og Navnet Gothersgade dalede tungt ned over en Gade, der egentlig hed noget andet.

Taalmodige Ledsager — er du ikke træt endnu, saa la' os gaa et Hurtigtrip fra Kongens Nytorv ned til Søerne.

Paa venstre Haand, ikke langt fra Torvet, laa der engang en Bygning, der nu — længe efter sin Død — er en af Danmarks berømteste: Teatret i Lille Grønnegade. Bygningen strakte sig fra Ny Adelgade (som Lille Grønnegade hedder i Dag) til Gothersgade. Desværre er der ikke en Stump tilbage (med mindre der skulde findes en i Grunden), derimod er der i Ny Adelgade 10 indsat en Mindeplade. Den fortæller forbipasserende, at her stod det Teater, for hvilket Holberg skrev sine Komedier.

Borgergade, lige over for Grønnegade, var indtil for faa Aar siden en af de usseligste Gader i Staden København — fattig, snavset, lastefuld ... Men kedelig var den ikke! I Dag er det en Gade med Fysiognomi af Byplan og Hygiejne — paa den ene Side Gothersgades Elektricitetsværk, paa den anden Kontorkomplekser — — men Gud i Himlen, hvor er den dødhamrendekedelig!

Butikkerne maa vi springe over — paa én Slags nær ... som før Krigen karakteriserede denne Del af Gothersgade. Jeg tænker paa Dyrebutikkerne. De evigt kvidrende Butikker, hvor der blev handlet med Fugle, Fisk, Aber, Hunde, Skildpadder, Snegle, hvide Mus, Fuglebure, Akvarier, Vandplanter, Sepiaskaller o. m. m. a. Nu er der vist kun én igen — den anden Verdenskrig udhungrede de andre — men hvor var det engang svært at komme igennem Gothersgade!

Kære Ledsager, jeg slaar et Øjeblik over i Vers — bliv ikke vred!

Her har vi Kongens Have — ny og gammel,
og fyldt med fornem Kunst og ræligt Skrammel.

Ja her bag Muren ses de særeste Kontraster.
 Her trisser Driverter, mens andre haster
 fra Port til Port. Her ses Butikker
 bagfra, Facade-Pavilloner med Antiker,
 og Rosenborg med danske Kongers Samling.
 Og paa en Bænk — rapyh! — en laset Gamling.
 Her er den kendte Danserindebrønd!
 Et Held, at *Haven* er naturligt skøn!
 Her holdes Foredrag af Pacifister,
 mens Barnepiger flokkes om Gardister.
 Sødt sidder gamle H. C. og fortæller.
 Og her staar Hørup — mindre sød — og skælder.
 Her mindes nogle Heiberg, Hertz, Poul Møller;
 mens andre mindes Schnedler og svundne Stjerneøller.
 Her ta'r den gamle Tid et Livtag med den ny.
 Saaledes spejler Kongens Have Kongens By.

Verset, der er skrevet før Oversvømmelsen, er paa ét Punkt forældet. Af Willumsens omdiskuterede Hørup-Statue er der i Øjeblikket kun Talerstolen tilbage. Schalburg-Korpset væltede Figuren i Begyndelsen af 45 og molesterede den efter Evne . . .

Rosenborg Slot og Kongens Have er, som de fleste véd, Christian IV's Værk — i al Fald i Hovedsagen. I 1606 gav han sig til at opkøbe Lysthaver og Lystgaarde, som velstillede Borgere havde anlagt uden for Byen — Nord for Østervold. 1608 lagde han Grundstenen til „det store Lysthus i Haven“ — „det store Lysthus“ var det, der senere kom til at hedde Rosenborg! Men selv om Have og Slot er Christian IV's Værk har begge Dele alligevel i høj Grad skiftet Udseende i Aarenes Løb. Og Indhold! Rosenborg blev oprindeligt anvendt til *Beboelse* — navnlig naar der var Sygdom i Kongehuset! — i Dag er Slottet en *Samling* (en temmelig støvet Samling!), en Samling, der i *Ting* skal fortælle os de danske Kongers Historie. Og til Haven var der i Begyn-

delsen kun Adgang for de kongelige og Hoffolkene; senere aabnede man ogsaa for „pænere“ Folk — hvilket gav sig Udslag i, at arbejdsklædte Personer blev frasorteret ved Porten. I Dag er der, takket være Hørup, Adgang for alle. *Kongens Have* kunde med større Ret hedde *Folkets Have*.

Paa Sydsiden af Gothersgade, vis-à-vis Rosenborg, ligger Reformert Kirke. Den er bygget 1688—89, brændt i 1728, men genopbygget omtrent i sin oprindelige Skikkelse. Arkitektonisk set en fornem Bygning. Mon den findes i Karton? — til at klippe ud og klistre sammen?

Nu følger paa venstre Haand K. F. U. M. og paa højre Garderkasernen. Den brede Boulevard hedder henholdsvis Nørre og Øster Voldgade. Nede under Boulevardens Overflade rumsterer de Tog, der befarer Kystbanen og Nordbanen. Her gaar ogsaa en Del af „Nærtrafikken“ — „S-Togene“, der ender i Klampenborg eller Holte. Banen blev aabnet 1917 — den første Dag spadserede hele København under Jorden fra Hovedbanegaarden til Østerbros Station (den nuværende Østerport).

Et Stykke nede til venstre skimter vi Nørreport Station (den fjæler sig halvvejs under Jorden), Anlægget foran til højre er Botanisk Have, man ser Drivhuset derinde, og længere til højre: Observatoriet. Bag Observatoriet —ovre i Østre Anlæg — ligger Statens Museum for Kunst.

Hele det Kvarter, der breder sig foran os, er Voldkvarteret. Det fødtes, da man i 70'erne „rev Voldene ned“. De tre Anlæg: Ørsteds Parken, Botanisk Have og Østre Anlæg — har endnu Form af deres tidligere Tilværelse.

Vi skraar tværs over Boulevarden —

Her ligger *Botanisk* — i tusinde Sole,
der springer som Gnister fra Drivhus og Sø!
I det grønne: en rød polyteknisk Skole,
— og saa Duften af Fyrr og nyslaaet Hø!

Her er Høje med Sten, med Tavler og Planter,
her gror det med Opium, Morfin og Kinin.

Dronning Louises Bro

Soya III

Her er Bænke til Børn og Bonner og Tanter,
og her sidder en og tyrer Latin.

Og her i et Glashus i en gloende Have
staar Palmen i Drøm om sin Fødestavn.
Og her i et Blad paa en saftfuld Agave
har Sørensen skaaret sit velkendte Navn.

Her er Huset, der gaber mod Stjerneskaaret
og skyder ved Nat sit Øje i Vejret.
Vi husker et Nu, at Verden er stor,
ja større endnu end Lasselil tror!

Her er Kærestefolk, her er Børn fra Skole,
her er Duft af Blomster og nyslaet Hø.
Her er svalt, her er Skygge . . . og tusinde Sole,
der sprutter som Gnister fra Drivhus og Sø.*)

Gothersgade 143 — Fødeaar: 1878 — bærer Navnet „Kunstnerhjemmet“. Det betyder, at alle Lejlighederne er „Atelierlejligheder“ (*billige* Atelierlejligheder), der kun udlejes til Malere og Billedhuggere. Her tilbragte Digteren Harald Herdal en stor Del af sin Barndom som Søn af Portneren; man tør formode, at denne Kendsgerning engang vil foraarsage en Marmortavle i Muren ud til Gothersgade. Maaske der ogsaa vil komme en for min Ledsagers Ledsager. Han fødtes i det Hus.

Bag „Kunstnerhjemmet“, ud til Rømersgade, ligger Socialdemokratiets Forsamlingshus. Jeg husker en lille Dreng, der laa og var bange i sin lille Seng, naar der blev sunget derinde — og det blev der ofte. Hans Frygt udsprang ikke af politiske Aarsager — han var saa lille, saa han ikke vidste noget om Socialisme . . . eller i det hele taget om Politik. Det var bare de

*) De to citerede Digte er laant fra „Byens Parker“, en Sang-Cyklus af Soya og Kai Rosenberg.

dybe Mandestemmer, der skræmte ham — hvorfor sang de saa vredt og uhyggeligt midt om Natten —?

Paa Hjørnet af Farimagsgade har vi Gothersgade 153, der efter Sigende danner Sceneriet for Romanen „Min Farmors Hus“. Jeg kiggede derind fornylig — og jeg maa sige, at enten tager „efter Sigende“ fejl, eller ogsaa har Forfatteren digtet svært om paa Tingene.

Vi skraar over Farimagsgade, hvor vi henne til højre øjner det tværstribede Kommunehospital med den grønne Kuppel. Ovre paa det modsatte Hjørne af „min Farmors Hus“ ligger Andreas-Kirken. Arkitekten (Martin Borch) har øjensynlig villet bygge DANSK, et respektabelt Formaal — og Kirken er da ogsaa blevet dansk, respektabel og kedelig.

Og saa den sidste lille Stump af Gothersgade. Uha! Findes der noget saa trist i hele Verden som at være fornem og fattig! Langt hellere Ridder af Landevejen!

Gothersgade ender meget vittigt lige i Sortedamssøen. Dermed druknede dén Hovedfærdselsaare!

Tænk! Søerne var engang Søer. Søer, med uregelmæssige Bredder, og kantede af Siv, Græs og Træer, og af smaa Landsteder med smaa Baadebroer. Men i Voldkvarterets Tid — i arkitektonisk Henseende en Jean-de-France-Periode — skulde København partout ligne Paris. Derfor blev Søerne formede som en Flod, indstenede ligesom Seinen, fik Broer over der skulde ligne Seine-Broerne; ... og store Bygningskomplekser (som f. Eks. de sortegraa Taarnbygninger ved Frederiksborggades Udløb) blev opført efter Parisermodel. København knuste en Idyl. Og kom Fanden ikke til at ligne Paris!

Vil man ikke tro, at det, der skete, betød en Forringelse — baade sundhedsmæssigt og æstetisk — saa gaa op paa Kunstmuseet og se paa Købkes Malerier fra Dosseringen. Da giver man mig Ret.

Bevares, Søerne er jo ogsaa ganske pæne, som de er nu. Særlig Sommeraftner, og ganske særlig naar man er forelsket. Men graa Vinterdage er der for meget Sten — og for mange Huse i den forkerte Alder.

Kære Ledsager. Har jeg pladret for længe? Saa maa du trøste dig med, at jeg ikke har fortalt en Tusindedel af det, jeg kúnde have fortalt. Hver Plet

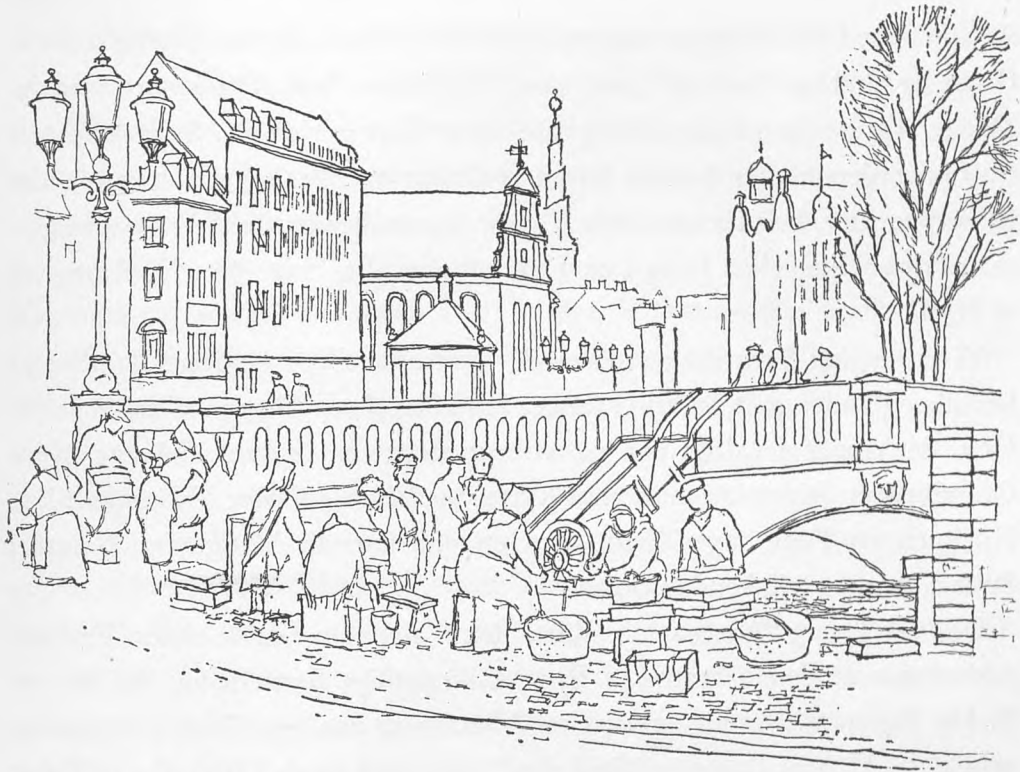
undervejs har mindet mig om noget, der enten hører hjemme i Københavns Historie, i Danmarks Historie . . . eller min egen lille private.

Det er svært at fortælle, naar man ved for lidt om en Ting. Men det er mindst lige saa svært, naar man ved for méget.

Farvel.

Og Tak for Følgeskabet!

Fiskerkoner ved Slotsholmen

Bogh Laursen

SLOTSHOLMEN

Af Mogens Linck

Amager Torv er ikke noget Torv, men blot en usikker Udvidelse af „Strøget“, denne mærkelige Gade med de mange Knæk, og det er altsaa et af disse Knæk, der pludselig breder sig ud, som om Gaden ikke rigtig vidste, hvad Retning den skulde tage, før den smalner til og tarmet sig videre mod Kongens Nytorv under Navn af Østergade. En pauver Pavse med en ustyrlig Opsats midtpaa: Storkepringvandet, som vi vender Ryggen til. Og hvad ser vi saa?

Jo, hvis vi vender Blikket i sydlig Retning, møder vi en langstrakt Palet henkastet midt i den travle Trafik, et Orgie af Farver, der dufter, det er Blomstertorvet paa Højbroplads med de kyseklædte Koner, der har kørt

deres Vogne i Vinkel og nu kappes om at sælge løs af alskens Herligheder af Grønt og Gult og Rødt og Grønt igen. Men det er livsfarligt at naa derover. Torvet (for her kan man virkelig tale om et Torv) er til alle Sider afskaaret fra Omverdenen af en hektisk Strøm af Cykler og Biler og alle mulige andre Køreapparater, hvis hæselblæsende Tempo forvandler en stakkels Gaagængermand til et hjælpeløst Fnug i en Hvirvelstorm. En Have paa Hjul omgivet af Hjul!

Vi vover dog Forsøget og svaler de flisetrætte Øjne i saftige Bundter af Persille og andet godt, indtil vi fanges ind af en skarp Skygge af en stejle Hest, der troner gevaldigt paa en rødbrun stennemuret Sokkel: Selveste Byens Grundlægger, Biskop Absalon som Rytter med en Stridsøkse i Haanden! Paa Hjælmen en Fugl, ingen Ørn, men en vidtskuende Maage fra Gammel Strand, mæt og blinkende i Solen!

Det var Georg Brandes, der skrev den Tale, som skulde skabe Fest om Afsløringen af denne Statue af Byens biskoppelige Bersærk, og det blev et Stykke Danmarkshistorie prentet med Staalpen, paa een Gang pompøst og prunkløst. Men en Dame „af Selskabet“, som man sagde i hine fjerne Tider, truede med at trække sine Penge ud af den Bank, der sorterede under den Konferentsraad, der stod i Spidsen for Statuens bidragydende Komité, — ja, hun truede med at lække Banken, hvis en Jøde skulde holde Festtalen, og Biskoppen blev da afsløret en tidlig Regnvejrs morgen (i Aaret 1902) uden Sang og Klang. Intet Under, at han vender Ryggen til den halve By, med sit Blik kærtegnende de Damer af et noget andet Selskab: Konerne ved Gammelstrand, hvor Flokke af Fisk spræller i Kurve og Kasser!

Efter en hastig Hjertestyrkning i Kaffevoغن ved Bispens Fod, hvor den som en rødmalet Kagekasse uden Laag ligger og lokker Kunder til sig med sine Bakker fulde af „Wienerbrødder“, tager vi Turen derover og gør en hurtig Promenade gennem en formelig Allé af Koner. Luften glitrer af Gloser, vi er midt i Arnen, hvor Københavnersproget smeder sig nye Former i hærdet Humør, og med Øjnene springer vi fra Pram til Pram, fra Hyttefad til Hyttefad i Kanalen, der som en grønlig-blaa solflimrende Færdselsaare for Fisk og Fiskere omkranser *Slotsholmen*, Københavns Kærne.

Af de mange Broer, der fører derover, vælger vi den nærmeste, Højbro, og lidt efter befinder vi os Ansigt til Ansigt med Grundlovens Giver, Frederik den Syvende, formet af H. V. Bissen i Bronze, højt til Hest ogsaa han. Og bag ham knejser hele Landets Hus, Christiansborg Slot, i al sin granittede Vælde, bygget over Ruinerne af Absalons Borg, grundlagt i Aaret 1167 i Centrum af den af Saxo omtalte „Landsby (vicus), der kaldes Købmændenes Havn“, Køpmannehavn, kort sagt (paa Latin): Hafnia. Metertykke Ringmure snor sig dybt under den digre Rytterstatue paa Slotspladsen og langt ind under selve Bygningen, hvis Bjerge af Sten maver sig hen over Fortiden som et mægtigt Mausoleum.

En Gang kaldtes det Københavns Slot, hint skumle Sammensurium af manglekantede Bygninger maset sammen om Blaataarn – Jammersminde – endnu bevaret i Frederik den Fjerdes Ombygning, indtil Christian den Sjette lagde hele Historien i Ruiner, for nu skulde der bygges et Slot, et virkeligt Slot, og fint skulde det være, men langsomt gik Arbejdet, Penge og Materialer manglede, og Majestæten havde svært ved at bevare Taalmodigheden til den Dag i Aaret 1740, da han tillige med sin kongelige Familie kunde holde sit Indtog i det pompøse Palads, rigelig Rokoko med Taarn og Spir, Ridehus og Springvand og Buegange uden om hele Herligheden, smukt afsluttet af tvende skulptursmykkede Pavilloner, flankerende Marmorbroen, der fører over til „Prinsens Palæ“ (af samme Aargang), en Del af det nuværende Nationalmuseum, en værdig Genbo til Slottet.

Bigot og borgerlig var den Tilværelse, hvori Majestæten skrumpede ind under festlige Stukkaturer og fine Marmorsøjler af Træ. Anderledes livligt blev der paa Christiansborg, da den muntre Frederik den Fjerde rykkede ind, og helt højt blev Humøret med Christian den Syvendes Leben. Ej heller skal hans Gemalinde, Dronning Caroline Mathilde have spredt Kedsomhed om sig. Men en Ildsvaade lagde Slottet øde i Aaret 1794, og først da Frederik den Sjette paatog sig at genopbygge Huset, kunde Arkitekt C. F. Hansen skabe det andet Christiansborg i lange lige Linier uden Snørkler, nærmest hvad man kunde kalde renlivet Klassicisme i romersk Opfattelse, tilsat en god Portion af den borgerlige Snusfornufts triste Tyngde, dog ikke uden en

vis Storladenhed, forædlet i den skønne joniske Tempelfront paa Slotskirken. Det samme gælder en Del af den indvendige Udsmykning: Thorvaldsens berømmelige Alexanderfrise!

Men i Aaret 1884 blev det meste af dette det andet Christiansborg lagt i Ruiner af en vældig Brand, og onde Tunger spaaede, at der aldrig vilde rejse sig et tredie Christiansborg, en Spaadom, der *ikke* gik i Opfyldelse.

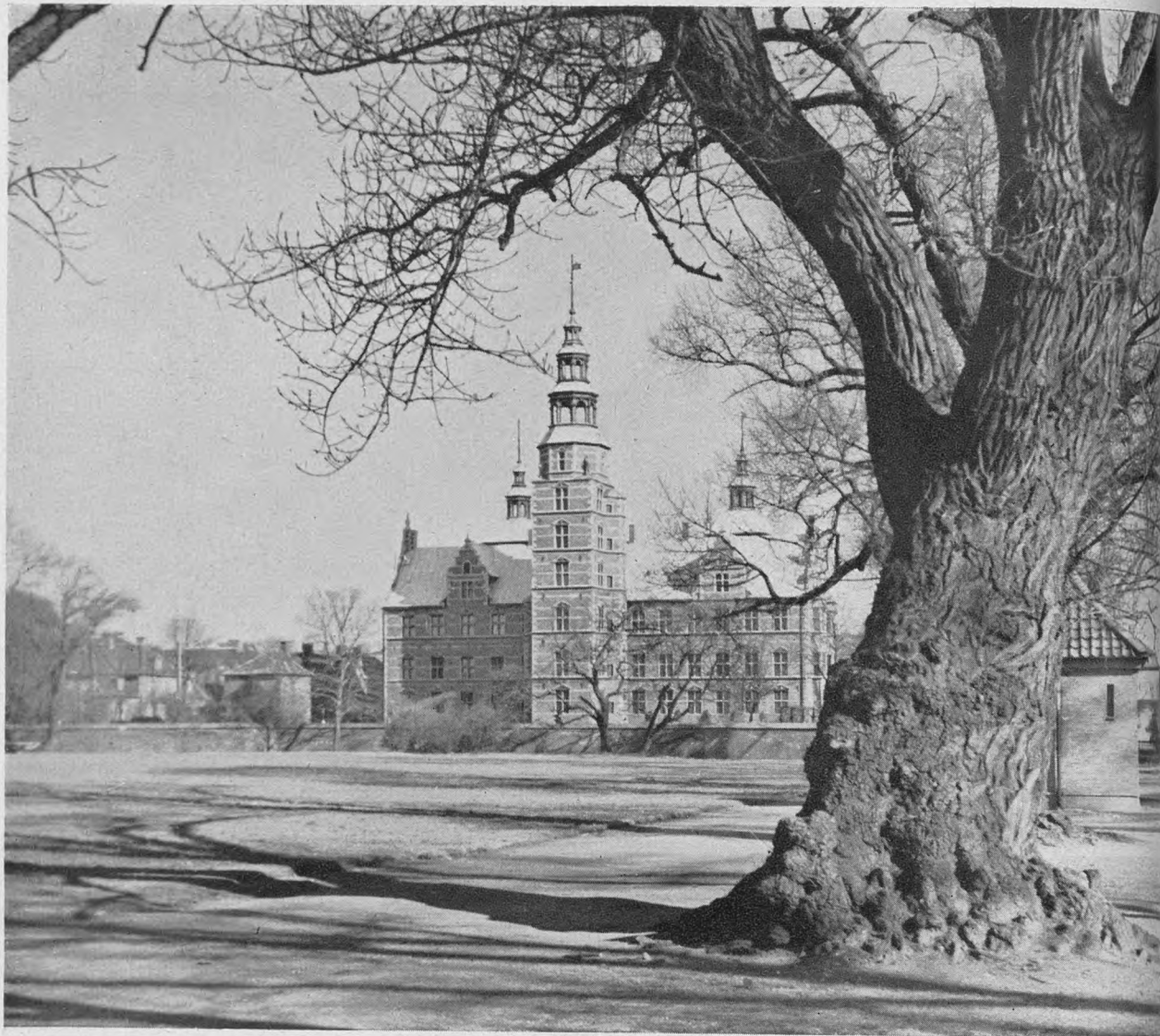
Se selv: Arkitekt Thorvald Jørgensens kraftige Komplex behersker Slots-
holmen mere anmassende end dets to Forgængere, mægtigt i sin modificerede Barok, rummende Rigsdagen og Rigets Højesteret foruden Udenrigsministerium og kongelige Repræsentationslokaler plus et Utal af Mødeværelser og en Rigsdagsrestaurant, kaldet „Snapstinget“, hele Historien tækket med Kobber under et 81 Meter højt Taarn, øverst oppe prydet med trende forgyldte Kongekroner og en vældig Vejrfløj, der viser, hvad Vej Vinden blæser. Men Bunden er solid, Granit paa Granit, hele Hovedfaçaden iført Markstenskvadre, skænket af 750 danske Kommuner.

Af den indre Udsmykning findes, som nævnt, Alexanderfrisen bevaret tilige med H. V. Bissens Dronningestatuer og Jerichaus Herkules og Hebe. Af nyt maa nævnes Kunstværker gjorte af Johannes Bjerg, Dan, Axel Hansen, Rathsack, Utzon-Frank, Wagner, Valdemar Andersen, Clement, Dohm, Kræsten Iversen, Jerndorff, Oscar Matthiesen, Joakim Skovgaard og Tuxen – og den ydre Smykning: Lochers usynlige Statuer om Spiret paa Taarnet og Bundgaards forvredne Granitskulpturer i Synshøjde. Og der til kommer Ridebanen med de skønne Buegange, Ridehuset og Hofteatret, Marmorbroen med Pavillonerne, velbevaret fra Fortiden, et Skue af Skønhed, alt omkransende et prunkløst og permanent tørlagt Springvandsbassin med en enlig Tilskuer: Anne Marie Carl-Nielsens sørgmodige Christian den Niende til Hest!

Hofteatret er en Historie for sig, en fornem Bygning, aabnet i Aaret 1767 til Brug for Hoffets franske Skuespillertrup. Muntre Ting lod sig spille paa denne Scene, og Skuespillerne var ikke altid af den professionelle Slags: Her optraadte den højtbegavede (senere som Sindssyg karakteriserede) Kong Christian den Syvende som Sultan Orosman i „Zaire“. Begivenheden fandt

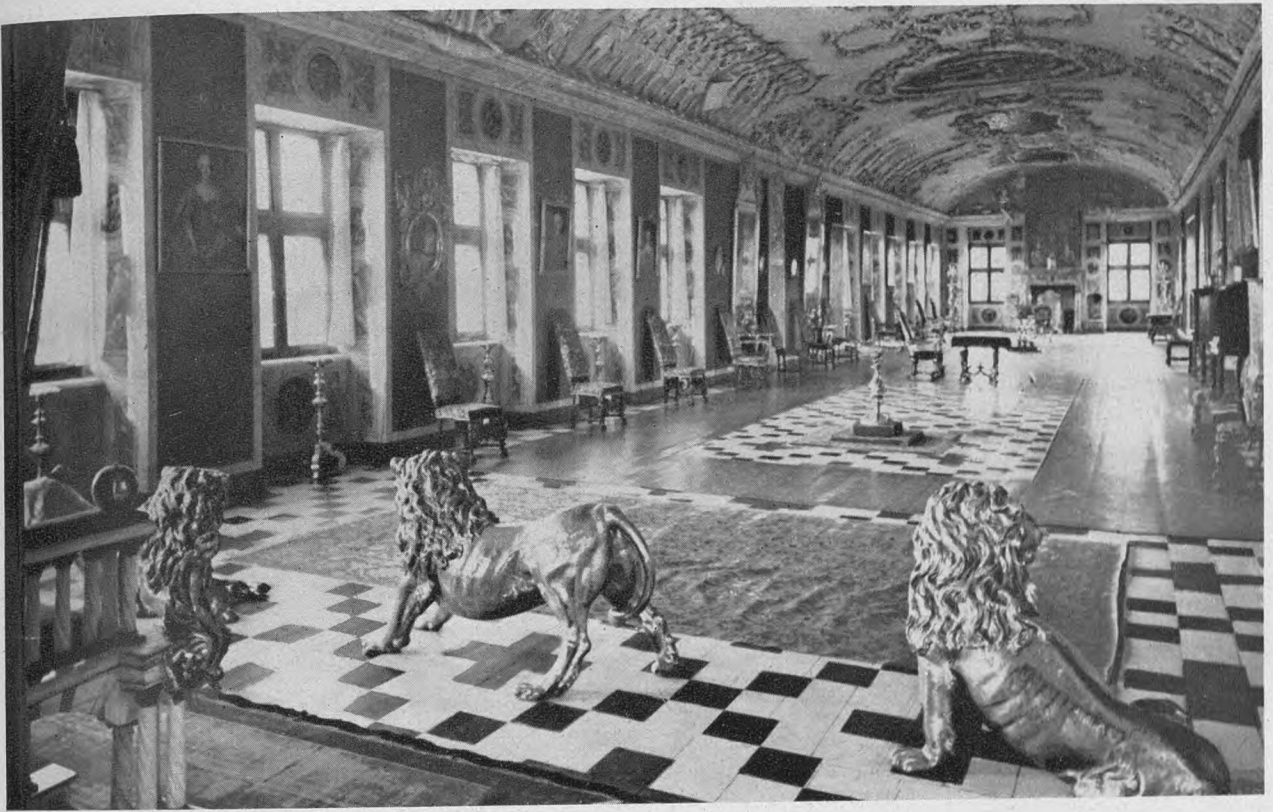

Dagligt Liv i Adelgade

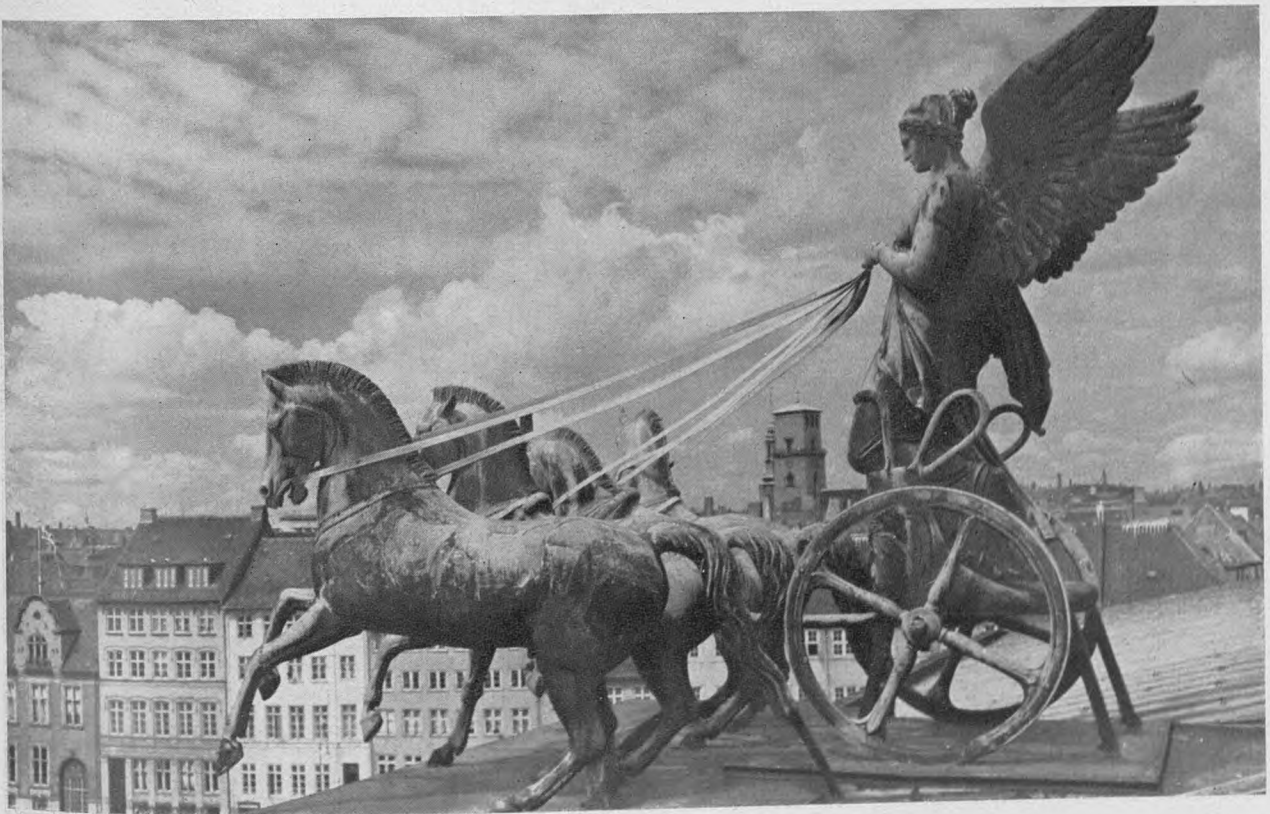

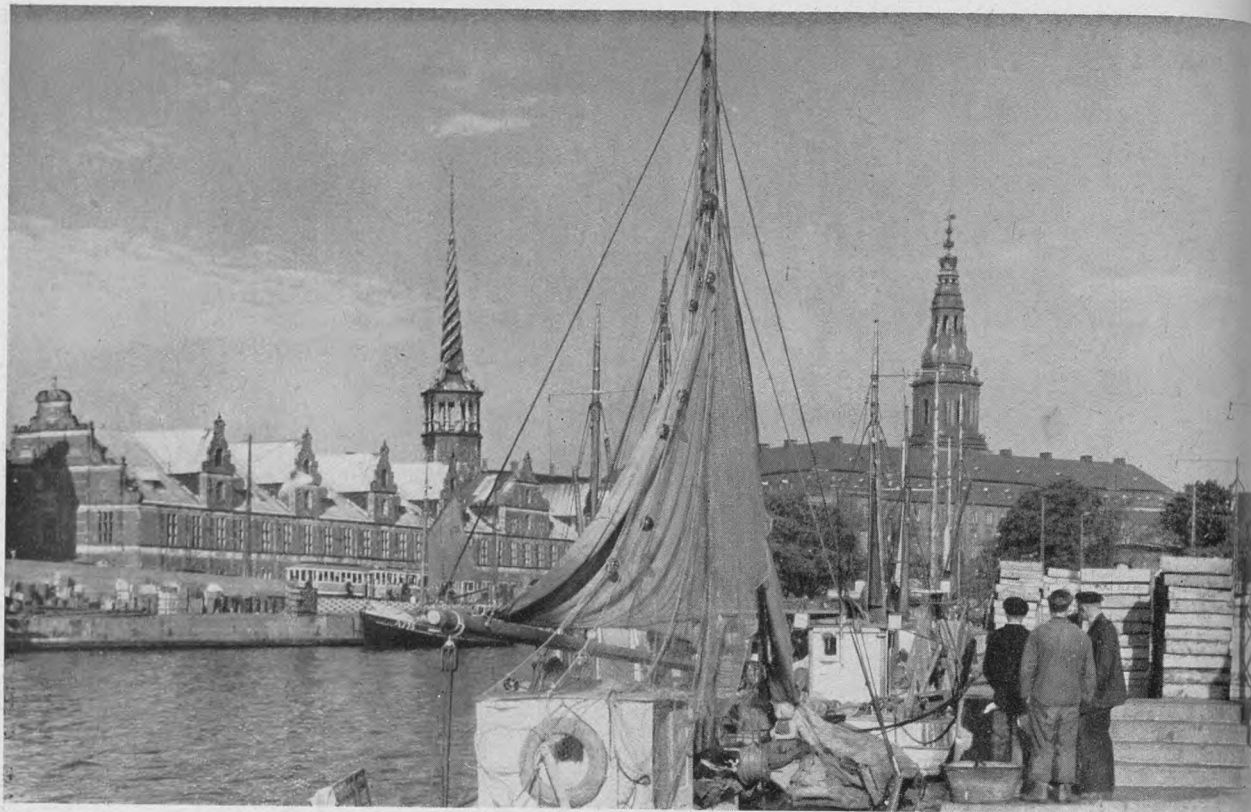
*Rosenborg Slot —
et af Chr. d. IV's mange smukke
Bygningsværker*

Kongens Have

Foroven: Tronsalen paa Rosenborg Slot. — Forneden: Taggruppen paa Thorvaldsens Museum

*Foroven: Børsen med det snegleformede Spir
Forneden: Udsigt mod Christiansborg Slot fra Sankt Nikolaj Kirke*

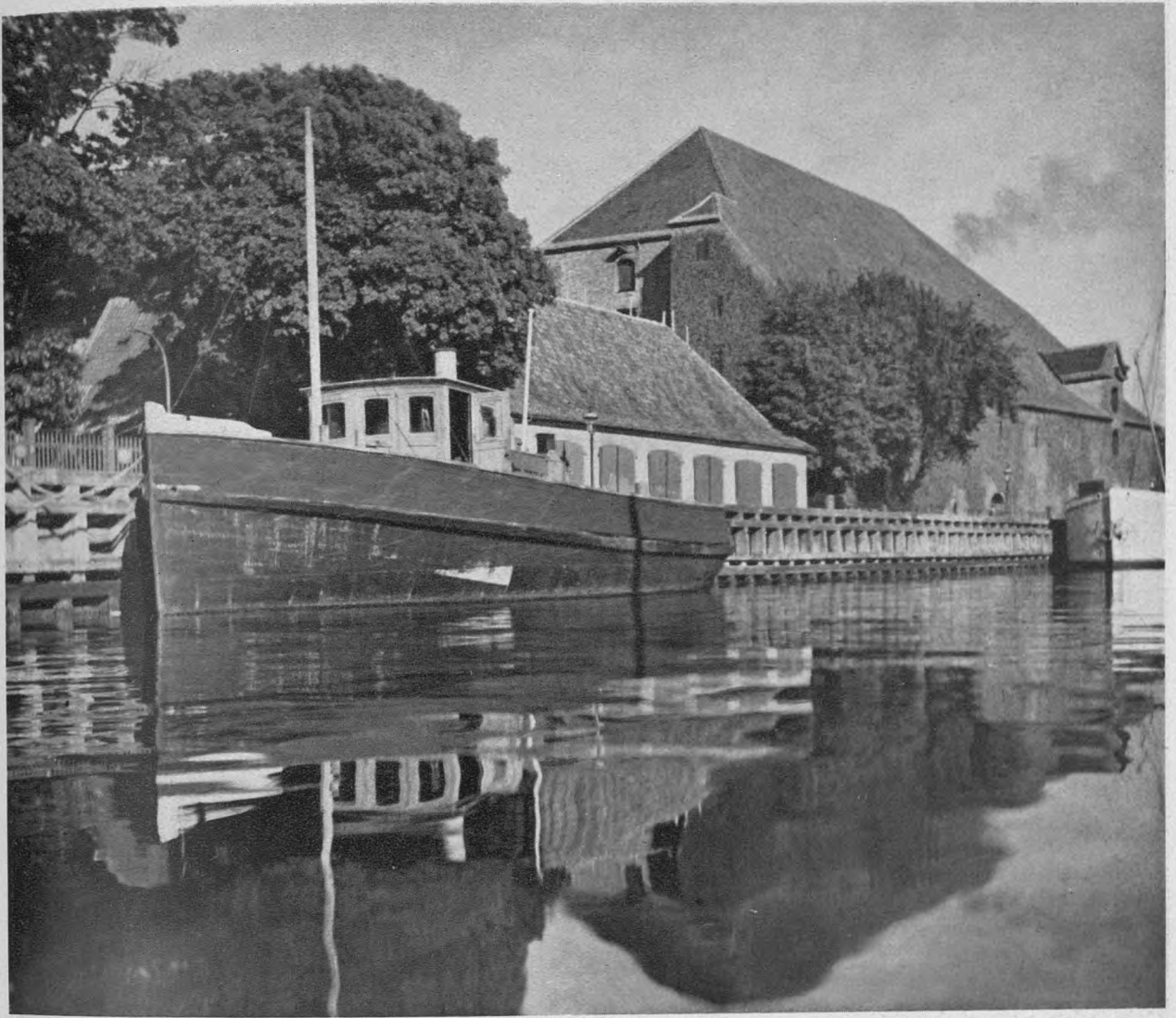

Marmorbroen ved Vintertid

Christiansborg Slotsplads med Rytterstatuen af Frederik den VII

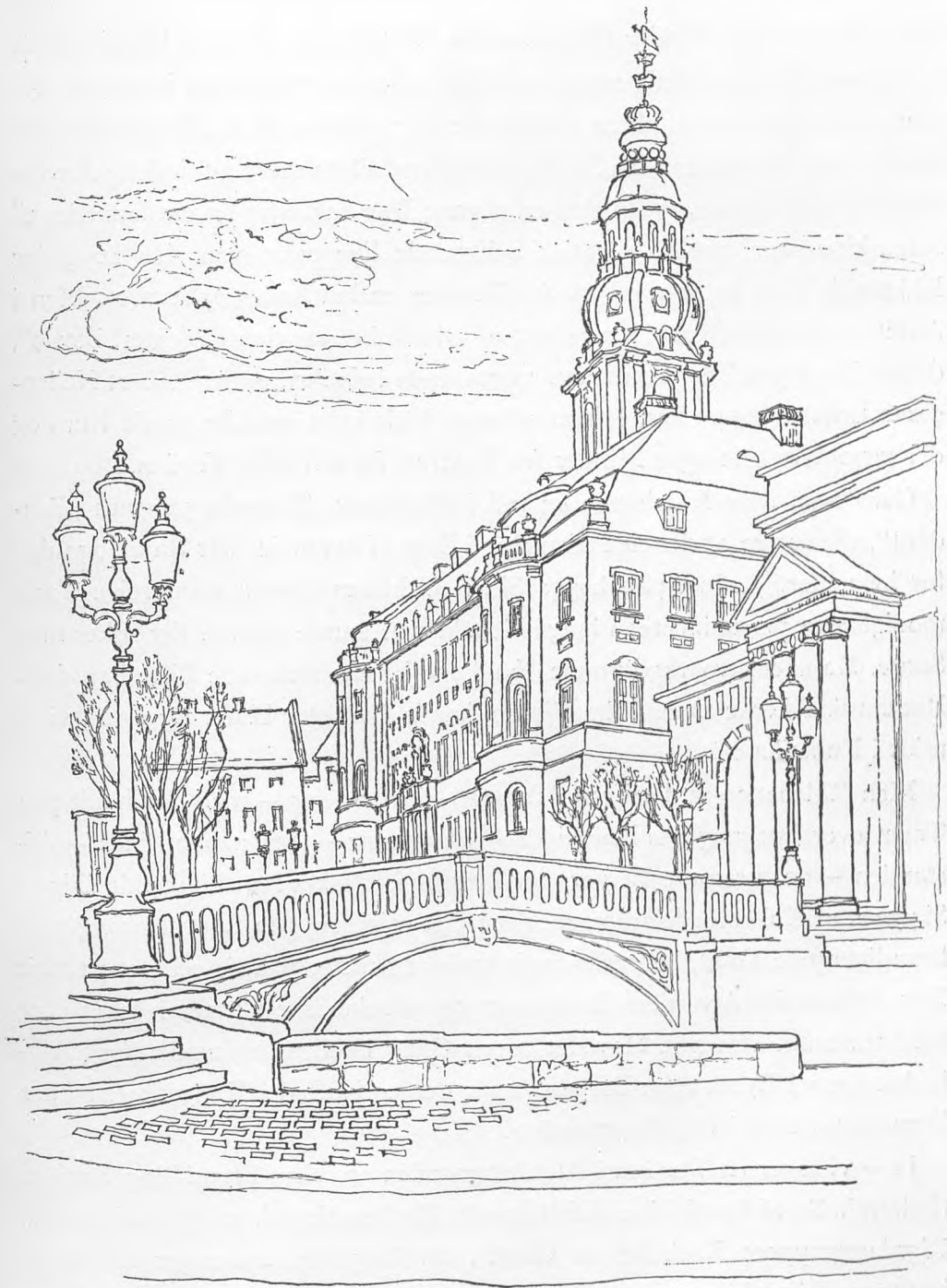
Holmens Kanal

*Christiansborg Slot
fra Ridebanen*

Holmens Kirke, hvor Tordenskjold ligger begravet

Christiansborg

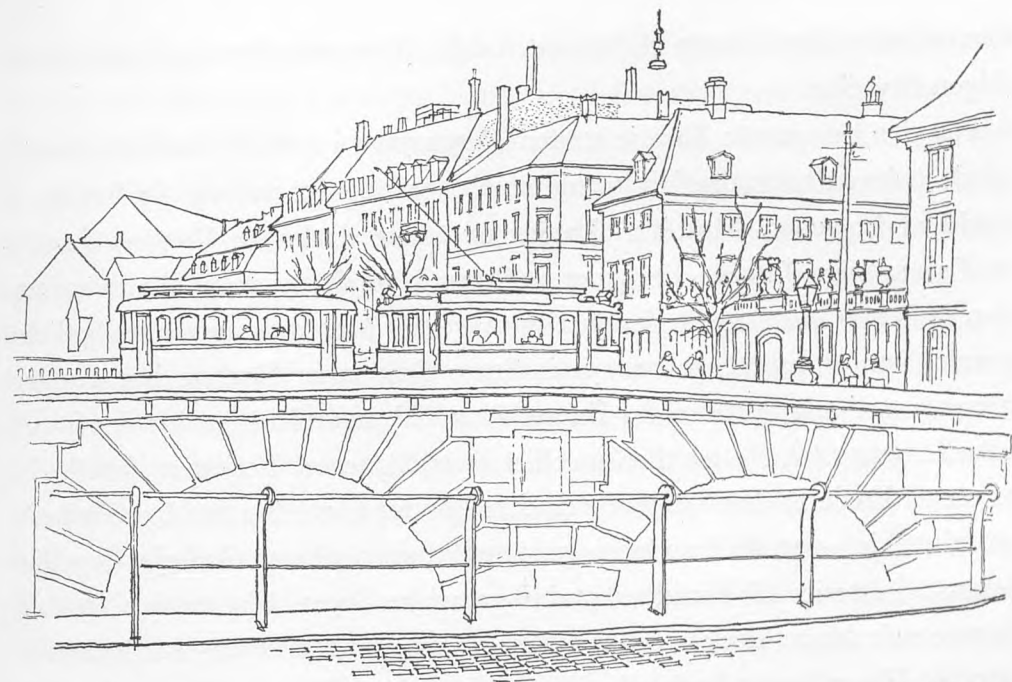
Bogh Laursen

Sted i Aaret 1768. Under Christian den Ottende var Teatret Hjemsted for et italiensk Operaselskab, senere udfoldede Studenterne deres løsslupne Humør paa de minderige „skraa Brædder“: Her opførtes bl. a. „Genboerne“ for første Gang! Sidenhen sank Scenens Brug ned til en mere almindelig Anvendelse for Dilettanter, indtil den en skønne Dag lukkedes og omdannedes til Seletøjskammer, ganske praktisk beliggende lige oven over den kongelige Ridestald, hvor de gamle kostelige Kareter endnu findes opbevaret. Men i Aaret 1922 blev Teatret genaabnet af „Selskabet for dansk Teaterhistorie“, denne Gang som Teatermuseum, enestaaende i sin Art, under Robert Neiiendams Ledelse, og nu kan enhver aflægge Visit i det smukke gamle Rum og dér genopleve sine egne Minder fra Teatrets forunderlige Verden.

Gaar man over Ridebanen og ind i Ridehuset, Teaterbygningens „Pendant“, vil man se, at der rides den Dag i Dag, af hvem der har Raad, og uden for hele Herligheden, paa begge Sider af Marmorbroen staar selve Taalmodigheden personificeret i lange Geledder af gamle Mænd, der fisker med Snøre. Kanalens smaragdgrønne Vand spejler de parkerede Biler bag dem, Raadhusklokkerne toner i det Fjerne, kaade Cyklister kimer sig forbi, vi er midt i København!

Men Ridebanen skal ses om Aftenen — i Maanelys — med Sølvhvidt paa Taget over Buegangenes Halvkreds — Skyggerne — den aabne Plads — Afstanden — de ensomme Lygter, der hænger i Mørket som blinkende Øjne i Skyggen af Kolossen, Rigsborgen, der roligt rejste sig paa Enevoldskongernes brandhærgede Tomt, borgerlig-majestætisk og sikker paa sig selv, et gæstfrit Hus, aabent for Alverdens Kongresser og udenlandske Gæster i Jaket eller med trekantet Hat paa Hovedet og en Gang imellem lokkende Nysgerrigheden frem i Byens egne Borgere, naar der er Hofbal i Kongefløjen! Eller Demonstrationer i Rigsdagsgaarden!

Ja — vi tager en Tur ind i Rigsdagsgaarden en sollys Formiddag. Som en tindrende Sø af benzinblaa Asfalt breder Pladsen sig ud, roligt modtagende Rigsdagstrappens Kaskader af Granit, der forgæves anstrenger sig for at imponere Rigsarkivets noble Façade, der næsten nænsomt begrænser Gaarden paa den modsatte Side. Gennem en flerfløjet Port kommer vi ind i en

Stormbroen

Bogh Laursen

stille Have, hvor vi studser lidt over en tænksom og betænkelig Statue af selve Søren Kierkegaard. Han sidder paa en Stol, og af hans Udtryk at dømme skulde man tro, han nærede Angst for, at Haven skulde „gaa i sig selv“ igen, d. v. s. iklæde sig sin tidligere Tilværelse, her laa nemlig Christian den Fjerdes Orlogshavn — gyngende Grund — nu et velgjort og velgørende Hvile- og Vandrested for Folk, som har Ærinde i Det kongelige Bibliotek, der rejser sig for Enden af Haven i Form af en massiv Murstensmasse med to umotiverede Pyramide-Taarne øverst oppe og et gigantisk Cathedral-Korvindue midtpaa: Nordens største Bogsamling, rummende over en Million Bind og henved fyrre Tusind Haandskrifter, oprindeligt stiftet som *Bibliotek* af Frederik den Tredie paa Grundlag af beslaglagte Adelsbiblioteker; det aabnedes Aaret 1673.

Nære Naboer er Rigsarkivet og Tøjhuset med de historiske Vaabensamlinger og Istedløven i Gaarden. Lidt fjernere finder vi Christian den Fjerdes Bryghus med det vældige røde Tag skraanende op over Vandet i Frederiksholms Kanal. Og til den anden Side, længere borte, ud mod Slotspladsen:

Centraladministrationens Midtpunkt, kaldet „Den røde Bygning“, rummende Rigets Styrelse!

Paa den fine gamle Façade troner Rigsvaabnet i lysende Sandsten, støttet af de noksom bekendte Vildmænd med Egekøllerne, og bag sig har de et Væld af Kanoner, Mortérer, Lanser og andre drabelige Vaaben foruden et Par søvnige Løver, der synes at have lagt sig trygt til Ro oven paa den forlængst overstaaede danske Stormagtstid. Men der regeres stadig i den gamle Kancelligaard, gennem hvis Stuer Danmarks Skæbne har vandret gennem to Aarhundreder, fra Enevældens Tid, hvor Kongen havde sin private Løngang fra Slottet til Kancelliet, over Struensee-Periodens febrile Intriger til Frederik den Sjettes og Anders Sandøe Ørsteds adstadige Embedsmandsvælde – og derfra videre gennem Provisorietidens Godsejer- og Professor-Ministerier til Nutidens parlamentariske Styre. Vist er der *Historie* bag de røde Mure, der saa solidt lukker sig om Landets centrale Administration, et Hovedkontor over alle Kontorer, ved en Kommunikationsbygning forenet med Slotsholmsgadens lange Række af gamle adelige Gaarde, den Stormske Gaard, det Würtembergske Palæ, den Schackske Gaard, med alle de ældre og nyere Ministerier, Etage over Etage, forbundet ved et Utal af krinkelkrogede Korridorer og Trapper i en Uendelighed. Fornemt, stilfuldt og stilfærdigt vandrer enhver „Sag“ fra Haand til Haand, fra Kontor til Kontor, for tilsidst at lægge sig trygt til Ro paa det store Skrivebord bag Departementschefens Filtør – til Viderebehandling – før den (eventuelt) vandrer videre til selve Ministeren . . .

Fra Vinduerne i „Den røde Bygning“ har vi den herligste Udsigt til Børsen, det lange lave kobbertækkede Renaissancehus med det mærkelige Taarn, som er formet af fire Lindorme, der slynger Halerne sammen til et Spir, hele 55 Meter højt, bygget af Christian den Fjerde i Aarene 1620 til 1640. Privatbankens klodsede „Nyrenaissance“ gør alt for at knuse det skønne Bygningsværk, og den stærkt skraanende Vejbane op til den halvhøje Knippelsbro yder ogsaa *sit* Bidrag til Vandalismen, men total bliver den aldrig, dertil er Børsen for menneskelig, mærkeligt nok, skabt som den er udelukkende med Penge for Øje. Den ligger saa lunt med sin lange røde Længe og det irgrønne

Kobbertag lysende over de mange smaa sandstensindrammede Ruder, der blinker om Kap med Kanalens Vand, hvor Frugtsælgerne har tøjret deres Baade op til Bolværket – en livlig Handel er i Gång, en Børs for sig i fuldt Dagslys, Pæreskuder i Trængsel med sig selv, gyldne Kartoffler, blaa Blommer, grønne Æbler, glødende Druer, Flødeost, Pæreskuder og Pæreskuder igen – jo, Handelen gaar livligt, og Børsen ligger roligt og ser til med sine smaa smilende Vinduesøjne. Og det er tydeligt, at den er godt tilfreds, baade med sig selv og med Pæreskuderne og med sin Genbo der ovre paa den anden Side af Vandet, Korskirken, *Holmens* kaldet, ogsaa en gammel Kending fra Fjerde Christians Tid, smukt indrettet i Frederik den Andens tidligere Ankersmedie. Midt paa Korsskæringen knejser et lille ottekantet Spir over de fine svejfede Renaissancegavle med gyldenknappede Vindfløje. Og saa er der jo Gravkapellet, der løber langs med Kanalen, voksende lige op af Vandet, Venedig, italiensk Stil af 1705, et fornemt Hus, ædelt for Øjet, uden sydlig Sødladenhed. Her hviler bl. a. Tordenskjolds jordiske Levninger, og et Billede af ham ser man i Form af en Statue af H. V. Bissen, rejst i den lille tilgitrede Gaard, der hører Kirken til som et helt naturligt Stænge, en fredfyldt Plet for en Krigsmand at staa til Skue. Der er heller ingen, der ser ham. Men Kirken baade synes og ses som det, den er: Et fuldendt Kunstværk, hvis Storhed ligger i det Spinkle, saa at sige symboliserende selve den danske Folkekarakter! Den kunde være klippet af H. C. Andersen!

Men tilbage til Slotsholmen, hvor Sporvognene kurver sig langs med Kanalen uden om den hjelmsmykkede Frederik den Syvende, Vogn efter Vogn kommer rumlende for at fyldes ved de to forblæste Stoppesteder ved Vandet, en raslende Rundkørsel, der skriger om Kap med Maagerne over Gammelstrand, mens tunge umbrafarvede Hyttefade sindigt bugseres ind under Højbro paa deres Vej mod Konernes Kurve. Her *sker* noget, Luften dirrer af Lyd, og mangfoldige Farver flimrer frem alle Vegne og leger Tagfat med hinanden, Flisernes hvidlige Firkanter, Brostenenes graalige Kvadrater, et tærnet Tæppe af kølige Kulører bredt ud til alle Sider, gennemskaaret af Sporvognsskinnernes sølvhvide og blegt blaanende Baand, der snor sig langs med Fortovet under Kajens rødbrune Jerngelænder, og dertil kommer Børsens

Kobbertag, de røde Mure, Slottets røgfårvede Façader, det tunge Taarn med det irrede Spir, Vindfløjen, der lyser i Solen over de guldrandede Kroner, og Træerne paa Pladsen, de blanke Biler, der farer ud og ind gennem Rigsdagsgaarden og den saakaldte Prins Jørgens Gaard, Cyklisternes brogede Flok, et vedvarende Virvar, levende og livligt — her er Fart og Flugt og Bevægelse — og i et Hjørne af det altsammen ligger altsaa „Den røde Bygning“, paa een Gang fornemt tilbagetrukket og en Kende fremskudt som en Forpost for Centraladministrationens brogede Væld af Bygninger bagved, sammenbyggede og adskilte, flokket ud og ført ind under samme Tag, som det nu bedst har formet sig i Tidens Løb: Statsarkiver, Statsministerium, Handelsministerium, Marineministerium, Sundhedsstyrelse, vi finder det altsammen her og mere endnu: Grønlands Styrelse, Statens Bygningsdirektorat, Kirkeministeriet, Undervisningsministeriet, Statistisk Departement og Forbrugsafgifternes Inspektorat — for blot at nævne en Del af de Styrelses-Centrer, som er samlet paa Slotsholmen bagom „Den røde Bygning“s stilfærdige Façade — et Væld af værdige Organer til Rigets Opretholdelse, placeret saa at sige Ansigt til Ansigt med Landets lovgivende Forsamling: Rigsdagen paa Christiansborg!

Men vi forlader Centraladministrationen og bevæger os hen forbi den buede Port ind til Rigsdagsgaarden og videre langs med Slottets Façade bag om Grundlovgiverens Rytterstatue — et Øjeblik standser vi foran Kongeporten med den pompøse Portal, hvorover en Granitbalkon hvælver sig ud, sidste Gang bragt i Anvendelse hin mindeværdige Aprildag i Aaret 1947, da Frederik den Niende udraabtes til Konge af Danmark — en hundredtusindtellig Skare af Byens Borgere fylkede sig om Rigsborgen, Flagene smældede i den friske Foraarsblæst, Hurraraabene gjaldede, og Kongens Tale gav Genlyd fra Façaderne paa den anden Side af Kanalen mellem Højbro og Holmens Bro, hvor „Palais Royal“ („Nationaltidende“s Bygning) og Sundorphs gamle Gaard rejser sig over Vandet i Rad og Række med andre Bygninger, tilsammen et Hegn af Huse, hvis Holdning bærer Præg af Slottets nære Naboskab — et begrænset Udsyn uden bymæssige Banaliteter — vi vender os om og nyder det smukke Billede, bare et Øjeblik, saa vandrer vi videre langs med Slottet hen til den anden Portbue, den mellem Slottet og Kirken, og her

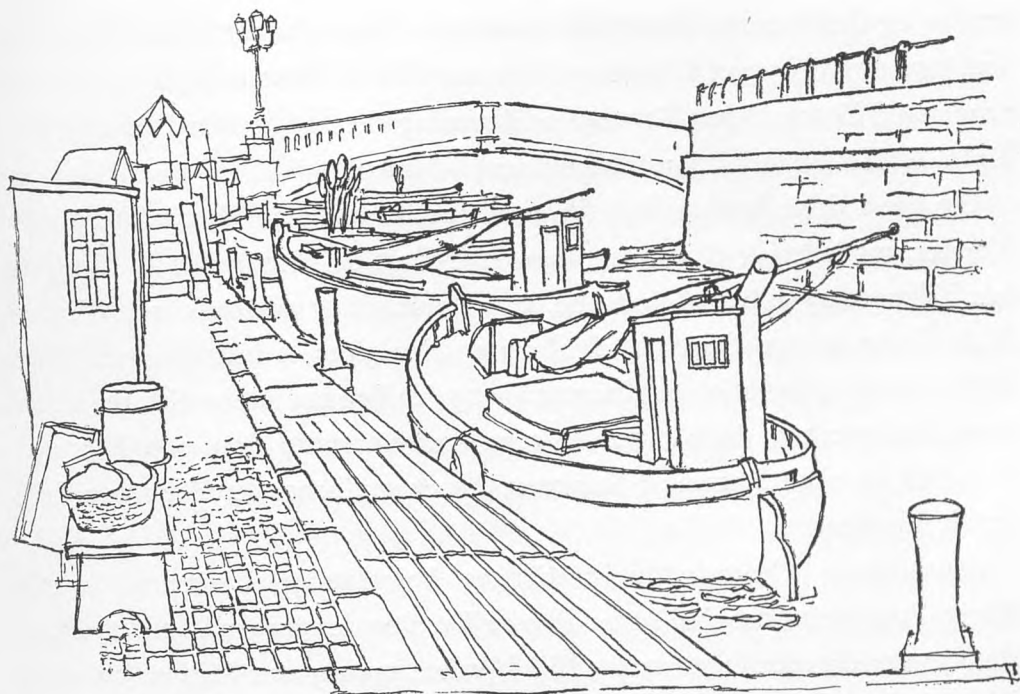
Børsen

Bogh Laursen

møder vi et Syn, hvis arkitektoniske Skønhed er vederkvægende for Øjet, ikke mindst ved Aftentid, naar Lygterne breder deres dæmpede Lys over Prins Jørgens Gaard, i hvis Baggrund Højesterets Palæ toner frem med den brede Stentrappe og de vældige Trefodskandelabre, der er formede som Timeglas op langs Portalens Sider. Huset er en Perle af Arkitektur, fritstaaende og dog i Sammenhæng med Slottet, en Del af Rammen om den flisebelagte Gaard, hvor Vagtparaden spiller op hver den første Mandag i Maaneden, naar Kongen giver offentlig Audiens – Musikken gjalder mod Murene – Slottet, Højesteretspalæet, Thorvaldsens Musæum, Slotskirken, Overbygningen med Indgangen fra Slotspladsen, en virkelig Gaard, en magesløs Firkant, og dog ikke død for det, thi som en blaanende Diagonal skærer Hverdagens festlige Færdsel sig skraat igennem Gaarden, mens Livgarden musicerer, og festklædte Audienssøgende med hvide Handsker hastigt iler ind gennem Porten, som hver Gang smækkes paa vid Gab af den vældige, rødt uniformerede „Schweizer“ med den sølvbeslagne Stav – Kareter kommer kørende – Biler svinger op – Cyklebudenes Stime standser et Øjeblik og kikker paa Stadsen og lytter lidt til Musikken, før de jager videre: Et ægte københavnsk Bybillede med Præg af prunkløs Stil!

Men vi maa videre – hen forbi Slotskirken (indviet i Aaret 1826) med den irgrønne Kuppel smukt hvælvende sig over den rene klassiske Portal, hvis Søjler forlener Huset med en naturlig Alvor – og vi standser og tænker tilbage paa de nu saa fjerne Foraarsdage, da alt, hvad der kunde krybe og gaa, vandrede imod denne Kirke for at dvæle en Stund ved Kong Christian den Tiendes Castrum doloris . . .

Bag Kirken, kun adskilt fra denne ved en smal Gyde, rejser sig Thorvaldsens Musæum, Arkitekt M. G. Bindsbølls mærkværdigt skønne Kunsttempel i pompejansk Stil med okkergyldne Mure, endnu smykkede af Maleren Jørgen Sonnes afblegede Fresker, et fuldendt Kunstværk paa aaben Gade, magesløst i sin Art, roligt hvilende i sin egen Balance bag en Smule Plæne mellem Slottet paa den ene Side og Gammelstrands baadfylde Vandspejl paa den anden Side, kun skilt fra Kajen af et Par Sporvognsskinner og en Færdselsrende af Brosten. Et virkeligt Tempel!

Kajen ved Gammel Strand

Bogh Laursen

Murene synes at have mættet sig med Sol – kun eet Sted i Verden finder man Huse med en lignende menneskelig Hudfarve bredt ud over Façaderne, i Leningrad, hvor Admiralitetsbygningen fra Czarens Tid endnu er af en Kulør som denne – levende Flader, der ligesom aander – indrammet af rene Linier, alle synligt og usynligt førende hen til Portalen, der aabner sig med skraanende Pilastre under den vingede Nikes Triumfvogn med de stejle Heste paa Taget: Midt i den halvmørke røde Hal troner Jason med det gyldne Skind, hugget i Marmor af Mesteren selv, en Yngling af klassisk Skønhed!

Mange gode Viljer samledes om at bidrage til Bygningen af dette Musæum. Kongerne Frederik den Sjette og Christian den Ottende gav hver *sin* Skærv, Københavns Kommune var ogsaa med foruden „Medborgere af alle Stænder“, en virkelig Folkets Gave som Ramme om Kunstnerens Arbejder, dem, han naaede at skænke sit Folk, før han døde.

Paa Stedet, hvor Huset skulde bygges, stod en gammel kongelig Vogn-

remise, og den var det, Bindsbøll saa genialt fik omdannet til det Musæum, som stod færdigbygget i Aaret 1848 — med H. V. Bissens Sejrgudinde kørende med Firspand paa Taget over Hovedfaçaden, og Sonnes Friser i farvet Kalk: Et Hovedværk i dansk Monumental-Maleri!

Og her i dette herlige Hus finder vi saa de fleste af Thorvaldsens egne Værker, modellerede Skitser og tegnede Udkast og Hundreder af Ting, der har Tilknytning til hans Tilværelse her i Danmark og ude omkring i Verden. Bl. a. findes her en Samling af Malerier, der giver et historisk værdifuldt Billede af det internationale Kunstnerliv og den lige saa internationale Malerkunst, saaledes som dette formede sig, og denne opstod i Rom paa Thorvaldsens Tid, en skøn Ramme i Rammen om en gudbenaadet Kunstners berigende Værker!

Slotsholmen, Centraladministrationens bogstavelige Centrum, hvorfra Rigets Styrelse breder sine Arme ud over Byen og det ganske Land, en Holm, der hævder sig som ingen anden Ø i Verden, saa rig paa Minder og endnu i Dag et bankende Hjerte i Danmarks Hus, omkranset af Vand og dog saa nær at naa, en Gren af Havet har skaaret sig ind, men ikke som et Hegn, det hører Fortiden til, i Dag blot et levende Baand, der binder: Vi nærmer os ikke mere Slotsholmen med Huen i Haanden som i Enevældens Dage, thi den er en Del af os, den Ø, vi har Ærinde der, om ogsaa bare for at bruge den som Bro i Forbifarten fra det ene Hjørne af Byen til det andet, og Slottet er et Hus, hvor vi kan gaa og komme, som vi vil, en bred Borg paa Absalons Grund, hvor enhver kan faa Kongen og hans Mænd i Tale: Et langsomt og ligevægtigt Demokrati med Rødder i et Folks tusindaarige Historie: *Det* er Slotsholmens Ansigt i Dag!

En Ø — javel — men hele Landet er jo gjort af Øer, og dog naaer vi hinanden nemmere end saa mange andre Mennesker af samme Familie, hvor en Steppes Afstande virker som Grænser i langt højere Grad end Sunde og Bælter, og endelig gives der jo intet herligere Dagværk end at bygge en Bro, den være sig bogstavelig eller af anden Art. De Broer, der binder Riget til Slotsholmen, er af begge Slags og flere Slags, men her nøjes vi nu med dem,

vi kan se, dem, vi skal *over* for at komme videre. Og vi standser lidt ved Holmens Bro, hvor en smal Gren af Havet skærer sig ind fra Kalvebodstrand — en Udsigt til Danmarks Søfart, visende sig i smaa Glimt — Knippelsbro aabner sine gigantiske Kæber for en Damper — Joller og Skuder af alle Formater følger den — Broen gaar i, Vejgulvet sænker sig, og straks efter fyldes Børsbroen og Kajen paany med Byens evige Trafikanter, Bilende, Cyklende, Gaaende, den ene eller den anden Vej — Tempoet tager til Dag for Dag, men Slotsholmen forbliver det samme ophøjede Centrum som forhen, Rigets rolige Balance synes opbygget her, velfunderet gennem Generationer.

Eller vi vælger os en anden Bro i et andet Hjørne af Slotsholmen: Stormbroen fra Kanalsvinget bag om Thorvaldsens Musæum, der, hvor Kanalen fra Gammelstrand mødes med Kanalen ud til Havneløbet, et Udsyn til begge Sider af levende Skønhed!

I Retning mod Havnen løber Kanalen forbi Slottets to Pavilloner, der knejser som to fine Forposter for de tvende „Pendanter“, Ridehuset og Hofteatret, begge Led i Buegangenes kobbærtækkede Kreds — Marmorbroen skyder sig ud over Vandet som det ædle Bindeled mellem Slotsholmen og Ny Vestergade med de gamle stilfulde Huse, graalige og rødliges mellem hinanden, fine Façader af et vist stateligt Præg fra en Tid, hvor Hoffets Embedsmænd havde deres Boliger i Slottets umiddelbare Nærhed. Her fører Vandet os videre ind under Brohvælvet ud til Jernbroen mod Christiansgade, hvor en Række smaa Baade ligger til Leje for hver den, der har Lyst til at gøre sig en søværts Promenade gennem det gamle København. Vi kommer forbi Staldmestergaarden (nu: Undervisningsministeriet), lave okkergule Længer med gammel Kultur i hver eneste Linie, men saa standses vi af Bryghuset, Fjerde Christians vældige Kolos af et Hus, hvis røde Tag skraaner stejlt ned imod Vandet — et pittoresk Paafund af en Bygmester, hvis formende Fantasi maa have været genial: Naar Sollyset leger i Lavningen paa hver eneste en af de mange Tusind Tagsten under en skyfri og tindrende blaa Himmel, skal man lede længe efter et skønnere Skue!

Væggene er næsten uden Vinduer, det er, som om Huset vender Ryggen udad, til alle Sider det samme Syn, tykke røde Mure, men de staar her jo

ogsaa som en første Forpost paa den yderste Kaj, det fjerneste Hjørne af denne gamle Ø, hvor en Biskop efterfulgt af en lang Række Konger i fjerne Tider grundlagde og befæstede Rigets Hovedstad. Glughullerne i nederste Stokværk gjorde da ogsaa Tjeneste som veritable Skydeskaar i Svenskekrigens Tid. Her var Stadens Støttepunkt under Stormen paa København, da Karl Gustavs Hær banede sig Vej mod Vandkunst-Volden over Havnens Is helt fra Amager – men Huset stod – og staar der den Dag i Dag!

Lille Strandstræde

Sv. Saabye

FREDERIKSSTADEN — SKT. ANNÆ KVARTER

Af Ellen Raae

Amalienborg — det kender enhver Københavnervner — der bor jo Kongen. Navnet vækker Forestillinger om glade Dage, Fester i Kongehuset, Vagtparaden i rød Galla, Piber og Trommer, Fædrelandssange, Jubel, lyse Barnestemmer, der raaber i Kor: Konge, Konge, kom nu frem — ellers gaar vi aldrig hjem!

I Besættelsestidens fem forbandede Aar lærte Københavnerne Amalienborg at kende paa en ny og inderligere Maade. Her stod Kampene den 9. April 1940, og den 19. September 1944 var det igen truet. Vi husker, at Politiet, som jo dengang havde Vagten, hjulpet af tilfældige forbigasserende,

traf Forberedelser til at forsvare Slottet, da Tyskerne havde kørt en Kanon op i Grønningen og skød ned gennem Amaliegade: der blev stillet spanske Ryttere op; Sække — med Salt i Mangel af Sand — fik man fra en passerende Vogn, alt var gjort rede til Forsvar, da Pancke pludselig afblæste den tyske Aktion og erklærede, at „det var en Fejltagelse“. Ogsaa i Besættelses-aarene strømmede Børn og Voksne til Pladsen paa Kongehusets Festsdage, og efter Befrielsen jubledede de højere end nogensinde. Og her samledes Københavnerne igen, denne Gang alvorlige og i Tavshed, den Foraarsdag i 1947, da Radioen havde meddelt, at Kong Christian den Tiendes Tilstand var forværret; de stod der i Timevis og spredtes først, stiltfærdigt, da Dødsbudskabet sent paa Aftenen kom.

Jo, vist kender Københavnerne Amalienborg, Begivenhedernes Amalienborg. Men mon de er rigtig klare over, hvad for en arkitektonisk Skat de ejer i denne Plads med dens Palæer, Frederikspladsen, som den engang hed, og i Kvarteret deromkring, der kaldtes Frederiksstaden, ligesom Marmorkirken skulde hedde Frederikskirken, hvad den ogsaa officielt kom til at hedde og hedder endnu, men ikke ofte kaldes. Den Frederik, som alt dette, ligesom ogsaa Frederiks Hospital, har Navn efter, er naturligvis Frederik den Femte, der midt paa Pladsen, højt til Hest, rider frem mod den Kirke, han lagde Grundstenen til, men som hverken han eller nogen Konge af hans Slægt opnaaede at se fuldendt.

Frederiksstaden kaldte han den Bydel, han fik opført paa Grundene øst for Norgesgade, den nuværende Bredgade, men Navnet Amalienborg er dog det ældste; her laa tidligere et lille Slot, der hed Sofie Amalienborg efter Frederik den Tredjes Dronning. Hun havde oprindelig en Have udenfor Vesterport, omtrent hvor Tivoli ligger, men da den blev ødelagt under Stormen paa København, lod hun paa et ubebygget Areal ved Havnen anlægge en ny, noget stiv, men efter Tidens Smag meget pragtfuld, og i denne byggede hun et lille Lystslot, Sofie Amalienborg. Hun boede her som Enke og døde her, og derefter blev Slottet især brugt ved større Fester. Da Christian den Femte i 1689 fejrede sin Fødselsdag, foregik Fæstlighederne her, og han lod yderligere opføre et Operahus af Træ, hvor der blev givet en

Forestilling, naturligvis til Kongens og Enevældens Forherligelse. For at ogsaa de „lavere Klasser“ skulde se og høre Stadsen, blev Forestillingen nogle Dage senere gentaget, og ved den Lejlighed gik ikke alene Operahuset, men ogsaa Slottet op i Luer. Senere blev her opført en Pavillon, nærmest et Lysthus, men ellers laa Pladsen temmelig øde hen og blev anvendt til forskellige Formaal; en Del af Materialerne fra Slottet blev brugt ved Opførelsen af Garnisons Kirke.

Det egentlige Kongeslot var jo stadig Christiansborg, og da det nye Amalienborg blev bygget, var det da heller ikke som Residens, og det var ikke Kongen, der bekostede Opførelsen af Palæerne. Frederik den Femte forbeholdt sig blot, da Frederikspladsen blev udstykket, Grundene i Midten, og dem skænkede han til fire Adelsfamilier paa den Betingelse, at de lod opføre fire ensartede Palæer. Det blev den store Rokokobygmester Nicolai Eigtved, der fik til Opgave at give Tegning til Palæerne – eller Hotellerne, som man dengang sagde – og i det hele planlægge den nye aristokratiske Bydel, Frederiksstaden, og han løste Opgaven paa den smukkeste Maade og arbejdede hermed til sin Død, hvorefter Laurids de Thurah fortsatte hans Værk.

Den storslaaede Plan vakte naturligvis stor Opsigt, og Datidens Rimsmed Wadskiær kvad begejstret om „Forandrings Skueplads paa Amalienborgs Lueplads eller den københavnske Frederiksstad i sin Opvækst“, mens Wivet besang den i lidt mindre blomstrende Vendinger:

Ja, se Amalienborg, hvor hun emalleres,
Hvordan hun Træer har med Huse tusket om,
Med hvilke herlige Palæer hun stafferes o. s. v.

Frederik den Femte vilde ogsaa give sin Bydel en Sognekirke, og ved det oldenborgske Hus' Trehundredears Regeringsjubilæum lagde han Grundstenen til den Frederikskirke, der fik en saa mærkelig Historie. Den var først tænkt langt større og prægtigere, end den nu staar, men Eigtved, som havde tegnet flere Udkast, døde, hvorpaa Franskmanden Jardin blev indkaldt og tegnede et nyt samt foreslog, at Bygningen skulde være helt af Marmor. Men

det var uhyre kostbart at holde ham og hans Medarbejdere i Landet, Materialerne blev desuden kolossalt dyre, hvorfor Struensee, som ikke ødslede med Penge, og som maaske heller ikke havde særlig Sympati for Kirker, brutalt standsede Arbejdet og sendte Jardin hjem. Et Forsøg, der sidst i Aarhundredet blev gjort paa at fortsætte Arbejdet, blev ikke til noget, og Kirken blev staaende som Ruin; der var nogle halve Søjler og nogle Mure, og de fik Lov at staa i over hundrede Aar. Det saa næsten ud til, at det skulde gaa med Frederikskirken som med den anden „trinde Kirke“, som Christian den Fjerde planlagde og tog fat paa at rejse omtrent der, hvor nu det gamle Garnisons Sygehus ligger; denne Rundkirke, Sct. Anna Rotunda, som har givet Kvarteret Navn, blev nemlig aldrig færdig. Ogsaa dengang fattedes Riget Penge, og omsider blev den revet ned. Saadan skulde det dog ikke gaa med Frederikskirken. Det, der var bygget, blev staaende, Aarti efter Aarti. Der lever endnu gamle Københavnerne, som husker den maleriske Ruin, der er endda dem, der paastaar, at den var smukkere end det færdige Bygværk, og forresten skal selveste Thorvaldsen have udtalt, at Ruinen var den eneste ordentlige Bygning i København. Græs og vilde Blomster, ja hele Træer voksede op mellem dens Sten og Blokke, saa frodigt, at en Lærer i 1879 kunde skrive en hel Afhandling i Botanisk Tidsskrift om „Marmorkirkens Flora“. Han fik Lejlighed til at undersøge den, efter at Tietgen havde købt den og flot paataget sig at fuldføre den; der blev da rejst Stilladser omkring den; fra disse gjorde Læreren sine Iagttagelser, og det var ikke lidt, han fandt: Store Asketræer, Elm og Røn, Stikkelsbærbuske og Hyld og en rig Repræsentation for de danske Grøftekanters Flora; og i Træer og Buske og mellem Stenene havde en Masse Fugle bygget deres Reder.

Imidlertid var Palæerne omkring Frederikspladsen blevet Kongeboliger. Efter Christiansborgs Brand 1794 var Kongefamilien husvild og købte da de to Palæer nærmest Sct. Annæ Plads, hvor den sindssyge Christian den Syvende kom til at bebo Palæet nærmest Bredgade, det Moltkeske, men Kronprinsen, den senere Frederik den Sjette, fik det Schackske, nærmest Toldbodvej. Da det vilde være praktisk med en Forbindelsesgang mellem de to Palæer, fik Arkitekt Harsdorff til Opgave at skabe en saadan, og Resultatet blev den

Frederiksgade

Sv. Saabye

skønne Kolonnade med de ioniske Søjler; desværre blev de kun af Træ – igen fattedes Riget Penge –, men det gør jo ikke deres Linier mindre smukke. Siden har alle Konger boet paa Amalienborg med Undtagelse af Frederik den Syvende, i hvis Tid der igen fandtes et Christiansborg.

Frederiksstaden fik Lov at staa. Mens Ilden ødelagde baade Eigtveds Rokoko-Christiansborg og C. F. Hansens klassiske Slot, stod Frederiksstaden med sine Palæer og Borgerhuse fra Rokokoens Tid. Den staar endnu, og vi kan naar som helst se den.

Vi gaar derind en Efteraarsdag; det har nylig regnet, og Himlen er graablommet endnu og ligesom vaad, saa den ligner det indre af en Muslingskal, men paa denne Baggrund staar Palæernes matgraa Mure just saa smukt. Det er en Fejltagelse at tro, at Graat i Graat altid er trist og kedeligt. Der er mange Farver i Graat.

Vi gaar ind i Bredgade, den gamle Norgesgade, der paa Frederik den Femtes Tid kun havde Huse – og ikke mange – paa den vestlige Side, og kommer ind i Gaden med det Thottske Palæ, nu fransk Gesendtskab, paa venstre Haand og paa højre det pudsige lille Kannevorff'ske Hus, der standhaftigt har holdt sig paa den lillebitte, spidsvinklede Grund mellem Store Strandstræde og Bredgade; det har ligget der siden Slutningen af det 17. Aarhundrede, men er efterhaanden vokset noget i Højden, den eneste Dimension, der tillod Udvidelse; Navnet har det faaet efter det Klædekræmmer- og Skræder-Dynasti, der ejede det gennem Generationer. I Begyndelsen af Aarhundredet overtog den tidligere Skuespiller og senere Teaterdirektør Ivar Schmidt, der paa mødrene Side var en Kannevorff, Skræderforretningen.

Et af de ældste Huse paa Vestsiden af Gaden er det Moltkeske Palæ – det vi nu oftest kalder Haandværkerforeningen – paa Hjørnet af Dronningens Tværgade; den Gaard, der oprindelig laa her, var bygget af Ulrik Frederik Gyldenløve, en uægte Søn af Frederik den Tredje, kendt som Marie Grubbes første Ægtemand, men det var hans Søn, Grev Danneskiold-Laurvigen, der byggede det Palæ, som nu staar, i hollandsk Barok af røde Sten med Sandstensornamenter; man lægger Mærke til de svære Guirlander af Blomster og Frugter under Stueetagens Vinduer, med Elefanthoveder som Afslutning.

I dette Palæ udspilledes i 1765 et lille Drama, der satte Datidens provinsielle København paa den anden Ende og fik den digre Blaastrømpe og Digterinde Charlotte Dorothea Biehl til at sende Epistler i Øst og Vest. Gyldenløves Sønneson, en ikke helt ung Libertiner, kvindekær ligesom Bedstefaderen, havde forelsket sig i — eller maaske rettere faaet Lyst til — den smukke Skuespillerinde Jomfru Rose, en Datter af den kendte Holbergskuespiller. Jomfru Rose var imidlertid en ærbar Pige og lod sig ikke lokke af Grevens Rigdomme. Han allierede sig da med hendes temmelig taabelige Moder, narrede Faderen hen til et Selskab og bortførte derpaa Pigen, som han lukkede inde i sit Palæ. Men Skuespiller Rose satte Himmel og Jord — og specielt Jomfru Biehl — i Bevægelse for at faa Datteren igen, og ved den ældre Bernstorffs og Kongens Hjælp lykkedes det ham ogsaa; Jomfru Rose blev sendt paa Landet og blev senere lykkelig gift, og Greven blev forvist til Norge. Historien har forøvrigt været kærkomment Stof for adskillige Forfattere; Laurids Brun har skrevet en Roman om den, og for ikke længe siden blev den brugt i et Hørespil.

Omkring 1800 tilhørte Palæet den stenrige Constantin Brun, gift med Friederike, geboren Münter, Datter af den tyske Menigheds Præst. Friederike var Digterinde — men skrev kun paa Tysk — omgav sig med et Hof af Tidens Skønaander og havde undertiden Besvær med at forhindre, at Baggesen og Oehlenschläger løb paa hinanden; hendes Datter var den meget besungne Adelaïde (eller Ida) Brun, der henrykkede Samtiden med sine „Attituder“, den „marmorskønne Ida“, som hun kaldtes, mens andre kaldte hende den „marmorkolde“; hun var J. L. Heibergs Ungdomskærlighed, men forsvandt tidligt fra Danmark ud i den store Verden.

Længere mod Nord passerer vi Gaméls hvide Gaard og derefter endnu en statelig Barokbygning, den der nu rummer Østre Landsret, men som lidt ældre Københavnerne helst kalder „Den gamle Rigsdagsbygning“, da Tingene havde til Huse her fra Christiansborgs Brand og indtil de 1918 flyttede tilbage til Slotsholmen. Huset er oprindeligt bygget som Operahus, men har siden været Kadetakademi og Kaserne; det er en stor og tung Bygning med Granitsokkel og Mønstermuring af røde og gule Sten. Overfor det paa Øst-siden af Gaden ligger Oldermænd Titkens gamle Gaard, en af de borgerlige

Rokokogaarde, med Frontespicer mod begge Gader, i den mod Bredgade et Relief af Retfærdighedens Gudinde og mod Fredericiagade to Kartoucher, der læner sig mod hinanden. Den har i Nutiden været knyttet til Naboen, Kirurgisk Akademi, men staar nu næsten tom; kun „Kunst for Varer“ bor i den gamle Gaard.

Men Bredgades fornemste Bygværker er de fire Rokokopalæer paa Øst-siden, ved Skt. Annæ Plads det Lindencroneske Palæ, nu britisk Ambassade, og lidt længere nordpaa det Berckentinske Palæ, det vi nu almindelig kalder Koncertpalæet. Over Midtrisalitten ses endnu det Berckentinske Vaaben, men Slægten uddøde med Bygherren, og Palæet købtes senere af Grev Heinrich Schimmelman, hvis Søn, Ernst Schimmelman, huskes bl. a. som en af Tidens store Beskyttere af Litteraturen; ogsaa i hans Hus færdedes, protegeret af hans Frue Charlotte, Guldaldertidens Digttere, først og fremmest Baggesen. Nu er det skønne Smedejernsgitter foran Palæet behængt med Plakater for Koncerter og Films.

Paa Hjørnerne af Frederiksgade ligger de to Palæer, der blev opført samtidig med Amalienborg-Palæerne, Bernstorffs og Dehns, to store og meget pragtfulde Bygværker. Det Dehnske Palæ har i Tidens Løb haft mange Ejere. Paa Frederik den Sjettes Tid kaldte Københavnerne det Mac Evoys Palæ efter den vestindiske Planter af skotsk Afstamning, som dengang boede i det; der gik mange Sagn om hans eventyrlige Rigdom og den Pragt, han havde udstyret sit Hus med; han havde ogsaa nogle ekscentriske Idéer og fandt blandt andet paa, at han vilde have sit eget Gasværk; han tilbød endda Kongen ogsaa at forsyne Amalienborg-Palæerne, men Rørene blev hurtigt utætte, og han blev ked af det Eksperiment. Nu er Palæet identisk med Hornung & Møller, kgl. Hof-Pianofabr., et Firma, der kan føre sin Oprindelse helt tilbage til 1827, da den lille Hattemager og Snedkersvend Hornung i sin Hjemby Skælskør byggede sit første Instrument og dermed lagde Grunden til den Virksomhed, der skulde blive ikke blot landskendt, men verdenskendt. Nu er det Efterkommere efter den Instrumentmager Møller, som tidligt blev Hornungs Kompagnon, der ejer den store Virksomhed.

Over Bernstorffs Palæ vajer nu Forsikringsselskabet „Baltica“s Vimpel.

Dette Palæ tilhørte en Tid Arveprins Ferdinand, der boede her med sin Caroline; senere solgtes det til Kong Georg af Grækenland og kaldtes „Kong Georgs Palæ“, og en Tid boede den danske Prins Carl – nu Kong Haakon af Norge – med sin Hustru, den engelske Prinsesse Maud, i Palæets Stueetage.

Frederiks Hospital, som har sin egentlige Facade mod Amaliegade, naar ogsaa over til Bredgade. I dets Forgaard er Brostenene fint fugede med irgrønt Mos, og inde i den gamle Grønnegaard er der svalt under de store Linde; her staar og ligger Fragmenter af halvt forvitrede eller søndrede Sandstensornamenter, og mellem dem staar Niels Skovgaards Havhest paa sine vældige Hove og fnyser en tynd Straale ned i sit Bassin. Paa den modsatte Side af Gaarden løfter Kaj Nielsens Bindsbøll sin stejle Nakke, og her staar ogsaa Utzon-Francks Mindesten over Emil Hannover og minder os om, at Kunstindustrimuseet har til Huse her. Da Hospitalet blev nedlagt, købte Etatsraad Glückstadt Komplekset og skænkede den midterste Karré til forskellige hjemløse Museer; tidligere boede ogsaa Folkemuseet her, til det blev flyttet til Nationalmuseet; nu har Kunstindustrimuseet og Musikhistorisk Museum til Huse i Hospitalets Pavilloner, og hvor før Patienternes Senge stod, er der opstillet stilfulde Møbler, Kunstgenstande, Spinetter og taffelformede Klaverer med Knæ-Pedal.

Bredgade ejer ogsaa enkelte fine Empirehuse og en fornem Bygning i klassisk Stil, Kirurgisk Akademi. Og overfor Moltkes Palæ staar det forhenværende Hotel, som Houmark, mens det eksisterede, aldrig forsømte at benævne „det gamle fine Hotel Phoenix“. Hotellet blev oprindeligt indrettet paa det gamle Hotel Stadt Hamburgs Grund, i den Gaard, der tidligere kaldtes Desmercières Gaard efter en indvandret Franskmand, som ejede den. En Tid dreves Hotellet af Stephan à Porta, en af de mange Svejtserr restauratører, som gav København de første virkelig hyggelige Kaféer, men sin virkelige store Tid havde det i den idylliske Periode før første Verdenskrig, da det ejedes af Hof-Hotelejer Carl Neiiendam; der gik dengang Ry af de Middage, han serverede for Landets Jorddrotter, naar de i Terminstiderne samledes i Hovedstaden. Hotellet blev i hans Tid ogsaa Skueplads for et Par historiske Begivenheder, idet det var her, man indkvarterede den norske Deputation,

der i 1905 kom hertil for at forhandle om Valget af Prins Carl til norsk Konge. Det var ogsaa her, Nordpolens „Opdager“, Dr. Cook, boede og lod sig hylde af de Skarer, der samlede nedenfor hans Vinduer. Nu er Hotellet borte; under Besættelsen stod der stramme grønne Vagtposter udenfor dets Døre, og nu residerer Danmarks kommunistiske Parti i „det gamle fine Hotel“. Hvordan mon Lensgreverne har det i deres Grave?

Ved Siden af det, der engang var „Phoenix“, ligger Høst og Søns kgl. Hof-Boghandel, stiftet saa tidligt som i 1836, dog ikke med Bopæl i dette Hus. I Bogladens Vinduer ligger kostbare Værker, fine franske Kunstbøger, og noget mærkeligt er der ikke i, at det just er Frankrig, der dominerer, for dette Lands Litteratur har altid hørt til Firmaets Specialiteter, og det har Fortjenesten af at have handlet direkte med Frankrig i en Tid, da den danske Boghandel næsten udelukkende var tysk-orienteret. Længere nordpaa hos det ikke slet saa ærværdige Boghandlerfirma Fischer & Krarup prydes Vinduerne af fine gamle Udgaver af engelske og franske Klassikere, og ogsaa Kunsten er rigt repræsenteret ved kostbare Reproduktionsværker, medens den unge danske Kunst finder Husly i Firmaets Udstillingslokaler.

Udfor Frederiksgade løfter Marmorkirken sin irgrønne, guldstribede Kuppel; den blev jo omsider færdig, og er dog ikke færdig; de Statuer af danske Kirkefædre, der kranser dens Fod, har kun langsomt indfundet sig; endnu staar to af Soklerne tomme, og de senest opstillede Figurer har endnu ingen Kobberrust i Klædebonnets Folder. Nylig har dog den gamle Mester J. F. Willumsen fuldført en Kolossalstatue af Johan Nordahl Brun, som er bestemt til Opstilling paa den næstsidste af de tomme Sokler. I Anlægget omkring Kirken er opstillet Kapitæler, der var udarbejdet efter de oprindelige Tegninger.

Bredgade har ogsaa andre Kirker, den russiske med de gyldne Løgkupler og Værnehelgenen Alexander Newskis guldstraalende Billede i Taarnet; og skraas overfor den lille katolske Sct. Ansgar Kirke ved Siden af Kirurgisk Akademi; den har ligesom Frederikskirken en Ansgar-Statue.

Ad Frederiksgade kommer vi ind paa Slotspladsen med de fire ganske ens Palæer, graa og fornemme, samlede om Grundlæggerens Billede, Salys

05-4308

Niels Skougaards Havest i Kunstindustrimuseets Have

Sv. Saabye

berømte Rytterstatue, som Frederik den Femte ikke fik at se, og som hverken han eller hans Efterfølger formaaede at betale. Det blev det asiatiske Kompagni, der fik Regningen, og den var stor, men betalt blev den. Frederik den Femte rider frem paa sin dansende Paradehest; laurbærkranset og i antikt Klædebon, saaledes som man dengang i Frankrig, det store Forbillede, fremstillede enevældige Herskere. Han var maaske ikke nogen stor Monark, og særlig dydig var han som bekendt ikke, men han var afholdt, fordi han var venlig og munter og kunde tale Dansk, og formodentlig har han virkelig følt sig som den omhyggelige Landsfader, den *Piu Patriæ Pater*, som han kaldes paa Grundstenen til Frederiks Hospital. Statuen er et fornemt Kunstværk, et af de skønneste, vor By ejer, fint patineret med grønt, som den er, tager den sig smukt ud mod Perlemorshimlen bag den. Heldigvis kom den uskadt gennem Besættelsesaarene, men der blev ogsaa passet godt paa den, et helt Hus blev muret op om den, og det fyldtes med løst Sand, som fuldstændig dækkede den.

Kolonnaden, der forbinder Moltkes og Schacks Palæer, er linieskøn som altid, men den trænger meget haardt til at blive malet. Lige bag den har vi det „Gule Palæ“; heller ikke det var oprindeligt bestemt til at huse kongelige Personer, men blev bygget af Jardin til en jævn Borgermand. Frederik den Sjette købte det senere til sin Datter, og Christian den Niende boede i det som Kronprins. Mange nulevende Københavnerne husker det bedst som Bolig for Prins Valdemar og hans populære og begavede Hustru, den orleanske Prinsesse Marie. Nu har Røde Kors Lokaler i Palæet.

Egentlige Palæer i Rokoko er der ikke mange af i Amaliegade, men der er mange fine Borgergaarde i denne Stil, saaledes Nr. 17 lige overfor det gule Palæ, en stilren Rokokobygning med Siderisalitter og en elegant Kartouche mellem Midtvinduerne. Der er ogsaa Nr. 5, Domus Medica, der desværre nu, takket være Tyskernes Haandlangere, er en sørgelig Ruin; der staar kun to Etager af Ydermurene, og de fine Relieffer i Blændingerne er svættede og sprængte. Huset blev, som man vil huske, „schalburgeret“ den 18. Juni 1944, som Hævn fordi en ondartet Stikker, stud. med. Koppé, var blevet likvideret et Par Dage i Forvejen.

Vi kommer senere tilbage til denne Ende af Amaliegade, men først vender vi om og gaar over Slotspladsen mod Langelinie, vi standser et Øjeblik og ser paa de to nordlige Palæer, oprindelig Brockdorffs og Levetzaus; i det østligste, „det med Uret“, har Frederik den Niende boet som Kronprins, og det er nu Residenspalæ; det vestlige, som Københavnerne kender bedst, var Christian den Ottendes Bolig, og Christian den Tiende boede her i hele sin Regeringstid.

Inde i Amaliegade, paa Østsiden, laa tidligere „Almindeligt Hospital“, en Blanding af det, vi forstaar ved Hospital, og Fattigstiftelse; det blev indviet 1769, men er forlængst flyttet, og et Par store, moderne Bygninger har rejst sig paa dets Grund. Nordligere har vi den imponerende Søjlebygning, der rummede det Classenske Bibliotek og nu benyttes af Toldvæsenet. Og endnu nordligere, ved Hjørnet af Ny Toldbodgade, ligger atter en af Eigtveds fine Rokokogaarde, en bred Bygning med Lisener og en gratiøs Kartouche i Frontespicen. Efter Ny Toldbodgade tager Toldbodens Bygninger fat, og denne Del af Gaden er mindre aristokratisk; her er Rederi- og Speditionskontorer og i Kældrene Skibsforretninger med sejlsvulmende Fartøjer i Vinduerne mellem Olietøj og Tovværk. Men ogsaa herude findes smukke Huse, adskillige i klassisk Stil. Et af dem, Nr. 39, findes dog ikke mere; Tyskerne skød det i Brand den 19. September under Paaskud af, at der blev skudt paa dem derfra, og det brændte ned til Grunden, da Bovensiepen forbød Redningsmandskabet at slukke.

I denne Side af Gaden, den vestlige, er den anseligste Bygning det gamle Frederiks Hospital, paabegyndt af Eigtved og fuldført af hans Efterfølger, Laurids de Thurah. Efter Fundatsen var Hospitalets Bestemmelse at „give fri Cuur og Pleie til fattige og syge Borgere, der ikke nyde offentlig eller privat Hielp“. I Struensees Tid blev Fødselsstiftelsen, eller som den dengang kaldtes „Accouchementshuset“, henlagt under Hospitalet og havde til Huse i den sydlige Pavillon, der hvor nu Forsikringsselskabet „Skjold“ bor; det var ligeledes Struensee, der sørgede for, at der udenfor et af Kældervinduerne blev opsat en Kasse, hvorover sad en hvid Marmorplade med Paaskriften „Ulykkelige Børns Frelse“. Det var Hensigten, at ulykkeligt stillede ugifte Mødre, der ikke selv kunde forsørge deres Barn, kunde henlægge det her,

ringe paa en Klokke og derpaa forsvinde. Der blev da sørget for Børnene, og de blev senere sat i Pleje paa Landet, Kassebørn kaldte man dem, og man har indtil vore Dage husket denne Institution, i alt Fald har jeg i Trediverne talt med en gammel sjællandsk Kone, som mindedes, at en Kvinde i Sognet var et „Kassebarn“. Kassen fik dog ikke Lov at sidde ret længe; den blev fjernet efter Struensees Fald, da man mente, at den befordrede Usædeligheden! Og i 1787 blev Fødselsstiftelsen flyttet, denne Gang til den fornemme Gaard, som Laurids Thurah havde bygget til sig selv, og som senere var i Juliane Maries Eje. Huset staar endnu, det nuværende Nr. 25, og paa Gesimsen staar stadig, omend noget udvisket, Ordene „Den kongelige Fødselsstiftelse“. Nær ved den, paa Hjørnet af Fredericiagade, ligger endnu et smukt Palæ, nu italiensk Gesandtskab.

Men vi vender tilbage til den sydlige Ende af Amaliegade og standser mellem Kolonnaden og Sankt Annæ Plads ved en stor gulgraa Kasse af en Bygning. Hvis man havde Fantasi nok, vilde man maaske høre Aandemusik fra dens Indre, Valsetoner, Operettemusik, Vaudevillesange. Men Bygningen ligger stum og forladt: „Casino Opbevaringsmagasiner A/S“ staar der paa et Skilt over Indgangen. Køn er Bygningen ikke, og forsømt og snavset ser den ud, men den har en broget Historie. Det var Georg Carstensen, den lapsede Modeherre, Manden med de flyvske Idéer, Forlystelsesraad i Christian den Ottendes København, der — ikke tilfreds med den Sukces han straks havde haft med sit Sommer-Tivoli — absolut vilde skænke København et lignende Etablissement til Vinterbrug. Efter nogle Vanskeligheder opnaaede han Kongens Tilladelse til at udbyde Aktier i Foretagendet og købe en Gaard i Amaliegade, i umiddelbar Nærhed af Kongeboligen. Han byggede Gaarden om og udstyrede den med, hvad man dengang ansaa for ustyrlig Luksus og Pragt. Helt fin var Smagen ikke. Det indre blev møbleret i „maurisk“ Stil; der var Tæpper og Pergolaer og Marmorborde med forgyldte Ben og Basarer og Springvand og Bassiner med Guldfisk; og der var Gasbelysning, som dog undertiden svigtede. Det var Carstensens Idé, at der først og fremmest skulde være Musik — især folkelig og letfattelig Musik, og paa Aabningsaftenen dirigerede selveste H. C. Lumbye og spillede sin egen Kom-

position „Casino-Vals“. Men det saa ikke ud til, at København havde Brug for et Vinter-Tivoli; efter at den første Nysgerrighed var fordampet, blev Besøget daarligt, og det blev ikke bedre, da man forsøgte med Pantomimer og Balletter. Saa kom de berømte eller snarere berygtede „Casino-Maske-rader“, der besøgte af Kronprins Frederik og hans Soldebrødre og naturligvis ogsaa af Louise Rasmussen. Men heller ikke det hjalp. I de urolige Martsdage i 1848 opnaaede Etablissementet en Slags Berømmelse, fordi de liberale holdt deres Møder her, de historiske „Casinomøder“, der sluttedes med Toget til Christiansborg. Men heller ikke dette kunde redde Carstensens Etablissement. Han gik fallit og gik derefter med i Krigen som frivillig.

Efter hans Forsvinden blev Casino omdannet til rigtigt Teater. Mest kendt blandt dets senere Direktører er vel nok den ferme og flittige Rimsmed Erik Bøgh, der rystede Syngespil og Vaudeviller, dog ikke altid lige originale, ud af Ærmet. Erik Bøgh var en moralsk Herre; medens hans Forgænger havde behandlet Grevinde Danner med Ærbødighed og ladet hende hilse som en Dronning, naar hun indfandt sig i Teatret, indtog Bøgh en stik modsat Holdning. Da Teatret opførte hans Bearbejdelse af det franske Stykke „Grevinden og hendes Søskendebarn“, der handlede om Madame Dubarry, havde han saaledes sørget for behændigt at lokalisere det, saa ingen var i Tvivl om, hvem der sigtedes til; og Louise Rasmussens Modstandere jublede og klappede selvfølgelig, naar en af de optrædende, Skuespilleren Th. Rasmussen, sang:

Jeg hader den, der steg fra Dybet,
 belæst med et Folks Foragt

 som sneg sig ind i Kongesalen,
 fik Sceptret fat og er paa Vej
 at sætte Kronen, Kronen paa Skandalen,
 se, hende, hende hader jeg.

Den taktfulde Gentagelse af Ordet Kronen hentydede naturligvis til, at Grevindens Modstandere frygtede for, at hun ikke alene skulde sætte Kronen paa Skandalen, men samtidig ogsaa paa sit kløgtige Hoved.

Men selv om Erik Bøgh ikke altid var lige smagfuld, saa var han i alt Fald flittig og havde kvikke Idéer; saaledes indlagde han saa at sige Lumbyes berømte „Champagnegalop“ i sit Syngespil „Hr. Grylle og hans Viser“ og rimede selv til den populære Melodi:

Naar dit Humeur er graat,
Og Modet bankerot,
Og Veiret trist og vaadt
Og tykt og koldt og raat —
Naar Verden er bigot,
Og finder dig for flot,
Og naar du nævnes blot
Rebel og Sansculot —
Naar Rykkernes Complot
Slaa Leir omkring dit Slot
og saa videre.

Bøgh kunde blive ved længe, naar han først tog fat; Rim var der nok af, saa tog han det ikke saa nøje med Meningen; men musikalsk var han unægtelig.

Casino har jo bestaaet som Teater langt ned i vor egen Tid — som Opereternes og Folkekomediernes Teater. Enkelte Forsøg paa at spille „litterær“ Komædie derude er aldrig faldet heldigt ud. Ganske vist havde Strindbergs „Faderen“ sin første Opførelse her, men holdt sig kun paa Plakaten, fordi det gik sammen med Operetten „Mumbo-Gumbo Gonggong den Store“! Mange gode Navne er knyttet til dette Teater: Charlotte Wiehe, Oda Nielsen, Gerda Christophersen, Fjelstrup, Reenberg, Helsengreen, Neumann (baade Sophus, Victor, Mathilde og Astrid) og mange, mange flere.

I Aarhundredets første Aar kunde man næsten daglig se en aaben Droske svinge fra Skt. Annæ Plads op ad Amaliegade, og i den sad henslængt en elegant Gentleman med den bredskyggede, nystrøgne Silkehat koket paa Snur og den guldknappede Stok anbragt i omtrent samme Stilling som Frederik

Sankt Annæ Plads

Sv. Saabye

den Femtes Imperatorstav – det var Martinius Nielsen paa Vej fra Prøve paa Dagmar-teatret til Prøve paa Casino.

Vi er naaet til Skt. Annæ Plads, paa hvis Hjørner der ligger Rokokogaarde fra den fornemme Tid, men stærkt ombyggede. Den vestlige, Prins Wilhelms Palæ, saaledes kaldet efter Christian den Niendes Dronning, Louises, Fader, Landgreven af Hessen, som en Tid beboede den, fik senere af det københavnske Vid tillagt Navnet „Prins Larsens Palæ“, fordi der her fandtes nogle meget benyttede Selskabslokaler, „Larsens Lokaler“. Her forsamledes i Gul-laschperioden under første Verdenskrig de digre Daasemads-Fyrster for at tulle Champagne i sig, medens deres Afkom, den nybagte *jeunesse dorée*, fordybede sig i de modernes Danses Mysterier. Pladsen har ogsaa fine Bygninger i den klassiske Stil, saaledes Nr. 5, de forenede Oliekompagniers Ejendom, og Nr. 11, Vingaarden, Odense Vin Kompagni. Overfor denne løfter

Garnisons Kirke sit svære, røde Taarn med Lanternespiret; i denne Kirke prædikedes der langt ned i Tiden skiftevis paa Tysk og Dansk, da Hærens Officerer som bekendt væsentlig var tyske, mens Flaadens var danske. Nu tales der heldigvis kun Dansk.

I Anlægget paa Pladsens Midte, der er stygt skæmmet af Bunkers, staar Bissens Statue af Niels W. Gade med Taktstokken i Haanden, vendt mod Bredgade, og ovre ved Amaliegades Munding sidder Hartmann med sit Nodepapir og Pennen parat. Paa Pladsen mellem Amaliegade og Ny Toldbodgade stod tidligere Bissens Oehlenschläger-Statue, der nu staar udenfor det kongelige Teater. Nu har Pladsen kun Tietgen, der ikke er nær saa dekorativ. Nede ved Ny Toldbodgade, tæt ved sit Hjertebarn „Det forenede Dampskibsselskab“, staar han, mager og tilknappet og gnaven, og stirrer ned mod Kvæsthusbroen, vel sagtens for at se, om det er hans Navne, der ligger ved Bolværket. Det er det nu ikke — det er „Aalborghus“.

Ny Toldbodgade er Lastbiler og Pakhuse og Larm — og et enkelt lille Kig ind til de grønne Trætoppe i Amalienborg-Palæernes Haver, men ellers er her trist, lige til vi naar det Hjørne, hvor Gaden, da den ikke kunde føres igennem, svinger hen til Amaliegade. Lige i Knækket ligger et ganske morsomt Komplex, de saakaldte „engelske Huse“, en smuk, vildvinbevokset Længe med smalle Jerntrapper op til Gadedørene og endnu med Rester af Smaahaver foran. Her boede i dette Aarhundredes Begyndelse kongelig Skuespiller Emil Poulsen, en gammel, værkbruden Mand, og hos ham boede hans to Sønner, der netop havde debuteret paa Dagmar-teatret i Drachmanns „Renaissance“ og var lige saa forgudede, som han selv havde været. Der var vist adskillige Københavnerinder, der i de Aar lagde Eftermiddagsturen om ad Amaliegade i Haab om at faa set et Glimt af „Adam og Johannes“.

Gennem Fredericiagade smutter vi over til Store Kongensgade, og nu er det næsten forbi med Fornemheden. Store Kongensgade er en meget blandet og urolig Gade: enkelte Palæer og Borgergaarde, en hel Del gamle Gavlkvisthuse og især mange moderne Forretningsejendomme. I Nr. 40 bor nu Dagbladene „Information“ og „København“, men det er ikke glemt, at „Fædrelandet“ før og under Besættelsen havde de samme Lokaler og heller ikke, at

en af Kvarterets store Ejendomme, Sankt Annæ Palæ i Dronningens Tværgade, i Krigens sidste Maaneder var Gestapos Tilholdssted, efter at Shell-Huset var blevet tilintetgjort.

Kvarteret heromkring, det saakaldte Saneringskvarter, ser i Øjeblikket meget broget ud — nærmest som en ond Drøm. Store, moderne Beboelses- og Forretningsejendomme veksler med smalle, gamle Huse, nogle tomme og forladte, og nylig blottede halve eller hele Gavle, der ser underlig hjemløse ud.

Det Kvarter, der ligger vest for den nordlige Ende af Store Kongensgade, er relativt nyt. Allerede i Midten af forrige Aarhundrede begyndte man at rive Dele af Nyboder ned og bygge høje Huse i Stedet for de lave, gule, og man fortsatte paa denne Manér; de gamle Gader, Kattegade og Pindsvinegade, forsvandt, og her anlagdes senere Gernersegade, Olfert Fischersgade og Sankt Paulsgade, hvor der opførtes Huse med rummelige og triste Lejligheder til den Middelstand, der helst klumper sig sammen i Spisestuen. I dette nye Kvarter byggedes ogsaa Sankt Paulskirken, der længe var Københavns yngste.

Herude — i Klerkegade mellem Adelgade og Borberggade — ligger den bastante røde Bygning, der tidligere var Frimurerloge, men som Tyskerne byggede Mur omkring, saa den næsten ligner en Fæstning. Dette er i det hele taget de geheime Selskabers Kvarter; her ligger ogsaa det Hus, som blev bygget af den hemmelige og filantropiske Orden „Kiæden“ — absolut ikke at forveksle med Dansebullen i Dronningens Tværgade — som Asyl for blinde Børn, den første Begyndelse til det store Blindeinstitut, som samme Selskab senere skænkede Landet.

Vi forlader dette noget blandede Kvarter ad Kronprinsessegade, en forholdsviis ny Gade, anlagt omkring forrige Aarhundredskifte paa Kongens Haves Grund; den har en hel Række smukke og enkle Empirehuse nogle med à la greque-Friser — i et af dem boede Weyse i mange Aar — og dens Beboere kan glæde sig ved en herlig Udsigt til Kongens Have med de vældige Træer og med den Juvel af et Renæssanceslot, som vi kan takke Christian den Fjerde for. Ja, disse Oldenborgere! De havde kostbare Idéer, og ødsle var de med Statens Penge, men de har unægtelig skænket København Bygværker, som ikke findes skønnere i de store Landes Hovedstæder.

Knippelsbro

Sv. Saabye

HAVNEN, LANGELINJE OG NYHAVN

Af Sigfred Pedersen

Havnen! — — hvor kan man tale om den uden at begynde med selve Byen, vor Hovedstad, som den gav Navn, og som skylder den sin Eksistens. Og dog er Byen ældre end baade Havn og Navn, den allerførste Boplads laa paa Frihavnsterrænet i den graa, graa Oldtid, længe før Øresund var blevet til, i en Epoke da Sjælland var landfast med Skaane!

Kun sparsomme Spor er levnet fra den Tid. Vi ved ikke meget om dens Mennesker og deres Levevilkaar, og det er idag umuligt for os at forestille os et Sjælland uden den myge Kystlinje østlangs, uden det friske blaa Sund, der nu med smilende Selvfølgelighed danser mod den bøgegrønne Bred og bærer Sejlerne frem mod Kongens By.

Vor Nationalsang varsler poetisk, at „gamle Danmark skal bestaa, saa-

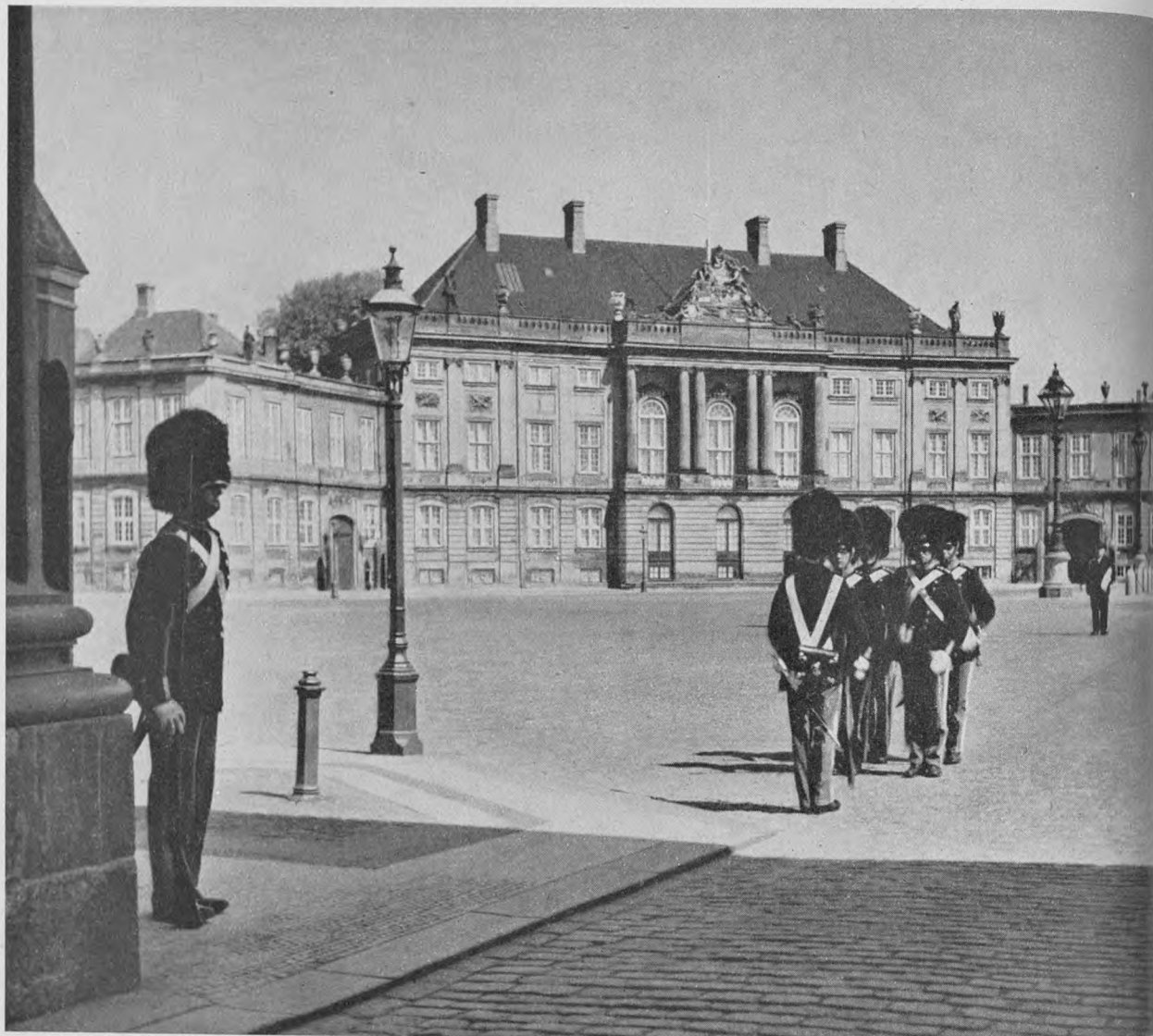
Indgangen til Det kgl. Bibliotek

Marmorkirken, Københavns eneste Rundkirke

Gammel Gaard i Amaliegade

*Vagtafløsning
paa Amalienborg Slot*

Nyhavns gamle Huse

*Knippelsbro
med Broklapperne oppe*

Privatbanken

Gefionsspringvandet — Bundgaards storslaaede Værk

Den engelske Kirke spejler sig i Vandet

Valkyrien, Grønningen

Fladestationen med Chr. IV's Kran

længe Bøgen spejler sin Top i Bølgen blaa!“ Det er værd at erindre sig, at her har Mennesker levet og virket, før Bøgen holdt sit Indtog, ja før der endnu fandtes et Øresund, den kunde spejle sin Dejlighed i. Lad os ikke fremefter klamre os til Bøgen og gøre vor Tilværelse som Nation afhængig af den. Forhaabentlig klarer Landet sig, selv om Bøgeskoven igen forsvinder fra det ødanske Landskabs Fysiognomi!

Jernaldergrave viser Spor af Bebyggelse inden for de nuværende Bygrænser. Siden tog Bopladsen Vækst, den laa strategisk godt, i Læ bag det flade Amager, ogsaa merkantilt fik den efterhaanden Betydning, idet Handelsvejen fra det rige Roskilde imod Skaane endte her: De Varer, der var bestemt for Haløre Marked, maatte udskibes i dens Havn, der ogsaa formidlede Trafiken til Lund.

„Havn“ blev Bebyggelsens Navn, en mærkelig anonym Fællesbetegnelse at knytte til en By, et Navn, som havde svært ved at vinde Fodfæste. Saxo meddeler da ogsaa — uden Navns Nævnelser — at Olav den Hellige stævnede Folket til Tinge her Aar 1026. Men 1043 flygtede Svend Estridsøn gennem „Havn“. Her har vi første Gang Navnet paa Prent.

Den almindeligt udbredte Opfattelse af Biskop Absalon som Byens og Havnen Grundlægger gælder altsaa ikke. Absalon *befæstede* den, — „byggede Borg ved Havn“, han lagde den under Roskilde Bispestol, hvilket i Forening betød Opførelse af Kirker og Klostre, øget Handel og øget Vækst.

Han gav den endvidere Navn: *Mercatorum portus* — Købmændenes Havn! Det ubestemte „Havn“ havde faaet en yderligere Karakteristik, som kunde huskes, og som skulde blive kendt Verden over.

I 1416 satte Erik af Pommern sig i Besiddelse af Byen og gjorde den til Rigets Hovedstad. Historikerne har ikke altid været lige blide ved ham: Allerede i hans Tid gik Kalmar-Unionen overstyr, selv Danmarks Trone mistede han og maatte siden ernære sig som gemen Sørøverkonger paa Gotland. Men hans Regeringstid var een langvarig og haardnakket Kamp for at vriste Sønderjylland fra Holstenerne og deres mægtige Forbundsfæller, han gjorde København til Kongens By, og han lagde endelig Grunden til vor eneste virkelige Rigdomskilde i Aarhundreder: Øresundstolden. I disse Handlinger

aner man glimtvis en Hersker af ualmindeligt Format, — det kunde vel ogsaa vanskeligt tænkes, at den kloge Dronning Margrete skulde have udset en ganske underordnet Person til at efterfølge hende paa det treenige Nordens Tronstol.

Der var nu skabt yderligere Vækstbetingelser for Byen, og dens Havn fik voksende Betydning, efterhaanden som Borgernes Rettigheder udvidedes, medens de udenlandske Købmænds Privilegier samtidig indsnævredes.

Vi gaar helt frem til Christian den Fjerde, hvis mange monumentale Bygninger stadig staar som et Vidnesbyrd om hans Virkestrang. Han var vor første Søkonger, og han havde et aabent Blik for Havnens Betydning.

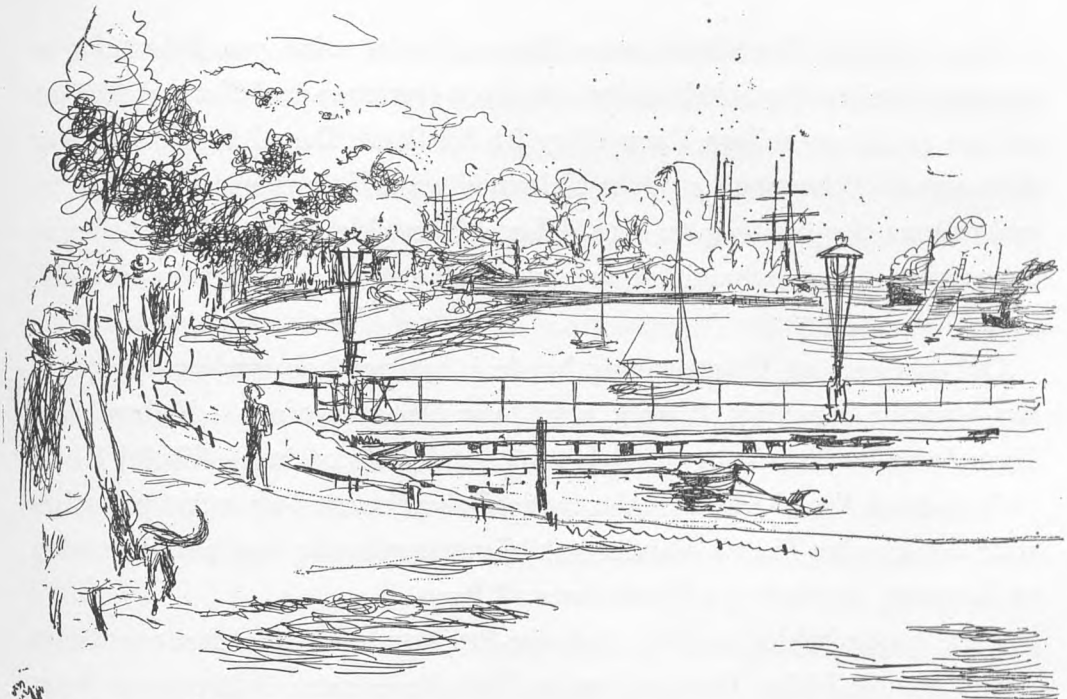
Under ham blev Kongens Skibshavn udgravet (der, hvor nu Det kongelige Biblioteks Have er beliggende), den blev flankeret af henholdsvis Tøjhuset og Proviantgaarden, saaledes at Orlogsflaaden kunde færdigudrustes i selve Havnen og gøres klar til at staa til Søs, uden at eventuelle Fjender i Forvejen vidste noget derom.

Siden sluttede han Kontrakt med Ingeniør Semb om Christianshavns Anlæggelse, og et Par Aar senere udskreves en Skat som Hjælp til „en Befæstning at lade forfærdige, vor Skibsflaade, Tøjhus, Slottet og den gamle By, som største Agt paaliggende er, til Defension og Forsikring“. Den nye By fik Købstadsprivilegium i 1639, men bevarede dog kun sin Selvstændighed i en Menneskealder.

Skønt Byens Stormænd kunde faa gratis Byggegrunde i den nye Stad, gik Bebyggelsen dog noget trægt i Starten, men Kongen tog resolut fat paa Opførelsen af en Dæmning og en Vindebro, som kunde fremme Samkvemmet mellem Christianshavn og Hovedstaden.

Ifølge Reesen blev dette Foretagende mødt med en Del Skepsis, ja endog „anset for en Umulighed, fordi den stride Strøm med saa stor Magt rundte der . . .“, men samme Forfatter resolverer dog bagefter, at „Hans Majestæts Skarpsindighed og Fornuft brød gennem det altsammen“. Broen kaldtes skiftevis Amager Bro, Langebro og Christians Bro.

Uden for Tøjhushavnen rejstes det berømmelige Kjøbenhavns Vartegn paa den lave „Jomfrugrund“ eller „Havfruegrund“, der var farlig for Sej-

Langelinje

Sv. Saabye

ladsen. Det var en Figur, der forestillede Leda med Svanen, og som var blevet erobret i Kalmar. Om den kan man i Danske Vitruvius læse, at den „bestaar i et Fruentimmer, som ganske nøgen og i naturlig Størrelse forestilles, staaende paa en høj rund Støtte, og havende hos sig en Svane, der stikker sit Næb ind i hendes Mund, altsammen af Steen, net og zirlig udhuggen“. Forfatteren har øjensynlig ikke haft megen Kendskab til den græske Mytologi og dens Betydning som Inspirationskilde for Billedhuggerkunsten, — ihvertfald fortsætter han: „Hvad der ellers i Calmar kand have givet Anledning til at forfærdige et Billede af saa besynderlig en Skikkelse, derom har jeg ingen Kundskab.“

Vartegnet stod foran Tøjhushavnen i over hundrede Aar, men Opmudringer og Uddybninger af Sejlløbet overflødiggjorde det tilsidst, hvorpaa det blev „optaget og sløjfet“ og solgt til en Muremester Quist og opsat paa en Lystgaard ved Frederiksberg Allé. Var det ikke en Opgave for en af vore Billedhuggere at rekonstruere det, saa Byen igen kunde faa sit Vartegn?

Efter 1660 fik København store Chancer for at vokse paa Bekostning af de øvrige sjællandske Søkøbstæder, idet Byen (sammen med Korsør) fik Ene-ret paa at ind- og udføre Varer til og fra Sjælland. Dens Borgere opfattede dette som en Belønning for udvist Heltmod under Belejringen, men Bestem-melsen maa dog samtidig ses som et Led i Enevældens Bestræbelser efter at koncentrere Udenrigshandelen paa ganske faa Havne af Hensyn til Told-kontrollen.

Opfyldninger og Udgravninger havde i Aarenes Løb ændret den gamle Bys Struktur betydeligt. Bremer „holm“ var blevet landfast, — Dybengades Navn fortæller endnu om et „Dyb“, som strakte sig op imod Nikolaj Kirke. Helt op imod Frue Kirke har man fundet Bolværksrester, og endnu paa Chri-stian den Fjerdes Tid gik Vandet op til Løngangsstræde, som har Navn efter en Løngang, der førte fra Slotsholmen til Byen.

Endelig udarbejdedes i 1669 Nyhavns-Projektet, og Aaret efter overdroges det til Henrik Bjelke, Curt Adeler og Niels Rosenkranz at „overveje, hvor-ledes (Nyhavn) skulde indhegnes.“ — en Overvejelse der resulterede i, at Lodsejerne fik paalagt at rejse Bolværk om Havnen. Endelig opfyldtes det tidligere „Vad“ mellem den lange Reberbane og Nyhavn, hvorved opstod den nuværende Have bag Charlottenborg.

Og i 1673 kan Bording da digte i formfuldendte, stive Aleksandrinere:

„Det nybegyndte Verk
og vide Grøfters Rende,
som gaar til Kongens Torv,
er kommen nu til Ende.“

Byen havde faaet et nyt karakteristisk Træk i sit Fysiognomi.

Men hvad Gavn havde man af disse mange Sejlrender, Kanaler og Havne-Lommer, naar de uafbrudt mudredes til, blandt andet paa Grund af de pri-mitive Kloakeringsforhold.

Kun faa Aar efter Frederik den Tredjes Død beklager Stadens 32 Mænd sig saaledes:

„Stadens gamle Havn eller Revier befindes at være af Urenlighed saa slet forfyldt, at store Skibe er derved længe siden betaget den skønne Belejlighed, som de tilforn har haft baade udi Ladning og Losning, da Revieren var ren og udi sin Esse, hvor de fra Slotsholms Bro og langs til og udenfor Bommen udi anseelig Mængde har kunnet ligge, Staden til mærkelig Gavn, Sirat og Renommé, hvorimod nu fast intet andet end smaa Skuder og Fartøjer, ja næppelig en Pram med sin fulde Last fra Bommen indtil Vejerhuset saaledes ved lavt Vand kan indflyde.“

I den merkantilistiske Periode blev København Stabelplads for de fire Species (Vin, udenlandsk Brændevin, Tobak og Salt). Af og til maa den dele denne Stabelret med andre Byer, til andre Tider er der Tale om en Eneret, og da København igen mister denne, faar den som Erstatning Nedsættelse i Tolden.

Nu og da er Stabelretten forbundet med en Form for Kreditoplag, og i 1726 opnaar Hovedstaden endelig „stedsevarende“ Toldkredit paa grove Varer — en Forløber for Frihavnsinstitutionen, som allerede Schimmelmann gjorde sig til Talsmand for, men som først aabnedes 1894 — over hundrede Aar efter hans Død, og under voldsom Protest fra Byens ældre Handelsstand, som ikke kunde indse, at Paabegyndelsen af Kieler-Kanalen nødvendiggjorde dette Modtræk.

Frihavnen er ofte blevet udvidet, den omfatter nu et samlet Areal paa 82 Hektar, hvoraf knap 50 Hektarer er Landareal. Dens samlede Kajlængde er paa ikke mindre end 4,7 Kilometer, og Vanddybden er indtil 9,5 m, saaledes at selv meget store Skibe kan lægge til.

Københavns Havn strækker sig langs et otte Kilometer langt Farvand mellem Sjælland og Amager.

Den bestaar af tre Hoveddele: Yderhavnen — fra Nordgrænsen og til Toldboden, Inderhavnen — fra Bomløbet til Langebro — og endelig Sydhavnen (1870). Til Havnen regnes endvidere den nye Oliehavn paa Amagers Østkyst.

Dette vældige, udstrakte Havneanlæg har givet Hovedstaden den kommercielle Førsterang blandt alle vore Byer, omend Skibsfragterne paa Køben-

havn fordyres noget ved, at Størstedelen af vor Landbrugseksport gaar over andre Havne, saaledes at Trampdampere maa gaa i Ballast fra København.

Alle Landets store Rederier, med Ø. K. og D. F. D. S. i Spidsen, har Hjemsted her, og tre Femtedele af hele Landets Dampskibstonnage samt tre Fjerdedele af Motorskibstonnagen er hjemmehørende i København.

Biskop Absalon havde en heldig Haand, da han i sin Tid befæstede den lille Flække og gav den Navnet Købmændenes Havn, men selv den mest fremskuende kunde vel ikke have forudset den Udvikling, vor Hovedstad har gennemløbet i Aarhundredernes Løb, en Udvikling der har gjort den til den førende By i Norden.

Det kan synes noget overdrevent, naar man kalder København „Byen med de skønne Taarne“, for det er slet ikke saa faa udenlandske Stæder, der rent taarnmæssigt fuldstændig fordunkler vor egen Hovedstad. Naar den stadig har kunnet hævde sit Tilnavn, skyldes det dens ovenud dejlige Indsejling. Efter at have passeret de idylliske (desværre alt for idylliske!) „Forter“, Middelgrunden og Trekroner, staar man ind mod Langelinjemolen. Til den modsatte Side ser man Refshaleøen, og forude hæver Byen sig som paa en Præsenterbakke over det flade Land, — med Taarne og Spir.

De fleste Havne Verden over ligner hverandre: I Havnebassinerne ligger Skibene tæt sammenstuede, Vandet er utrolig snavset, Larmen er øredøvende, et tykt, klæbrigt Lag Sod og Kulstøv breder sig overalt. Hvor anderledes venlig, lys og ren er ikke den Velkomst, København byder den Fremmede!

Langelinje selv er ét enestaaende, storslaaet Parkanlæg med Skulpturer og yndefulde Beplantninger, indrammet af det blinkende Vand, af Kastelshavens ærværdige ældgamle Trækroner og af Toldbodvejs Alléer. Hvor finder man paa den ganske Jord et Havneindløb som dette! Den Fremmede føler med det samme, at dette er Hans Christian Andersens Eventyrland! De opstillede Skulpturer fortæller ham, at her vralter tamme Isbjørne omkring paa Gaden, her slikker yndefulde, ungpigespæde Havfruer Solskin paa en Sten i Havstokken, medens en vældig Jættekvinde pløjer med sam-

Esplanaden

Sv. Saabye

menbidt Energi uden at komme af Stedet! — A nice little town! udbryder han venligt og haster ind mod Herlighederne.

Vi andre giver os god Tid. Langelinje skal ikke bare beses, den skal opleves. Den Stemning, der hviler over hele Sceneriet er saa stilfærdig mild og venlig, saa inderlig dansk, at vi alle har Part i den. Ingen Steder mødes Land og Hav saa ømt og saa intimt som her, — det er her den lyse Nat lander, naar hun gæster Danmark, medens Blomsterløvets søde Susen, Fuglenes Sang og Bølgernes bløde Skvulpen mod Molen smelter sammen til een frydefuld Sommerhymne.

Ud til den yderste nøgne Molespids vil vi slentre: Tværs over Sundet ser vi et Glimt af Sveriges Kyst. Ingen Dansk kan nogensinde mere møde det Syn uden at mindes de fem mørkelagte Aar, da det fjerne Skær over vor Søsterby, Malmø, var det eneste Lyspunkt i Mørket.

Ogsaa vor Fortid har Part i Langelinje.

Sejrens Genius — tegnet af V. Dahlerup — svæver over det høje Huitfelt-Monument. I 1710 „foer han til Himmels“ sammen med hele sit Mandskab for ikke at risikere at sætte Ild paa flere af de danske Orlogsskibe. Godt halvandet Hundrede Aar efter fiskede man i Køge Bugt en Del Kanoner op fra Skibsvraget, de pryder nu Monumentet.

Kai Niensens djærve Mindesten over Mylius Erichsens Grønlands-Ekspedition fortæller om dansk Daad og dansk Offermod under andre Former. Ratsacks omstridte Søfartsmonument gør det samme.

Th. Bindsbøll skylder vi Mindesmærket for Slaget paa Reden. En Haandfuld uøvede Mænd i gamle Blokskibe og paa smaa Skydebatterier trodsede hin anden April Verdens stærkeste Sømagt, indtil den forvirrede Kronprins fra sit Stade paa Langelinje bød dem holde inde med Skydningen.

Men det umulige var sket! det knusende Angreb var blevet standset! Er det Skæbnens Ironi, at det netop var her, — her paa Langelinje Tyskerne gik i Land hin forsmædelige niende April 1940, — i Land i en rolig By, hvor alle sov Rævesøvn, skønt alle vidste, at Fjenden var undervejs. Der er endnu Plads til et enkelt Monument paa Langelinje!

Havnen er myldrende fuld af Liv. Et Par store Fragtdampere er for ind-

adgaaende, Bugserbaadene hoster og stønner, Karantænestationens Baad tøffer fremad med det gule Flag vajende agter. Roernes lange, smalle Fartøj skyder over Vandspejlet som et stærktfarvet, langbenet Insekt, en slank hvid Lystyacht staar netop ud af den lille Lystbaadehavn, omkring en fremmed Orlogsmand er der fuldt af Tilskuere.

I sin Tid søgte de bedste Svømmere fra Bechs Badeanstalt at naa ud til Trekroner. Nu er Badeanstalterne alle forsvundet, de er flyttet længere bort fra Storbyen og dens famøse Kloakledninger. Trafikken til Trekroner besørages af de smaa hyggelige Havnebaade, som ogsaa gaar paa Rundfart i Inderhavnen, ja helt ind i Kanalerne.

En Strøm af Mennesker glider frem og tilbage ad Promenaden, de fleste fjerner sig dog ikke for langt fra Iskageboderne og Restauranterne. Den Kongelige Danske Yachtklubs Bygning, Langelinjepavillonen, blev schalburgteret under Besættelsen.

Vi gaar videre indefter, forbi Bundgaards vældige Gefionsspringvand med de skummende og fnysende Tyre, forbi den idylliske engelske Kirke, henimod Esplanaden, hvis Navn har en gammelkendt Klang for alle Københavnerne.

Paa stille Sommeraftener lyser hyggelige Petroleumslamper over alle Friluftsbordene, indendørs danser Ungdommen til et drønende Orkester. Vi foretrækker at nyde Musikken paa Afstand. Den lyse nordiske Sommernat er begyndt. Byen udstråler Varme, men en mild, velgørende Svalhed slaar imod os med Søbrisen, der gaar let som et Kærtegn over de hviskende Trækroner og over Plænernes dugvaade Græs.

For Enden af Toldbodvej ligger Lumskebugten, hvor Havnearbejdere og Toldfunktionærer holder til. For nogle Aar tilbage blev det pludselig mondanet at spise der. Værten var en Troldmand, som trods de yderst primitive Køkkenforhold kunde servere Byens lækreste Retter og daglig havde Rariteter som Bjørneskinke, Frølaar og Snegle paa Spisekortet. Men de mange Turister skræmte de oprindelige Stamgæster væk, de fattige Kunstnere udvandrede til Nikolaj-Kvarteret, og med et var det heller ikke Spor spændende for Gourmet'erne at soupere under saa beskedne ydre Former.

Langt tilbage havde Gaden iøvrigt et endnu mere berømt Værtshus, „Brok-

kens Bod“, der blandt andet er omtalt i mange Skillingsviser. Dets Glansperiode laa i den „florissante Tid“ før Englandskrigene, da de store Handelskompagnier gav halvtreds Procent i Bonus om Aaret. En Scene i P. A. Heibergs „Kinafarerne“ er henlagt til dets Skænkestue.

Men det er slet ikke i denne Del af Havnen, man skal søge de egentlige Havnebeværtninger. Vil man opleve dem, saaledes som de kun opstaar, hvor Havets Vagabonder, de glade og sorgløse Søfolk, holder til, skal man gaa i Nyhavn. Men kom der ikke slet og ret som *Turist*, den mest haardkogte Nyhavnsbisse kan være sart som en Mimose, hvis en Fremmed prøver at mase sig ind paa ham. Et Tilbud om en Drink, det vil sige en Bajer eller en halv Kaffe, kan muligvis lette Forstaaelsen, for „Nasseprinsene“ er talrigere end de rigtige Sømænd, som vanskeligt lader sig bestikke.

Nyhavn er en lukket Verden for sig, en Stat i Staten, den lever efter sine egne uskrevne, men strenge Love og respekterer nødigt andre.

„ . . . Har jeg kuns dig og en hullet Kasket,
tar jeg mig Livet og Lovene let . . . “

synger man der.

I Besættelsestiden maatte denne Foragt for uvedkommende Magtbud selvfølgelig føre til mange alvorlige Konflikter, men Nazisterne trak gerne det korteste Straa, for „Havnens associale Elementer“ hængte sammen som Ærtehalm, — om ikke af patriotiske, saa dog af lokalpatriotiske Grunde. Desuden har enhver respektabel Nyhavnsbeværtning en diskret Bagdør, der fører ud til en Labyrinth af mørke og skumle Baggaarde.

De menige Wehrmachtssoldater vilde gerne paa Tøsesjov i Nyhavn, de kom helst flokkevis, demonstrerende deres fredelige Sindelag ved Hjælp af lange Støvler og Revolvere. Men ligemeget hvor svært bevæbnede de optraadte, saa fik de altid Øretæver, før man lukkede, og blev til sidst smidt i Kanalen, — uvist af hvem. Tilsidst forbød Overkommandoen dem pure at komme der.

Nyhavn aandede lettet op. Et lille Stykke stædigt og uimponeret Danmark hævdede saa nogenlunde sin Suverænitæt i alle de fem forbandede Aar.

Københavns Havn set fra Langelinje

Sv. Saabye

Mangen ung Provinspige, der kommer til København for at tjene, bliver indfanget af Nyhavns-Halløjjet og bryder med sin borgerlige Tilværelse, be-
snæret af den tilsyneladende sorgløse Stemning, som hersker, hvor Øllerne er gratis og alle er rige, saalænge en af dem har Penge paa Lommen.

„... En Banjo lokked, et Værtshus drog.
Et Pust af Verden imod dem slog.
De glemte K. F. U. M. og K.,
thi Kældergulvene laa paa skraa ...“

En Dag forsvinder de igen ud af Billedet. Ingen savner dem, ingen be-
græder en ødelagt Livsskæbne, for Værtshusene interesserer sig ikke for
Tragedier. Og Livet gaar videre, planløst og ødselt og tilsyneladende sorgløst
som før.

Vi har hidtil kun talt om det brogede Leben, der udfolder sig i de dunkle
Kældere, hvor de kulørte, snavsede Papirguirlander duver svagt, hvergang

den rødblissede Saxofonist bruger Blæsebælgen. Men Musik og Musik er to Ting, — paa en Redekam kan der spilles baade paa de grove og de fine Tænder.

Nyhavn er andet og mere end Ramasjang og Beværtningsromantik. Der er en egen provinsiel hyggelig, ægte poetisk Stemning over alle de gamle og forfaldne, men arkitektonisk set smukke Huse, der omkranser den lille blinde Kanalarm, hvor kun de smaa Paketbaade lægger til.

Her i Gaden bor Københavns, ja maaske hele Danmarks eneste virkelige Tatoveringskunstner, den uforlignelige Tatoo-Jack. („De kommer ind med det samme! Navnetræk broderes, mens De venter, men ønsker De en Fuldrigger, et Par korslagte Flag eller en eksotisk Skønhed, tager det selvfølgelig længere Tid!“)

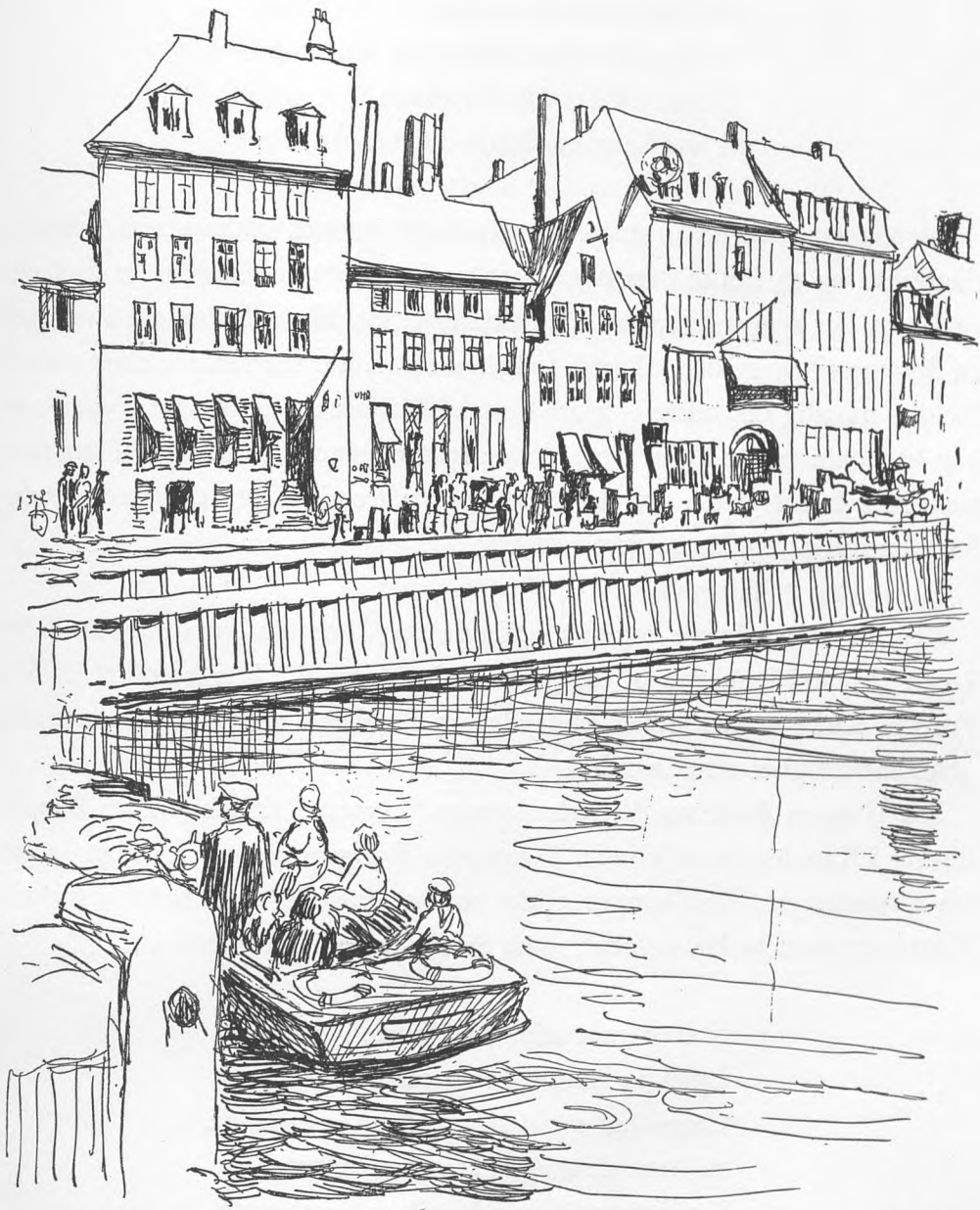
De herlige Skibsprovianteringsforretninger er ogsaa noget for sig, deres Varelager er stort og meget blandet! Her kan man købe alt, lige fra islandske Færø-Trøjer, Røjsere og Sydveste til Lanterner, Skibsklokker, Spegesild og kostbare nautiske Instrumenter.

Og her i Kvarteret ligger Forhyringskontorerne, Springbrættet ud til den store Verden. Hvor mangan rask ung Mand har ikke i Aarenes Løb slidt deres Trapper, spændt paa, om det nu ogsaa skulde lykkes for ham at slippe ud!

Kanalen — eller „Renden“ som den hedder i Nyhavns-Jargonen — deler Gaden paa langs i to Dele, som tilsyneladende ikke har meget med hinanden at gøre. Charlottenborgsiden kaldes „den fine“, og de unge Malere fra Akademiet søger da ogsaa gerne over paa den anden Side — Solsiden — bortset fra, at de spiser deres Biksemad hos Reimann i „Gilleleje“.

Den første Foraarsdag skal man opleve i Nyhavn, som man oplever den lyse Nat fra Langelinjemolen. Gaa derned en tidlig Morgen, naar det stærke, livgivende, varme Solllys kaster sin Gyldenskinds Kaabe over Armoden!

„ . . . Nu gaar Vaaren gennem Nyhavn
fra „Shanghaj“ og til „Kahyt“.
Nu har Solen gule Unger
i hver skimlet Regnvejrs-Pyt.

Nyhavn

Sv. Saabye

Alle Havnens søde Piger
drikker Foraars-Guden til.
Vi har Øl i stride Strømme,
vi har Sang og Banjo-Spil! . . .“

For mange af vore Kunstnere har Nyhavn været en uudtømmelig Inspirationskilde, og en Del af dem har slaaet sig fast ned der. Utallige er de Digte og Viser, der synger Havnens Pris, den er ogsaa blevet lovsunget i manganen en Sommerrevy, og flere af vore folkelige Films har med større eller mindre Held – navnlig det sidste – gjort Brug af Miljøet og de herlige Typer, som kun kan opleves der. Men trods denne foruroligende Invasion af Fremmedelementer har Nyhavn dog formaaet at bevare sin Oprindelighed. Derfor har den fortsat en Plads i hvert Hjerte.

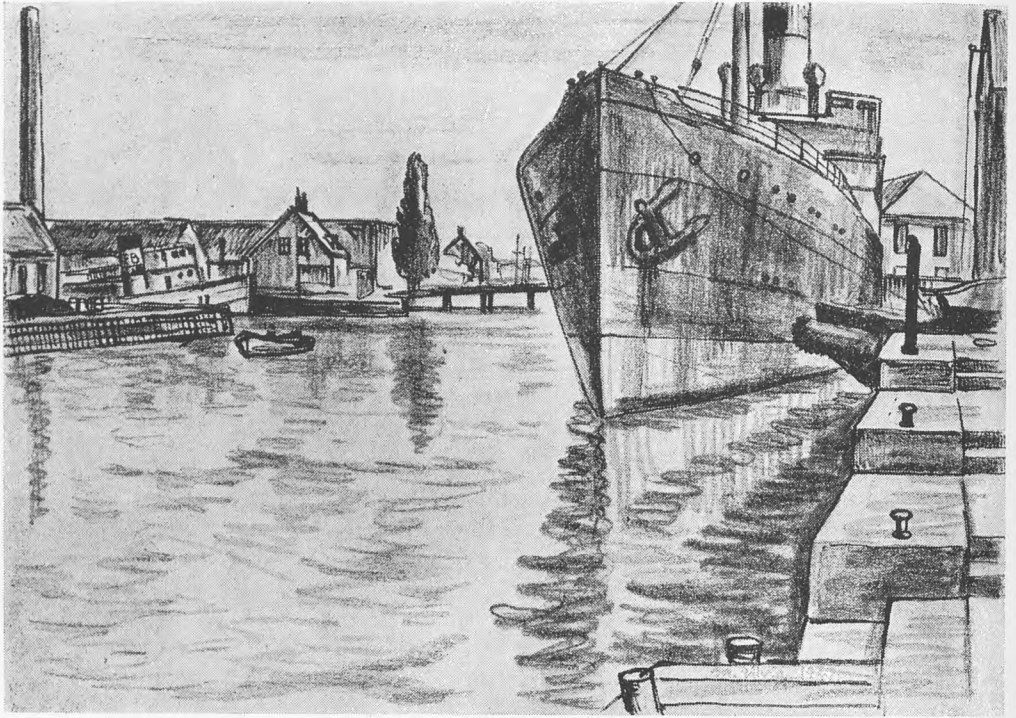
En rig Dag er tilbagelagt.

Den lille Motorfærge kommer tøffende fra Christianshavn med sin sidste Last af travle Mennesker og lægger til ved „Elverhøj“. Klokkespillet fra Vor Frelsers Kirke kalder Solen til Hvile, og Bænkene ved Krindsen omkring „Hesten“ tømmes efterhaanden.

Fra Nyhavn fortættes Værtshuslarmen. Lygterne tændes, deres Spejllys flimrer i Kanalens graa Vande. Tværs over Kongens Nytorv ser man Lysene fra d'Angleterre. En Damper glider sort og vældig, med halvt udviskede Konturer, gennem Havneløbet, – en Sirene tuder i det Fjerne . . .

Natten gaar stille for Anker i Nyhavn,
Lyset og Larmen gaar langsomt i Staa.
Gusen har svøbt sig om Lygternes Øjne,
se, hvor de misser, saa søvnige smaa.
Kælderens Støj og Musik er forstummet,
Tummelen stilner, og Hvilen er nær.
Om os, saa tyste som Skygger af Døde,
glider nu Pigernes ventende Hær.

Under mit Vindu jeg skimter Kanalen,
sløret og graa, i forventende Ro,
fjernere Krindsen med gamle Palæer,
højt over Storbyen Stjernernes Bro.
Træerne hvisker med lukkede Kroner,
skælver for Vinden og byder sig til.
Nyhavn, dig skænked jeg Ungdommens Sange.
Tag da mod Manddommens dæmpede Spil.

Christianshavns Kanal

Max Ulvig

CHRISTIANSHAVN — OG RESTEN AF AMAGER

Af Viggo F. Møller

Christian IV har grundlagt Christianshavn og Holger Drachmann har besunget og romantiseret den:

*Solen skinner paa Christianshavn,
paa alle de røde Tage — — —*

sidder den yndige unge melankolske Pige, Datter af Værten i Sømandsknejpen „Det grønne Haab“, og synger i den tomme Skænkestue, mens hun trofast venter paa sin Ven, der er paa Langfart. Men det er kun første og sidste Akt af Komediën, der foregaar i den christianshavnske Idyl, i den midterste er vi paa den solbestraalede Sydhavsø, hvor den længselsfuldt ventede Ven

sammen med Skudens øvrige Besætning efter Forlis er kastet i Land og har det varmt og godt sammen med smaa solmodnede brune Piger, hvis Gæstevenskab slet ingen Grænser kender. Det er altsaa saa som saa med Idyllen derhjemme paa Christianshavn, Baggrunden er en Smule trist — og saadan er det i Virkeligheden ogsaa i det store og hele. Holger Drachmann er ikke den eneste, der har slaaget lyrisk-romantisk Mønt af den gamle Bydel hinsides de to Broer, den har alle Dage været betragtet som Idyl; ikke alene Digternes, men ogsaa jævne Godtfolks brave Hjerter har banket sentimentalt og svulmet af sød, vemodig Betagelse over de røde Tage, de gamle Kanaler og de barkedede Søfolk i Kælderbeværtningerne.

Men Hverdagen, den nøgne, beskidte Hverdag har sagt noget andet.

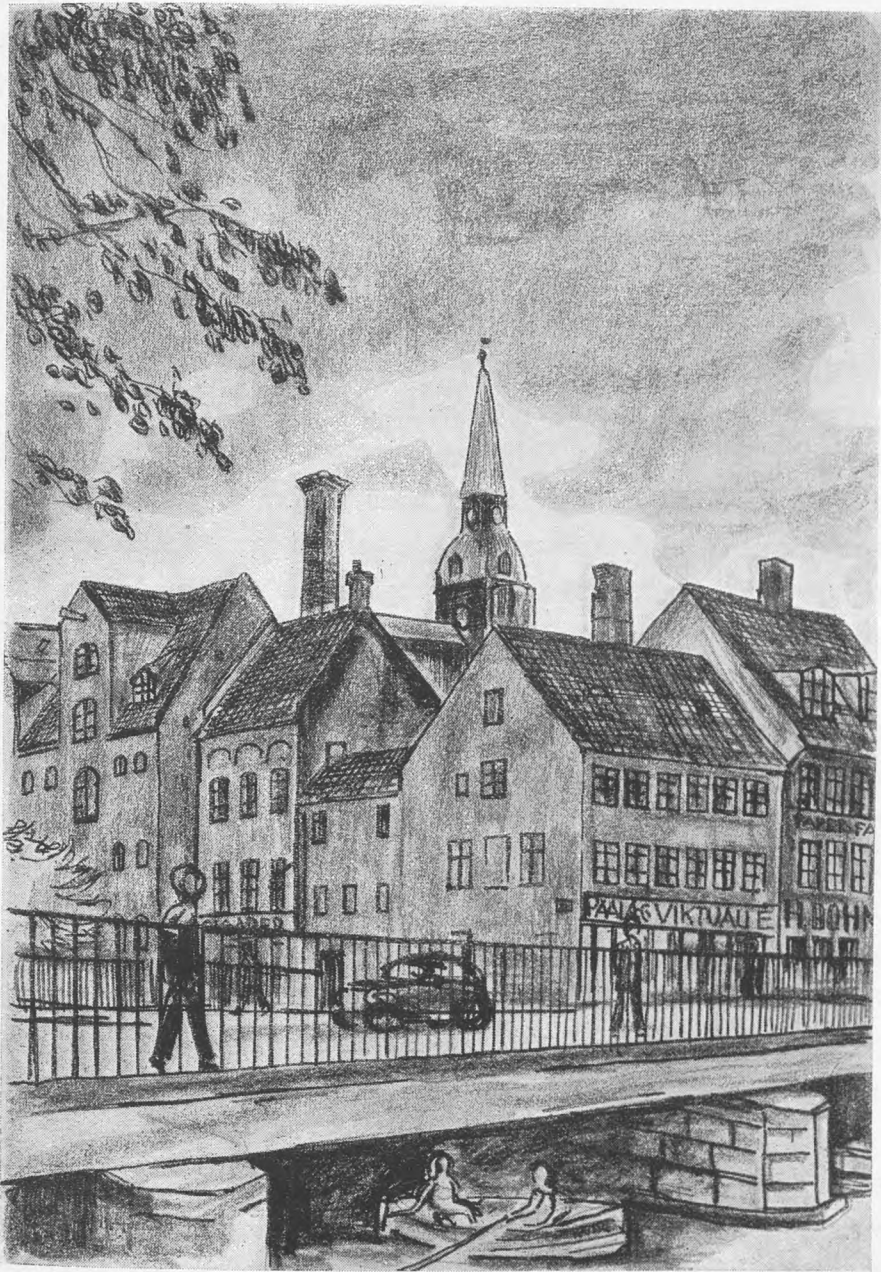
Det er en Kendsgerning, at indtil for en Snes Aar siden var Christianshavn en skummel og usund Bydel, hvor man bag Façaderne fandt al Slags Ynkelse og Usseldom. I Baggaardene til de gamle smukke Handelshuse og Patricierhjem (fredede i Klasse A) laa mørke og snævre Rønner, hvor Voksne og Børn levede tæt sammen under Forhold, der sandelig ikke var poetiske; og fra Idyllen omkring de gamle Volde og Kanaler behøvede man kun at gaa faa Skridt rundt om et Hjørne for at se, høre og lugte alt andet end idylliske Ting. Der var Smøger saa smalle, at Brøndstræderne i Byens Centrum og salig Diderik Badskjærs Gang ikke var værre — endnu har Saneringen ikke faaet affivet dem alle, henne ad Langebro til, ved Store- og Lille Søndervoldstræde, er der endnu Steder der godt kunde fotograferes og virke som helt illuderende Baggrund for en Film om „Paris' Mysterier“.

Stort, sort og skummelt stod midt i det Hele det gamle Børnehus ved Torvet og kastede sin skæbnesvangre Skygge over hele Christianshavn. Denne Straffeanstalt, der stammede fra det syttende Aarhundrede, var en Skamplet paa de gamle Tidens Retspleje — en forfærdende Illustration til deres tankeløse og samfundsødelæggende Brutalitet mod alle, der befandt sig paa den forkerte Side af Lovenes haarde, ubønhørlige Grænser — ja, man behøvede ikke engang at have forbrudt sig mod nogen Lov for at havne bag de mørke Mure, Fængslet hed ikke „Børnehus“ for ingenting. Forældreløse, som ingen gad tage sig af, blev anbragt dér, i Rum sammen med gamle Vaneforbrydere og

løsagtige Kvinder, befængt med alle Slags Syger — og var man i Børnehuset, lukkedes alt Haab ude! Det skulde være et Værn for Samfundet, men det var dets Undergravning, en stadig Udklækningsanstalt af nye Forbrydere, nye Bedærvede, nye Lastefulde. Der gik flere hundrede Aar, inden der blev gjort noget effektivt for at forbedre Forholdene, og saa gik det endda langsomt. Anstalten fik Navneforandring til „Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset“ og gik mere og mere over til kun at huse kvindelige Fanger, tilsidst kaldtes det almindeligvis „Kvindefængslet paa Christianshavn“, og det blev først revet ned omkring 1920.

Gammelt er revet ned og Nyt bygget op i de sidste tyve—tredive Aar paa Christianshavn. Man er langt fra færdig endnu med Udrensningen, derfor ser der for Tiden temmelig kaotisk ud, ikke engang Hovedstrøget fra Knippelsbro gennem Torvegade og forbi Torvet ud til Ravelinen er helt i Orden; paa venstre Side (naar man kommer fra den indre By) ligger store moderne Komplekser ligeoverfor gamle, smalle Huse, der trykker sig genert og hvisker beskedent sammen indbyrdes, med smaa, lavloftede Rum i Etagerne og smaa, snævre Butikker i Stuen, med smaarudede Udstillingsvinduer og kun Plads til faa Kunder langs den slidte Disk. Men Kunderne er trofaste i de smaa Butikker, det blev sagt, at de nye Handlende i Funkispaladserne i Begyndelsen havde svært ved at klare sig; akja, Mennesket er et konservativt Dyr.

Godt og moderne bliver det altsammen jo nok engang og navnlig hygiejnisk, folkesundt, men om det bliver smukt er maaske et Spørgsmaal. Den første store Bygning, der blev opført, „Lagkagehuset“ paa Torvet, er sandt at sige rigtig grim udefra set, man maa tage sig sammen og minde sig selv om, at det netop var paa dette Sted, Børnehuset med den uhyggelige Slagskygge ind over mange Generationer laa, med sit Snavs og sin Stank og Elendighed, for at faa sig mandet op til en ialtfald relativ Glæde over det rummelige, luftige, formaalstjenlige hvidgule Kompleks, hvor ingen ulykkelige sociale Vrag vansmægter og ingen Børn systematisk ødelægges med Samfundets passive Velsignelse, men hvor rene og sunde Mennesker færdes i højloftede Rum, og hvor der er Apotek i Stuen og Folkebibliotek paa første Sal. De moderne Ejendomme, som siden er blevet bygget, er gennemgaaende

Hjørnet af Torvegade og Overgaden neden Vandet;
i Baggrunden Christianskirken, forned Christianshavns Kanal

Max Ulvig

smukkere, men endnu ligger de spredt, isoleret, og kontrasterer for stærkt mod alt det gamle til, at Helhedsbilledet kan være godt. Christianshavn er midt i en Brydningstid; hvordan der vil komme til at se ud, naar alt erklæres for at være i Orden, er ikke godt at sige endnu. Der er jo mange smukke gamle Huse derude, som er fredede, og som altsaa skal blive liggende (heldigvis), hvordan man vil faa dem passet ind i den moderne Ramme er ikke godt at vide, der skal baade Smag og Takt til.

Et særligt Kapitel, naar Talen er om Christianshavn, er Politiet, Vogterne af Lov og Orden. Men, vil man sige, er der noget særligt dér, anderledes end i Byens andre Kvarterer? Ja, det er der.

Alt, hvad der af København ligger hinsides Knippels- og Langebro, fra Havnen og helt ud til Bygrænsen paa Amager, lidt paa den anden Side den nuværende Sundbyvester Plads, udgør politimæssigt „Fjerde Kreds“. Den administreres nu fra Stationen Under Elmene, og fra den udsendes til Befolkningens Tjeneste og Værn Døgnet rundt betryggende Skarer af unge raske Betjente i smukke, praktiske Uniformer (i Sommervarmen maa de nu vise sig i Skjortearmer) veluddannede, høflige (som Regel da) – men i gamle Dage, dog ikke mere gamle end at vi omkring de tres kan huske det, styredes Politikredsen fra en skummel Førstesal i en skummel Bygning i Strandgade med tilhørende endnu skumlere Lokaler i Baghuset. Herfra udgik, langsomt og sindigt, svære, tunge „Pansere“ med tætknappet, langskødet sort Frakke og Hjælm og med en Rest Øl i de buskede Knevelsbarter; om Dagen alene, om Natten to og to, vandrede de omkring og saa dybt alvorlige ud eller stod paa et Hjørne og smaasov. De gjorde deres Nytte – det var bare helt andre Ting, der krævedes dengang, end nu. Legemlig Styrke var noget meget afgørende – den Betjent, der kunde tage to Bisser i Kraverne og slaa dem sammen til de mistede al Bissethed og bad om Naade, var en anset Betjent. Det Aandelige traadte mere i Baggrunden. Rene Analfabeter var vel ingen af dem, men adskillige var ikke langt fra at være det, det var sommetider nogle kønne Rapporter, der blev skrevet – ikke mindst paa Station 4, for det var ikke Korpsets bedste Børn, der gjorde Tjeneste dér. Det var ikke for

sine Dyders Skyld, naar en Betjent blev forsat til Tjeneste ved Station 4 den gang. Og Ledelsen — ! Stationens Chef var i min Ungdom en lille ældre, statelig Herre, uhyre elskværdig og — efter hvad der sagdes — uhyre ubegavet. Han blev ialtfald aldrig mere end Assistent (svarende til Kommissær nu) skønt han havde en fin juridisk Embedseksamen. Hvad der bevirkede, at han afgørende blev standset paa Avancementsstigen, siges at være følgende: Der var blevet begaaet et Rovmord henne paa Volden, og ved Siden af Liget fandtes et Lommetørklæde, som ikke tilhørte den Myrdede. Politiassistenten tog det i Forvaring. Det var sølet til med Jord og Blod — den Myrdedes Blod. Eller Morderens? Men da det nogle Dage efter blev fremlagt i Retten, var det vasket og strøget og lagt pænt sammen, det havde den betænksomme Politiassistent ladet sin Kone gøre.

Der er mange gode Københavnerne af den gamle Skole, som vil se forbavsede ud naar man siger, at Christianshavn ligger paa Amager, ja de vil ligefrem benægte det og hævde, at Amager først begynder paa den anden Side Christianshavns Voldgrav. Det københavnske Instinkt indlemmer uden videre Christianshavn i Byen selv. Naturligvis kan man med kold Logik overbevise enhver om, hvad der er rigtigt — men hvem bliver egentlig lykkeligere derved? Dog er det altsaa en Kendsgerning, at det er de to Øer Sjælland og Amager, som forbindes ved de to Broer, Knippelsbro og Langebro — i mange Aar har der været Tale om at bygge en tredie Bro for at lette Trafikken, som unægtelig ogsaa i Myldretimerne Formiddag og Eftermiddag kan være katastrofalt voldsom, men endnu er det ikke blevet til noget, og Udviklingen har medført, at en eventuel tredie Bro nu nok snarest kan tænkes bygget langt ude mod Vest, fra Dybbølskvarteret paa Bysiden til den yderste Ende af Islands Brygge paa Amager, hvor et stort, tætbeholdt Kvarter har rejst sig, forresten et rigtig kedeligt, regelmæssigt og upersonligt Kvarter, hvor ingen kan tænkes at gaa idyllisk Aftentur.

Den nuværende Knippelsbro er den fjerde, siden Christian IV lod den første bygge, og er kun en halv Snes Aar gammel. Da den skulde bygges, var der megen Uenighed om, hvorvidt den skulde være „høj“ eller „lav“ — efter god dansk Skik byggede man den saa „lige midt imellem“, og helt bortset fra

alle praktiske Hensyn maa det indrømmes, at Resultatet er blevet godt, forsaavidt som den med sine elegant svungne Linier og tilsyneladende lette Konstruktion har skabt et smukt og morsomt Bybillede.

Den nuværende Langebro er der vist derimod ingen som vil kalde smuk. Den er ogsaa den fjerde i Rækken, og den var egentlig kun tænkt som en midlertidig Hjælp, da den gamle Svingbro, „Christian den IX's Bro“, som dens officielle Navn var, skønt den i Folkemunde aldrig kom til at hedde andet end Langebro som sine Forgængere, ikke kunde mere for en Snes Aar siden. Men den viste sig saa praktisk for Trafikken, at den har faaet Lov til at blive liggende, skønt den faktisk er saa grim. Nu er dog vist snart dens Dage talte, en ny, og denne Gang virkelig „høj“ Bro er projekteret og vil blive bygget paa samme Sted, hvor Christian IX's Bro laa, altsaa for Enden af Vestre Boulevard.

Hvor mange Københavnerne, med Undtagelse af dem der direkte bor i Kvarteret, mon ved hvor smukt der er langs Christianshavns Vold? Hér kan man virkelig tale om Idyl – og gid kyndige og pietetsfulde Folk stadig vil forstaa at bevare den. Indtil nu er det lykkedes at spænde nyt og gammelt sammen til et harmonisk Hele og paa en forbavsende Maade – naar man betænker, at man befinder sig „midt“ i en Storby, kun et Kvarters Gang fra dens Centrum – skabe Partier af sand landskabelig Skønhed.

Lad os gaa over den grimme Langebro, dreje tilvenstre udenom Voldens yderste Bastion og følge Stien langs Voldgraven. Det er Aften, en mild og venlig Sommeraften. Paa Bænkene sidder Folk og nyder Aftensvalen, unge elskende Par vandrer afsted og aner ikke, at der er andre Mennesker til, endda ganske tæt op ad dem, og paa de grønne Skrænter ned mod Vandet leger Børn og Hunde, som henholdsvis fodrer og forskrækker Bestanden af Svaner og Ænder. Fra Stiens Skygge har man Udsigt over mod Amager Boulevard, og Herren velsigne de Mennesker, som har Æren af, at Bebyggelsen derovre er blevet saadan, at ens Øje kan hvile paa den med Velbehag. Bygningerne er maaske, set hver for sig med kritiske Blikke, ikke absolut henrivende, men Helhedsindtrykket er meget smukt – Seruminstituttet, Statsprøveanstalten,

Den gamle Kaserne, Christianshavn

Max Ulvig

det norske Hus, Kvinderegensen, ja saamænd ogsaa Beboelseshusene, efterhaanden som vi nærmer os Ravelinen ved Amagerport, følger sig fint ind i Billedet. Og hvis vi, naar vi kommer til Skydeskolen, gaar op paa selve Volden og ser ind over Christianshavn, møder Blikket ogsaa noget smukt: I Forgrunden gamle Huse, et Glimt af de gamle Kanaler, og i Baggrunden Burmeister & Wains store, glasklædte Værksteder og Maskinhal. Ja minsandten, det vilde være helt forkert at tale om Christianshavn uden at nævne Burmeister & Wain, dette Monument for dansk Arbejde, dansk Handelsdygtighed, dansk Fremdrift.

Vi gaar videre langs Volden og naar Ravelinen. Sporvognene svinger ud fra Torvegades Munding og ad den s-formede Vej over til Amagerbrogade. Midtvejs, paa venstre Side, med Udsigt ned mod Kaninøen, har der i nogle Aar ligget en lille Sommerbeværtning af samme Slags som „Familiehaverne“ ude i Pilealléen, smaaborgerlig og hyggelig, en Oase at naa efter en hed Sommerdags Ørken. Her kommer ingen Turister, jeg tror ikke nogen af de brave Tjenere derude kan tale udenlandsk, men saadanne Steder har jeg for min Part altid været himmelhenrykt ved at finde, naar jeg har været ude i det Fremmede, og jeg husker deres Stemning med større Glæde end mange trestjernede Seværdigheder. Vi gaar derind og faar vores Øl eller Kaffe og ser de sidste Solstraaler spille ned over alt det uberørte grønne ovre paa Kaninøen, som heldigvis endnu ikke er blevet aabnet for Trafik. Hvad skulde Trafik ogsaa dér? Og vi ser over til „Lille Mølle“ paa Volden, som er Bolig for en Maler, altid en berømt og undertiden ogsaa en virkelig stor Maler. For Tiden er det Oscar Mathiesen.

Jeg er saa gammel, at jeg kan huske den Tid, hvor det egentlige Bybillede forsvandt ved Amagerport og først samledes igen et Stykke ude, omtrent dér, hvor Amager Boulevard nu løber sammen med Amagerbrogade. Det mellemliggende Stykke var en forvirrende Blanding af alt muligt. Strax tilvenstre laa „Vennelyst“, en meget folkelig Beværtning og Syngepigepavillon, siden omdøbt til „White Star“, hvilket naturligvis hurtigt blev til „Hvide Stær“. Fulgte man Kløvermarksvejen tilvenstre, kom man forbi „Folkets Hus“, en Samling grimme Skure som forlængst er revet ned og erstattet af et stateligt

„Hus“, og derpaa forbi Destruktionsanstalten, hvor der tit stank fælt, ned til selve Kløvermarken, der fik sit Navn indskrevet i Historien i Aarene omkring 1910—12, da de første Flyveforsøg heri Landet fandt Sted dér. Hvem husker ikke Navnene Ellehammer, Nervø, Svendsen, Ulrich Birch og den svenske Baron Cederstrøm?

Drejede man tilhøjre fra Amagerbrogade oppe ved Amagerport, kom man ind i et fælt Ingenmandsland, der strakte sig henimod Boulevarden omtrent til dér, hvor Serumanstalten nu ligger. Langs Voldgraven løb en Sti, som pompøst benævnedes „Enveloppevej“ (populært naturligvis Leppevej), hvor der laa nogle gamle militære Oplagsskure eller hvad det nu var, og i disses Skygge og iøvrigt over hele Terrænet med dets Tømmerstabler, Affaldsdynger og lave Kratbevoksning holdt alt muligt menneskeligt Udskud af begge Køn til. Velklædte Folk vovede sig ikke gerne herind, hellere gik man en lang Omvej. Det er hér en af Byens smukkeste Gader, „Ved Stadsgraven“, nu ligger.

Gik man lige frem efter Næsen, kom man mellem dybe Grøfter, halvvejs ude mod Holmbladsgadehjørnet, til „Bommen“, hvor alle Køretøjer maatte standse og erlægge en lille Mønt i Bompeng. Det forekommer ganske latterligt, at saadan noget endnu praktiseredes for bare 40—50 Aar siden.

Omkring ved Holmbladsgade samledes Bebyggelsen igen, Sundbyøster og Sundbyvester rykkede sammen om Amagerbrogade, her laa det gamle „Sønderbros Teater“ og lidt længere ude det ældgamle Traktørsted „Syven“. Et Stykke ned tilhøjre, ved den nuværende Boulevard, laa en gammel smuk Vindmølle, hvis ottekantede Underdel siden blev indrettet til Beværtning. Her var det, det saakaldte „Gulvskruppemord“ fandt Sted. Det var dog ingen Gulvskruppe der blev myrdet, men en Mand der blev slaæet ihjel med en Gulvskruppe. Heromkring ligger nu et af Københavns smukkeste Kvarterer med privat Bebyggelse, Gaderne har poetisk klingende Navne: Under Elmene, Ved Linden, Kongedybet, Hollænderdybet, og mod de røde Huses Mure lyser overalt grønne Træers Løv, jo, her er smukt at bo.

Længere ud ad Amagerlandet til bliver Bebyggelsen unægtelig mindre morsom. I Kvarteret omkring Sundby Kirke ligger ganske vist endnu nogle smalle gamle Gader med smaa Huse, der godt kunde tænkes at ligge i Kerte-

minde eller Stubbekøbing, men hæver man Blikket, ser man de nye, mange-etages Lejekaserner taarne sig op bagved, nyttigt, javel, men uharmonisk. De to Sundbyer – hvor den ene hører op og den anden begynder er ikke mere til at afgøre – er sandt at sige ikke hverken maleriske eller interessante. Nede paa Øresundsvej ligger jo nok et gammelt Hus, hvor Dyveke har boet, det er smukt men ikke just noget at raabe Hurra for, meget mere morsomt er egentlig „Røde Kro“, som ligger i samme Gade. „Røde Kro“ er Amagers Nationalscene, at gaa i „Røde Kro“ er som at gaa baglæns halvtreds Aar ind i Fortiden, Stedet er folkeligt men ikke tarveligt – de Stykker der spilles og de Kunstnere der spiller giver sig ikke ud for mere end de er, og de brave Amagere i den lavloftede Bræddesal er tilfreds med dem som de er. Der har en Gang imellem været gjort Forsøg paa Modernisering, men det er altid faldet ynkeligt ud. Om nye halvtreds Aar vil „Røde Kro“ ligge der endnu, ganske uforandret. „Røde Kro“ er et af de faste Holdepunkter i Tilværelsen.

Hvad andet er der at fremhæve? Jo, længere nede ad Vandet til er der noget, der hedder „Østre Remise“ – det er ikke noget Natteherberge for trætte Sporvogne som man skulde tro, men derimod et Anlæg omkring et Vandtaarn, og efter forskellige Omplaneringer er det blevet meget tiltalende, et Aandehul og Tumbleplads for Sundbyernes Børn. Og fortsætter man ad Øresundsvej helt ned til Stranden og drejer mod Syd ud ad Kastrup til, har man for sig hele den udstrakte Badestrand med kunstigt oppumpet Sand – den havde vældig Sukces straks den blev lavet, men de sidste Somre har den ligget temmelig øde hen, Folk har ligesom ikke kunnet vænne sig til den, Sandet har vist heller ikke været af bedste Slags, det ser underligt ufrisk ud allerede. Der er Tale om at pumpe nyt Sand paa, men mon det nytter? Mon Folk ikke af en eller anden psykologisk gaadefuld Grund helst vil syltes tæt sammen paa enkelte smaa Arealer (Bellevue, Charlottenlund) fremfor at have nok af Luft og Albuerum, naar de skal gaa i Vandet? Det ser saadan ud.

Oppe ved Sundbyvester Plads svinger Linie 2 rundt i en Sløjfe og vender Næsen ind mod Byen igen. Vi er ved Københavns sydlige Grænse, selve Grænselinien ligger et kort Stykke længere fremme – her ender Amagerbrogade og Amager Landevej begynder.

Grønlandsgade, Sundby

Max Ulvig

Det højeste Punkt paa Amager er 6 Meter. Bjærgtet ligger omtrent midtvejs mellem Store Magleby og Dragør. Det siges, at da Amagerbanen skulde bygges, var der Tvivl om hvorvidt den skulde føres *over* eller *udenom* — naar man i de senere Aar har kørt med Banen, har man haft en Fornemmelse af, at Sporene var ført udenom og Vognene op over, eller omvendt. Nu er Banens Dage talte. Den var ogsaa fæl at køre med paa det sidste — naa, den *var* jo ogsaa hørt op med at tjene som Personbefordring, det var Krig og Besættelse og deraf bevirket Mangel paa Benzin til Rutebilerne der gjorde, at de gamle udrangerede Vogne med de sejstenkantede Hjul igen maatte i Funktion nogle Aar.

Øen Amager har altid været populær, omfattet med Venlighed af Folkebevidstheden i det ganske Land, hvad nu Grunden kan være. Dens Skønhed kan det ikke skyldes, for ikke alene er den flad, den er flad uden Afveksling, det landskabelige Billede er overalt det samme. Frugtbar er den, dens Nyttevirkning er storartet — men det plejer ikke just at være noget der skaber

Popularitet. Kunstnerisk inspirerende har den heller ikke været gennem Tiderne, store Kunstværker til Amagers Pris eller med amagersk Motiv kendes ikke. Hvem husker et Maleri af Betydning fra Amager? Og hvornaar er den blevet besunget i Litteraturen? Ja der er jo H. C. Andersens „Fodrejse til Amager“, men den handler mest om ham selv. Og saa er der Johanne Luise Heibergs forfærdelige Vaudeville. Hvad „Elverhøj“ er for det hele Land, er „En Søndag paa Amager“ for Amager. Og den betegner dog den yderste Udvanding af Vaudevillegenren, den er sentimental og banal helt igennem, maaske er det netop derfor, dens Popularitet har holdt sig saa længe. Ak, den givtige og venlige Ø havde fortjent en bedre Behandling i Kunsten end alt det med Jokum og Lisbeth og „I Kongelunden skal Brylluppet staa“.

Apropos Kongelunden — naar man hævder, at Amager er træfattig, siger Amagermanden: naaja, men vi har da Kongelunden. Og det er rigtigt. Men Kongelunden er Menneskers Værk, ikke Naturens, den er en kunstig Skov, plantet 1818 paa „Det kongelige danske Landhusholdningsselskab“s Foranledning, i 1845 overtaget af Staten; imponerende er den jo heller ikke, hverken i Udstrækning eller paa anden Maade, man gaar igennem den paa tyve Minutter, der gaar en Vej paa langs og en Vej paa tværs, snorlige, og hvor de mødes midt inde, ligger der en Kro. Det er ikke helt faa Bryllupper, der i Aarenes Løb er blevet fejret dér, for at Gæsterne hen paa Aftenen med Sandhed kunde synge i Kor, at „I Kongelunden — — —“ og saa videre. Saadan er Menneskene.

Først naar man kommer ned til Stranden, bliver der smukt. Som Badestrand er den ingenting værd og har derfor faaet Lov at henligge nogenlunde i Naturtilstand.

Der ligger fire Byer paa Amager: Kastrup, Taarnby, Store Magleby og Dragør, eller maaske kan man tage Maglebylille med og sige at der er fem. Hvilken af dem er nu Amagers Hovedstad? Taarnby og Maglebylille kan lades ude af Betragtning, des alvorligere er Konkurrencen mellem de tre andre. Kastrup hævder at være det, fordi den er den største, Store Magleby fordi den er den ældste, og Dragør — ja hvorfor egentlig? Indtil for 40 Aar

siden var Dragør en Idyl, ingen Jærnbane førte derud fra København, den laa og var sig selv — og ih hvor det klædte den. At komme derud fra den travle Hovedstad var en Lise for Sindet, man kunde for den Sags Skyld lige-saa godt tro at være kommet til et Fiskerleje paa Jyllands Vestkyst. En Vandring omkring i de smalle, gamle Gader og Gyder, der paa en overraskende Maade havde samme Navne som Gaderne inde i det gamle København, var en Oplevelse, en Vandring tilbage i Tiden uden Hjælp af nogen H. G. Wells'sk Tidsmaskine. Og Havnepladsen med det smukke gamle Lodshus var saa harmonisk og redelig, saa ægte og ærlig. Og saa var der Gæssene, kolossale Flokke af kolossale Gæs, man kom i konstant Julestemning naar man var i Dragør; de fede Fugle vandrede omkring og passede sig selv, aad og drak og saa taabelige og veltilfredse ud, gik paa Gumpen, hvis noget kom dem paa tværs, skræppede lidt op og vraltede afvejen i al Skikkelighed, men de kunde ogsaa blive hadske i Øjnene og stive i de strakte Halse, hvis nogen var ond nok til at drille dem. Man skulde være forsigtig med dem, for sikken de kunde nappe. Smaa Børn hummede sig helst til en Side, naar Flokken kom anstigende.

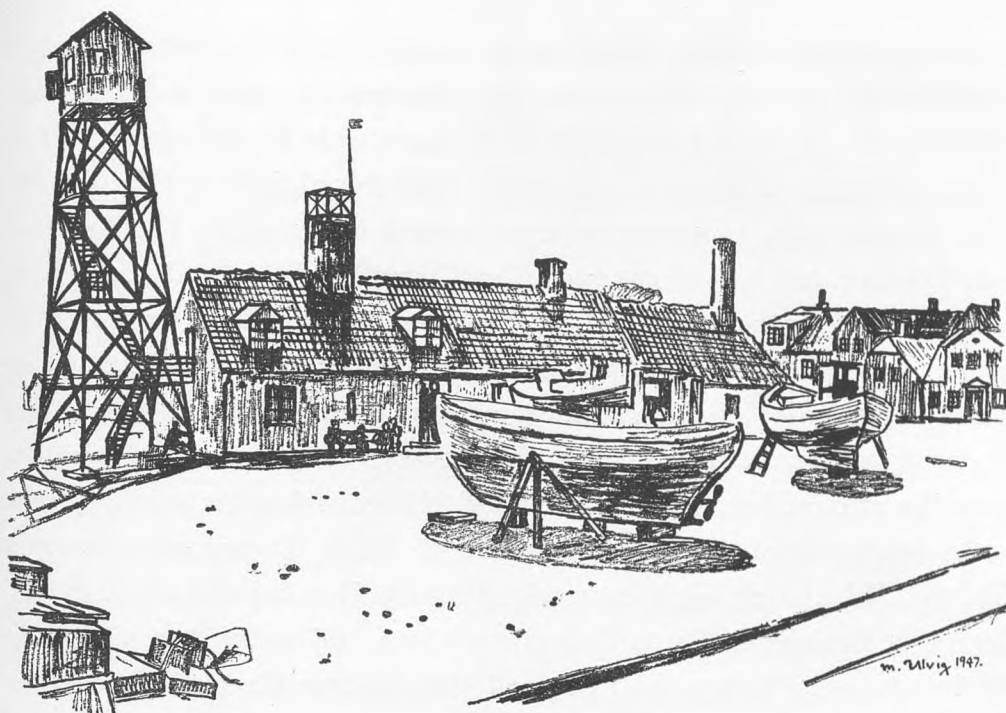
Og ude paa de lave Græsgange paa Sydstranden var der aabent og frit, Grønsvær, Luft, Himmel og Vand — den rene Natur. Gamle Folk kom rok-kende og sad paa de primitive Bænke og underholdt sig selv og hinanden om de timelige og evige Problemer, og Børnene svirrede omkring, solbrune og glade, og talte amager-svensk og gik i „Vannet“ (udtales syngende, med voldsom Stødtone paa første Stavelse) ude ved „Valløs Havn“ paa den yderste Pynt. Ak, det var dengang! Nu er Dragør en Forstad til København. Idyllen er væk. Kun den gamle Bykærne inde omkring Havnen har Udviklingen ikke faaet Bugt med.

Kastrup er helt anderledes, Kastrup har vist aldrig været Idyl — København har ligget for tæt ved, dens Slagskygge har rakt ud over Kastrup allerede i ældre Tid. Der ligger store Fabrikker i Kastrup, det er en foretagsom By, en By med Fremdrift, og nu hvor den er blevet Nabo til Lufthavnen gaar den jo nok en stor Fremtid imøde.

Og saa er der Store Magleby, eller Hollænderbyen som den gerne vil kaldes

til Markering af, at hér er man ved det egentlige. Foruden Alderens Forret har den Amagermusæet at prale med – en stor og interessant Samling Minder om alt muligt Amager vedrørende. Her er navnlig samlet et stort Udvalg af de saakaldte „Amagerbroderier“ baade de hvide og de brogede, og de er sandelig smukke. Men ellers er Store Magleby jo ikke spændende – lige med Undtagelse af Fastelavnsmandag, naar der holdes stor Fest med Ringridning, Kattedkongehyldning, Tøndeslagning, Punchedrikning og alt andet til en Fastelavnsfest henhørende. Paa Amager, og først og fremmest i Store Magleby, holdes de gamle Festtraditioner stadigt i Ære – Piger og Karle er i de gamle, kønne Dragter, fra Gaard til Gaard svinger Festdeltagernes lange Tog, Fuldskab er der ogsaa godt med henpaa Aftenen, jojo, alt er som i de gode gamle Dage – kun paa ét Punkt er Traditionerne brudt: der er ikke mere en Kat i Tønden, det er en udstoppet Dukke der dumper ud naar den bliver slaaet i Kvas.

Et Sted oppe ved Amager Landevej, halvvejs ude mod Tømmerup, staar der ganske overraskende en Buste af Frederik VII. Saadan Buster blev i sin Tid opstillet mange Steder Landet over uden anden Motivering end Monarkens store Folkekærlighed – heller ikke for Amagers Vedkommende kan der paavises nogen mere speciel Grund. Tidligere stod den frit og virkede dekorativt i Landskabet, nu er der bygget en Skole paa den ene Side og en Politistation paa den anden, saa Kong Frederik staar lidt indeklemmt. Man burde flytte ham et bedre Sted hen. Og mens vi er ved de skulpturelle Udsmykninger, maa det jo med et lille Suk erkendes, at Amager (Christianshavn og Sundbyerne indbefattet) altid har været, og stadig er, stedmoderligt behandlet. Foruden Frederik VII ude ved Landevejen er der kun det lille Flyvermonument inde ved Christianshavns Vold, en Medaillon med et Portrætrelief paa „Bombebøssen“s Mur af Stifteren, Kommandør Sølling, og endelig de tre Grønlændergrupper paa Christianshavns Torv, som hver især er meget smukke, men virker underlig fattigt og tilfældigt i Gadebilledet. Her burde man have stillet Christian IV, i Stedet for i en afsides Krog ude bag Nyboder. Og helst burde han have været til Hest naturligvis, det var der ogsaa Tale om dengang Statuen skulde rejses, men der skulde spares – der gaar en

Lodsstationen, Dragør

Max Ulvig

Historie om, at et Medlem af Komitéen, gnaven over at Sparehensyn blev sat over de kunstneriske, rejste sig og foreslog, at man tog en Kong Christian efter Slaget paa „Trefoldigheden“, saa sparede man ikke alene Hesten men ogsaa det ene Øje.

Christian IV burde staa paa Torvet i den Bydel, som skabtes paa hans Bud. Og et eller andet Sted, f. Eks. ude paa Sundbyvester Plads, burde Christian II staa. Han er dog i sig selv, paa godt og ondt, et Monument i dette Lands Historie, og hans kongelige Idé med Hollændernes Indkaldelse til Landet viste sig dog i egentligste Forstand saa frugtbar, at den kunde fortjene et synligt Minde, symboliseret i hans maleriske Skikkelse.

Da Menneskene begyndte at flyve for fyrre-halvtreds Aar siden, var Fanfare-Ordene „Luftens Erobring“ det Motto, man overalt saa og hørte anvendt. Heri Danmark blev Luften erobret fra Amager.

Ældre Mennesker husker endnu de store Flyvedage paa Kløvermarken.

Hele København valfartede derud og saa med undrende Gys Svendsen hoppe i lange Spring henover Grønsværen i sin „Sandgraver“, som Maskinen ikke uden Grund kaldtes af Folkeviddet. Hvis han naaede Flyvepladsen en Omgang rundt uden at dumpe ned paa gamle Moder Jord, jublede Folk. Og den Dag Alfred Nervø, i Desperation over at være blevet drillet lidt, satte sig i sin Maskine, som han af en eller anden Grund havde kaldt „Wampa“, og — skønt Højderoret var defekt — fløj ind over Byen og rundt om Raadhus-taarnet, var der Sensation i Byen. Lufterobrerne var de Dages Helte, populære og ombejlede, og da de konkurrerede om, hvem der først kunde krydse Øresund, var Spændingen kolossal. I de tidlige Sommermorgener, fra det begyndte at blive lyst, strømmede Folk til Kløvermarken for at se Flyverne starte — ak gudved hvormange Gange uden Held. Navnlig saa man med Undren Ellehammers lille hvepseagtige Maskine. Han fløj ikke selv med den, det gjorde den svenske Baron Cederstrøm, d. v. s. fløj og fløj, hver Gang han fik den tvunget i Vejret, faldt den ned igen, og hver Gang fik Baron en blodig Næse, det var altid Næsen det gik ud over, naa den ragede ogsaa godt frem. Tilsidst vandt som bekendt Robert Svendsen Vædekampen; den 17. Juli 1910 fløj han fra Amager til Lindhamn (syd for Malmø) og blev berømt.

Det var dengang. Nu ligger Lufthavnen ude paa den anden Side Kastrop og spotter hine Tidens barnlige og naive Forsøg paa Lufterobring. De store Rutemaskiner kommer og gaar, enhver som har Lyst (og Penge) kan flyve hvorhen i Verden han vil, man er i Paris paa nogle Timer, i Stockholm paa færre, Amerika er ingenlunde udenfor Mulighedernes Grænse.

Det flade gamle Amagerland er blevet et Trafikknudepunkt paa Verdenskortet.

Fra Frederiksberg Allé

Knud Mühlhausen

FREDERIKSBERG

Af Edith Rode

Naar vi er Børn og Unge, synes Seklerne os adskilt ved uoverstigelige Kløfter eller omgærdet af høje Mure.

Med Aarene jævnes Kløfterne og Murene falder. Det ene Sekel løber lindt ind i det andet. Tiden, der fra Begyndelsen af var saa uendelig lang, er nu ganske kort. De store statuariske Mennesker, vi lærte og læste om, bliver Mennesker igen, som dengang de levede. Vor Hukommelse gør med Lethed en Hovedfærdselsaare til en Landsbygade med Grøfter paa begge Sider. Det var ganske kort Tid siden — — — ganske kort!

Det forekommer ikke engang underligt, saa rimeligt er det.

Jeg kender et levende Menneske, hvis Onkel, paa hvis Knæ han havde redet Ranke, havde kendt en Mand, der havde været Page hos Napoleon den

Store. Kan man saa ikke se Seklerne række hinanden Haanden og danse for sine Øjne som Elverpiger, et Gøglespil af Taager og Ingenting!

Man behøver ikke at være Matematiker eller Filosof, ikke engang boglærd for at forstaa, at Tiden er en Illusion i Evigheden.

— — —

Min Far var Læge i den indre By. Men han havde Patienter, der boede langt borte! Baade ovre i Sverrig og paa *Gamle Kongevej*.

Patienterne i Sverrig kom over til Far, naar de var syge, men Patienterne paa Gamle Kongevej tilsaa Far, og jeg fulgte ham i Praksis, naar jeg fik Lov. Og at komme med helt ud til Gamle Kongevej var dengang eventyrligt. Der var ogsaa lidt farligt saadan helt udenfor Lands Lov og Ret! For ikke saa langt fra Gamle Kongevej laa *Lampevejen*, et forfærdelig ensomt Sted, hvor en Mand blev myrdet — Lampevejsmordet — min Barndoms Gru og Gaade — tænk at bo paa Lampevejen! — At nogen turde! — Den hedder nu Howitzvej og er en stor og pæn Færdselsaare, som ingen kan forbinde noget uhyggeligt med, og hvis Fortid jeg saa da maaske er det eneste Menneske, der husker.

— — —

Hos Josty kom vi selvfølgelig ofte om Foraaret. Det var en Skovtur.

Hestene blev sat ind i Lars Mathiesens Stald, som laa et Sted midt i Allégade, og mens de hvilede sig, gik Far og Mor og mine to Søstre og jeg Tur i Frederiksberg Haves Gange, eller roede i Kanalen, hvor der altid lugtede af Mug og Dynd.

Bagefter spiste vi til Aften hos Josty. Dobbeltbelagte Rejemader og andre rare Stykker Smørrebrød og The og Kager. Jeg husker, at Regningen altid var mellem 4 og 5 Kroner — og vi var 5 Personer med god Appetit for noget, der smagte godt, og det gjorde Jostys Smørrebrød.

— — —

Jeg var engang en af hine forargelige, der syntes, at Frederiksberg Have skulde skæres igennem. Jeg husker ikke, hvem der oprindeligt fik Idéen, men mon det ikke var afdøde Direktør Villads Gamborg. Og det har ganske sikkert været en Idé, der havde sit Udspring i en praktisk Foranstaltning. Men for mit Vedkommende spillede det praktiske ingen Rolle, og heller ikke var

Frederiksberg Runddel

Knud Mühlhausen

det af blot og bar Oppositionslyst, jeg bifaldt Idéen, det var simpelthen, fordi Haven dengang var mørk, overgroet og skimlet. Jeg kunde ikke fordrage dens Lugt af Mug! Jeg tænkte med Befrielse paa at faa den gennemskaaret og gjort lys og luftig!

Jeg skriver det saa frejdigt — for nu *er* den lys og luftig! De altfor mange og altfor gamle, frønnede Træer er blevet fældet, Frederiksberg Have er nu en Have, vi kan være stolte af.

Helge Rode og vor Omgang var meget saarede ved Tanken om, at der skulde skæres en Vej gennem Haven, de syntes, det var en Profanation og lovpriste den tidlig og silde. Jeg tav, men skrev et Digt om den og kaldte det:

Den vaade Have.

Sorte og sukkende Træer, og en Himmel, der blyfarvet graaner,
segnende Blade, der krymper sig vissent som bleggule Spaaner,
Skygger, der sniger sig frem, som de kysser et Lig, naar det blaaner.

Dyndfyldt med Kirkegaardslugte og muggent forraadnessøde
Kanaler, henglidende dorskt med dunstende Alger i Grøde,
som skulde den trætte Natur i de slimede Lande forbløde.

— — —

Dryppende Regn og en hvileløs Vind, der jages og jager,
Stilhed, hvis Tyngsel kun skæres af hæse og jamrende Krager,
der løfter mod Himlen det skrigende Næb i ensformige Klager.

— — —

Alt er forladt og forvitret i Graahed og trøstesløs Øde,
sommom ved en Drejning af Vejen, du skulde stedes til Møde
med hele dit Livs sortindhyllede Tog af usalige Døde.

Det var ment som et Smædedigt, men jeg tager det i mig igen! Saadan ser Frederiksberg Have ikke mere ud.

Har De set den en Foraarsdag, naar de første Eranthis har stukket de smaa gule Hoveder over Mulden, naar Træerne aabner de brune Knopskud paa Klem og kigger grønt ud i Verden. Naar Konfirmander spirer i Gangene og glemmer Værdigheden og Cigaren for at lokke de første tamme Vildænder til sig med Hvedebrød. Naar Anemonerne staar og aabner sig undseligt under fjorgammelt Løv, og blide og straalende Krokus fortrænges af en skingrende Trop Tulipaner!

Da ler alle Frederiksbergeres Hjerte! Og vi, som kan gaa, vi gaar, og vi, som er saa smaa, at vi ikke kan gaa, vi kører i Barnevogn, og vi, som er saa gamle, at vi har glemt at gaa, vi lader os køre i Rullestol ind i vor Have.

Eller har De set den i Højsommertiden? Da er den stor og dyb og skyggefuld som en Skov. Da søger vi Ly for Alléens og Vejenes Sol i dens kølige Skygge. Da lægger vi os under et godt stort Træ paa dens frodige Plæner og tager imod Sommerens store, svulmende Ro i dens grønne Skød.

Eller saa De den i Efteraarets forrygende Farvepragt? Kastaniebladernes mægtige Vifter af grønt og gult og brunt. Bøgens røde og sprøde Løv. Luften er frisk og fyrig af Muld og visne Blade. Vi drikker af hellige og rene Kilder blot ved at trække Vejret.

Indgang til Frederiksberg Have

Knud Mühlhausen

Eller se den om Vinteren.

Det sidste tynde Flor snor sig om dens Nøgenhed. Med en overdaadig og sørgmodig Gestus vil den en Dag kaste det bort! Men endnu svøber det sig let om de fine Træer, et Svøb af Blade — et dyrebart Lin — det sidste — Frederik den Sjette, Byens stilfuldeste Statue, staar omspundet af Novembertaagens intime graat i graat. Det første Indtryk giver hele Havens Karakter. Den er intim og fornem. For Deres Øjne har De aabne Perspektiver, store Plæner, høje, svære og slanke Træer — alligevel vil De kunne se den hele Have paa mindre end en Time. De vil straks kunne tilegne Dem det rigtige Indtryk, men De vil aldrig blive færdig med det. De vil øjeblikkelig kende hele dens Skønhed, men De vil aldrig blive mæt af den.

Saadan er Frederiksberg Have. Den har gennemgaaet en Foryngelseskur, der klæder den.

— — —

Der var engang en Kone paa Landet — og det er altsaa sandt, og ikke en af de Koner, som man bare læser om — der spurgte mig, om der ikke ogsaa var *næsten* Tusinde Mennesker i København? Hun saa selv saa imponeret ud af Tallet, at jeg hurtigt regnede ud, at hvis jeg blot sagde den tilnærmelsesvise Sandhed, vilde jeg hele min Levetid gaa og gælde for en ganske ualmindelig Løgnhals dør paa Egnen. Jeg sagde da efter nogen Betænkning, at der var *godt* Tusinde — *Godt* Tusinde!

Hun saa lidt mistænksomt paa mig, men jeg blinkede ikke, og jeg tænker, at der fo'r hende saadan noget gennem Hovedet, som, at hvis jeg ikke ligefrem fo'r med Usandhed, saa var jeg ialtfald ikke bange for at prale.

Jeg spurgte hende, om hun nogensinde havde været i København, og hun bejaede det. Een Gang. Een Dag. Og den havde hun tilbragt i Søndermarken.

Jeg beundrede stiltiende de Menneskers Fantasi, som havde taget denne Kone fra Bondelandet, der var kommet for at se den store By, ud i Søndermarken. Der er et Jargonudtryk, der for Aartier siden hed „bims“ — det er maaske ikke smukt, men det er betegnende. Jeg stod og tænkte „bims“!

Konen stod ogsaa og tænkte „bims“ omend i andre Ord og mindre kortfattet. For hun sagde fortrydeligt:

„Træer har jeg endda set nok af i mit Liv — det var mere Husene — og alt det, jeg var kommet for at se. Men det tænkte de vel ikke paa!“

Det har de uden Tvivl ikke tænkt paa, nej. De har benyttet den festlige Anledning til en Skovtur i Søndermarken.

„Men der var forresten møjet pænt,“ sagde Konen — „saa paa det Lag kan jeg ikke klage.“

Det er netop det, der er, der er ganske overordentlig møjet pænt i Søndermarken. Og saa er der saa faa Mennesker paa Hverdage, at man skulde tro, de kun kom i Søndermarken paa de sjældne Dage, de bragte Gæster fra Landet derud.

Naar man kommer fra Frederiksberg Have, med dens vældige Plæneflora, som blænder og bedaarer Øjet, som af og til forarger en lidt, og faar en til at synes, at det er for meget af det gode, som faar en til at knibe Øjnene sammen og sige „overlæsset“ for straks efter at faa dem til at aabne sig og suge hele Paletten til sig i Nyden — naar man kommer fra hele denne male- riske Daarskab og gaar op ad Bakken, forbi Slottet og ud paa Roskilde Lande- vej, ligger Søndermarkens dybe, svale Skovparti foran en.

Den, der nu tror, at der er overfyldt paa dette dejlige Sted, saa nær ved Byen, tager fejl. Der er ikke overfyldt, der er ikke engang fuldt — der er saa at sige ingen.

Det er rart, men det er ogsaa underligt. For Søndermarken er ikke bare dyb og sval. Søndermarken er ogsaa mild og varm, der vokser Tusindfryd i Græsset. De trædes aldrig letfodet ned, men altid kun af politiske Folkefester og Sangforeninger.

Da jeg var Barn, maatte vi ikke komme der. Mor havde en vag og skrække- lig Anelse om, at der hang Selvmordere i Træerne. Jeg havde selv heller ikke Lyst. Jeg troede den hed Syndermarken og satte det i Forbindelse med de hængende Mænd! — Min Ungdoms Æventyrlyst overvandt dog disse Be- tænkeligheder, og naar vi senere — en Bande 18—20-aarige — Arm i Arm slentrede gennem Søndermarkens raslende, krøllede og visne Løv, forjog vi Spøgelser og Syndere med at citere Digte og være ellevildt forelskede i os selv.

Lokalpatriotisme er en underlig men dybtgaaende Følelse. Det er den, der

gør det saa vanskeligt for os at forlade Jorden, selv om den gløder under os, for eventuelt at indtage en svalere Plads i Himlen. Vi klynger os til det nære.

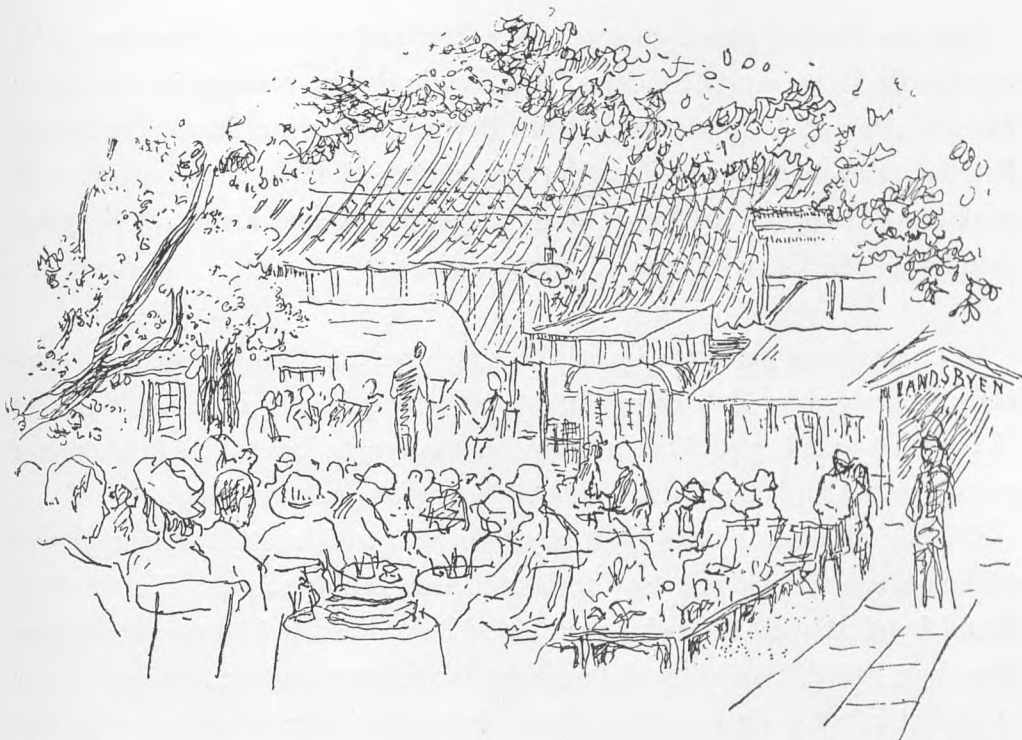
Hvis nogen, da jeg var Barn og Ung, havde sagt mig, at jeg skulde komme til at bo mere end en Menneskealder paa Frederiksberg og rimeligvis ende mine Dage der, vilde jeg have følt det som en Dom til Deportation. Og Erfaringen, der maaske kan sløve vore Følelser, men ikke belære dem, har i mit Liv spillet i den Grad Fallit, at jeg, da jeg forleden hørte et Menneske erklære, at det ikke kunde tænke sig at bo andre Steder end paa Østerbro, i mit Indre udbrød: Ulykkelige!

Det er med Vilje, jeg her skriver en Slags Guldalderdansk, for i min sværmeriske Barndom og Ungdom forbandt jeg Guldalderen med Frederiksberg. Først naturligvis paa Grund af Oehlschläger, der var født paa Frederiksberg Slot, og paa Grund af hans Søster Sophie, hvis Skønhed blev saa berømmet, og hvis Billede viste en grim Pige med lade Øjne og en Mund saa ubehersket grotesk, at enhver Hollywood-vamp maa misunde hende.

Jeg var gal paa den lille vævre, kloge, ordspiddende Kamma Rahbek, fordi hun tog P. A. Heibergs unge Søn Johan Ludvig i Huset og lod Fru Gyllembourg, som jeg elskede, sidde ene tilbage med sin nye Mand og sin nye Lykke men uden Søn. Og jeg godtede mig over, at Johan Ludvig to Aar efter stak af og hjem til Moderen.

Jeg fulgte Rahbek paa Vej fra det indesneede Bakkehus helt ind til Klubben med de varme og stærke Drikke, og Drømmen om yndige Olsen — jeg elskede den Tid og Frederiksberg, men saa platonisk, at Tanken om, at jeg selv engang skulde faa mit Hjem her, vilde have faaet mig til at flygte til den yderste Afkrog af Verden.

Og nu er jeg her, og er saa megen Lokalpatriot som nogen anden Frederiksberger. Da jeg fornylig var i Paris og tog ud til den zoologiske Have i Vincenneskoven, var jeg lige ved at blive rigtig krænket i min Stolthed over at se den storartede Dyrepark, der er lavet lige udenfor Porte Dorée. Vores egen var lille, provinsiel og fattig ved Siden af. Jeg tog mig det nær. Vi er et mægtig oplyst Folk, vi Frederiksbergere, vi bør have den bedste zoologiske Have i Europa!

I Lorrys Have

Knud Mühlhausen

Jeg kan sikkert ikke berige nogen med historisk Viden, dertil ved jeg for lidt, og dertil betyder Historie som saadan for lidt for mig selv.

Men naar jeg hører Frederiksberg Kirkes Klokker, kommer jeg altid til at tænke paa, at det var ved Lyden af dem, at Grundtvig paa Bakkehuset skrev: Kirkeklokke, ej til Hovedstæder —

Den er blevet saa populær, at dens Ordlyd har mistet sin bevægende Overrumplingsmagt, det er alle populære Sange og Salmers Lod. Musikken først understreger og siden overstreger et Digt. Læs det!

Ogsaa det har hentet sin Inspiration fra Bakkehusets Aand, Guldalderens Guldmine, hvor de samledes og gravede, de Store og de mindre Store:

Oehlenschläger, Jens Baggesen, P. A. Heiberg og hans Søn J. L., J. P. Mynster, H. C. Andersen, Henrik Steffens, Poul Martin Møller, B. S. Ingemann og Christian Winther har alle hentet Impulser fra Kamma og Knud Lyne Rahbeks Personligheder og Hjem.

Kamma Rahbek havde mange andre Egenskaber end den at sige vittige Sandheder til og om Mennesker. Hun kunde dække et Bord og servere et Maaltid, der altid var festligt, selvom Pengemidlerne var smaa. Og hendes Kærlighed til Blomster er ikke blot legendarisk Æstetik, men har givet sig praktiske Udslag. En hel Del af vore Stueplanter skylder hende, at vi dyrker dem. Bl. a. den fine vellugtende Rosengeranium.

— — —

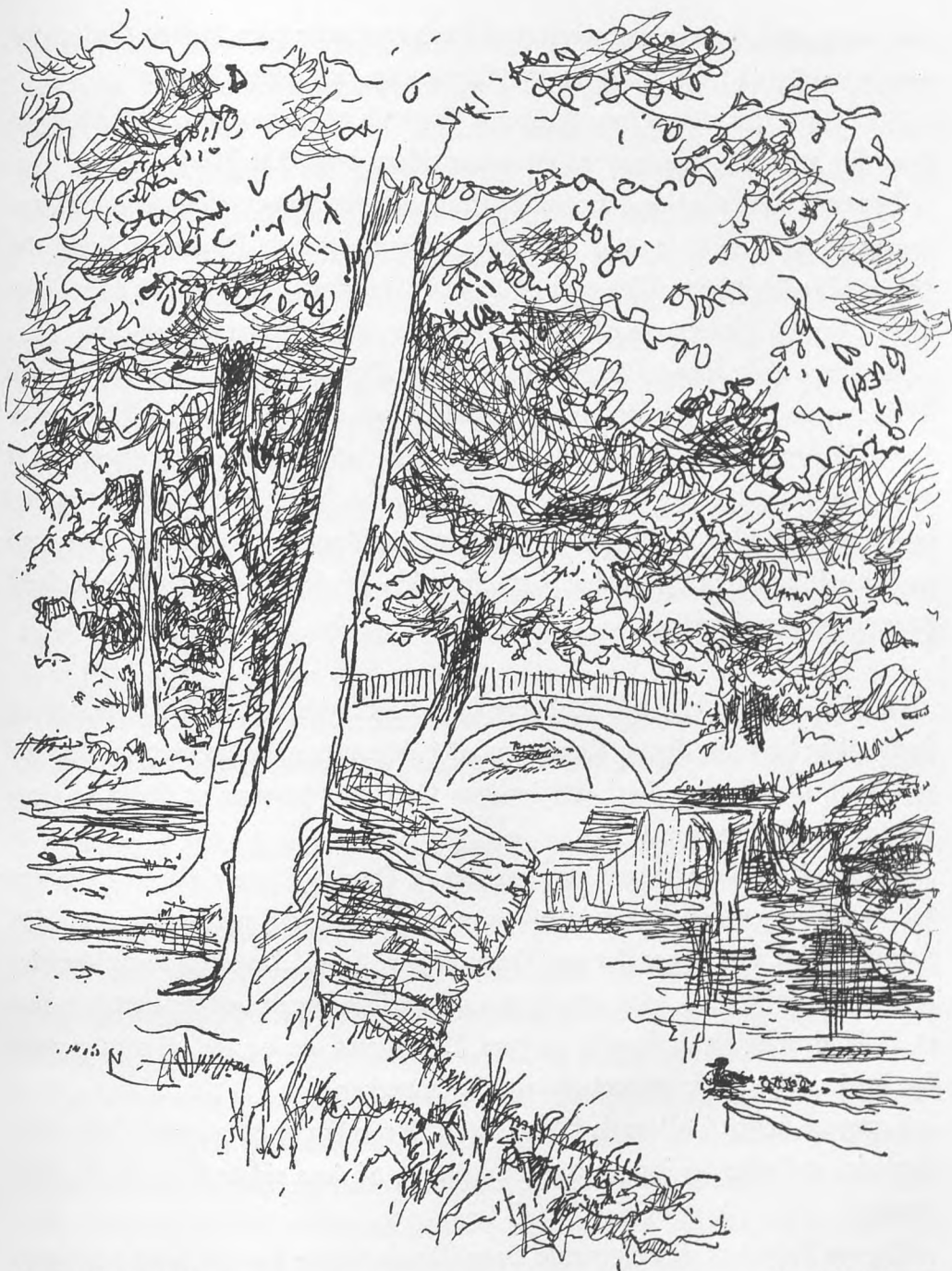
Det gaar op og ned her i Livet! Efter at have været en Kunstens og Aandens Højborg, blev Bakkehuset Asyl for Idioter! Der er ikke noget at sige til det; hvis man lægger Mærke til det, vil man se, at Livet altid forekommer paradoksalt. Om ikke altid saa aabenlyst, næsten groft, saa dog!

Da Bakkehuset var helt ved at gaa i Forfald, traadte imidlertid en Kreds af behjertede Mænd til, og Resultatet var Mindestuerne: Kammas og Knud Lyne Rahbeks Hjem bevaret. Ude i Bakkehuset holdes der nu literære Foredrag, der drikkes af og til Punch og Digterbuster pryder Haven. Det er et yndigt lille Ex- og Interieur, der er skabt, vi Frederiksbergere — og forresten Københavnerne med da — kan godt være bekendt at nære Taknemmelighed mod de Mænd, der skabte dette levende Minde om en Tid og en Aand, der har været med til at danne os. Det var: Dr. phil. Louis Bobé, Sophus Michaëlis, Departementschef Kai Glahn, Direktør, Dr. phil. M. Mackeprang og Overretssagfører Poul Hennings.

— — —

Foruden de store Parker, Søndermarken, der dog dels hører til Valby, og Frederiksberg Have, har vi herude en ganske dejlig lille Park i Haveselskabets Have. Men hvorlænge vi har den, er et andet Spørgsmaal! Dels kan Haven næppe holdes og bevares for det Kontingent Medlemmerne betaler, og dels er Tiden saa demokratisk, at det synes underligt, at nogle faa Betalende skal have Eneadgang til dette lille Paradis.

Jeg ved ikke, hvem der staar for Haven nu, men gamle Slotsgartner Jørgensen, der regerede over den for en Snes Aar siden, lagde hele sin Sjæl og al sin Erfaring i den. Han talte paa engang kyndigt og poetisk om dens Træer og Blomster og dens hele Anlæg, han var en Personlighed, som sikkert

Fra Frederiksberg Have

Knud Mülhausen

har været stejl, naar noget stred mod hans æstetiske eller faglige Opfattelse, men som ellers i Ordets videste Betydning var „den gode Gartner“.

Skraas overfor dens Hovedindgang, ligger Kirken omgivet af Kirkegaarden, der atter er omkranset af en gammeldags lyskalket Mur.

Denne Kirkegaard og den lave Bygning overfor, Begravelsesvæsenets Kontorer og hele Runddelen har bevaret et Præg af „gamle Dage“, et Præg, der bringer Frederiksberg Allés gamle Navne i Erindring: Kongealléen eller Slotsalléen, fordi Vejen kun var bestemt til at føre op til Frederiksberg Slot.

Længere nede forsvinder Alléens idylliske Præg, der er høje Huse, kun to Villaer, som skønt nye, dog ligger som en Slags Minder fra den Tid, der er forbi. Forretninger, omend ikke mange, mest almindelige Beboelseshuse af en Arkitektur, der ikke er til at raabe Hurra for. Men bred er Alléen stadig, og en dobbelt Række Lindetræer indrammer Fortovet, og derfor kan man godt med lidt af en Overdrivelse stadig kalde Frederiksberg Allé for Københavns Champs Elysées.

— — —
Saalidt, som det er min Mening at fortælle Frederiksbergs Historie, vil jeg heller ikke beskrive denne Kommune, der ikke mere er Grænsen mellem By og Land, men kun et Sted, der i nogen Grad har bevaret sit Præg af sammensmeltet By og Natur.

Men hvis De ikke har set den, saa tag en Dag en Linje 1 eller 14 gennem Gl. Kongevej og kør ud til Allégade, som De skal gaa nedad for at se den gamle Gaard, som ligger der paa Deres venstre Side. „Ludvigsminde“ hedder den, og fredet er den, men den er dog altsaa ikke brudt ned og kørt hen paa et Frilandsmuseum og bygget op igen. Den ligger der og ser ud som engang for længe siden og er beboet af Nutidsmennesker.

Længere henne i Allégade i Gaarden til Nr. 6 ligger en gammel Villa, der ligeledes er fredet og indrettet til en Stiftelse af dens sidste Ejer, H. C. Heegaard.

Og saa Farvel til de helt gamle Dage. Deres Navne kan De læse paa Gravstenene paa Frederiksberg Kirkegaard. Digterne holdt stadig til herude. Drachmann knyttede sit Navn til Frederiksberg gennem sin Kærlighed til

Sangerinden Amanda Nilsson kaldet „Edith“ i Bogen „Forskrevet“. Hun optraadte i en Sangerindepavillon, der senere blev det landskendte „Lorry“.

Helge Rode har i sin Bog: „Pladsen med de grønne Træer“ beskrevet Runddelens, Allégades og Frederiksbergs Haves Liv. Sophus Claussen boede her, Otto Rung, Christian Rimestad og Henry Nathansen.

Ingeborg Maria Sick boer i Pilealléen og holder efter fransk Mønster Salon for Forfattere, Musikere og andre Skønaander. Hun har fra sine Vinduer Udsigt til de smaa Haver i Pilealléen, der, skønt vel ikke slet saa idylliske som i fordums Tid, dog endnu har bibeholdt en Tone af gammeldags Nøjsomhed i Glæde og hjertelig Komsammen.

— — —

Men Frederiksberg har en anden Historie, en ny tragisk Historie.

Den 27. Marts 1945, den Dag Shellhuset, Tyskernes Højborg i København, blev bombet, faldt en allieret Flyvemaskine ned herude og udslettede Maglekildevej og den Franske Skole i Frederiksbergallé med 88 af dens smaa og store Børn og de Nonner, der underviste dem.

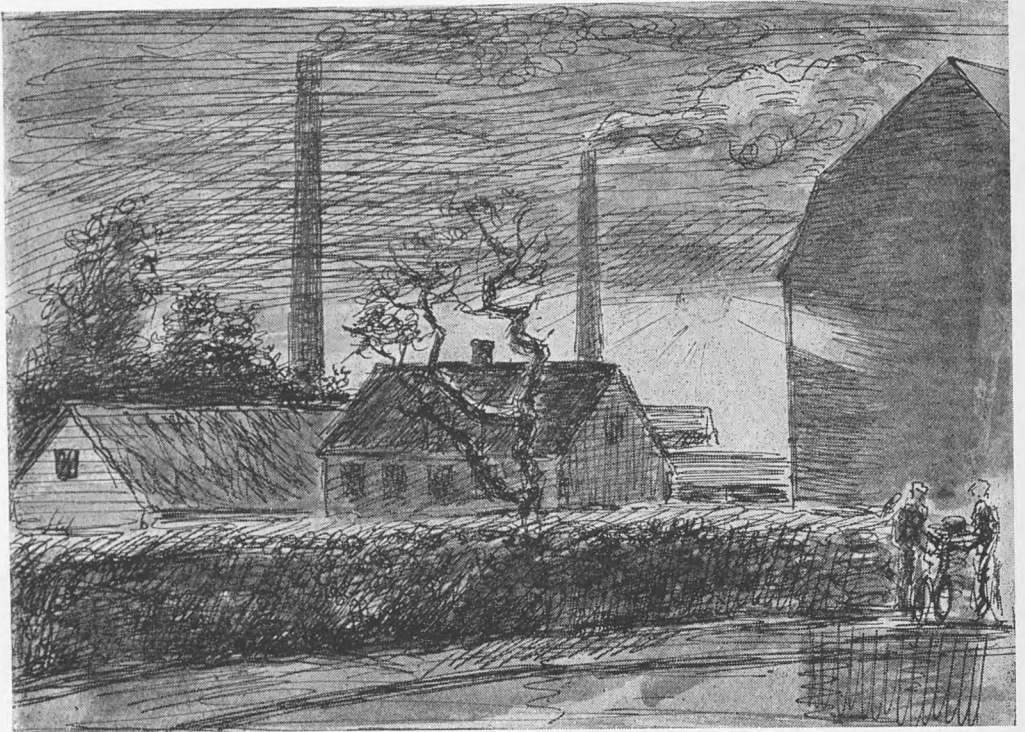
Den Gru og Forfærdelse, den Storm af Sorg og Ulykke, der væltede ind over os den Dag, vil ingen Frederiksberger, der medlevede den, nogensinde kunne glemme.

Et Kors af Gran blev rejst paa Tomten og staar der endnu. Fædre, Mødre og Slægt pynter med Blomster. Den store bare Plet Jord ligger aaben hen, som et Saar, der ikke kan gro til.

Man kan ikke blive enig om at gøre den Plet, der er blevet os saa hellig, til et synligt Mindested for en Katastrofe, som jo nok ramte nogle stærkere end andre, men som dog vel af alle maa føles som en Nationalulykke.

Pladsen menes at være for dyr til kun at skulle tjene et aandeligt Formaal.

Den, som lever, vil faa at se, hvilken Livsanskuelse, der bliver den sejrende. Og deraf kan man saa maaske ogsaa slutte, om Frederiksberg endnu et Stykke Tid vil værne om sine *manes* og forblive sig selv. Eller om den vil overgive sig, lade sig indlemme, og blive som en af de andre Forstæder.

Fra det gamle Valby

R. Dueholm Jessen

VALBY — HVIDOVRE — RØDOVRE

Af Ellen Duurloo

Hvem begriber vel i Dag, naar man færdes derude i denne store, tæt befolkede Forstad, hvor Valby, Vigerslev, Hvidovre og Rødovre gaar ud i eet paa samme Maade som f. Eks. Ordrup, Gentofte, Lyngby, at for blot et halvt Aarhundrede siden var det, der nu er een stor, samlet Bydel, hvor høje Lejekaserner, kedsommelige, men relativt hyggelige Byggeforeningskvarterer og mere personlighedsprægede Villaafsnit veksler med Fabriksanlæg, tre smaa, isolerede Landsbyer mellem vidtstrakte Marker og Enge og spredte Bøndergaarde?

Enhver ser vel Tingene saavel som Menneskene og Begivenhederne fra *sit* Staasted, under sin Synsvinkel. Min Synsvinkel er Doktordatterens fra Valby.

Helt tilbage til den Dag, da min Far nedsatte sig som Læge i Valby med Tilliggender saa som Hvidovre, Vigerslev, Rødovre, Brøndbyvester og Brøndbyøster samt Kongens Enghave, Frederiksholm og Vasby, kan jeg selvfølgelig ikke huske. Det skete i 1884, fire Aar før jeg saa Dagens Lys, og hans første Lægebolig var i „Søndermarkshuset“, der hvor Valby begynder og Vesterbro og Frederiksberg i en Vinkel støder sammen med Valby. Dengang og en ca. 6–7 Aar frem i Tiden var han den eneste Læge derude. Siden kom der een til – men det varede mange Aar, før den tredje nedsatte sig i Valby.

Fra Søndermarkshuset, der ligger vinkelret paa Valby Langgade, kan man den Dag i Dag se op over Valby Bakke, der nu er en bred, moderne Færdselsaare, thi for 20 Aar siden – eller deromkring – blev Toppen nivelleret og Vejen udvidet, de kappede Skovbrynet af Søndermarken og skar bort af Villahaverne, og dermed forsvandt den gamle, støvede Landevej, der var min Barndoms Valby Langgade, hvor jeg er født og har levet alle mine Barneaar. Fra mit fjerde i den gamle røde Villa midt paa Valby Bakke. Men nu er min Mor død og mit Hjem solgt – naa ja og dermed – ja, dermed er Valby paa en Maade ikke mere Valby – ikke for mig i hvert Fald.

Men hvis jeg skal fortælle lidt om Valby og alt, hvad Valbys var og er, saa maa jeg begynde med det, der set under min Synsvinkel er Valbys Centrum, nemlig Valby Langgade lige overfor Søndermarken, skraas overfor den nu for snart mange Aar siden nedlagte Korups Have og et Stenkast fra Jesuskirken.

Paa min Daabsattest staar der, at jeg er født i Hvidovre Sogn. Lige indtil 1902 var Valby og Rødovre kun en Del af Hvidovre Sogn, og den hvide Landsbykirke i Hvidovre var Sognets Kirke, i hvert Fald indtil Jesuskirken i Begyndelsen af 90'erne blev bygget. Mange gamle Valbyslægter blev alligevel ved i en Arrække at holde sig til deres gamle Kirke i Hvidovre, hvortil en Kirkesti førte over Markerne, den udgik fra Valby Langgade omtrent der, hvor nu den „gamle“ Sporvognsremise ligger. Og paa denne Landsbykirkegaard, der nu ligger midt i en bymæssig Bebyggelse med høje Huse og Fabriksanlæg, har mange gamle Valbyere, som jeg husker dunkelt fra min tidligste Barndom, fundet deres sidste Hvilested. Staar man i Dag paa Hvid-

ovre Jernbanestation, kan man end ikke øjne den hvide Kirke, hvorimod man i det fjerne, vel i Luftlinje en fem Kilometer borte, ser Jesuskirkens slanke Spir strække sig mod Himlen. Intet Under, at vi i hine gamle Dage syntes, at det var „langt ude paa Landet“ Far skulde, i al Slags Vejr, naar der var Vogn efter ham fra en af Gaardene eller et af Husene derude.

Men for mig var altsaa Verdens Navle en rød Villa paa Valby Bakke, og Barndommens nærmeste Æventyrland var Søndermarken, der ganske vist kommunalt laa paa Frederiksbergs Grund, men geografisk og følelsesmæssigt saa decideret hørte med til Valby. I denne gamle Park legede man sine dejligste Lege, og iøvrigt er Søndermarken den Dag i Dag den Del af Valby, der er mest uforandret. Lindetræerne i Alléerne var lige saa høje og gamle, da jeg var en lille Pige, som de er i Dag. Den kæmpestore Blodbøg, der stod lige bag Stakittet ind til Korups Have, staar endnu i al sin Pragt. Kildegrotten er der stadigvæk, men „Kildekonen“, der digtede Viser og solgte Bismarksklumper, Sukkerstænger og Granater, er forlængst død, og Søen, der laa paa det Sted, hvor man nu finder en stor kuperet Græsplæne, er ogsaa forsvundet — men ud over det er Søndermarken i Dag uforandret den samme, som den var for et lille halvt Aarhundrede siden.

Korups Have derimod forsvandt for — ja, det maa vel nu være mellem 10 og 15 Aar siden. Tiden løb formodentlig fra den med dens primitive Træhuse, dens Karrusel og Kastegyng og Skydetelte. Hvor Korups Have laa, finder man nu en Vej, der hedder „Bag Søndermarken“, og som iøvrigt ogsaa har slugt en morsom gammel Smøge, der simpelt hen hed „Klemmen“. Paa Hjørnet af Valby Langgade og Klemmen laa en lille lavstammet, rød Villa, som vi kaldte „Frk. Korups Hus“. I det residerede Danmarks første og dengang eneste kvindelige Postmester. Allerede da jeg var en ganske lille en, var hun en gammel Dame, hvilket jo ogsaa fremgaar af den Kendsgerning, at hun havde arvet Embedet efter sin Far, der i længst forsvundne Tider havde været kgl. Løber ved Frederik VI's Hof. Af en eller anden Grund, formodentlig svigtende Helbred, havde han ret tidligt maattet tage sin Afsked, og den gamle Majestæt skænkede ham saa en Bevilling til at oprette et Traktørsted, Korups Have, ved Valby Langgade, samt gjorde ham til kongelig Postholder.

Utzon-Franks Flyvermonument paa Christianshavns Vold

*Kyllinger, Gæs og Høns
-- i Dragør*

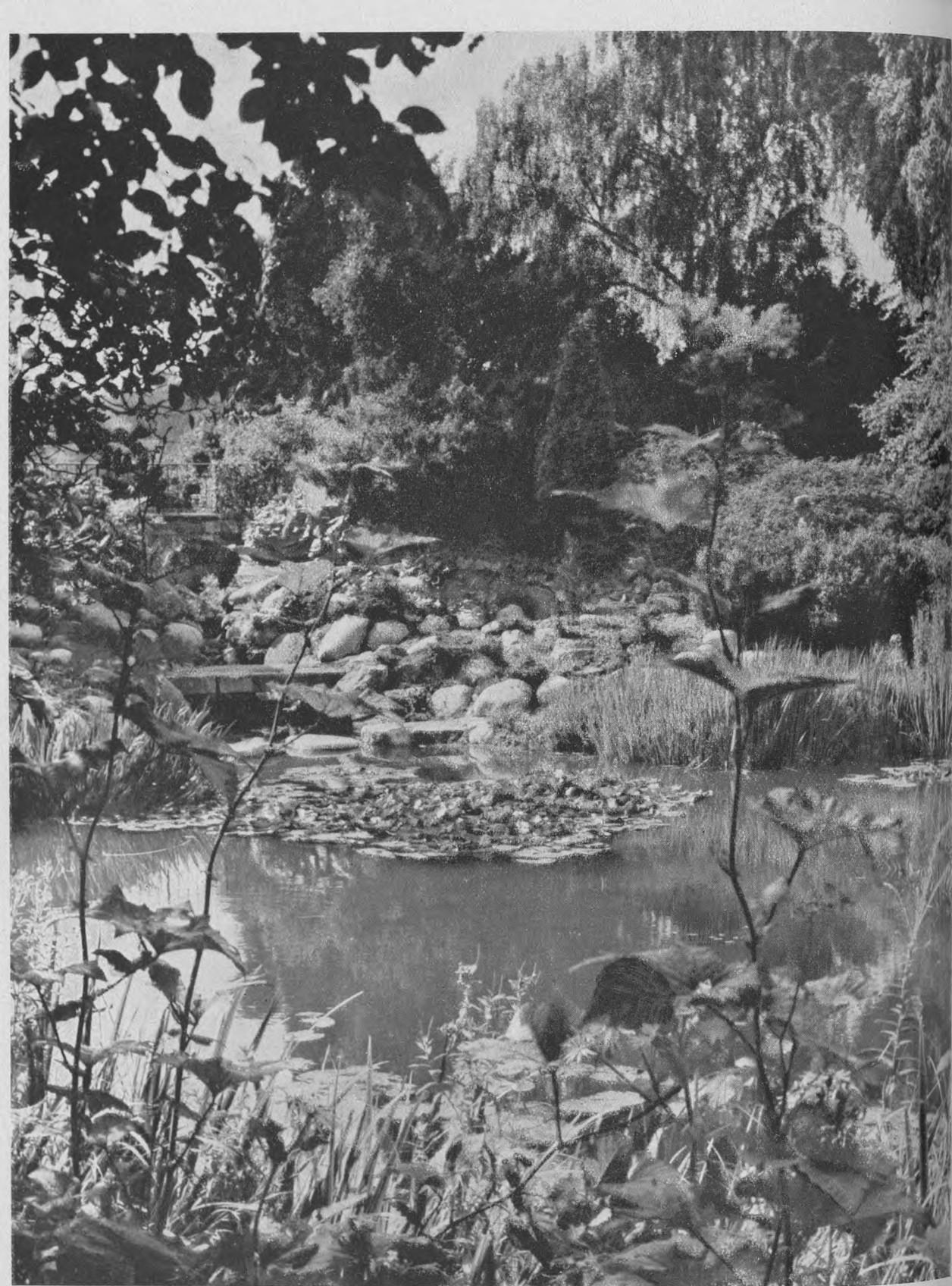
Bakkehuset

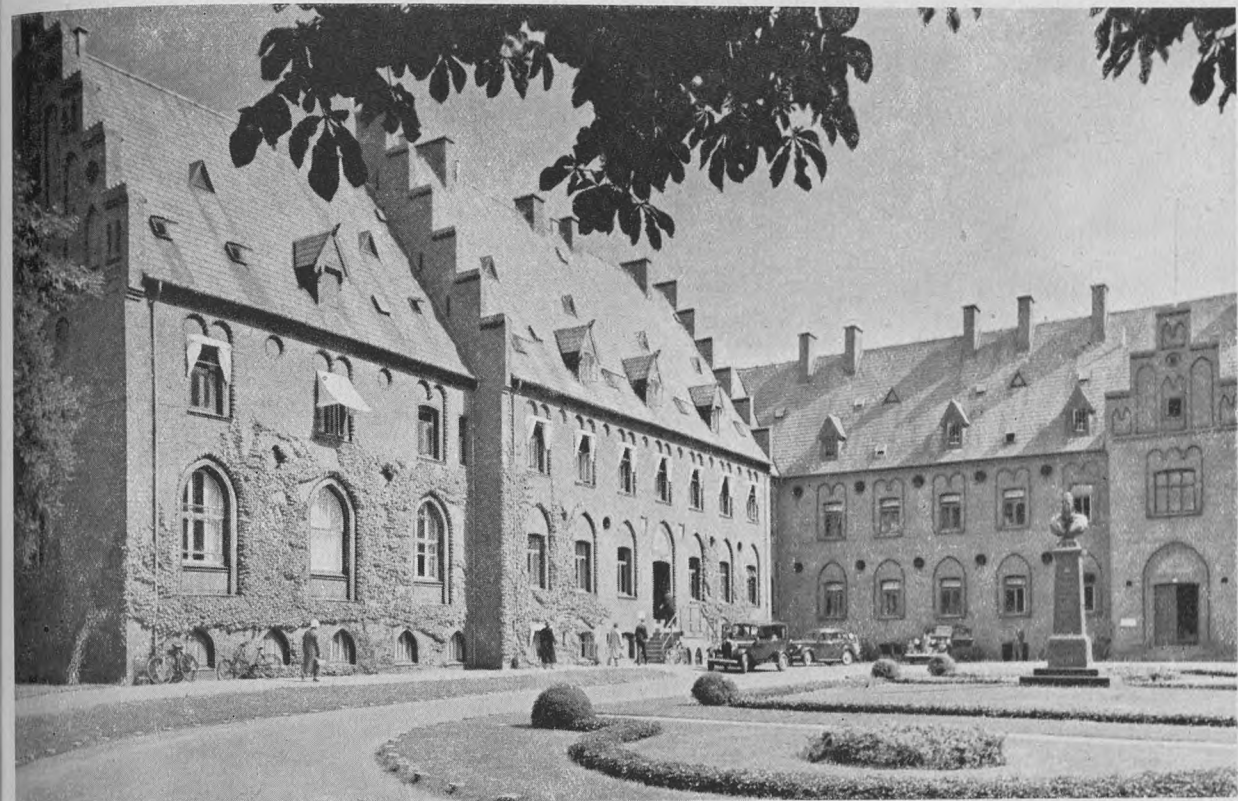
Flamingoer i Zoologisk Have

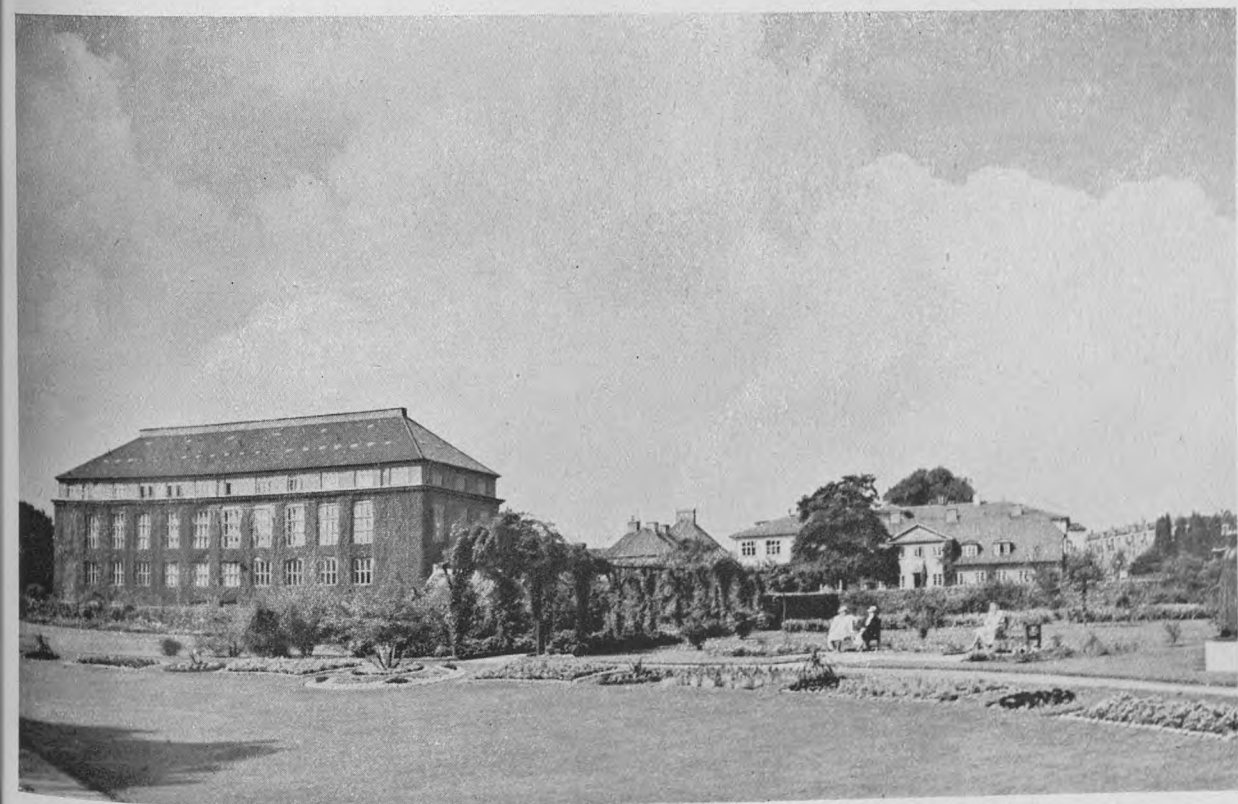
Frederiksberg Slot

Idyl i Haveselskabets Have

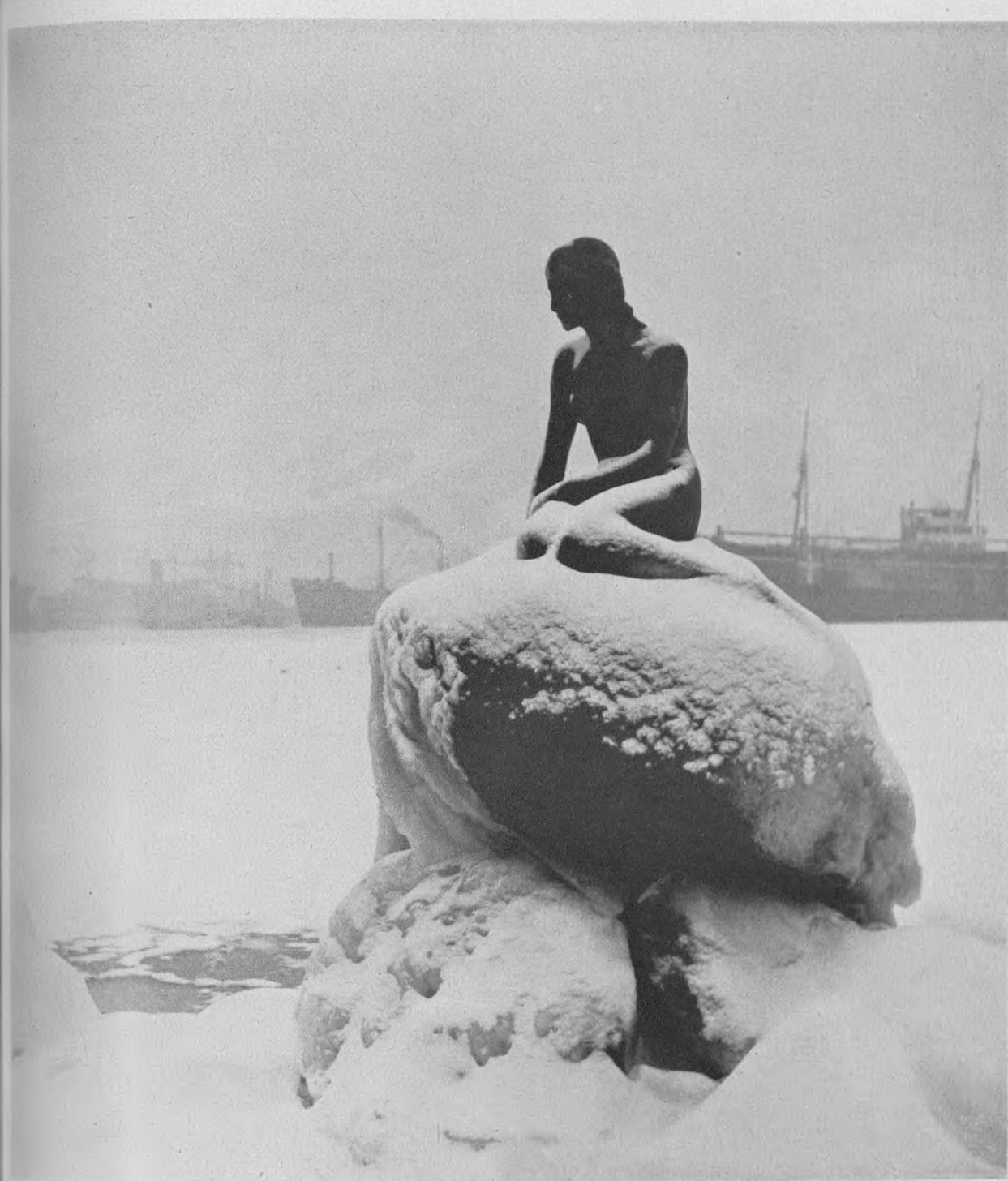

Foroven: Diakonisse Stiftelsen. — Forneden: Landbohøjskolen

Der slikkes Solskin – Valbyholm Aldersrenteboliger

Den lille Havfrue paa Langelinje

Knippelsbro er stærkt trafikeret

Tingstedet, Valby

R. Dueholm Jensen

Traktørstedet gik ved hans Død over paa andre Hænder, men hans Datter fik Lov at arve Embedet, og Valby Posthus var tilhuse i hendes lille røde Villa. Det var et saare primitivt Posthus. Kontoret var til at begynde med i hendes private Dagligstue, jeg husker dunkelt fra mine allerførste Aar, at der i Døren ud til Trappegangen var en Træluge, som man bankede paa, naar man vilde ekspederes. Saa aabnede hun den indvendigt fra og Ekspeditionen kunde foregaa. Siden blev det dog en Smule moderniseret, idet en Stue blev inddraget til Postkontor med en rigtig Ekspeditionsloge og et Par Skrivepulte og en malet Træbænk udenfor, hvor Publikum kunde skrive Postanvisninger, Adressebreve og lignende, der saa saa nogenlunde ud som der i Dag ser ud paa *meget* landlige Postkontorer. Efter Frk. Korups Tid blev Posthuset flyttet til Valby Langgade Nr. 6 i nogle Lokaler, hvor man nu finder en Beværtning, der til Ihukommelse bærer Navnet „Posthuset“. Det var forholdsvis moderne indrettet. Nu er Valby Postkontor et meget stort Postkontor — Distriktet er

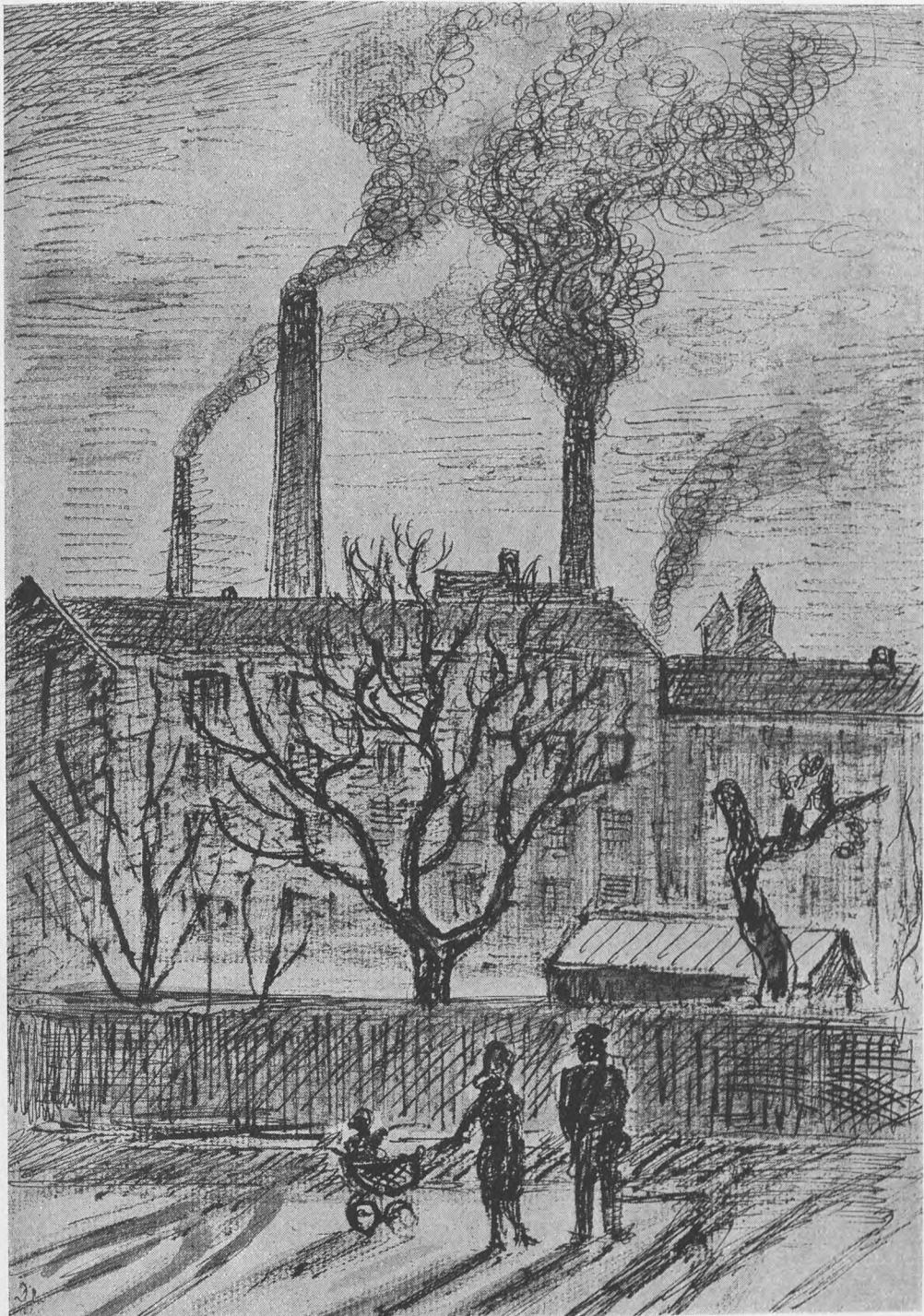
jo omfattende – og er iøvrigt helt up to date. Det ligger omtrent ved Tingstedet . . .

Men for stadig at gaa ud fra mit personlige Centrum, Valby Bakke og hele det gamle Villakvarter, der i Løbet af 70'erne og 80'erne var bygget paa Bjerregaardens Jorde, saa kan jeg berette, at der lige ved Siden af vort Hus bølgede en Kornmark, og gennem den snoede den saakaldte „Markvej“ sig forbi den gamle Bondegaard, der nedbrændte en Juninat i 1912, og videre førte den langs Bagsiden af Søndermarksvejs Villahaver ned til „Volden“, det mærkelige Navn paa Jernbaneudgravningen, som havde ligget ubenyttet for Jernbanetrafik i mange Aar, men netop da jeg var Barn var ved at blive udvidet, for at give Plads for den projekterede nye Jernbanelinje til Roskilde, der skulde udgaa fra den ligeledes projekterede nye Hovedbanegaard.

Gaarden, „Skovbogaard“, var en ældgammel Bondegaard, straatækt, hvidkalket, vind og skæv. De fleste Jorde var forlængst solgt fra, blandt andet til den Grund, hvorpaa Jesuskirken blev opført. Men Jens Christensen, der ejede den sammen med to ugifte Søstre, vilde ikke godvilligt vige for den nye Tid. Han var Bonde, havde alle Dage levet som Bonde og vilde dø som Bonde, og stædigt dyrkede han de faa Tønder Land, han havde tilbage. Blot Synd, at han og hans Søstre ikke fik Lov til, som de ønskede, at ende deres Dage der. En Ildebrand jog dem bort, og Skovbogaards Allé blev anlagt; men allerede dengang havde Jesuskirken i adskillige Aar i ensom Majestæt ligget mellem grønne Marker og Vænger bag den.

Jeg husker ikke, at den blev bygget, men jeg husker, da den blev indviet. Brygger Carl Jacobsen havde skænket Valby, der allerede paa den Tid ganske smaat var begyndt at vokse ud af sin idylliske Landsbytilværelse, denne monumentale Kirkebygning, og nu skulde Kongen, gamle Christian IX, ud at overvære Indvielsen. Jeg stod meget lille og meget benovet og ventede paa, at Kongens Karet skulde komme kørende, og blev unægtelig – som alle andre Børn – ikke saa lidt skuffet over, at han ikke kom i Guldkaret og havde Krone paa Hovedet og Æble og Scepter i Haanden.

Ikke langt fra Kirken laa Møllen. Dér, hvor den laa og rakte sine fire Vinger mod Himlen, ligger nu Mølle Allé, men jeg kan godt huske den, som

Fra Kvarteret omkring Trekronegade i Valby

R. Dueholm Jessen

den laa der paa sin Høj hævet over Landsbyen. Gl. Jernbanevej snoede sig om Møllehøjens Fod og førte mellem Smaahuse og Marker til den allerede dengang for mange Aar siden nedlagte gamle Valby Jernbanestation, et Træhus, der i min Barndom laa i Ruiner omtrent dér, hvor den nuværende Station har sin Plads. Gl. Jernbanevej gik direkte over til Gl. Køgelandevej. Toftegaardsplads eksisterede ikke. Toftegaards Plads er iøvrigt et Æventyr for sig. Hvem skulde i Dag tro, at i Begyndelsen af dette Aarhundrede var Toftegaardsplads, nu en af Forstædernes stærkest trafikerede Pladser, en aaben Græsmark, hvor Faar og Geder, Køer og Heste græssede fredeligt. I Dag mødes her tre Sporvognslinjer, der udgaar en Buslinje samt — ja, jeg ved ikke hvor mange Rutebiler fra den, her er et Liv og et Spektakkel og en Trafik, som kun faa andre Steder i Kongens København, og Gl. Køgelandevej, der før var en smal og næsten uvejsom Sognevej, er nu blevet til Betonvejen kantet af Fabriksanlæg helt ud til Flaskebroen — ja vistnok længere endnu.

Og saa var der jo altsaa Valby Mose. Den var stor og vidtstrakt og laa vildsom mellem Langgades Huse, Søndermarken og Roskilde Landevej. Det var en veritabel Mose, Søndre Fasanvej kunde ikke føres igennem til Langgade, fordi der laa Mosehuller og Hængedynd, Ellepur og andet Krat der. Mosejorden svuppede dyndet, og Vandhullerne laa i Solen og glimtede som dybtbrune Røgtopaser, naar Lyset falder i dem. I Mosens iskolde Vand badede de Valbyunger — og druknede.

Der er vel for alle Mennesker ganske enkelte Ting, der baade lyd- og synsmæssigt er uløseligt forbundet med Barndommen, for mig er en af disse Ting Lyden af klaprende Træsko, en hidsig Kimen paa vor Dørklokke og en hæsblesende Stemme, der ud af en gispende Mund i et ophidset, kobberødt Ansigt faar fremstammet: „Doktoren maa komme lige med det samme, for der er druknet en Dreng i Mosen.“

Nu ringer man i saadan et Tilfælde efter Falck eller Zonen. Dengang maatte den udasede Doktor, hvis Distrikt strakte sig fra Damhussøen over Hvidovre, Vigerslev, Brøndbyøster og Brøndbyvester, Kongens Enghave, Valby og et Stykke af Vesterbro — atter sætte sig paa sin Cykle og spurte

afsted for at prøve paa at kalde den forulykkede tillive. Til hans Ros skal det siges, at det ofte lykkedes ham — forbavsende ofte. Men han sled ogsaa Dag og Nat som en Galejslave, og derfor døde han som en udslidt Olding kun 63 Aar gammel.

Naa, strengt taget kommer dette vel ikke min Historie om Valby, Hvidovre og Rødovre ved — og dog? Det fortæller maaske alligevel et og andet om den Udvikling, der har fundet Sted derude i Løbet af de sidste 40—50 Aar, og for en Fuldstændigheds Skyld — jeg mener det siger mere end en Række tørre, statistiske Tal — kan det tilføjes, at da Far døde i 1922, delte fem — siger og skriver fem! — Læger den Praksis, som han gennem 38 Aar havde oparbejdet derude, eller som rettere sagt var groet op om ham i Løbet af de Aar, de tre smaa Landsbyer havde udviklet sig til store, moderne Storstadsforstæder.

I 1896 kom den første Sporvogn til Valby. En Hestesporvogn — naturligvis — men den blev — i Modsætning til Byens andre smaa Hestesporvogne, den toetages fra Frederiksberg Runddel til Trianglen undtagen — trukket af to Heste. Valby Bakke, den stejle, gamle Valby Bakke, skulde jo overvindes. Og det kunde kun ske ved Hjælp af to Hestekræfter. Endestationen var dér, hvor Søndre Fasanvej og Toftegaards Allé nu munder ud i Valby-Langgade. Stort længere gik Byen jo ikke, der laa kun nogle Smaahuse, nogle Slagtergaarde og Hønskræmmergaarde samt Kroen ved Tingstedet, før Langgade fortabte sig i det aabne Bondeland med spredte Gaarde og enkelte Gartnerier.

Forresten var Hønskræmmergaardene typiske for det gamle Valby. Jeg selv mindes tydeligt en af dem — vist en af de sidst eksisterende. Den laa paa det Sted, hvor Valby-Langgade Nr. 49 nu ligger paa Hjørnet af Toftegaards Allé med Apotheket i Stuen. I den gamle, straatækte Gaard vrimlede det med Fjerkræ. Haner galede, Høns kaglede, Ænder og Gæs snadrede, og Kyllinger, Ællinger og Gæslinger fo'r pippende omkring. Hændte det en Morgen, at man var kommet meget tidligt op, kunde man se Hønskræmmerne drage til Torvs — det var paa Gl. Torv, det foregik — for at sælge deres Fjerkræ, dels levende i Hønsenetsbure, dels slagtede i Bundter — og saa naturligvis Æg i store Torvekurve . . .

Hønskræmmere og Slagtergaarde findes slet ikke mere i Valby. Det er mange Aar siden, de sidste forsvandt, og dog gaar man ikke helt forgæves paa Jagt efter Spor af en svunden Tid — af Valbys Fortid — derude.

Der er f. Eks. „Pindehuggergaarden“.

Egentlig troede jeg, den var forsvundet. Jeg lod mig narre af, at der er blevet bygget nogle høje, forholdsvis moderne Huse foran den ud mod Valby Langgade, men den ligger der skam endnu. Prøv engang at gaa ned gennem den Smøge, der løber langs med Valby Biografteaters ene Langside, og De vil pludselig staa midt i et Exterior, der den Dag i Dag ser nøjagtigt ligesaa-dan ud, som jeg er sikker paa, det har set ud i ca. 100 Aar, en dybtliggende Gaard med vinde og skæve og særdeles saneringsmodne Huse, der er sunken sammen baade her og der. Vinduerne er skæve, Dørene er skæve, for det hele er jo bygget paa Randen af den gamle Mose, Grunden har været blød og har givet sig i Tidens Løb. I sin Tid laa Mosen lige bag „Pindehuggergaarden“, men Mosen er jo som sagt forsvundet for længe siden og har givet Plads for et velfriseret og trimmet Villakvarter — og saa for Nordisk Films Atelier, der forøvrigt i Dag ser ikke saa lidt forældede ud mellem de moderne Villaer. Det eneste, der minder om Mosetiden, er Navnet paa en Vej — Mosedalsvej.

Og saa er der endnu et Par ydmyge smaa Rester fra Valbys Landsbytilværelse. Den mindst ydmyge er Rytterskolen i Skolegade. Den hævder sig som et Kulturens Centrum ved at være blevet Kommunebibliotek. Her mødes Frederik V's Tid, alt det henfarne, med vore moderne Tider, kan man vel uden Overdrivelse sige. Mere ydmyg, mere blufærdig er, i Lighed med „Pindehuggergaarden“, den lille Samling Huse ikke langt fra Rytterskolen, som kaldes „Annexet“ — Himlen maa vide hvorfor. Disse smaa Huse, der er saa lave, at et almindeligt voksent Menneske med Lethed kan lægge Haanden paa deres Straatage, har sikkert et Par Hundrede Aar paa Bagen. Jeg har ladet mig fortælle, at de skal fredes, blive liggende dér som et synligt Minde om noget, der engang var, men ikke er mere. Mennesker bor der dog stadig i disse lave Stuer, og jeg tror, de trives ved det.

Mellem Rytterskolen og „Annexet“ ligger Tingstedet. De gamle Tingsten

Toftegaards Plads

R. Dueholm Jessen

ligger der endnu – men Kroen er borte og den gamle Krohave. Ganske vist er der en Beværtning, der hedder „Valby Kro“, men den rigtige Kro og den rigtige Krohave er forsvundet. Jeg mindes forresten en ganske pudsigt lille Episode fra denne gamle Have. Det var lige før Valby skulde indlemmes i København. Far var opstillet som Bydelens socialdemokratiske Kandidat til Borgerrepræsentationsvalget, og der skulde være Vælgermøde dernede. Hele Familien skulde naturligvis overvære denne betydningsfulde Begivenhed, hvor de to Rebeller Borgbjerg og Stauning skulde tale. En gammel, stokkonservativ Tante paa ca. 70, der var paa Besøg hos os, vilde vi gerne have med, men hun var meget betænkelig. Endelig gav hun sig og drog afsted med os andre. Af Mødet og Talerne husker jeg selvfølgelig ikke det fjerneste, men jeg mindes tydeligt, at da vi atter var hjemme i vor røde Villa, tog Tante sin sirlige Kapothat med de violette Tøjblomster af og sagde:

– Ja, jeg maa jo indrømme, det var virkelig helt nette Mennesker ...

Det var ganske aabenbart, at hun havde ventet at blive stillet Ansigt til Ansigt med en blodtørstig Menneskehorde a la den franske Revolutions Rædselsperiode og et Par Talere i Retning af Danton og Robespierre . . .

I gamle Dage var det saa nemt at sige, at her hørte Valby op — her begyndte „Landet“, og naar man havde travet eller cyklet saa og saa mange Kilometer, kom man først til Vigerslev, derefter til Hvidovre — og drejede man til højre ved Damhussøens Vestside, var man i Rødovre. Hver især var afgrænsede Landsbyer, saa man kunde nemt hitte ud af, hvad der var hvad.

I Dag er dette simpelt hen umuligt — med mindre man da betjener sig af et Matrikelkort, eller hvad saadan et Kort nu hedder. Saa vidt jeg har kunnet konstatere, er Begrebet Vigerslev som Bydel ganske forsvundet. Hvidovre og Rødovre er der derimod faktisk noget der hedder, men Postdistriktet er Valby, og hvad der egentlig er Hvidovre og hvad Rødovre, kan man som sagt maaske nok finde ud af — men umiddelbart indlysende er det ikke. Man kan ikke *se* det. Det eneste, man maa gøre sig klart, er, at den københavnske Bygrænse løber midt igennem disse to Bydele. Der staar en Bygrænsesten paa Roskildevej omtrent ved Damhustorvet, en Bygrænse er der altsaa, men den er ikke markeret, ikke mere end den f. Eks. er paa Værnedamsvej, hvor den østlige Side af Gaden er København og den vestlige Frederiksberg. Nu skal man vitterligt et godt Stykke ud paa den anden Side Bygrænsen, før man er „helt ude paa Landet“. Da jeg som ca. 10-aarig erhvervede mig min første Cykle, var det en hel Begivenhed at faa Lov til at cykle saa langt udenfor Byen som til den dengang meget landlige Landevejskro, Damhuskroen, og faa Tilladelse til endvidere at dreje ned ad den støvede, smalle øde Hvidovrevej, køre videre ad den — og maaske en Bivej, det husker jeg ikke — til den lige saa ensomt beliggende og primitive Flaskekro for at vende tilbage til Byen ad den smalle og støvede Gl. Køgevej, der før sin Betontilværelse var lige saa smal, øde, kroget og knudret som enhver lidet trafikeret Sognevej ude paa det yderste Bøhland er det i Dag. Ja, vel endnu mere forresten, for nu kan man dog risikere at møde en Bil selv paa den ødeste Sognevej i det mørkeste Jylland — men dengang kunde man højst være saa heldig at passere et enligt og sendrægtigt Hestekøretøj . . .

Langs Damhussøen

R. Dueholm Jessen

Ja, der er sket store og bemærkelsesværdige Ting i Vestkanten af København siden Aarhundredskiftet. For nu blot at tage et enkelt Eksempel. Indtil et Par Aar ind i dette Aarhundrede var Valbys eneste Skole den gamle Rytterskole, og Valby havde kun een Lærer, der naturligvis ogsaa var Degn. Men da Valby blev indlemmet, begyndte der at komme Fart i Foretagendet. Skolen paa Rughavevej blev bygget. Nu kaldes den for „Den gamle Skole paa Rughavevej“ – men dengang var den sandelig saare – ja, vistnok ovenud – moderne. Far, der sad i Skolekommissionen, var i hvert Fald umaadelig stolt af den. Siden – vistnok omkring forrige Verdenskrig – kom Skolen i Vigerslev Allé. Efter forrige Krig Aalholmsskolen . . .

Saa er der det trafikale. Jeg var ca. 7 Aar, da den første lille, hestetrukne Sporvogn kom luntende op over Valby Bakke, og jeg husker denne verdenshistoriske Begivenhed ganske tydeligt, for min Far var meget optaget af den. Nu kan man smile af den Bemærkning, han kom med, da vi, Far, Mor og jeg, stod opmarcheret udenfor vort Hus for at byde Vidunderet velkommen, nu kan man finde hans Udtalelse rørende naiv, og dog, der laa en Sandhed i den. Han sagde med bevæget Stemme: „I Dag kommer Fremskridtet til Valby!“ Nu fører fem Sporvejslinjer til denne Bydel – men det var virkelig Begyndelsen til „Fremskridtet“, der hin Dag blev gjort. Vi kom i direkte Forbindelse med den store By der langt borte – med København. Resultatet viste sig hurtigt. Store Virksomheder blev anlagt derude. Mennesker strømmede til. Beboelseskomplekser skød op som Paddehatte. Allers Etablissement rejste sig paa Valbygaards Jorder og spærrede Udsigten fra vort Hus til Kalvebod Strand og i klart Vejr Amager og Kongelunden. Paa en Mark, hvor jeg ofte havde leget, blev Bomuldsspinderiet og Fabriken „Norden“ bygget. Ovre ved Toftegaards Plads, der efterhaanden var ved at tage Form, byggedes F. L. Schmidts Maskinfabrik osv., osv. Det er aldeles umuligt blot tilnærmelsesvis at give et Billede af den Udvikling, der fandt Sted.

Før den Tid var den eneste store Virksomhed, der prægede Valby, Carlsberg Bryggerierne. Den Arbejderbefolkning, der i min Barndom satte sit Præg paa Byen, var Bryggeriarbejderne, mandlige og kvindelige.

Et af de Billeder fra den Tid, der tydeligst er bevaret i min Erindring, er

af de Flokke Bryggeriarbejdere i blaa Bluser, der paa tunge Træsko passerede vort Hus paa Vej hjem efter endt Arbejdsdag. Ikke mindst husker jeg Korne og Pigerne, der arbejdede paa Aftapningsanstalten „Alliance“ — om der er en Afdeling af Carlsberg Bryggerierne, der kaldes saadan i Dag, ved jeg ikke, men det var der altsaa dengang — disse Kvinder var iført Sjaler og Hovedtørklæder, der efter gammel Valbykoneskik var anbragt paa et Slags Stativ, saa de ikke formede sig efter Hovedet, men nærmest var en Slags Kyser eller Hætter. Hver af dem bar paa en „Sifon“, en af disse nu aldrig mere sete Sodavandsflasker, som de havde Ret til at tage med sig hjem . . .

Den lille Hestesporvogns Dage i Valby var hurtigt talt. Allerede i 1902 begyndte man at rejse Master og trække elektriske Ledninger, og ikke længe efter kørte den første af de nu nævnte fem elektriske Sporvejslinjer op over Valby Bakke og fik Endestation dér, hvor den gamle Sporvognsremise endnu ligger.

Vi fik ogsaa københavnsk Vandværksvand og Gas og noget senere — saa vidt jeg husker omkring 1906—08 — elektrisk Lys.

Før slet ikke at tale om Telefonen.

Den kom faktisk tidligt, vist omtrent samtidig med Hestesporvognen, det var med andre Ord midt i 90'erne, at Valby Central blev oprettet med et Abonnentantal paa ca. 50.

Før den Tid havde der — aldeles bogstaveligt i Miles Omkreds — kun befundet sig et eneste af disse Vidunderapparater i Valby. Den hang — en stor, klodset Trækasse — i et af Gartnerierne paa Valby-Langgade. Dengang var det en meget omstændelig Historie at komme i Forbindelse med en anden Telefon „inde i Byen“. Jeg mindes tydeligt den første Telefonsamtale, jeg har overværet. Jeg var ikke mere end 3 Aar og vandrede med min Mor ned til omtalte Gartneri, hvor jeg har et tydeligt Indtryk af, at der blev ringet frem og tilbage en tre—fire Gange mellem Mor og Centralen, før denne endelig kunde melde Linjen klar, det tog en forfærdelig Tid. Og da Forbindelsen langt om længe var etableret, maatte Mor raabe og skribe ind i Telefonen for at gøre sig noget Haab om at blive forstaaet af den, der var i „den anden Ende af Traaden“.

Centralen blev oprettet — i en Enkefrues Dagligstue — og atter var Valby rykket „Byen“ et Skridt nærmere.

Men endnu var Idyllen ikke forsvundet, den trak sig nølende tilbage, blev tvunget tilbage, Skridt for Skridt indtil den første Verdenskrig udbrød, saa døde den Straadøden, langsomt og modvilligt — men uundgaaeligt.

Og nu er den borte. Uigenkaldeligt.

I Valby, Hvidovre og Rødovre, hvor der indtil Aarhundredskiftet vel næppe boede mere end nogle faa Tusinde Mennesker alt i alt, lever der nu ca. 100,000 Københavnerne lavt regnet. Ikke „Valbyere“! Ikke Bønder fra Hvidovre og Rødovre! Men Københavnerne — næsten med K . . .

Og dog er vi en lille Kærne tilbage endnu, som kalder os „Valbyere“ — de yngste af os er midaldrende Mennesker. Og snart er ogsaa vi borte og med os Mindet om tre smaa Landsbyer, der blev slugt af Storstaden.

Ved „Den Frie“

Knud Mühlhausen

ØSTERBRO, STRANDVEJEN OG HELLERUP

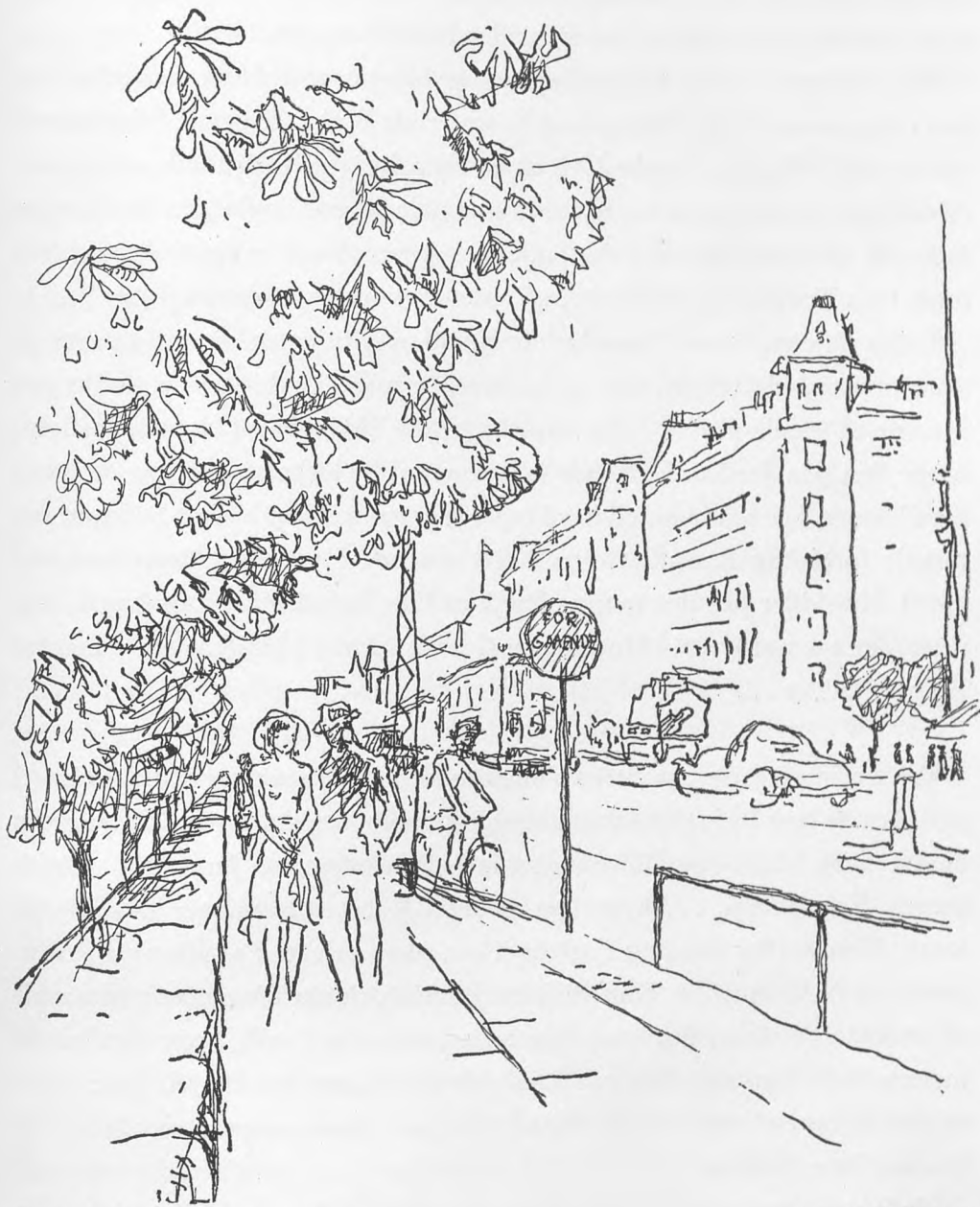
Af Harry Kaae

Østerbro er et moderne, frisk, blæsende Kvarter med Maager, som rider surfriding paa Vinden, der kommer strygende over Tagene ude fra Sundet og Frihavnen. Pludselige Hvirvelvinde løfter op i Kjolerne paa Cyklepigerne, der drejer fra Farimagsgade ud paa Lille Triangel. Smaa krappe Dønninger danner Solpletter og Bølgeskygger paa Sortedamssøen. Det hvisker i Dosseringens grønne Træer, og det blafrer i Østerbrogades røde og gule Markiser. Østerbro er præget af Vind og Fart og frisk Luft: Byens Støv og Sod og Snavs opsuges af Søerne . . . vi faar Saltvandsduft i Næsen fra det nære Sund . . . gennem Østerbrogades stilfulde Husrækker, over Triangeln og videre ud forbi Vibenshus, gaar Strømmen af Cyklister og Bilister mod Nordsjællands Skove og Strandvejens Badestrande, mod Sol og Sommer, dejlige Danmark.

Men Østerbro er ogsaa det stille og fornemme Kvarter, det minderige, det stemningsduftende. Tænk paa Malmøgade, Upsalagade og andre Gader med svenske Bynavne; de har det saa tyst og fornemt, at man ganske uvilkaarligt dæmper sine Fodtrin, naar man gaar derigennem; ingen Børn leger i Gaderne; ikke et Ansigt ses bag de store, brede Vinduer; selv Kælderens Ismejeri virker fornemt og stilfuldt. Eller tænk paa den sidste Rest af det idylliske Rosenvængets Haveby med grusknirkende Sideveje og hyggelige gammel-dags Villaer med Roser og Klematis slyngende sig op ad Muren, hele Herligheden ganske vist klemt inde mellem Holsteinsgades og Nordre Frihavnsgades Baggaarde, men endnu med Duft og Stemning fra en svunden Tid bevaret. Der er Østre Anlæg, anlagt som Park over det gamle Fæstningsterræn foran salig Ravnekrogen Københavns Østervold, paa een Gang fint og folkeligt! Paa Bænkene i Østersøgade og paa Dosseringen kan man sidde under skyggefulde Kastanier og drømme sig tilbage til dengang, da Søerne laa sivkransede, og unge Foraarspar sværmede paa Kærlighedsstien i Købkes, Søren Kierkegaards og Christian den Ottendes Dage.

Vi kigger indenfor i Østre Anlæg en Sommerdag. Iskagemanden kører rundt i Gangene med sin gule Isvogn. Han har en Liggestol over Skulderen, en Gang imellem slaar han den ud og sætter sig midt i Solskinnet, hvor han falder i Søvn, indtil en tørstig Sjæl kalder ham tilbage til Nuet. Sommerens Stedbørn holder Ferie paa Skrænterne op mod Kunstmuseet, de er i Bade-dragter, i Skjorteærmer, i Underkjoler, solbrændte, rødskjoldede — en Haandfuld Mennesker strøet ud i det Grønne. Ungerne sopper ved Bredden af den lille Sø, som de leger er Øresunds friske Saltvand — eller gør de mon forresten det? Har de Længsler i Øjnene, Stranddrømme? Aah nej, de lever et rigt Barneliv i Storbyens Sommerparadis.

En gammel Kone slikker Ispind paa en Bænk op ad Hirschsprungs hvide Kunsttempel. Øjnene er langt borte i Nydelse, hun holder Haanden under Ispinden for at opfange Dryp, at de ikke skal plette hendes mørke, slidte Kaabe. Paa en anden Bænk sidder en ældre Dame fra Upsalagade og fodrer sin Hund med Schweitzerpastiller. Yndige Barnebonner med violette Nakke-

Østerbrogade ved Sortedamssøen

Knud Mülhausen

slør spaserer Tur med Lillebror i funkende Barnevogne. Havebetjenten gaar forbi med et uudgrundeligt Ansigt under Kasketskyggen.

Ved Stadsgravidyllen ligger Ænderne og blunder med Hovedet under Vingen i det grønne Græs i Skyggen af blomstrende Buske. Krogede Ellestammer vokser ned i Gravens mørke Dyb og dukker op igen, forfriskede og grønne. Æventyrets hvide Svane nejer foran mægtige Bjørnekloplanter, der knejser inde paa Bredden, og ude i det andemadsgrønne Vand sejler Aakandeblade med smaa Tommeliser ombord . . . Verden er saa stor, saa stor!

Langs Graven, hvor Tjørne hælder sig ud over Stien og danner Løvgange, staar graamalede Bænke, der er saa lave, at man skulde tro, de var bygget specielt til gamle Folk – eller maaske til de Elskende, at de maa beholde begge Ben paa Jorden. Helt inde i Skyggen af Voldskrænten staar en Bænk man kender, her sad man selv med en Pige engang. Man husker S-Toget, der raslede forbi bag Buskadset efter hvert tyvende Kys, men Pigen har man glemmt. Nu sidder paa den samme Bænk en lille Blondine med en fransk Mariner, der har rød Kvast i Huen og en *Gaulois bleus* i Mundvigen, Armen om Pigens Skulder . . .

Fra Farimagsgade paa Strækningen mellem Sølvtorvet og Lille Triangel strækker de lave Byggeforeningshuse sig ud mod Sortedamssøen i Smaagader med kendte Maler- og Billedhuggernavne: Wiedewelt-, Jens Juel-, Abildgaard-, Eckersberg-, . . . hyggelige toetages Købstadsbygninger med Haver foran: Blomsterflor omkring Fuglebadekar, smaa private Paradis med Rosenranker og Nellikemylder, Kaffeduft fra Jasminlysthuset! Børnene færdes midt ad de smaa Provinsgader, her er ingen foruroligende Trafik, højst Urtekræmmerens Bud i langsom Fart paa Ladcykle med Varer fra Dør til Dør. Sporvognen skingrer fjernt paa sin Skinnevej oppe i Farimagsgade ved Dronning Louises Børnehospital.

Nede ved Søerne er de Voksne optaget af at sende smaa Modelskibe paa Fart fra Bred til Bred. Afgang Redmolen ved Skovgaardsgade, Lossehavn: Sortedamsdossieringen ved Søpassagen. Det er skam ikke blot i Luxembourgshaven i Paris, at ordensprydede, forhenværende Ministerialembeds mænd

gaar fuldstændig op i Legen med Jean's og Jacques' smaa hvide Sejlbaade, ogsaa ved Sortedamssøens Bredder genopfrisker Østerbros bedagede cidévants Ungdommens Sømandsdrømme i alvorsfuld Syslen med lille Peters Modelfartøj . . .

. . . Se, nu kommer den diminutive Sejler i voldsom Søgang midt paa Oceanet! En Kæmpeskude bruser frem med Skum for Boven — en fredelig Udlejningsrobaad bemanded med feriekaade Nørrebrodrenge? Er Du mør Mand, kan Du ikke se, det er den drabelige Søøverfregat „Bloody Joe“ med frygtindgydende Pirater myldrende paa Dækket. Nu gælder det for lille Peters fine hvide Sejler. — Ska' vi knalde den, spørger Næstkommanderende paa Piratskuden, han har sort Klap for Øjet og Træben. Men Chefen sender haanligt en Spytklad ud i Søen og vender Skraaen. — Skidt, la' den sejle, dræver han, — den er saa sølle! Og lille Peters hvide Drøm redder sig ud af Farezonen med kun lidt vandplettede Sejl og en Smule Slagside.

Langs Søbredden sværmer de Elskende! Promenaden ad den gamle Kærlighedssti er ikke længere tæt og lukket og hemmelighedsfuld som i Oldemors Dage, men dog stadig en Kærlighedssti for To, der vandrer Arm i Arm i de lune Aftner under Kastanierne. Sivskoven, der kransede Søens Bredder i svundne Dage, sladrede om alle de ømme Løfter og Forsikringer, der blev givet under Paavirkning af Foraarets og Sommerens blide Stemninger. Nu synger og nynner det i Kastaniernes Kroner, lyt til den gamle og evigunge Melodi med Omkvædet: Jeg elsker Dig!

Paa Rosenvængets stille Sideveje lever Minderne fra Fru Heibergs og H. C. Andersens Dage. Drewsens Villa ligger endnu paa Rosenvængets Hovedvej, og bruger vi Øjnene paa rette Maade, lytter vi rigtigt intens, kan vi se Æventyrdigteren spasere med lille Viggo i Legevogn og høre Ingeborg Drewsens glade Latter fra Dagligstuen. Fru Heiberg kommer svævende hen ad Vejen, fejende Støvet med sine Skørter, fulgt i Hælene af sine tre vestindiske Plejedøtre. Gamle Marinemaler Sørensen staar ved Havelaagen og ryger lang Pibe. Joachim, Niels og Zuzette leger Gemme med Valdemar Vedel i Skovgaardsfamiliens store Baghave. Det koster os kun en Haand-

bevægelse, og Strandboulevardens høje Huse er slettet ud, Udsigten til Øresund er fri. Fiskerne gaar i Strandkanten med opsmøgede Benklæder og stryger Rejer med korte, brede Net. Ladvogne, tæt pakkede med Nybo'rsfolk kører ad Strandpromenaden til de fattiges Dyrehave, der ligger nede ved Kalkbrænderiet. Ude i Sundet ligger Barkskibe med slappe Sejl og venter paa gunstig Vind.

Og vi aflægger Besøg i den dejlige melchiorske Have, hvor H. C. Andersen har plantet Markens og Skovens enkle Blomster mellem Rosen- og Liljebede. Vi sidder med den melchiorske Familiekreds i Dagligstuen paa „Rolighed“ og lytter til Æventyrdigteren, der læser op af „Den grimme Ælling“. Vi kigger indenfor i det lille Altanværelse, hvor den gamle Digter ligger paa sit sidste Sygeleje og drømmer om sit Livs store Sejre og smaa Nederlag. Var det kun smaa Nederlag? Bagateller? Nej, det skar dybt i hans Forfængelighed, naar Københavnerne hviskede om vores berømte udenlandske Urangutan, det sved ham Saar i Sjælen, at Folk talte om den store Digter, der var et lille Menneske, en Mand, men intet Mandfolk. Solen skinner paa hans indfaldne Ansigt. Se, nu smiler han i Søvn: han er i Barndomshjemmet i Odense, han sidder under Stikkelsbærbusken i Gaarden og digter sig bort fra Virkeligheden . . . Se, nu skærer han en frygtelig Grimasse: det er den meislingske Madamme, der frister ham med Punch og sine egne tvivlsomme Ynder!

Med Maleren P. C. Skovgaards Børn Joakim, Niels og Suzette vandrer vi en Junidag fra Rosenvænget ind paa snørklede Stier i Classens vildtvoksende Have. Vi baner os Vej gennem filtret Buskads og staar pludselig ved Bredden af en Sø, hvor Kastanie- og Bøgetræer hælder deres Grene ned mod Vandspejlet. Paa en Ø ude i Søen ligger Aggersborgs straataekte Sommervilla som et drømmende Torneroseslot midt i en fortryllet Skov. Et Torneroseslot! Javel, men skam ellers levende nok! Villaen vrimler med gamle Tanter: Tante Ane, Tante Lise, Tante Mine, Tante Gine: Tante et, to, tre, fire: søde gamle Damer med Smil og Ringlelokker og knitrende Brystsukkerposer i de rummelige Kjolelommer. Om Sommeren opholder Skovgaardsbørnene sig mere paa Aggersborg end i Hjemmet i Rosenvænget. De spiller Krokett med Tanterne paa Plænen. De sejler i Søen. De sidder i Kikkertværelset oppe

Ved Trianglen

Knud Mühlhausen

under Straataget og afsøger Sundet for Sejlere med Tante Lises lange Sø-kikkert; heroppe fra har man den berømte østerbroske Udsigt over Haverne og Markerne og Stranden, over Øresund til Sverige, hvor Joachim paastaar, han i klart Vejr kan fange Skaanebønderne, der gaar paa Markarbejde, ind i Kikkertlinsen.

Lader vi os føre et kvart Aarhundrede længere tilbage i Minderne, finder vi Rosenvænget som en stor privat Park i Lighed med den berømmelige Classens Have. Det er de tuteinske Blomsteranlæg, Engstrækninger, Skovpartier, Smaasøer, alt samlet paa et Omraade, der strækker sig fra Sortedamsøen til Sundet, med skyggefuld og duftende Lindeallé fra Hovedbygningen „Rosendal“ til Udsigtshøjen nede ved Stranden. Her kan vi besøge Ejeren, den lille Marki, som han populært kaldes, en ældre Kavaller med tynde Ben i hvide Strømper, gammeldags Paryk paa Fuglehovedet, han spaserer Formiddagstur i sin Rosenhaven og snuser Duften ind af de pragtfulde Arabella og Tausenschön . . . Eller vi kan gaa ned ad Lindealléen til Engene, hvor Markiens smukke italienske Svigerdatter og hendes unge Veninder spiller Ringspil, dejlige ser de ud de unge Piger i citrongule Solhatte og hvide Bruskjoler, Josefa Aloisia med tung laksort Frisure og brune Øjne er den smukkeste og den sødeste, og hun ved det godt selv.

Vi kan ogsaa tage en Vending ned om det hvide Hus paa Hjørnet af Kastelsvej og Østerbrovejen, her bor Skuespiller Rosenkilde med Familie. Sønnen Adolph staar gemt bag Stakittet med Pusterør og Kitkugler parat, naar der kommer intetanende Østerbroborgere forbi. Søsteren Julie gynger inde i Haven og synger til i skingrende Diskant. Ved Indgangen til Holmens Kirkegaard har Mutter Swertfeger opslaaet sin Bod med Kandisstænger og Hindbær paa Straa.

Se de to ældre Herrer, der er standset op ovre ved Dæmningen foran Søen! De snakker om den unge Købkes Maleri af „En Sommermorgen paa Østerbro“, som blev præsenteret paa den aarlige Foraarsudstilling. — Netop her har han staaet og malt, fastslaar den ene af Herrerne og holder den hule Haand op for Øjet som Kikkert. — Akkurat netop her paa dette Sted! Lad os nu se en Gang . . . derovre tilhøjre har vi Dalens lave hvide Huse, det er

rigtigt! Tilvenstre Danckerts lille rødtagede Gartnerhus. Her i Midten Vandposten med Afviserstenen, og . . . — Hør, ved De hvad, min Gode, afbryder den anden, — jeg tror sandt for Dyden ikke, at Maleren havde faaet Lygtepælen dér med paa Bil'det. Næ saagu om han havde, husker jeg ret! Og de to Gamle kigger bestyrtet paa hinanden og ryster forarget paa Hovedet. — Tænke sig nu, stryge Lygtepælen saadan ganske uden videre! Hvilken Frækhed! Det er dog harmeligt med disse Kaanstnere, ligefrem svindle Godtfolk op i Øjnene . . .!

— — —

Saa, nu kører en Linje 15 gennem Østerbrogade, Fantasiens Filmsstrimmel rives brutalt i Stykker. En Lastbil gungrer over Asfalten, Cykleklokker kimer. Virkelighedens Trafikstøj knaldes i Ørene, dobbelt mærkbart efter den blide Flugt tilbage i Tiden. — Herregud, stod her ikke for et Øjeblik siden to ældre Gubber med graa Nankinshatte og ternede Pantalons? — Nej, min Herre, vrisser Cyklesmeden, der har opslaaet sit Friluftsværksted ved Dæmningen, — det maa bestemt være Varmen. Ku' De forresten ikke ta'e og flytte Fusserne, De staar og jokker paa mit Værktøj!

Inde paa Holmens Kirkegaard er der Fred. Gamle Folk pusler om smaa Mindehaver med Rive og Vandkande, de sætter nye Planter ned og luger Ukrudt op, pudser Marmortavlens *Hvil i Fred* og *Vi ses igen* over med en medbragt Klud. Solsorten smutter under Tax- og Buxbomhækken fra Grav til Grav. En graastribet Kat sidder under en Grædepil og slikker Poter. I Hovedalléens høje Popler toner det sagte som dæmpet Orgelmusik.

Vandring mellem Grave, indhegnet af Smedejernsgitre, kranset af Cementblokke, hegnet af Marmorpiller med tunge Lænker imellem. Dér synker en Natursten i Bregnernes Mylder. Hér knejser en Søjle mellem røde Busketrosor. Du østerbroske Bagermester, fulgt til Graven en Efteraarsdag, medens Voldene skærmede København som en lun Rede, hvem satte den glødende Pelargonie, som i Dag lyser foran dit hvide Mindekors? Og hvorfor har man glemte den syttenaarige Inger Lise, som endnu i Maj i Fjor stod lys og smilende paa Morgensporvognen ind til Byen? Vedbendranker slynger sig om Heiberg-

familiens Mindestene, de tre Navne lyser i grønne Blades Medaillonindfatning: Johan Ludvig, Thomasine, Johanne Luise. Komponisten Heises Buste irrer paa sin Sokkel, en Fugl har sat sig paa hans Pande og filer sit Næb mod hans buede Næse. Folmer Sanger! ligger Du her paa fire Kvadratmeter af Holmens Muld? Hvordan var det Du sang i Dit Sjællandsdigt: Ak kunde jeg da lægge, til Ro mig i din Eng, dit Grønsværtæppe trække, over mig og min Seng!

Paa den anden Side Gaden ligger Garnisons Kirkegaard, grænsende ligesom Holmens op til stille fornemme Gader med Herskabsvillaer og Gesandtskabsboliger. Fra Vinduerne i Kristianiagade og Upsalagade har man Udsigt over de to gamle Gravlunde for Hærens og Marinens Folk, heroppe fra kan man overvære som i en Loge de prominente Jordefærd med Salutskud over en aaben Grav og Opbud af Notabiliteter i farvestraalende Gallauniformer.

Gennem „Alléen“, det lille Stykke af Østerbrogade fra Lille Triangel til Østerport, spaserer vi under skyggefulde Linde- og Elmetrær forbi Blomsterbutikker med Potteplante- og Kranseudstilling og Stenhuggermestrenes Udvalg af Gravmonumenter. Paa Bænkene sidder gamle Folk og ser ud, som om de har siddet her altid, hvad de jo i Grunden ogsaa har. Ovre ved Porten til Sankt Josefs-Søstrenes Skole tager Nonnerne Afsked med Smaapigerne, der knikser artigt og trykker *ma cham' tres'* i Haanden; men ikke saa snart er de Smaa kommet udenfor Skolemuren, før de stikker i Rend ned ad Alléen med svingende Skoletasker. Luften er en Tid lang fyldt af deres lyse Latter og glade Pludren: en ellevild Spurveflok under Trækronerne, selve det unge levende Liv i den ellers saa stilfærdige Allé, der er præget af hurtig Gennemkørsel og Naboskabet til de to gamle Begravelsespladser.

Ved Kristianiagade dukker vi ud af Alléens Linde- og Elmeløvgange, Gaden breder sig ud foran Østerport, Himlen hvælver sig høj og blaa som en kæmpemæssig Kuppel over den lange, lave Stationsbygning, hvor det altid myldrer med Rejsende.

Nede paa den grønne Trekant foran Nordisk Brandforsikrings-selskabs røde Bygning ser vi Anne Marie Carl Niensens Broncemonument over vor store Komponist Carl Nielsen: den unge fynske Vogterdreng er paa Hesteryg, han

Ved Svanemøllen

Knud Mühlhausen

er standset op i Ridtet og sidder ligesom lyttende efter Toner i Naturen, hæver Syrinxen til Læberne! Fra Store Kongensgade, i snorlige Gader der gaar paa skraa ned til Østervoldgade, strækker sig den maleriske Nyboderidyl med lave gulkalkede og rødtagede Smaahuse, en hel lille Verden for sig, endnu med Duft og Stemning fra H. C. Andersens „Hyldemor“ og Overskous „Capriciosa“ bevaret i flere af de lavloftede, tørverøgduftende Baadsmandsstuer og i de smaa Gaardhaver med Hyldetræer, Rosenbede og Vasketøj paa udspændte Snore mellem grøntmalede Plankeværker! Op til Østbaneterrænet ligger den frie Udstillings Træbygning, som Willumsen har været Mester for; naar den Frie aabner sine Sale i Marts og Dannebrogsgflagene smelder paa Baggrund af en blaa Himmel med drivende hvide Skyer, føler vi, at der er ved at komme Gang i Foraaret: Ravnene, som jo i Virkeligheden er Skovduer, og Sommeren igennem har holdt til foran Friluftsteatret i Dyrehaven, flankerer i disse tidlige Martsdage Indgangen til Udstillingen, Ferni-

seringsgæsterne frembyder et broget Skue: Skæggede Malere i Fløjlsbukser og deres søde smaa Veninder i farverige Kjoler og Pull-owers, Notabiliteter i stilfuld Jaket med hvide Handsker og Gamacher, Solblink i de høje Hatte! Bagved Udstillingsbygningen har vi Nyboderskolen, sørgeligt berygtet fra Besættelsesaarene som et af Tyskernes Hovedkvarterer: et helt Fæstningsomraade, armeret til over Skorstenene, med omfattende Telefonanlæg i Kældrene og lange underjordiske Gange ud i Voldskrænten. Man husker, hvordan de nazistiske Herrer holdt Bygningen projektørbelyst om Nætterne af Frygt for de allestedsnærværende Frihedskæmpere, man husker April-dagene umiddelbart før Kapitulationen, da lange Rækker af Flygtningetog med Røde Kors-Mærket paa Tag og Vognsider var ført op paa Banelinjen nedenfor Skolen! Nu ligger paa Voldskrænten, med Nedgang fra Østerbrogade, en ganske sjov Foreteelse i Tiden: et af de smaa Nødhoteller, hvormed man søger at afhjælpe den herskende Boligmangel.

Østre Anlægs Idyl fortsætter paa den anden Side Gaden i Kastellets grønne Skrænter med den saa ofte besungne Smedelinje og Voldgraven, hvor Svanen glider fornemt knejsende gennem det sorte Vand, og Andemor vrikker lidet majestætisk langs Bredden med sine Ællinger. Gemt bag Voldenes Stjerneformation ligger Frederik den Fjerdes gamle Fæstning, nu Kasernebygninger med Provinsidyl paa Eksercerpladsen foran Kommandantboligen. Bagved igen har vi det aabne Sund med Langelinie. Lystbaadehavnen! Frihavnen! Her ligger de amerikanske Millionæryachter, Oceanfarere, Linere med Promenadedæk og mange Skorstene. Her begynder Drømmene!

Gaa ned ad Søndre Frihavnsvej eller ud af Østbanegade mod Langeliniebroen. Mærk Duften fra Sundet, den lette Brise med Saltvandssmag, hør Dampernes Tuden! Længslen snører Brystet sammen . . . aah, rejse, rejse . . . fremmede, fjerne Lande, Palmer og blaa Kyster. Lykken findes der, hvor vi ikke er.

Og dog, man glemmer Udlængslen for et Smil af den elegante Østerbro-pige, der stryger forbi, helaarssolbrændt af Sommerdage ved Sjællands Rivierakyst; man glemmer Rejsedrømmen for den levende Virkelighed, det er nogle Sekunder at gaa til Bunds i et Par lyseblaa Københavnerindeøjne.

Vi staar paa Trianglen, paa Sporvognshellen ligeoverfor den lille tempel-lignende Trafikmestervagt og ser paa Vrimlen af Cyklister og Bilister, der er standset op for rødt Lys ved Nordre Frihavsgadehjørnet. Det er en Sommer-lørdageftermiddag, Strømmen af cyklende og bilende Københavnerne er paa Vej ud til Kystens Badestrande.

Se den lave, elegante nikkel- og lakblinkende Gesandtskabsvogn med en gnistrende sorthaaret chilensisk Legationsraad foran Rattet; ved hans Side en platinblond Dejlighed; paa Bagsædet, med fornem Rejsning, en rødbrun irsk Setter! . . . Se de unge Østerbrofruer i smaa vævre Sportsvogne . . . Weekend-Ægtemændene, der skal op og nyde Lørdag-Søndagen hos Kone og Børn i Aalsgaarde og Hornbæk . . . de unge Cyklepiger i meget shorte shorts og i enkle vide Kjoler, der blæser op for de lange brune Ben; Badetøjet har de stukket ned i Kurven foran Styret eller rullet sammen paa Bagagebæreren; de støtter med den ene Fod paa Asfalten, den anden paa Pedalen, medens Trafiken gaar paa tværs mellem Nordre Frihavsgade og Blegdamsvejen; Ventetiden udfylder de med at skæve til Triangelteatrets Filmsplakater eller douche Ansigtet over med en kølende Pudderkvast! . . . Et enkelt Hestekøretøj ses i Vrimlen, en Tuborgvogn med skramlende Ølkasser, Hestene har muntert farvede Hatte paa Hovedet for ikke at faa Solstik! . . . Urtekrammerdrengen fra Store Kongensgade skal paa Skovtur med Firmaets rødakerede Ladcykle! . . . Et ungt Par er paa Tandem med mægtig Oppakning, byblege men med ferieglade Øjne, forude ligger fjorten Dage, som helt er deres egne, om nogle Timer skyller de Støvet og Hverdagen af sig i Stranden ved Kronborg Havbad!

Nu skifter Lyset fra rødt til gult og grønt . . . Cykleklokkerne kimer, Bilhornene brummer . . . Politibetjenten staar inde paa Fortovet under Skyggen af en nedrullet Markise og kigger langt efter de bortdragende Københavnerne, kigger langt efter Tuborgvognen: hvem der i det mindste havde en iskold Pilsner!

Vi tager med paa Tur ud ad Stranden til, vi kender Vejen, har kørt den utallige Gange; Ruten har Minder, ikke alene vore egne, ogsaa vore Forældres, Bedsteforældres, Oldeforældres, engang begyndte jo Strandvejen alle-

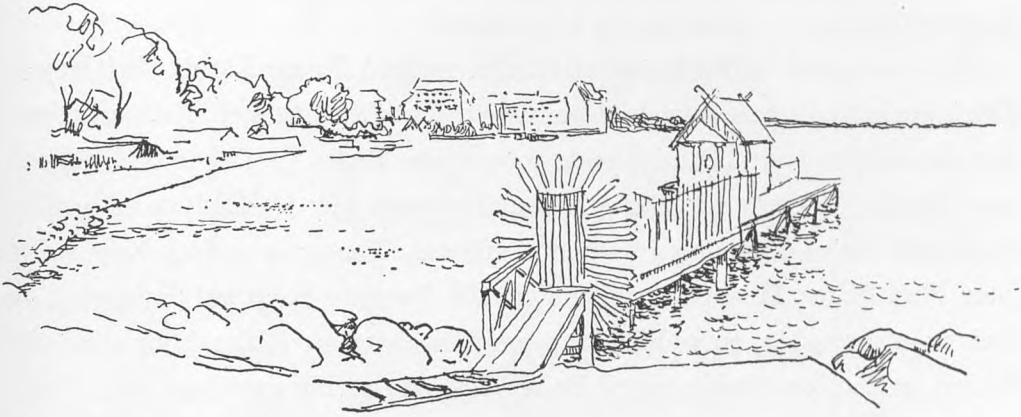
rede her ved Trianglen, Guldalderdigterne besang den aarlige Skovtur, der foregik i gule og grønne Hyrevogne: Rullende hen ad de støvede Landeveje! ... Saa langsomt i Sandet vi drages afsted! Fouragekurven, fyldt til Usandsynlighed med Mad og Drikke, stod under Agestolen sammen med The-maskinen og de sammenrullede Bomuldspetere — for alle Tilfældes Skyld! Ens Far og Farfar husker Kapervognene, der havde Holdeplads paa Trianglen og kaprede Kunder til Strandvejsturen, de husker ogsaa Dampsvovogven, hvor Røgen fra Skorstenen i Blæsevej slog ned i Vognen til Passagererne. Ad Strandvejen hjulede de til Slukefter og Charlottenlund paa Væltepetere med høje Forhjul, kørte Familieskovtur med Landauer og Charabanc. Selv husker vi de aabne Hestedrosker med Strandvejsfruer, der sad halvt skjult under lilla og blegrøde Solparasoller, ja vi har da selv kørt til Skovs i Charabanc: Søndagsturen, der gik til Constantia og Over Stalden, med første Holdeplads ved Tuborgpavillonen. Senere, som Skoledreng, kørte man paa blankpudset B. S. A.-Cykle til Hellerup og Maagen Badeanstalt.

Er det ikke, ligesom Trafiken tager til i Fart her paa Østerbrogade efter Trianglen: Bort fra Byen! Afsted! Afsted! Vi faar dog Tid til at genopfriske Minder, der er knyttet til Idrætsparken og Stadion: Svenskelandskampene med Hylekor og bragende Klapsalver ... elegante Tennismatcher paa B. 93's Bane inde bag Sankt Jakobs Kirken ... Vinterdage, hvor man drev paa Ryggen i Svømmehallens Klorvand og drømte sig tilbage til Kattegattets Bølger en Sommerdag i Neksæløbugten!

Vi passerer Husarkasernen, Clara Rafaels Hus ... Clara Rafael! Det var jo her, man gik til Dans hos Carlsen i Kælderen; man husker pludselig sig selv i Matrostøj, hvide Sokker og skinnende Laksko. Posen med Danseskoene i Haanden. Drengeforelsket i den buttede og fregnede Helene med Slangekrøllerne og Musetænderne ...

Man husker ogsaa, at man som halvvoxsen Dreng ofte mødte den gamle Aandshøvding Georg Brandes, der gik sine Smaature her i Kvarteret, naar ikke Aarebetændelsen tvang ham til Sengs i Hjemmet paa Strandboulevarden.

Ved Vibenshus begynder vor Tids Strandvej, og ved Svanemøllen føler vi først for Alvor, at vi er ude af Byen. Nede bag Svanevængets og Solvængets

Udsigt fra Tuborg mod Hellerup Havn

Knud Mühlhausen

Herskabsvillaer ligger Strandpromenaden, hvor man engang gik til Sommerbal i Restauranten paa det nu forsvundne Helgoland og dansede Charleston, saa hele den mægtige Badeanstalt duvede og gyngede. Vi suser forbi et Par aarhundredgamle Beværtninger: Kildevæld og Vangehuset, der ligger saa underligt forglemte mellem moderne Bebyggelser. Aarhundredgammel er ogsaa Villaen Store Tuborg, nu Alderdomshjem, men i Treserne Bolig for Biskop Grundtvig, i længst forsvundne Dage et folkeligt Udflugtssted med Sang og Bægerklang.

Oppe i Ryvangen, paa Ingeniørregimentets Øvelsesplads, ligger Mindelunden for danske Patrioter, der faldt som Ofre for Tyskervældet i de tunge Besættelsesaar. Her hviler paa en aaben Plads, skygget af grønne Træer, de uforfærdede Frihedskæmpere, der ikke kunde staa som stiltiende og daadløse Tilskuere overfor Uret, Vold og Terror. Blomsterkranse i Dannebrog og Frihedskampens Farver dækker Gravene, der gemmer Støvet af Landsmænd, som myrdedes af Gestapo paa Københavns Gader, gemmer det forgængelige af unge Idealister, som i tidlige Morgentimer førtes til Henrettelsesplænen for at blive mejet ned af Bødlernes Geværsalver eller slæbtes bort fra Fædrelandet for at blive torteret tildøde i Tysklands Koncentrationslejre. Hver Grav fortæller om en Skæbne i Kampen for Frihed, Sandhed og Retfærdighed. Hele den smukke Gravlund, der ligger faa Skridt fra den tidligere

nazistiske Eksekutionsplads, staar som et værdigt Minde over dem, som satte Livet ind, for at vi andre kunde leve videre!

Og vi er naaet til Hellerup, til Skellet mellem By og Land. Ved Vejens Drejning efter Tuborgbryggerierne nikker vi genkendende til Tuborgflasken, det var den, man som Dreng kunde komme op i for 10 Øre og nyde Udsigten over Sundet og Oplandet, det var ogsaa her, man gjorde Holdt paa Familieskovturen for at styrke sig i Tuborgpavillonen: Damerne ved en Kop Kaffe med Flødeboller, Herrerne med et Krus Øl, Børnene fik en gul Sodavand, og hvis man var artig, en rød Ballon, som blev fastgjort i lang Snor i Kadetblusen, at den ikke skulde gaa til Vejrs og Skovturen blive ødelagt med Graad og Tænders Gnidsel.

Lad Weekendstrømmen fare videre nordpaa, alle gode Ønsker faar de med paa Vejen, vi drejer ned ad Strandparksvej til Hellerup Havn. Vi møder unge Statistinder, der kommer fra Optagelse paa Palladium, smaa Filmshaab, Stjerner i Svøb, endnu med Okker paa Kindbenene og tung Mascara i Øjenvipperne, med Vilje ikke afsminkede, man skal da kunne se, hvor de kommer fra! Vi spadserer gennem Strandparken mellem kanelduftende Phlox i flammande Farver og kommer ud paa Havnen, hvor Sejlerne er i Færd med at rigge til. Vinden er jo sønden, altsaa lige tilpas til en Tur nordpaa! Paa „Simone“ er en ung Mand ved at kaste los, en sød ung Pige i brun Sweater sidder ved Roret, vi gætter paa, at ogsaa hun hedder Simone. Baaden er slank og mahognifarvet, Pigen slank og gyldenblond. Der er mange Lystsejlere i Hellerup Havn, mange slanke Kuttere med Pigenavne, og om lidt vil de fleste af dem staa for spændte Sejl op gennem Sundet, maaske til Skovshoved, maaske til Helsingør. Men vi vil sætte os ud paa Molen og lytte til Bølgeskvulpet mod Stenene under Bolværket, lytte til Harmonikamusikkenovre fra Kajakklubben. Og naar Sejlerne glider ud af Havnen, vil vi følge deres hvide Flugt over det solglitrende Øresund.

Ved Nørreport

Knud Mühlhausen

NØRREBRO OG NØRREVOLD

Af Cai M. Woel

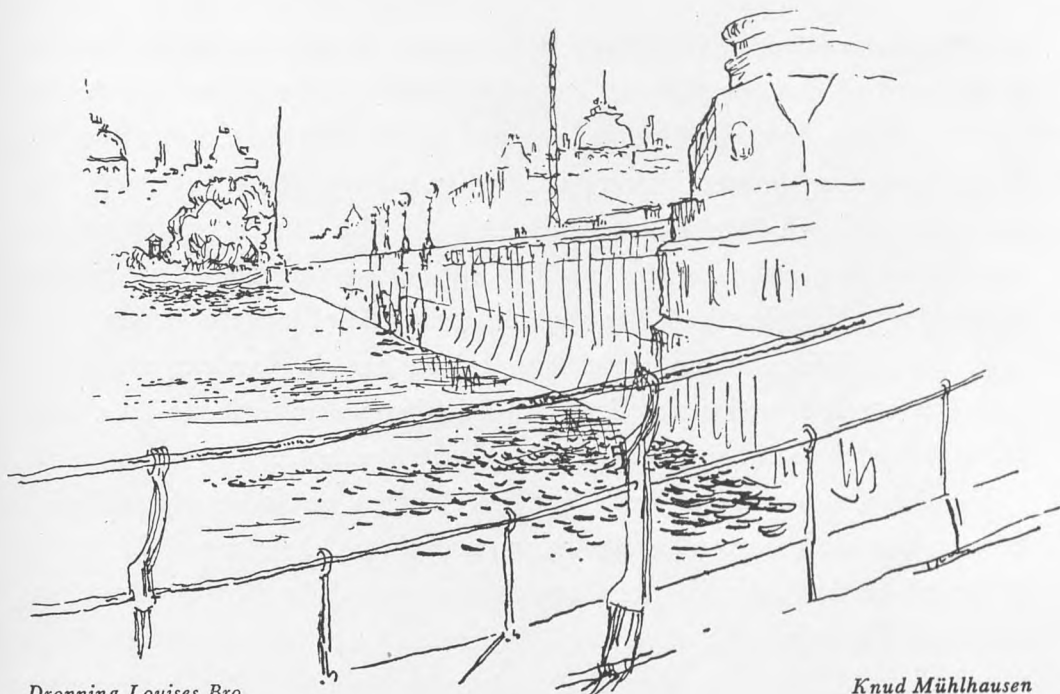
Hvis man skulde finde noget, der var karakteristisk for København frem for alle andre Byer i Verden, vil jeg tro, man kunde finde det paa Nørrebro, enten om Morgenen ved Ottetiden, eller om Eftermiddagen, naar Fabriker og Kontorer giver Slip paa sine Medarbejdere. Hvis De f. Eks. stiller Dem paa Hjørnet af Nørrebrogade og Fælledvej paa et af disse Tidspunkter og ser den endeløse Stime af Cyklister i alle Aldre, som et næsten sammenhængende Færdselsbælte, levende og plastisk, leddelt som et fint Insekt, spurtende mellem Stopsignalerne, holdende tilbage foran Stoppestederne, med en Disciplin og Routine, der fortæller om mange Aars Træning, maaske lige fra Skoledagene — selv ældre Koner kan sætte en Fod paa Fortovskanten og med et lille fjedrende Skub sætte sig i Gang igen, saa hun bliver paa sin Plads i

den store Kæde, hvor Eftermandens Forhjul kun er meget faa Centimeter fra hendes Baghjul, og Bevægelsesmarginen altsaa meget beskeden — dette Opbrudsbillede — enten det nu er fra Hjemmet ind til Arbejde, eller fra Kontor og Fabrik hjem — er næppe at træffe noget andet Sted i Verdens store Byer. De kan se det overalt i København, ud ad Vesterbro og Østerbro og Amager, men ingen Steder er det saa karakteristisk, saa humørfyldt, saa klassebetonet som det, der viser sig for Dem ud ad Nørrebrogade hver Søndag Aaret rundt.

Jeg tror egentlig ikke, det skyldes, at de Mennesker, der bor i denne Bydel, er mere klassebestemt, mere ens, end dem, der bor paa Vesterbro og Amager. Efterhaanden som Byen er vokset til og har faaet store nye Kvarterer uden om de gamle, er Befolkningen blandet op, saaledes at man ikke kan tale om noget særligt Arbejderkvarter o. s. v. — det ses i hvert Fald ikke paa Cykelstrømmen, hvor Kontorchefen kører Side om Side med Chaufføren og Kontorpigen — og hvorfor skulde han ikke ogsaa det! Men for Nørrebros Befolkning er der dog nok en Undtagelse, som maaske ikke viser sig saa tydeligt mere, men som man ikke kunde undgaa at lægge Mærke til for tyve—tredve Aar siden — en Forskel, der har sin Rod langt tilbage i Tiden, og som man ikke netop kan rose Bystyret for.

Dette skal ikke være nogen historisk Oversigt over Nørrebros Tilblivelse og Udvikling, men selv i Betragtningen af Nørrebro i Dag kan man ikke undgaa den Sammenhæng, alt jo har med Tiden. Ogsaa Nørrebro har sin Historie, tilmed byplan-befolkningsmæssigt set en meget interessant, man kan maaske tilføje afskrækkende Historie, men den er ofte skrevet, og det er ikke Opgaven her at gentage den.

København var — naar man ser paa Byens Historie — længe om at blive en Storby, endda usædvanligt længe i Forhold til dens kolossale Betydning ned gennem Aarhundrederne for hele Skandinavien; dens hastige Vækst er jo næppe halvtreds Aar gammel? Maaske skal vi dog tilbage til Tresserne for at ramme det Tidsrum, hvor det begyndte at tage Fart, hvor Grundlaget blev lagt; mange af de Virksomheder, der har betinget Byens hastige Vækst, blev grundlagt i Firserne og naaede først rigtigt frem omkring Aarhundredskiftet

Dronning Louises Bro

Knud Mühlhausen

– mange af dem laa paa Nørrebro, og dengang saá det anderledes ud end i Dag.

Der var engang – og det ligger saamænd ikke saa langt tilbage – da alt, hvad der laa uden for Søerne, var langt ude paa Landet – saa langt, at Københavnerne kun sjældent kom der. Det var tilmed aldrig rigtig fint at færdes ude ad Nørre, selv om der engang fandtes en kongelig Lystgaard, Blaagaard, med store, pragtfulde Alléer og Haveanlæg ned mod Peblingesøen – naa, det kongelige forsvandt hurtigt og gav Plads for Spekulanter, de første „merkantile“ Virksomheder blev lagt her, og i Slutningen af forrige Aarhundrede byggedes de mange, skumle Gader til Huselse af en Arbejderbefolkning – endnu findes vel nogen af Københavns mørkeste og tristeste Gader paa Nørrebro.

Byplanmæssigt set er Nørrebro et mærkeligt Rødsammen, som fortæller os, at Bydelen er blevet til i adskillige Tempi. Lige bag Volden opstod et mærkeligt pseudo-elegant Spekulationskvarter ud til Søerne, store Huse med latterlige smaa Taarne og dito Spir, de ses endnu ved Søtorvet og pynter ikke

paa Byen; saa følger de tætbebyggede Kvarterer mellem Søerne og Assistens Kirkegaard til den ene Side, og Ravnsborggade-Kvarteret, som det kaldes, paa den anden Side, med lignende snævre og labyrintiske Gader; over for Kirkegaarden er de mere linierette, men lige snævre, ud til Tagensvej. Saa giver Jagtvejen en Følelse af Storstilethed, der dog ikke fortsætter, vi skal helt ud paa den anden Side Stefanskirke, før der kommer mere Luft mellem Husrækkerne, i Ægirsgade f. Eks.; paa den anden Side Slangstrupbanen findes ogsaa trange Gader, men alligevel faar Bydelen herude Karakter af en Forstad. Det gamle Lygtekvarter, der i min Barndom var det yderste Tule, hvor Hæderligheden saa at sige hørte op, har faaet Revanche.

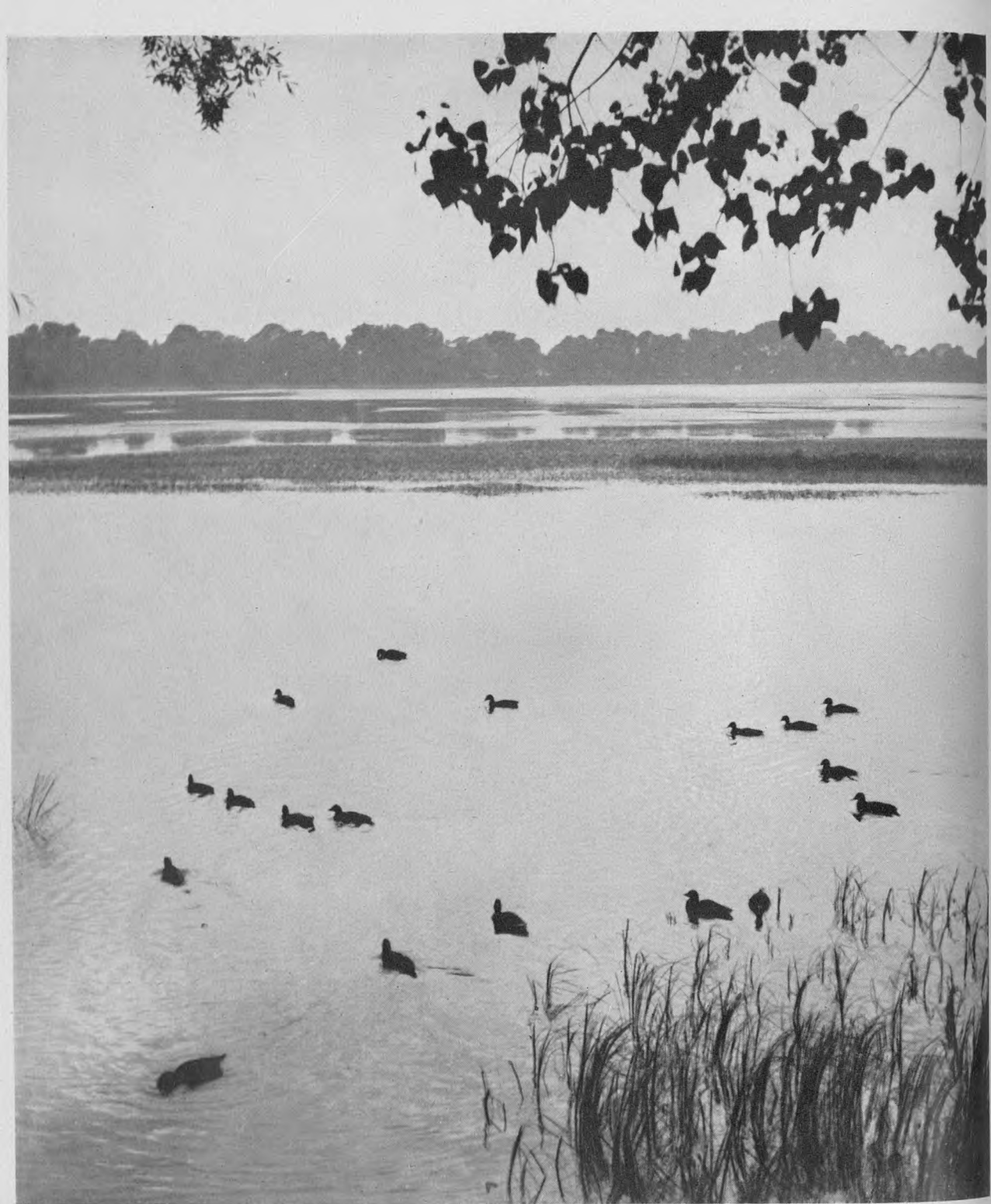
Men foruden at være et Bosted for Befolkningen, er Nørrebro den Bydel, hvor en lang Række store Fabrikvirksomheder findes. Den første Fabrik blev anlagt af Frederik den Sjettes Generaladjutant v. Römeling og Divisionsadjutant, Kaptajn v. Scholten, der i Fællesskab købte det før omtalte Blaa-
gaard, dels til Udstykning, dels anlagde de en Broncefabrik. Det var lige efter Englandskrigen, omkring 1814, og Tiden var ublid for nye Virksomheder. Fabriken kunde da heller ikke svare sig, og først i 1828 anlagde Isenkræmmer M. Anker Heegaard et Jærnstøberi og en Maskinfabrik paa Blaagaards Jorder og skabte dermed en stor og levedygtig Virksomhed, vel det første egentlige Fabrik anlæg paa Nørrebro. Siden er mange fulgt efter — store nye Kvarterer er opfyldt af industrielle Virksomheder.

Den Arbejderbefolkning, der er knyttet til disse Virksomheder, fandt vel, efterhaanden som de blev til, blivende Sted i de Kvarterer, der nogenlunde samtidigt voksede op, Kapelvej-Kvarteret, Smaagaderne mellem Nørrebrogade og Tagensvej og længere udefter paa den anden Side Jagtvejen; men Bydelen blev ogsaa Hjemsted for mange kommunale Tjenestemænd, og den har ogsaa sine „finere“ Kvarterer, langs Gothersgade og Farimagsgade, ad Frederiksborggade frem til Søerne — ja helt ud til Griffenfeldtsgade. I Kvarteret langs Jagtvejen, mellem denne og det gamle Godsbaneterræn, trives et solidt Smaaborgerliv med rolige yderst traditionsbundne Former. Iøvrigt har de sidste tredve—fyrre Aar jo slettet de fleste større Forskelle i Byens store Befolkning.

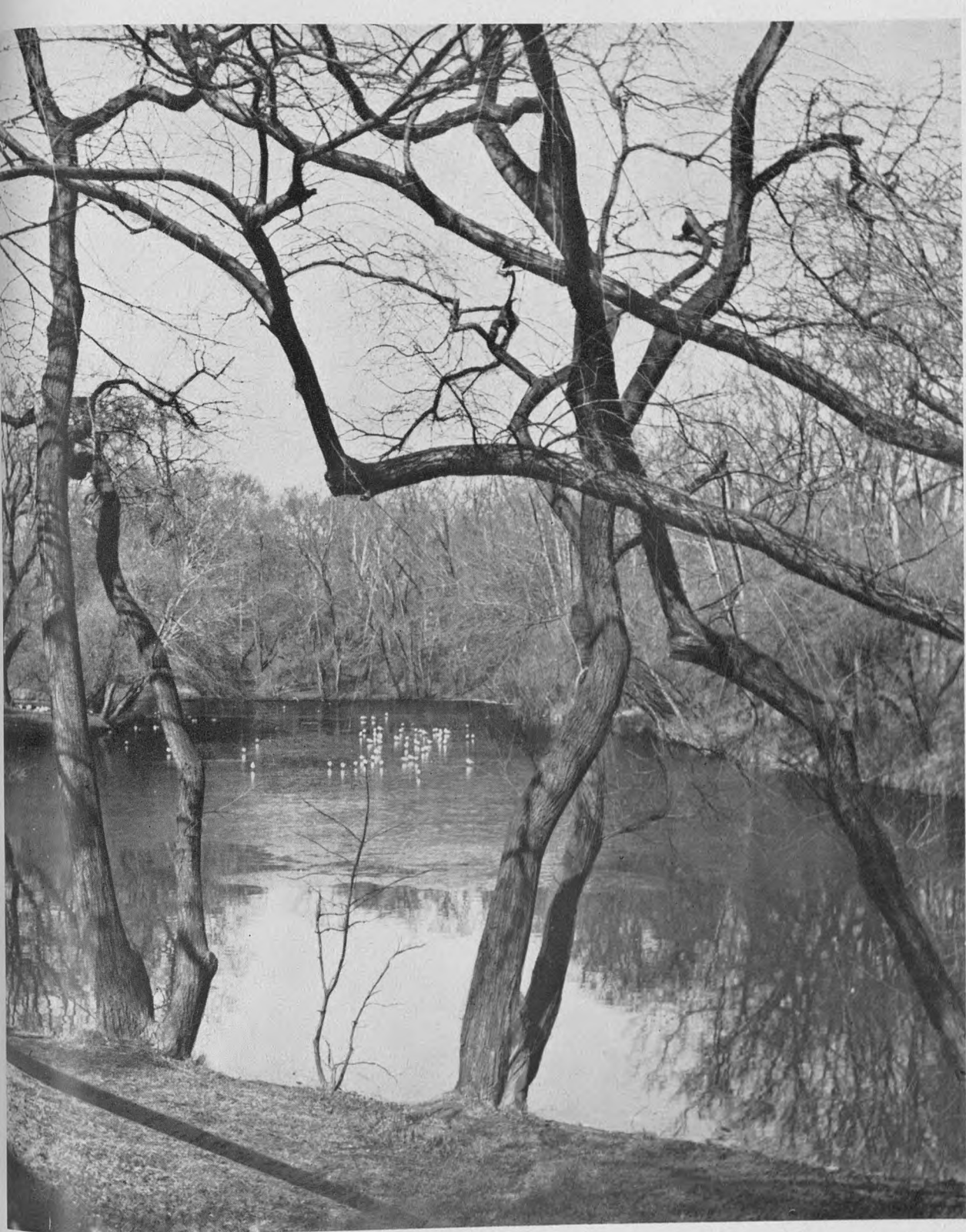

*Foroven: Valby Jernbanestation af 1847. Fot. Dr. Duurloo, 1895
Forneden: Mark i Valby, nu Toftegaards Plads. Fot. Dr. Duurloo, 1886*

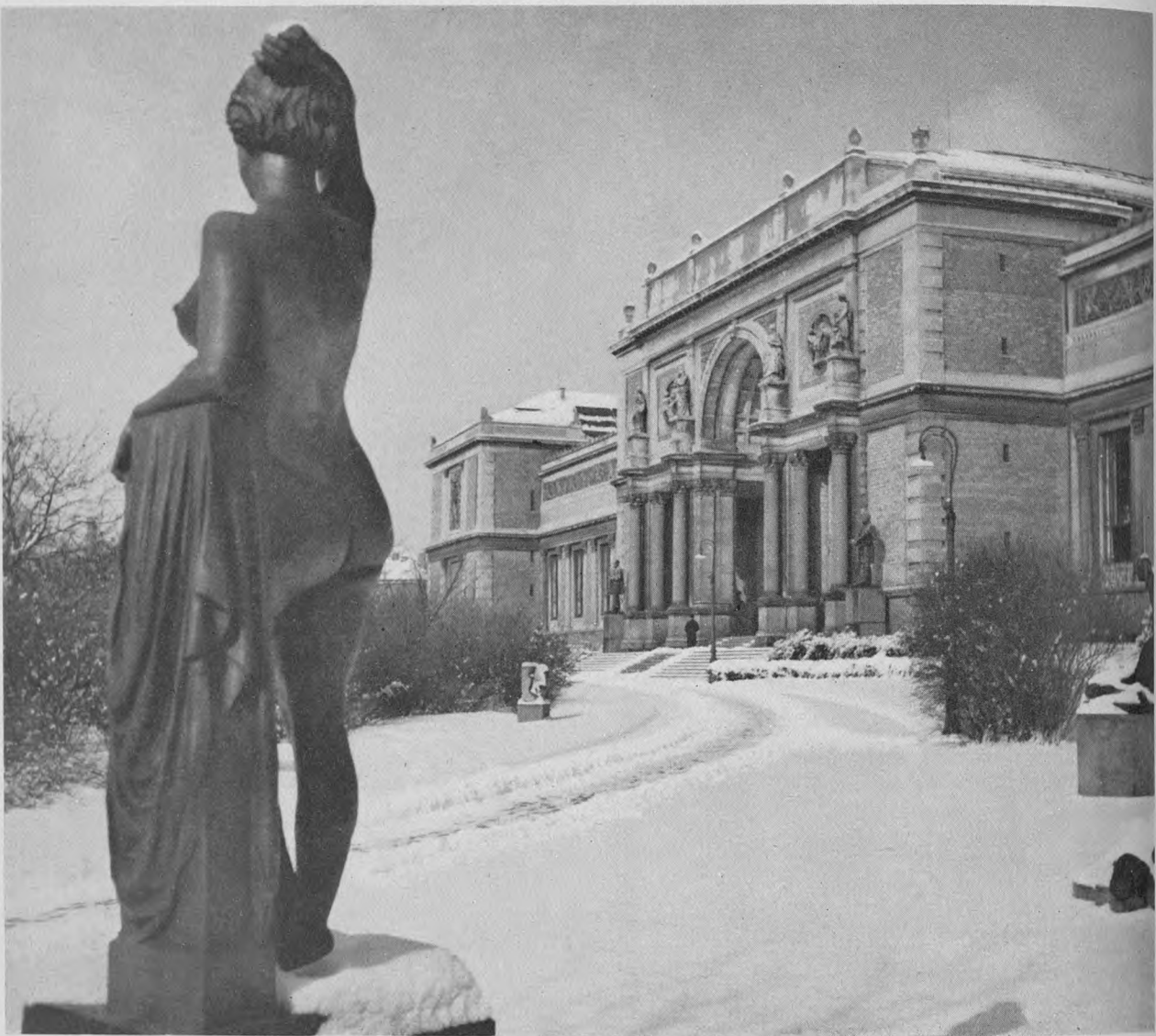

Blishons paa Damhussoen

Tidlig Foraarsdag i Grønningen

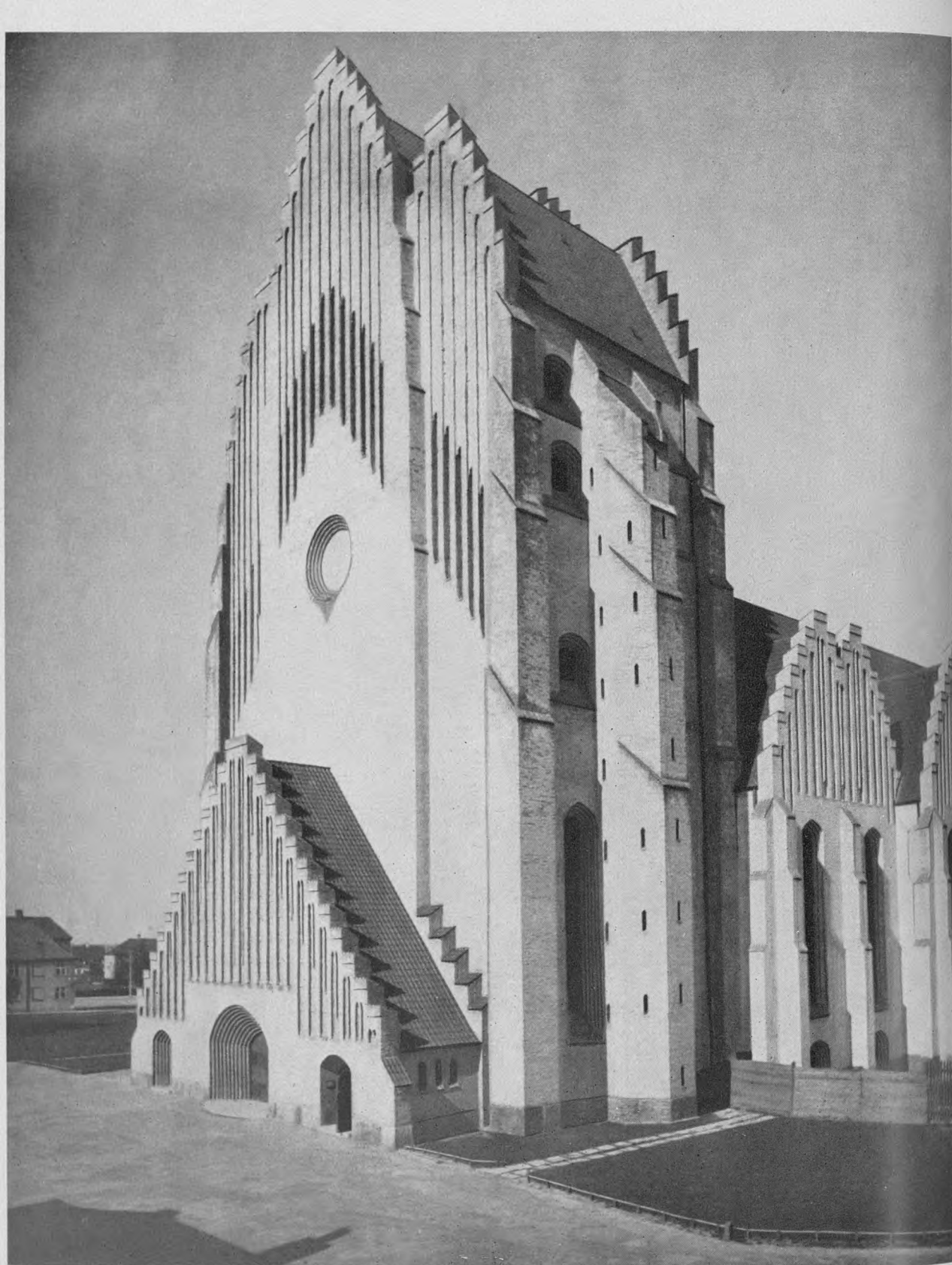
Foran Statens Museum for Kunst

Nyboder i Taage

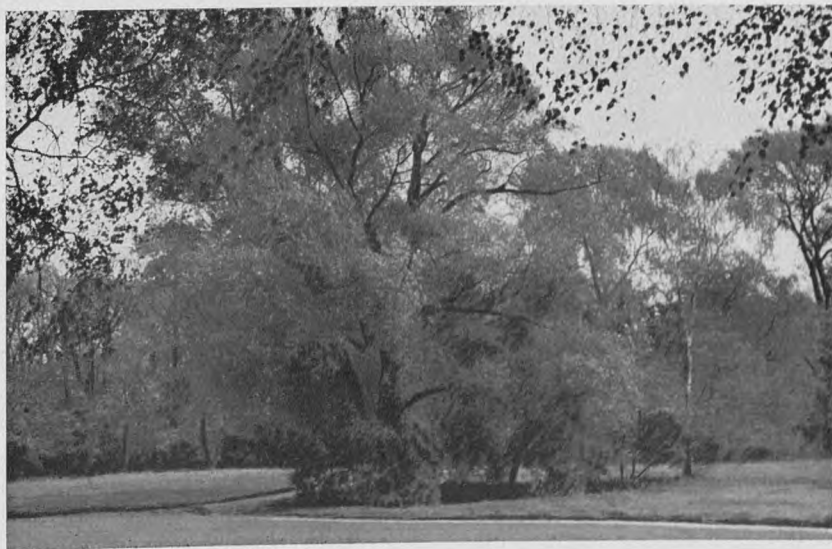
Diskokasteren i Botanisk Have

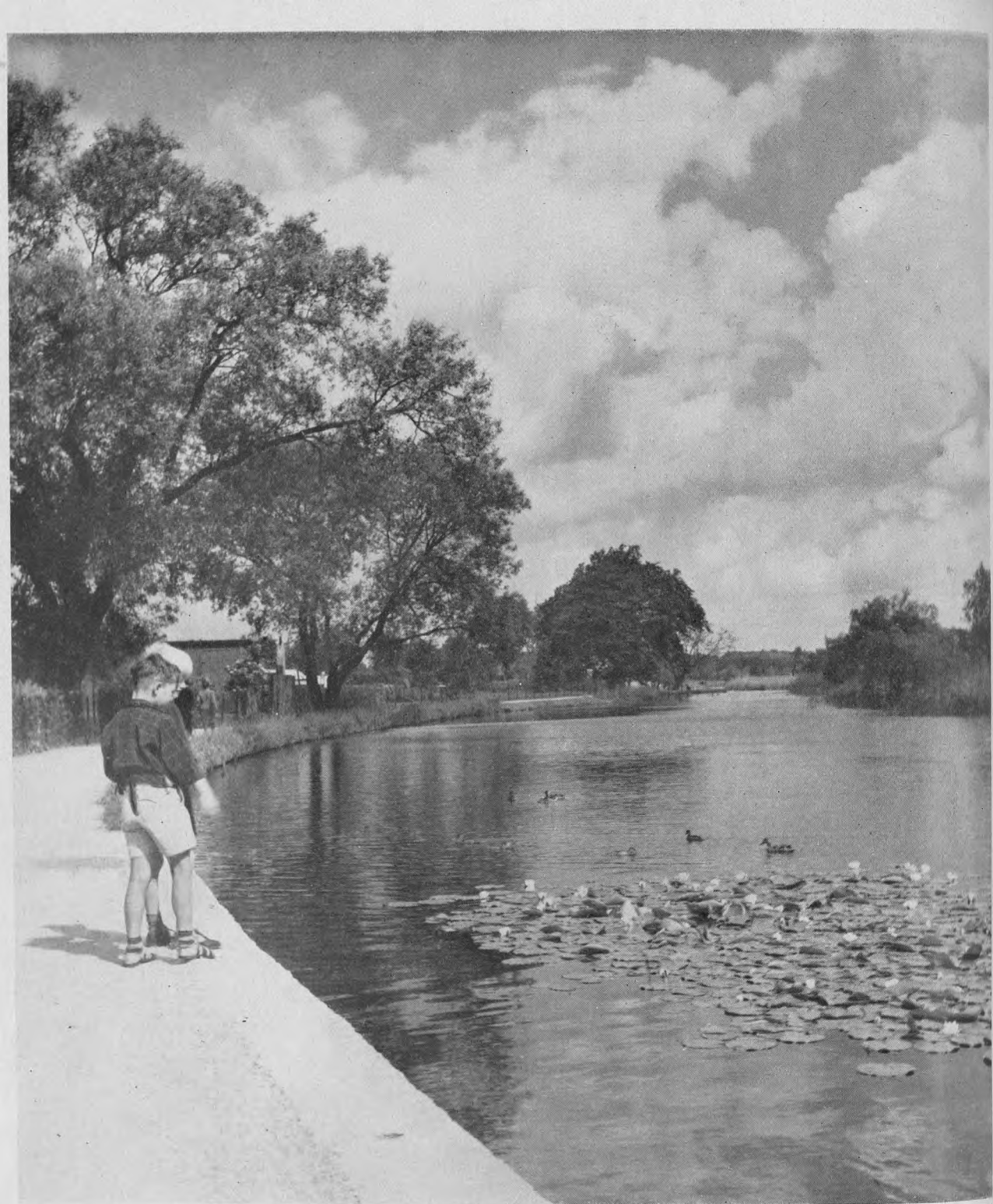
Grundtvigskirken — et af vor Tids store monumentale Bygningsværker

Utterslev Mose

Bellahøj Park

Aakander i Gentofte Sø

Begrebet Nørrebro er bymæssigt set langt videre, end man almindeligvis tænker sig det. Det strækker sig fra Jarmers Plads, langs Boulevarden, hvor den gamle Vold laa, til Sølvgade, langs Fredensbro og Tagensvej til Bispebjerg; videre over Bellahøj, Borupsallé-Kvarteret, Aaboulevarden, hvor Ladegaardsaaen endnu skimtes, og hvor den gamle Ladegaard henlaa i al sin Skummelhed til op omkring den første Verdenskrig, videre frem til Jarmers- taarn. Inden for dette store Omraade udfolder Byen sig jo rigt og forskelligt, med store Handelskvarterer i Frederiksborggade og gennem hele Nørrebrogade, Grøntorvet ikke at forglemme, det er vel den Plads i Byen, hvor der paa kortest Tid omsættes for flest Penge – hvis man lige ser bort fra Fondsbørsen? Men Bydelen har mange andre betydelige Handelsingader, Blaa- gaardsgade, Griffenfeldtsgade – Farimagsgade og Aaboulevarden er noget for sig; om de egentlig er gode Handelsingader, er vist tvivlsomt, Rantzausgade og Nansensgade er sikkert bedre.

Nørrebrogade kulminerer som Handelsingade efter Runddelen; Stykket fra Dronning Louises Bro og til Møllegade er naturligvis ogsaa et betydeligt Handelskvarter, men den „rigtige“ Nørrebrohandel, det daglige Livs smaa Fornødenheder, købes af Befolkningen i Butikerne fra Runddelen og til Slangstrupbanen – denne Handelsingade kan lignedes ved Istedgade paa Vesterbro, der som Handelsingade ogsaa er noget helt for sig selv i den store By.

Man skal se Nørrebrogade en Fredag Eftermiddag, naar Folk køber ind i Butiker og ved Vogne – selv i disse pinagtige Aar, hvor det at købe ind efterhaanden er blevet en af Husmoderens største Kvaler, som ofte faar hende til at tabe Modet, foregaar Indkøb næppe mere smærtefrit i nogen anden Del af Byen. Der er en egen Atmosfære over Folkelivsbilledet, man kender hinanden saa nogenlunde, man véd i hvert Fald, at man hører til, og det gir en Tryghed, en Besiddertryghed, kunde man kalde det, en Ejendomsfornemmelse, som jeg ikke har truffet andre Steder i Storbyen. Det er, ligesom Nørrebrogade har kunnet bibeholde noget af sig selv, fra Bydelens Grundlæggelse – den har sit eget Sprog og sit eget Humør, en vis synftig Udtryksfuldhed, ledsaget af Smilet, maaske lidt paagaende, lidt bramfrit, men uden Brod og altid godmodigt. Begrebet Københavnerhumør har hentet adskillige af sine

Elementer herude paa det folkelige Nørrebro, hvor man ikke køber Katten i Sækken og har en vital Sans for det haandgribelige og ægte.

Men Nørrebro har jo ogsaa sine romantiske Enklaver — Søerne f. Eks., hvor Drengene tumler med Smaaskuder, og ror i rigtige Baade, ligger og daser i Solskinnet og svaler sig under Brohvelvingerne; naive og ungdommelige Fiskere søger at faa Hundestejler, eller hvad det nu er for Smaakryb, til at bidé paa bøjede Knappenaale — jeg har endnu aldrig set nogen bringe en Fisk op af Vandet, hvilket dog paa ingen Maade synes at gøre Skaar i Jagtglæden. Om Vinteren fodres utallige vilde Ænder af mange forskellige Arter med Brød, og bliver Frosten af det store Format, aabner Skøjtebanerne foran den rædselsfulde Søvavillon, som burde have været revet ned for mange Aar siden.

Og ikke mindst om Husene og Villaerne langs disse Byens Aandehuller kunde der skrives meget; hvert Hus er næsten en Roman for sig, Pensionistens lidt travrige, Familien der har kendt bedre Dage, Enkernes vanskelige Tilværelse, hvor det at holde Skinnet vedlige tager en uforholdsmæssig Del af deres Tid — naa, det er maaske det, de synes, de har mest af. Gaa ind i en Opgang, staa et Øjeblik og snus den mærkelige Duft, der er i disse Huse, og alene den fortæller Dem om noget fjernt og svundet, Chatolskuffelugt fra forrige Aarhundrede. Indimellem sidder unge, smarte Folk og laver Forretning. Et Sted hænger der fire Ark Papir med opsatte udenlandske Frimærker, og inde bag den halvhøje matte Rude i Stuejlygheden skimtes en ung Mand, der sidder bøjet over Frimærkedynge og sorterer Kostbarhederne. Et Sted længere fremme mod Nørrebro er et Vindue pyntet med Damehatte i de mærkeligste Faconer, saadanne som det er muligt at faa selv ældre, adstadige og værdige Damer til at gaa med — unge Piger syr med flittige Hænder disse Mærkværdigheder sammen til store Penge. Men ellers indskrænker det praktiske Livs Udøvere sig vist til et Par Tandlæger og Læger.

Østersgade — Beboelseshusene paa den anden Side Søerne — glider mere ubemærket ind i Bybilledet. Husene er fra en fæl Spekulationstid, og det har ligesom ogsaa mærket de Mennesker, der bebor dem. Det er svært at forklare disse Fornemmelser, og de er maaske ogsaa kun Fornemmelser, uden Rod i

Nørrebrogade ved Assistens Kirkegaard

Knud Mühlhausen

Virkeligheden, men man faar den instinktivt og er altsaa sagesløs — Østersøgade er Søernes Skyggeside i mere end bogstavelig Forstand.

Stierne, Dossringerne, langs Søerne, hvad Navn de nu kan have — Svine ryggen langs Sct. Jørgens Sø er vel det mest markante og københavnske, men det kommer ikke Nørrebro ved — disse Stier er elskede af Befolkningen. Unge Fruer promenerer deres Førstefødte og følgende i Formiddagssolskinnet, og unge Elskende hygger sig i Aftenmørket. Byens Larm og Støj kommer underligt paa Afstand, man kan føle sig fjernt fra den store By, selv om man kan se Lysreklamerne fra Vesterport og Fyrværkeriet i Tivoli. I gamle Dage kaldtes disse Promenader meget betegnende Kærlighedsstien og Ægteskabsstien.

Af en helt anden Karakter er Nørrebros anden romantiske Enklave, nemlig Assistens Kirkegaard. Maaske vil man synes, at Betegnelsen *romantisk* ikke er passende, og det er maaske ogsaa rigtigt — Kirkegaarden er i hvert Fald et skønt Sted at dvæle, navnlig i Foraars- og Efteraarstiden, en stor, skyggefuld Have, med Blomster og lysende Træer og Buske. Kommer man fra den stærktrafikerede Nørrebrogade og gaar ind i Haven, er det som at færdes i en anden Verden — og det er jo ogsaa en anden Verden, i det mindste er Stedet helliget helt andre Formaal end de, der gælder uden for Muren.

Nu synes vi, at Assistens Kirkegaard er en af Byens smukkeste, og ingen vil protestere mod at blive begravet der. Men saadan har det ikke altid været. I adskillige Aarhundreder har København haft en Begravelsesplads uden for Voldene; allerede i 1546 anlagde man en Fattigkirkegaard mellem Søerne og Voldene, den hade Plads mellem Frederiksborggade og Gothersgade, hvor nu Linnésgade ligger. I 1628 opførtes et større Kapel ved denne Kirkegaard; det skal have haft baade Taarn og Spir og smykket med Inventar fra Billedstormens Tid, men da Carl Gustav nærmede sig København i 1658, blev alle Bygninger uden for Voldene, der kunde tjene til Skjul og Dække for Fjenden, nedbrudt. Ved den Lejlighed faldt altsaa Nørrebros første Kirke for Ilden, og det varede ca. 200 Aar, før Nørrebro fik sin næste Kirke, Sct. Johannes Kirken.

I Aarene efter Svenskekrigen laa Byen sammentrængt bag sine Volde og

krævede stadig mere og mere Plads. Det kneb at finde Begravelsessteder. De til Kirkerne hørende Kirkegaarde slog ikke til, man indrettede da Hjælpe (Assistens)-Kirkegaarde rundt om i Byen. Man véd om saadanne Begravelsespladser i Landemærke og Fiolstræde, mellem Borgergade og St. Kongensgade og flere andre, men i Pestens Tid i 1711-12, da mange Mennesker bukkede under for Sygdommen, slog heller ikke disse Begravelsespladser til; man maatte da se sig om efter et Sted uden for Voldene, og i 1760 anlagdes da Assistens Kirkegaard. Den blev i Begyndelsen kun brugt som Fattigkirkegaard; ingen respektable Borgere vilde gravsættes dér, og det kneb ogsaa længe med at skabe Respekt om Stedet. Fattige Borgere brugte den som Udflugtssted, ja drog ligefrem derud med Kone, Børn og Madkurv, brugte Ligstenene som Borde og fik „Vand paa Maskinen“ hos Graveren. Magistraten maatte i 1813 ved en særlig Anordning forbyde denne at udskænke Spiritus til Folk paa Kirkegården. Det giver en Forestilling om, hvordan Forholdene har været.

Men efterhaanden som Byen voksede, rettede dette sig. Nu er Assistens Kirkegaard maaske den af de københavnske Kirkegaarde, der er rigest smykket med Monumenter, og mange af Byens store Sønner har her fundet deres sidste Hvilested. Det vil føre for vidt at nævne blot en lille Del af de berømte Mænd og Kvinder, hvis Grave findes her; to verdensberømte Udødelige, til hvis Grave Mennesker søger fra hele Verden, skal anføres: H. C. Andersen og Rasmus Christian Rask.

En anden ejendommelig Kirkegaard findes paa Nørrebro, nemlig Jødekirkegården, Mosaisk Kirkegaard, anlagt allerede 1694, ved Møllegade og Guldbergsgade. Den har helt sit eget stilfærdige Præg, med de mange flade Gravsten, prydet med sære arabiske Indskrifter. Alle vender de mod Øst, med Front mod Jerusalem. Under Jødefejden i 1819 tænkte ingen paa den fjerntliggende Kirkegaard, og Tyskernes langt farligere Progrom i 1943 gik mærkeligt nok ogsaa uden om den — omgivet af Bylarmen ligger den gamle Kirkegaard med sine mange talende Mindetavler over Mænd, der ofte gjorde en betydelig Indsats i vort Kulturliv, Navne som Adler, Melchior, Eibeschütz — og andre.

Den tredie „romantiske“ Enklave paa Nørrebro var i Aarhundreder alt andet end romantisk — Nørre- og Blegdams-Fælleden. Gamle Københavnerne husker endnu „Lersøbøllerne“, om ikke fra andet, saa fra Visen om Lersøbøllen Ferdinand og hans Dame Karen Spidsmus, der tømte et Pengeskab i Kastellet, mens en trofast jydsk Jens holdt Vagt. I meget gammel Tid laa Landsbyen Serridslev her, men Byen drog den til sig; i Erik af Pommerns Dage, da København blev Kongens By, løskøbt fra de godsgraadige Roskilde-bisper, laa der en Kongsgaard i Serridslev, altsaa et Sted paa Nørrefælled. I Aarhundreder laa disse Jorder hen som Byens Tilliggende og blev brugt til Øvelser for Hæren og højfornemme Kongeparader. Fredelige Kør græssede og Byens Ross holdt til der om Somren. Først i Halvfjerdsene — nøjagtigt 5. Maj 1872 — drog dramatiske Begivenheder Fælledeerne ind i Landets Historie, idet her holdtes det berømte første social-demokratiske Folkemøde, hvor Pio, Brix og Geleff talte, og hvor Husarerne huggede ind paa Folke-mængden, og Talerne blev arresterede og siden idømt Fængselsstraffe.

Selv om disse første „Førere“ for Demokratiet maaske ikke var saa betydelige, var de dog de første, der vovede noget for Smaamands Ret; at det ikke var helt unødvendigt kan ses af den Kendsgerning, at de daværende Myndigheder — med Højesteret i Spidsen — idømte dem Fængselsstraffe op til fem Aars Forbedringshus, skønt Grundloven dog indrømmer Folket Ytringsfrihed.

En Del af Blegdamsfælled gav Plads for Blegdamshospitalet, Righospitalet og Sct. Johannes Kirke m. m. Det maa ses som en vis folkelig Retfærdighed, at Nørrefælled, hvor københavnske Arbejdere for første Gang samlede sig og protesterede mod Undertrykkelse, nu er et af Københavns skønneste Park-anlæg, Fælledparken, hvor folkeligt Liv udfolder sig mere hygsomt og muntert end andre Steder i Hovedstaden. Ude hos „Madam Græsmejer“ holdt Bøllerne til; hos samme gæstfri Kone flokkes nu Københavnerne hver Søndag i Titusinder, med Madkurve og Børn, med slumrende Fædre og strikkende Mødre og med Hye-Knudsen som et straalende og samlende Midtpunkt. De store Alsangsmøder i Fælledparken Somren 1940 maa ha' givet Tyskerne noget at tænke paa. Nok var det kun Sang, men Ordet har sin egen brændende Magt, og monstro ikke det netop var saadanne Steder, at Nationen

Nørrebro Station

Knud Mühlhausen

sang sig sammen og blev klar over sig selv? Paa det Sted, hvor Husarerne fo'r frem med blanke Klinger halvfjerds Aar før, opstod det nationale København paa en Eftermiddag, takket være Tyskerne — og Hye-Knudsen.

Joe, Fælleden har faaet Oprejsning!

Folkeligt Liv rører sig alle Steder inden for København N, og maaske mere dèr end andre Steder i Byen. I Farimagsgade ligger „Social-Demokraten“'s Redaktion og Trykkeri. Fra den Bygning er et stort Parti blevet sammen-svejet. Det begyndte smaat. En Typograf med lidt Skrivefærdighed maatte i Begyndelsen baade skrive Lederne og sætte dem, og det tog Aar, før han kunde sætte sig i Redaktørstolen. Gamle Wiinblad var en af Social-Demokratiets største Hædersmænd, ikke netop nogen vidtfavnende Aand, men hæderlig, reel, myreflittig og trofast. Det er meget værdifulde Egenskaber hos en Mand; desværre samles de saare sjældent paa én Haand. Gamle Wiinblad skabte „Social-Demokraten“ af intet, ved sin Evne og ved sin Flid. Fra de Stuer i Farimagsgade — og senere fra Lokalerne i Rømersgade — er en stor folkelig-politisk Bevægelse skabt af jævne Mænd; ikke af højtflyvende Idealister, men af Folk med Realitetssans — de naaede alle at se et nyt Danmark, i Pagt med Grundtvigs berømte Linier om Faa, der har for meget, og Færre for lidt.

Folkeligt kulturelt Liv er bundet til Nørrebro gennem Blaagaards Seminarium. Det er oprettet 1790 som et kongeligt Skolelærerseminarium og hade til Huse i Blaagaard Slots Hovedbygning, indtil Englænderne kom i 1807, da flyttedes det til Jonstrup. Senere grundlagdes et nyt Blaagaards Seminarium af Jeppe Tang, der var en dygtig Skolemand og et meget ejendommeligt Menneske, et stort Stykke af en Original. I 1904 flyttedes Skolen til Ravnsborggade og videreførtes af Sønnen Niels Tang. Fehmers Kvindeseminarium laa paa Nørrebrogade, lige over for Fælledvej.

Forlystelseslivet paa Nørrebro — ogsaa et Stykke folkeligt Kulturliv — rækker langt tilbage i Tiden og er svært at efterspore. Over for Assistens Kirkegaard ved Jagtvejen laa i gamle Dage et Traktørsted, „Lille Ravnsborg“. Det ejedes i 1812 af Christian Heinrich Pätge, og samme Aar fik Familien en Datter, Johanne Luise, senere gift Heiberg.

Men ogsaa det gamle Blaagaard Slot, de sørgelige Rester af det, husede en Overgang et Teater, tilmed det første offentlige danske Privatteater. Bygningen blev i 1827 lejet ud til en Italiener ved Navn Pettoletti, der søgte Kongen og fik Tilladelse til at opføre først tyske, senere danske Vaudeviller. Dette første Nørrebro Teater brændte 1833, og først i 1886 opførtes den senere saa navnkundige Scene i Ravnsborggade, hvis Revyer kom til at spille en stor Rolle, og som hele København skulde se. Her optraadte Kunstnere som Gerner, Frederik Jensen, Fru Kristine Friis Hjort og Holger Petersen og blev tiljublede af Byens Borgere. Ogsaa dette Teater brændte, og det nye havde i flere Aar vanskeligt ved at finde sin Form. De gamle Kunstnere, der havde baaret Revyerne, var borte og ikke lette at erstatte. De gamle Traditioner forsvandt med dem. I de senere Aar har Teatret slaaet sig op som Operette-scene.

Under forrige Krig havde Nørrebro ogsaa sin egen Cirkus, nemlig Cirkus Beck Olsen, der havde Plads paa den gamle Ladegaards Terræn. Det eksisterede vist kun i en fire—fem Aar.

Før og under Besættelsesaarene tog Nørrebros Befolkning levende Del i Tidens Begivenheder. Paa Blaagaardsplads, hvor Kai Niensens smukke Skulpturer findes, holdtes i de sidste Aar før Krigen stormende politiske Møder. I Somren 1943, da hele Byen strejkede mod Tyskerne, var Nørrebrogade og Blaagaardsgade med omliggende Kvarterer paa Højde med Istedgade. Man byggede Barrikader tværs over Kørebanen, brækkede Fortovsfliserne op og brændte Baal i Gaderne om Natten. Tyske Patruljevogne var ikke glad for at forcere de Ruter. Det store Varehus „Buldog“ blev sprængt i Luften, og i de sidste Maaneder op til Befrielsen færdedes man ikke særlig sikkert i den Bydel ved Nattetid.

Nøjsomt og flittigt Liv leves paa Nørrebro. Arbejdet har altid hørt sammen med denne Befolkning. En vis Grønthandlerluksus kan udfolde sig i Etablisseringer som „Prater“ og „Zigøjnerhallen“, der dog vist er mere besøgt af Folk fra andre Bydele end af de Indfødte. Lunt Smaakaarsliv er det typiske for Kvarteret; det har helt sine egne Former, og man skal høre til for rigtigt at forstaa det. Der er en egen Rankhed over Nørrebroeren. Den kan tynges

af Slid og Økonomi, men den forsvinder aldrig helt, og der skal ikke meget til, før Humøret pibler frem, det ægte, uopslidelige Københavnerhumør gror frodigt mellem de høje Huse og smalle Gader. Det er Folk, der er med paa'en, i Ondt og Godt, i Hverdag og Fest. Man kunde helt give Olga Svendsen Ret, da hun sang sin berømte Vise:

„... det er her paa Nørrebro, det foregaar!“

Gentofte

Bogh Laursen

BLADE AF DEN GRØNNE KRANS OM KØBENHAVN

Af Aage Brodersen

De fleste af Storbyens Mennesker, lad dem end være aldrig saa inkarnerede Lokalpatrioter, boer eller stræber efter at komme til at bo saa langt borte fra den, som det kan lade sig gøre uden at krænke deres erhvervslige Interesser. De søger længst muligt ud mod det frie, sødt duftende Land, men sværger ikke desto mindre stadig med eminent Nerve for Tidens Pulsslæg til Byen og dens larmende Dissonans som den bedste af alle Byer, ligesom de ekspatrieredes Fædrelandskærlighed som Regel ikke tilnærmelsesvis har sit Sidestykke i Varme og Fylde blandt de hjemmeblevne. Noget besynderligt irrationelt

ved Patriotismen. Det svarer til, at man befandt sig lykkeligst langt borte fra den, man elsker med den dybeste Inderlighed, og som man føler sig uløseligt forbundet med.

Hvordan dette nu end forholder sig . . . vi vil bo friest muligt, vi vil kunne se Himlen med dens Sol og Skyer, dens Maane og Stjerner hvælve sig over vort Hjem, og bortset fra det økonomiske Problem lader det sig med vore Dages rastløse Kommunikationsmidler let gøre at opslaa sit Paulun ude i Byens Opland. Let? Jo har man Bil, er det selvfølgelig ingen Sag. Og lad gaa endda med Cyklen, hvis man er tilstrækkelig mobil. Men til at udholde to Gange daglig Banernes og Sporvejenes Kreaturbefordring i Myldretimerne hører der saa sandt et saadant Opbud af Nervekraft og Taalmodighedens Genialitet, at Haandhævelsen af Slagordet „Tilbage til Naturen“ herved op-højes i det heroiskes Sfære ved det ikke ringe Offer, der paa denne Maade hver udslagne Hverdag Aaret rundt lægges paa Idealets Alter.

Vi har jo imidlertid alle vor oprindelige Rod mere eller mindre dybt i den landlige Muld og søger rent instinktmæssigt bort fra Byens marvløse Asfalt og Sten. Hvorhen? Vel for de flestes Vedkommende helst nær ud til Kysten, aller helst til Øresund og dens Route nationale. Men Gentofte Kommune er overbefolket, omend paa en lille Manér. Mod Øst, hvor det vaade Element er forbeholdt de gællede Fribyttere, kan den selvsagt ikke udvides. Mod Syd-Sydøst stemmer Stenkolossen imod. Mod Vest-Sydvest og Nord, Gladsaxe, Vangede, Lyngby, breder sig voluminøse Villakvarterer, der ad Sideveje og Sidevejes Sideveje vokser i Dybde ind mod Kommunens Midte. Kystlinien, den danske Riviera, Ermelunden, Bernstorff, Hvidøre, Dyrehaven, Skovshoved . . . du milde Himmel, Fru Pedersen, De tænker da ikke paa at bygge Kolonihavelysthus paa disse Kanter? Jorden er dyrest, hvor Omgivelserne er smukkeste og smartest beliggende. Ogsaa Ordrup omkring den katolske Midte med Kirke og Kollegium er baandlagt. Villa ved Villa, nogle ømt slumrende i dunkle Haver, hvor Humlebien buser ud og ind, andre mere robuste, med tydeligt Opkomlingspræg og et sardonisk Smil, Hunden er løs fra Mørkets Frembrud.

Størstedelen af Gentofte Kommune er udpræget eksklusiv. Indgangen til

Søborg, Kunstnerbyen

Bogh Laursen

det lovsungne Nordsjælland. Selve Byen, der ligger paa et Bakkedrag ved den østre Side af Gentoft Sø, er iøvrigt en af Sognets ældste Bopladser. I hvert Fald før Aar 1200 var Stedet koloniseret og indtil midt i det 17. Aarhundrede en ren Bondeby. Tiden er en skrap Høvl. Johannes Ewald boede her i 1770—71, paa Rygaard, og havde hverken Bil, Radio, elektrisk Lys eller W. C. til sin Disposition. Det kunde lade sig gøre dengang.

Fra Kongevejen ser man paa lang Afstand over Havernes Trækroner den gamle Kirkes Taarntag og Vandreservoirets øverste Platform, det gamle og det moderne Gentoftes Sindbilleder. Helt nede ved Søbredden skutter den gamle fredede Smedie sig under alt det nymodens Bram. Maa man være her? Længere Nord paa knejser Jægersborg, det tidligere Ibstrup Slot. Det var her, at Kong Frederik den Anden tilbød Tyge Brahe Hveen i Forlening, klog nok til at vide, at intet giver et Land mere Glans, end naar Kunsterne og Videnskaberne blomstrer. Der kan vist være Grund til at minde om det i Industrialismens og Sportens Tidsalder. Perikles takkede Fidias for sin Storhed mere end de drabelige Slag, Athenienserne slog.

For at finde en beskeden Bolig i denne bugnende Udstrutning paa den grønne Krans om København, hvor der paa sine Steder svælger saa fornemt skønne Villaer og Haver, at Sjælen, for at citere Esajas, bruser i En som Harper ved Synet af dem, maa Fru Pedersen søge længere Vest over, hvor det ikke er saa mondænt at slaa sig ned. Over ad Vangede og Gladsakse til.

Den lille hyggelige, i lang Tid upaaagtede Idyl Vangede bevarede helt op i vor Tid sit Landsbypræg, og Vangede Kilde Nord for Gentofte Sø nød en Overgang Ry viden om for sit helsebringende Vand. Rygtet dræede med saa troværdige Beretninger om mirakuløse Helbredelser blot ved et lille Tvæt af Kildens kølige, undergørende Fluidum, at Hærskarer af Syge samt de entreprenante Udbyttere af Situationen, som ved saadan Forekomst altid danner det grumsede Kølvand, strømmede hertil St. Hans-Aften og Aftenen før Vor Frue Dag (2. Juli), der mentes i særlig Grad at nyde alle gode Magters Bevaagenhed. Da var her Liv paa den ellers saa fredfyldte Plet . . . Liv, Lidelse, religiøs Ekstase, Haab og gudfrygtig Tro og den tøjlesløse Hengivelse i Nuet, som ofte følger med Sindets kvalfulde Tyngde. Antagelig har Holberg haft disse to Afteners Leben i Tankerne, da han skrev „Kildereysen“.

I vore Dage har Sygekasselægerne og hele den sociale Forsorg gjort, at Vangede Kilde har faaet sin Fred ubeskaaret tilbage. Men som Svenskekrigen i gammel Tid hærgede Egnen her, saa har nu dens Beliggenhed ved Slangstrupbanen, der, mens disse Linier skrives, staar foran sin snarlige Elektrificering, bevirket, at Grundspekulation og planløst, uskønt Byggeri er i Gang med en ny Vandalisering.

Ud og ind ad Kongevejen halser Fartens Repræsentanter i Biler og paa skraldende Motorcykler. Farten fremfor alt. Og Falcks Redningskorps og Ambulancer flyger — som det synes med kortere og kortere Mellemløb humpetudende over det gamle Opland, hvor der, de to omtalte Helseaftener ved Kilden ufortalt, for et relativt kort Spand af Tid siden var saa ukrænkeligt stille, at den lydhøre i Sommernætternes Tvelys kunde høre Najaders og Alfers tyste Leg over Grønsværet og i Buskadserne.

Men hals væk, Børnlille! Udviklingen maa gaa sin Gang. Det tyvende Aar-

Paa Bispebjerg

Bogh Laursen

hundrede betyder gennem alle de nye Opfindelser og Opdagelser nu engang en Omvurdering af Livsrytmen, og derved er intet at gøre. Men man være nu saa enfoldig at beklage dette eller saa naiv at raabe tre Gange Hurra for det Fremskridt, om hvilket der endnu ikke foreligger noget autentisk Bevis for, om det ikke stort set er et Tilbageskridt . . . sese, der ligger maaske nøjere betragtet en lille dulgt dyb Sandhed i I. M. Barrie's henrivende Sentens: Naar et Barn siger: „Jeg tror ikke paa Alferne“, er der et eller andet Sted en lille Alf, som dør.

Over Søborg med det tilhørende Buddinge paa den anden Side af Slangerupbanen synes der allerede i vor Tid at være lagt en vis Poesiens Patina, skønt Poesien her er fremspiret af moderne Arbejders og smaa Funktionærers nænsomme Røgt af deres Hjem paa egen Jord. En egen lødig Prunkløshed.

Lad Hovedgaden med dens vilde Gennemfart være uden for Bedømmelsen. Den kunde næppe være anderledes. Butiker, Skole og Kirke, Læger og Jordemoder. Og forbi jager Strømmen af Biler Dagen lang, her som andetsteds. Men gaa ind i Labyrinten af yndefulde Sideveje med alle de smaa velholdte Huse i søde, bugnende Haver, hvor Fatter fra tidlig Vaar til Høst maser med Spade, Saks og Græsslaamaskine, saa snart han er kommet hjem fra Arbejdet inde i Byen, nu er han fri Mand, og Mor er beskæftiget i Køkken eller Vaskehus . . . det er Hjem . . . de sundest mulige Modningsforhold for den opvoksende Slægt . . . alt er saa purt og uskyldig selvbevidst i denne nysselige Haveby i al dens ærlige Jævnhed . . . der er et henrivende Præg over den af renlivet Livsvilje og Skønhedstrang . . . man kan komme til at tænke paa Vintergækken, saadan som den uimodstaaeligt arbejder sig op gennem mangfoldig Modstand og slidsomme Vækstvilkaar, og dør staar den, ren, uskyldig, selvbevidst knejsende uden Prang.

Saa er Brønshøj i det store og hele mere massiv i sin Folkelighed. Tættere inde paa Storbyen.

Det højt og gnidret bebyggede Nørrebro med de mange magre Sidegader strækker to Arme ligesom besværgende ud mod det aabne Land, Frederiksborgvejen der fører over Bispebjerg til Søborg og videre ud, og Frederikssund-

Utterslev Mose (mod Grundtvigs Kirken)

Bogh Laursen

vejen med en stor og to mindre Muskler, Brønshøj og dens Udløbere Utterslev og Husum.

Bispebjerg-Distriktet er blevet kendt langt om Lande ved dens berømmelige Grundtvigskirke, der ligger højt og ses viden om som en Kolossal-Udgave af den typiske danske Landsbykirke midt i et arkitektonisk vel afstemt Kvarter. Her er ogsaa det kendte Hospital, den store smukke Kirkegaard og Krematoriet.

Brønshøj er lokal i en helt anderledes intim Forstand. Her er man i højere Grad end i nogen anden Forstad paa en vis Maade inden for det egentlige Byomraade. Der er noget typisk moderne københavnsk folkeligt over den.

Oprindelsen til Navnet „Brøns“ staar ikke helt klar. Nogle mener — og vist nok med Rette — at Brøns skal tydes som Næs. Der er Sandsynlighed for, at den store Søborg Mose er Resterne af en Vig, som Øresund har skaaret ind. Et Næs har efter denne Teori strakt sig ud til Stranden mellem Kalveboderne og Sundet, og paa et Højdedrag her er saa den gamle Brønshøj By bygget. Eggen kan have været Boplads i Oldtiden. Af Vidner herom findes dog kun en Gravhøj paa Husum Mark.

Man skulde ikke tiltro denne „Svajer“ Brønshøj en saa ærværdig Fortid.

Absalon ejede to Herregaarde herude: Husoma (Husum By) og Emendrop (Emdrup By), begge beliggende i Brønshøj Sogn. Overhovedet har Egnen her megen historisk Patina. Korfitz Ulfeld og Leonora Christina færdedes jævnlig paa disse Kanter. Vore Brødre Svenskerne var her i 1659. Efter den mislykkede Storm paa København Natten mellem 10. og 11. Februar lagde de Hæren ud til Brønshøj, og Svenskekongen himself opslog sit Kvarter paa Scheelens Gaard i Utterslev.

I August 1807 fik Byen for anden Gang Fjendebesøg og maatte lide under en fremmed Hærs Rekvisitioner. Denne Gang var det vore Fættene Englænderne, som besatte Brønshøj. De benyttede den gamle Kirke som Magasin og indkvarterede Tropper paa Gaarden „Bellahøj“ med den vide Udsigt ind over København, her hvor det sjællandske Landbrug i moderne Tid afholder sine store Dyrskuer.

Paa Kirkegaarden er fundet Mønter fra Chr. II's og Chr. III's (Grevefejdens) Tid. Og lad os endelig ikke glemme følgende under Rubrikken „Fashionable News“: Jean Baptiste Edouard Dupuy, Komponisten til bl. a. „Ungdom og Galskab“, blev i Brønshøj Kirke viet til Jomfr. Louise Müller, f. Müller af København. Forloverne var Antoine Bournonville, premier danseur du Roi – og for Jomfruen: J. Müller, Deprateur og Kobberstikker.

Men knap nok noget andet Sted i Københavns Forstæder har den folkelige Modernisme sat sig mere ubesværet overskrævs paa Fortiden end her. Den ene 6 Etagers Karré i Rouladestil hober sig op ved Siden af den anden, flot smækket i Vejret, ganske storslaaet at se til, man ligesom frygter et tidligt Forfald . . . tunge Klodser, med et Anstrøg af en lidt billig Herskabelighed over sig, „moderne Lejligheder“ med Centralvarme, Bad, forcromet Spisekøkken og Altan med farvet Parasol, alt i Lilliputformat, nobelt og fornøjeligt. Bag Facaderne og i de store Gaarde, aabne for Vind og Sol, hvor man i Modsætning til Gründertidens asociale Byggeri kan overse den velsignede Himmel, et myldrende Liv af den brede københavnske Befolkning, som ved trodsigt Sammenhold efterhaanden har tvunget sine økonomiske Kaar op til et Niveau, der tillader Familien at leve i en Slags beskeden Velstand, der ser ud af noget og vel i mange ungdommelige Tilfælde er lidt mølædt af Anskaf-

Brønshøj Torv

Bogh Laursen

felser paa Afbetalingsvilkaar. Radiobrøl fra alle Vinduer. Stimer af Børn, Børn, Børn, der savler Iskager ned ad sig og kun trives i Støj — eller smaa forsagte Tudehorn, der formaar at overdøve Færdselslarmerne og faa den gamle Rytterskole fra 1722 ved Gadekæret, som det hedder endnu, til at skælve i Fugerne. En Vrimmel af konfektioneret Ungdom, sportstrænet, bredskuldret, smal i Taljen, champions of the world, sky for enhver Form for Føl-somhed og med et umiskendeligt Præg af Film og Jazz, bramfri bag Masken.

Det ægte folkelige København af Dagen i Dag synes med særlig Forkærlighed at ville slaa sig ned i dette stadig voksende Kulturcentrum med store moderne Skoler, Sportspladser, Bibliotek, Brandstation etc., alt udviklet med rapid Hastighed siden samtlige Forstæders Indlemmelse i Københavns Kommune 1. Januar 1901, et Tidens Under.

Pudsigt. Hvad nu f. Eks. Brandvæsnet angaar, da er det karakteristisk, at ved en Ildebrand i Gentofte saa sent som i 90'erne, hvor ogsaa Utterslev Brandvæsen havde Pligt til at møde, lod Vice-Brandmajoren tude til Ildebrand. Brandfogden var netop fraværende. Efter et Par Timers Tid var der samlet saa mange Brandfolk, at man kunde læsse Sprøjten op paa en Vogn. Men da man fik aabnet den frønnede Dør for Sprøjtehuset, opdagede man, at Sprøjten var væk. Brandfogden havde netop sendt den til Reparation hos Bødkeren, da den var faldet i Staver, og nu vilde Bødkeren ikke udlevere den, før han af Sogneraadet fik stillet Sikkerhed for Betalingen. Og imens brændte det i Gentofte og Værdier blev lagt øde.

„Man skal aldrig skrive om andet end det, man elsker“, siger Renan. Og her skal man give en summarisk Skildring af Vanløse, som er den mest gudsforladte Forstad i København. Den havde forsaavidt lige saa gode Traditioner at bygge paa som det øvrige Opland, men Tilfældighederne tog Magten, og den har udviklet sig helt paa tværs af alle Skønhedsbegreber, udelukkende efter merkantile Krav. Resultatet, som det foreligger i Dag, er et underlig smagløst og karakterløst Rodsammen, hvor Folk bare har hobet sig oven paa hinanden, skidt med det hele.

Den fornemste Del af Distriktet skulde vel ifølge sin Beliggenhed være „Vanløse Villaby“, der danner en af Jernbaneallé, Godthaabsvej, Aalekiste-

Husum

Bogh Laursen

vej og Klingseyvej begrænset Firkant. Dette Kvarters Villabebyggelse planlagdes sidst i forrige Aarhundrede, men standsede efter ca. et Aars Forløb paa Grund af Uenighed mellem Kontrahenterne og Svindel. Man er aldrig kommet sig af den senere. Der er vedblivende noget nybyggeragtigt og tilfældigt ved det hele Byanlæg.

Landsbyen Vanløse var trods sin Beliggenhed tæt inde ved København et terra incognita for Hovedstadens Befolkning. Ved Aarhundredskiftet blev den Holdeplads for Jernbanen, men det var først ved S-Banens Start, at Stationen fik nogen Betydning som et lille Knudepunkt. Nogle Aar efter ombyggedes og udvidedes Stationen. Man kunde nu have troet, at denne Metamorfose havde givet Impulser til en Smule Modernisering af Omgivelserne. Men Hovedgaden henligger lige saa trøstesløs grim og idéforladt som før, og hele Bydelen mangler stadig Særpræg.

Naturligvis er der ogsaa her bygget i et rasende Tempo i de senere Aar — bygget uden Smag og Karakter, mange Steder rent parodisk. Naturligvis findes der ogsaa her Villaveje, der sover Poesiens skønne Tornerosesøvn. Men stort set er Vanløse bymæssigt betragtet en Ørken af Kedsommelighed og Snuskeri. Den store Kommune synes ikke at interessere sig for denne Forstad, uvist af hvilken Grund. Det eneste Bevis paa Initiativ til at skabe frugtbart Liv i Ødet er Anlægget af en Park, som i de senere Aar er blevet indrettet langs Grøndalsparkvej ud mod Damhussøen.

Her lever da alle de Smaakaarsfolk, som i væsentlig Grad udgør Vanløses Befolkning, Sommerens korte Liv paa magre Græsplæner med lidt sparsom Buskvækst ind imellem, gennemskaaret af en bred og dyb mudret Grøft, hvor Rotter har deres Huler mellem rustne Vandkedler og alskens Affald. Videre er vi ikke kommet paa disse Kanter, da disse Linjer skrives.

Men her er dog Sol Sommerdage og nu og da en Brise af Blomsterduft fra de nærliggende Kolonihaver. Man kan selvfølgelig indrette sig et hyggeligt Hjørne her under en Busk, hvor man kan spise sin medbragte Mad og drikke sine medbragte Øller og bagefter lege „To Mand frem for en Enke“, mens Ungerne, hele Hærskarer af gudsvelsignede Unger, tumler sig over de afslidte Græsrbatter.

Vanløses Grænse gaar i Sydvest langs Damhussøens nordre Bred og følger mod Vest først den saakaldte Kildeaa, siden Harrestrupaa, der tillige markerer Hovedstadens Vestgrænse. Mod Nord danner Vejen, der løber til Islehus, Grænsen mod Husum Bymarker, mod Nordøst støder Omraadet op til Brønshøj, og i Sydøst og Syd skiller Grøndalsaaen Vanløse Jorder fra Frederiksberg.

Ogsaa det oprindelige Vanløse er en af de ældste Bopladser i Københavns Omegn, langt ældre end Byerne mod Nord og selve Absalons Stad.

Sandsynligheden taler ifølge Eiler Nystrøm for, at Orddelen „løs“ betegner Engdrag eller Græsgang. Det første Led i Vanløse er rimeligvis „Hvan“, det nordiske Navn for Læge- og Køkkenplanten „angelica“, der var meget yndet i Oldtiden. I de ældste Opskrifter, hvori Navnet forekommer, har det netop Formen „Hvanløse“. Længere ned i Middelalderen er det stumme Begyn-

Vanløse

Bogh Laursen

delsesbogstav bortfaldet, men Skrivemaaden er nu hyppigt Vandløse (med d), og denne Form, der i det 16. og 17. Aarhundrede synes mere og mere konstant, bliver i det 18. og 19. Aarhundrede helt eneraadende. Først efter at Byen var blevet indlemmet i Hovedstaden, genindførtes Formen Vanløse (uden d) paa Foranledning af Mænd fra Egnen, og nu er den officiel.

Om Byen i Middelalderen er iøvrigt kun lidet bekendt. I et af Absalons udvirket Stadfæstelsesbrev, udstedt af Pave Urban den 3. i Aaret 1186, nævnes mellem Borgens Gods Oterslev (Utterslev) og Huanlosæ. Er Byen efter Absalons Død tilfaldet Roskilde Bispestol, hvad man maa antage, saa hørte den i hvert Fald ca. 1370 ikke mere til Bispegodset. Indtil ned mod Slutningen af det 18. Aarhundrede laa Vanløse med sine 11 Gaarde hen, som den havde ligget fra Arilds Tid.

Hvad der i vor Tid i nogen Grad gør Fyldest for det Præg af Karakterløshed og Tilsidesættelse fra Naturs og de menneskelige Myndigheders Side, som er særegent for Vanløse, det er den smukke Damhussø i Forstadens Udkant.

Damhussøen, ca. 72 Hektarer stor, hører nu egentlig til Hvidovre Sogn, men den har ved sin Beliggenhed altid været nærmest knyttet til Vanløse. Dens oprindelige Navn er Langvaddam. Allerede i det 17. Aarhundrede var den et vigtigt Led i Hovedstadens Vandforsyning, men har som saadan ikke længere nogen Betydning. I Aalekistehuset paa Hjørnet af den nuværende Aalholmsvej og Grøndalsparkvej boede Opsynsmanden ved Vanløse Sluse, den første indsat af Chr. V, og Aalekistehuset og Slusen ligger der endnu, men Stedet er begravet i et romantisk lille Vildnis, der er meget sødt at se til, men tillige tjener som Bevis for, hvor besynderlig uinteresseret Københavns Kommune vender Blikket den Vej ud — saa meget mærkeligere som Huset paa en paafaldende Maade ligger hindrende for den stadig stigende Færdsel.

Damhussøen har sit Tilløb fra de højtliggende Egne ved Islehus og Harrestrup og er dybest ved sin sydlige Ende. Den nordlige langstrakte Del løb i ældre Tid helt tør om Sommeren.

En lille Poesiens Oase i denne i daarlig Forstand mest hverdagslige af Byens Forstæder. Kantet af ældgamle Træer med yndefulde Spadsere- og Cyklestier imellem. Svaner og talrige Andekuld glider over Søens Spejl. Paa de mange Bænke langs Søens Bred dvæler i de stille Sommeraftener saa mange fredtørstende Mennesker, som der bare er Plads til — ofte lidt sørgmodige at se til, Livet er for de fleste en døvende Trummerum, men endnu med en Drøm om Vesterled i Behold.

Vanløse har i denne Sø og dens aller nærmeste Omgivelser et haardt tiltrængt stemningsrigt Incitament. Denne Bydel staar trods dens rivende Tilstrømning af nye Beboere, trods dens kolossale Byggeri, trods dens trafikmæssige Udvikling, fra Jernbanestationen som oprindelig kun var et Billetsalgssted med Ventesal, ikke større end et Kolonihavelysthus, aabnedes i Juni 1898 og frem i Tiden over den første elektriske Sporvogns Duren herud den 8. December 1914 paa en mærkelig Maade bumsunket i prosaisk Fantasiløshed og Sjanckeri.

Blade af den grønne Krans om København. Tilsidst altsaa det lige forelagte deforme og ikke synderlig præsentable Blad, Vanløse. Naturen er, som man ved, ødsel med Variationer men karrig med Fornyetser. Hvad her er sagt om

den mishandlede Forstad — er det mon sagt for uvarsomt, uden at lægge en Skælm under Ordene? Hvad her er observeret — er det mon set for ensidigt, for fordomsfuldt, gennem en Sprække? Gælder det da om at besvangre Virkeligheden? „For at være lykkelig maa man have aflagt alle sine Fordomme og samtidig beholde alle sine Illusioner“, siger Voltaires Madame Chatelet.

Hvorom alting er: den, der skriver disse Linier, har endnu aldrig truffet nogen Vanløsebeboer, der faldt hen i overstrømmende Lokalpatriotisme. Dette være en Trøst.

Og et enkelt Blad i en bugnende grøn Krans er, naar det kommer til Stykket, ikke meget. Kransen som Helhed betragtet er jo uforlignelig i sin pittoreske Livfuldhed og Ynde. Vi elsker den.

INDHOLD

	SIDE
<i>Vesterbro.</i>	
<i>Af Harald Hermal</i>	5
<i>Strøget.</i>	
<i>Af Henry Hellssen</i>	18
<i>Latinerkvarteret.</i>	
<i>Af Johannes Wulff</i>	30
<i>Min Barndoms Gade og min Ungdoms Torv.</i>	
<i>Af Soya</i>	44
<i>Slotsholmen.</i>	
<i>Af Mogens Linck</i>	61
<i>Frederiksstaden — Sankt Annæ Kvarter.</i>	
<i>Af Ellen Raae</i>	77
<i>Havnen, Langelinje og Nyhavn.</i>	
<i>Af Sigfred Pedersen</i>	96
<i>Christianshavn — og Resten af Amager.</i>	
<i>Af Viggo F. Møller</i>	112
<i>Frederiksberg.</i>	
<i>Af Edith Rode</i>	129
<i>Valby — Hvidovre — Rødovre.</i>	
<i>Af Ellen Duurloo</i>	142
<i>Østerbro, Strandvejen og Hellerup.</i>	
<i>Af Harry Kaae</i>	157
<i>Nørrebro og Nørrevold.</i>	
<i>Af Cai M. Woel</i>	173
<i>Blade af den grønne Krans om København.</i>	
<i>Af Aage Brodersen</i>	187

